

ACT A

DER

DERDE VOORLOOPIGE SYNODE

VAN

Nederduitsche Gereformeerde Kerken,

GEHOUDEN TE 's GRAVENHAGE

IN

1891.

AMSTERDAM

J. A. WORMSER.

1891.

A C T A
DER
DERDE VOORLOOPIGE SYNODE

VAN
NEDERDUITSCHER GEREFORMEERDE KERKEN,
gehouden te 's GRAVENHAGE in 1891.

EERSTE ZITTING.
DINSDAG 8 SEPTEMBER 1891.

AE-T. I.

Namens den Kerkeraad van de, door de Voorloopige Synode van Leeuwarden Openings-Opening.. den hiertoe aangewezen, Ned. Geref. Kerk van 's Gravenhage, opent Ds. G. H. VAN KASTEEL Dinsdag 8 September 1891 des voormiddags om tien uur in de Westerkerk de zittingen der Synode, nadat is gezongen Psalm 89 vers 3, en door hem is voorgelezen Psalm 147, met de volgende rede:

Eerwaarde en hooggeschatte Vaders en Broeders in Christus, afgevaardigd of uitge-noodigd om de kerken met uw raad en voorlichting te dienen,

Genade en vrede zij U rijkelijk vermenigvuldigd !

Namens de Kerk van 's-Gravenhage, mag ik u hartelijk welkom heeten. Dat ditmaal de residentie, de zetel onzer landsregering, u ziet samenkomen, doet te dieper de gewichtige roeping van de Geref. Kerken dezer landen in de zoo ernstige dagen, waarin wij leven, gevoelen. Uier toch leest ge de vaderlandsche geschiedenis op straten en pleinen, en blijkt hoe, hetgeen haar diepte en beteekenis geeft, is het groot belang der zuivere religie en de strijd, om haar in ons volksleven gestreden. Ernstig zijn deze dagen inzonderheid voor de Gereformeerde Kerken, wanneer wij letten op de machten, die tegen haar zijn. Op het ongeloof, dat reeds tot volslagen godloochening zonk, en een geheel menschengeslacht dreigt weg te voeren; op Rome, dat, als op de overwinning vast rekenend, zijne tempels als voor eeuwen bouwt; op de verdonkering van het fijne goud der Geref. Kerken. Groot is het voorrecht, dat wij thans deze vergadering mogen zien samenkomen ten bewijze van de groote daden Gods. Onze oogen mogen Jerusalem weder uit het stof zien oprijzen. Staan de jongst uitgeleide Kerken bloot aan de felste bestrijding, zij zijn daarin rijk, dat in haar midden het Woord des Hoeren het hoogste, het eenige gezag heeft. Dat er weer geestelijke barensweeën zijn gekomen; dat vermenging met het openbaar ongeloof is opgehouden, 's Heeren erve weder gezien wordt alleen wonende, dat de Heere deze Kerken weder zegent met ontsluiting van de schatkameren zijns Woords en een begin van bekeering gezien wordt van onze eigendunkeligheden en eenzijdigheden tot den oneindigen rijkdom van Gods getuigenis, welke stoffe tot dank! Hoe gewichtig is de roeping dezer vergadering! Hoeveel in de toekomst dezer Kerken hangt van hare beslissing af! Hoeveel licht in het Woord, hoeveel sterkte des geloofs hoeveel van de wijsheid, die van Boven is, wordt

hier vereischt! Zij de eerste Synode, de Apostolische Kerkvergadering te Jerusalem hier voorbeeld; haar diep inzicht, ruime blik, onbekrompen geloof, overtuigend betoog. Waar wij uit en van ons zelve onbekwaam zijn iets goed te denken of voort te brengen, maar wel bekwaam om Gods Kerk schade te doen, daar ga de bede onzer ziele uit naar de tegenwoordigheid des Heiligen Geestes, de heerschappij der Goddelijke Genade. Believe het den Heere, die bede genadiglijk te verhooren ! Dan zal Hij door uwe vergadering Jerusalem bouwen en zijne verdrevenen vergaderen; en zijne Kerk zal gesierd worden met de zuiverheid van belijdenis en heiligheid des levens. En konde het in 'sHeeren raad bestaan, dat in zijne gunst en vreeze welhaast de gewenschte eenheid werd gezien van de kinderen deszelfden huizes, die éézelfde dierbaar geloof belijden, en deze vergadering daartoe dienstbaar zijn, — hoeveel stoffe tot dank en aanbidding zou er wezen ! Worde dan door deze Voorloopige Synode verheerlijkt de Naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes, in welken Naam haar begin zij en hare hulpe! Amen.

Na deze toespraak gaat hij, als tijdelijk Voorzitter, voor in den gebede.

ART. 2. ^ConXrzoek^{tOt} Tot o^rzoek

der Credentiebrieven benoemt de tijdelijke Voorzitter der Credentie- Ds. J. C. SIKKEL en Mr. L. W. C. KEUOHENIUS. brieven.

ART. 3.

Toelating van j_n afwachting van het Rapport in zake de Credentiebrieven stelt Ds. 6. H. VAN KASTEEL, de vraag aan de orde, of— en, zoo ja, met welke bepalingen — toehoorders zullen toegelaten worden. Men komt overeen, in deze op gelijke wijze te handelen, als ten vorigen jare te LEEUWARDEN is geschied. Derhalve zal de toegang openstaan voor allen, die in eenige Ned. Geref. Kerk ten H. Avondmaal waren toegelaten, voor alle Kerkeradsleden der Christelijke Geref. Kerk, voor alle andere ten H. Avondmaal toegelaten leden dezer Kerk op vertoon van een bewijs dienaangaande van een der beide Christelijke Geref. Kerkeraden te 's GRAVENHAGE, en op gelijken voet voor alle leden van Geref. Kerken van min vaste formatie. Over toelating van der Reformatie welgezinde leden van Kerken, die nog onder de organisatie van 1816/52 gebonden liggen, zal de Synode oordeelen, zoo dikwijls zulke toelating gevraagd wordt.

ART. 4.

Rapport Namens de Commissie tot onderzoek der Credentiebrieven rapporteert over de Credentie- brieven. In één Geloofsbrief was een andere orde van en secundi genoemd, dan in het schrijven der Classis aan de Synodale Kerk gemeld was. Men besluit, zich aan den Geloofsbrief te houden. Naar aanleiding der Credentiebrieven uit drie andere Classes vindt eenige bespreking plaats over de noodzakelijkheid, dat de Classes zich toch duidelijk verbinden, om al wat conform Gods Woord, Belijdenis en Kerkenordening besloten wordt, te zullen naleven. Vertegenwoordigd zijn negentien Classes door acht en dertig afgevaardigden.

ART. 5.

De bij de opening der zitting geteekende presentielijst stemt overeen Presentielijst. met het Rapport der Commissie voor de Credentiebrieven. Uit alle Classes zijn de primi-afgevaardigden opgekomen behalve uit de Classes GRONINGER ca., waar de primus-ouderling S. SMITH is vervangen door zijnen secundus H. H. E. SMIT, evenals Br. K. MAYWALD (Cl. LEEUWARDEN) is vervangen door Br. L. RUNIA, voor Br. T. J. DE VRIES uit de Classes van OVERIJSEL en DRENTE, is opgekomen Br. I. I. BRANDT, uit de Classes AMSTERDAM—HOORN—EDAM aanwezig is Ds. B. VAN SCHELVEN voor Dr. A. KUIJPER, die als adviseerend lid verschenen is; uit de Classis HARDERWIJK Br. Gr. VAN ZWALÜWENBURG is gekomen voor Br. G. J. KNOTTENBELT, en voor Br. Gr. VISSER uit de Classes van NOORD-BRABANT en LIMBURG ter vergadering is Br. C. RUBSAAM.

ART. 6.

Blijkens de Credentiebrieven zijn door de Classes de volgende Broede ren ter Synode met keurstemmen afgevaardigd: afgevaardigden.

Door de Classes GRONINGEN—APPINGEDAM—WINSCHOTEN—ONDERDENDAM:

W. RINGNALDA, Predikant te GRONINGEN, en S. SMITH, Ouderling te OOSTWOLD.

Secundi: J. M. STROES, Predikant te BEDUM, c. a., en H. H. E. SMIT, Ouderling te GRONINGEN.

Door de Classis LEEUWARDEN:

Dr. L. H. WAGENAAR, Predikant te LEEUWARDEN, en K. MAYWALD, Ouderling te LEEUWARDEN.

Secundi: J. WISSE, Predikant te GARIJP, en L. RUNIA, Ouderling te BERLIKUM.

Door de Classis ÜOKKUM:

J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL, Predikant te REITSUM, c. a., en L. J. VISSER, Ouderling te BUITENPOST.

Secundi: P. D. DE GROOT, Predikant te RINSUMAGEEST c. a., en M. VAN DER LAAN, Ouderling te KOLLUM.

Door de Classis FRANEKER:

J. HANIA PZN., Predikant te OOSTERBIERUM, en A. ELSHOUT RZN., Ouderling te LOLLUM.

Secundi: T. D. PRINS, Predikant te WONS c. a., en H. ALTHUISIUS, Ouderling te OOSTEREND.

Door de Classes SNEEK—HEERENVEEN:

F. W. SLUIJTER, Predikant te HEEG, en O. J. STEINHART, Ouderling te KNIJPE.

Secundi: M. BROUWER, Predikant te LEMMER c a, en K. LOEN, Ouderling te LEMMER.

Door de Classes ZWOLLE—DEVENTER—KAMPEN—ASSEN-MEPPEL-COEVORDEN:

P. N. KRUIJSWIJK, Predikant te HOOGVEEN, en T. J. DE VRIES, Ouderling te ZWOLLE.

Secundi: Dr. C. C. SCHOT CZN., Predikant te HARDENBERG, C. a., en I. I. BRANDT, Ouderling te ZWOLLE.

Boor de Classes ARNHEM—NIJMEGEN—ZUTPHEN—TIEL—ZALTBOMMEL :

J. C. VAN SCHELVEN, Predikant te DIEREN, en H. J. HAZELHOFF, Ouderling te DOESBURG.

Secundi: P. C. KOSTER, Predikant te VELP, en J. H. LONKHUIZEN, Ouderling te HETEREN.

Door de Classis HARDERWIJK :

A. MIDDELKOOP, Predikant te NIJKERK, en G. J. KNOTTENBELT, Ouderling te BARNEVELD.

Secundi: D. KOFFIJBERG, Predikant te BARNEVELD, en G. VAN ZWA-LUWENBURG, Ouderling te OLDEBROEK.

Boor de Classes UTRECHT—WIJK :

J. J. WESTERBEEK VAN EERTEN, Predikant te MIJDRECHT, en H. HIENSCH, Ouderling te VEENENDAAL.

Secundi: G. RINGNALDA, Predikant te UTRECHT, en G. DAVELAAR, Ouderling te KAMERIK.

Boor de Classis AMERSFOORT:

Dr. G. VAN GOOR, Predikant te BUNSCHOTEN, en JAC. DE RUIG, Ouderling te SOEST.

Secundi: L. ADRIAANSE, Predikant te ZEIST en C. VERHOEFF, Ouderling te WESTBROEK.

Boor de Classes, AMSTERDAM—HOORN—EDAM:

Dr. A. KUYPER, Emer. Predikant te AMSTERDAM, en W. C. BREEN, Ouderling AMSTERDAM.

Secundi: B. VAN SCHELVEN, Predikant te AMSTERDAM, en W. KÜHLER WZN., Ouderling te AMSTERDAM.

Boor de Classes HAARLEM—ALKMAAR:

J. LANGHOUT, Predikant te HAARLEM, en C. GROOT, Ouderling te WORMER.

Secundi: D. J. B. WIJERS, Predikant te ALKMAAR, en J. VAN MAANEN, Ouderling te HAARLEMMERMEER.

Boor de Classis 's GRAVENHAGE :

J. C. SIKKEL, Predikant te 's GRAVENHAGE, en Mr. L. W. C. KEUCHE-NIUS, Ouderling te 's GRAVENHAGE.

Secundi: C. W. J. VAN LUMMEL, Predikant te DELFT, en W. J. EGER, Ouderling te 's GRAVENHAGE.

Boor de Classis GOUDA:

J. OSINGA, Predikant te GOUDA, en W. Sc HERPEN ZEEL, Ouderling te LEXMOND.

Secundi: D. C. P. SLUIJTER, Predikant te VIANEN, en P. M. VAN LOON, Ouderling te SCHOONHOVEN.

Boor de Classis LEIDEN:

R. J. W. RUDOLPH, Predikant te LEIDEN, en C. BOON, Ouderling te BODEGRAVEN.

Secundi: R. HEIDEMA, Predikant te NIEUWVEEN, en M. VAN MUISWINKEL, Ouderling te ZWAMMERDAM.

Door de Classes ROTTERDAM—BRIELLE:

D. BOONSTRA, Predikant te SCHIEDAM, en W. A. VROLIJK SR, Ouderling te ROTTERDAM

Secundi: A. VAN VELO, Predikant te ROTTERDAM, en J. SCHRAM MEI «TER Ouderling te ROTTERDAM.

Door de Classis DORDRECHT:

K. FERNHOUT, Predikant te DORDRECHT, en D. VAN PELT, Ouderling te ZWIJNDRECHT.

Secundi: S. SLEESWIJK VISSER, Predikant te RIJSOORD, en M. VAN OSTENDE, Ouderling te OTTOLAND C. a.

Door de Classes BREDA—HEUSDEN—'s HERTOGENBOSCH—EINDHOVEN—MAASTRICHT:

J. H. FERGINGA, Predikant te KLUNDERT, en G. VISSER, Ouderling te HELMOND C. a.

Secundi: A. VAN VELO, Predikant te ROTTERDAM, en C. RUBSAAM Ouderling te BERGEN OP ZOOM.

Tertii: F. H. J. SMITH, Predikant te USELMONDE en K. DANE CZN., Ouderling te WILLEMSTAD.

Door de Classes MIDDELBURG—ZIERIKZEE—GOES—IJZENDIJK:

J. H. M. G. WOLF, Predikant te SEROOSKERKE, en A. DINGEMANSE, Ouderling te MIDDELBURG.

Secundi: J. HULSEBOS, Predikant te VLISSINGEN, en P. MELIS PZN., Ouderling te SEROOSKERKE.

ART. 7.

Al de aanwezige afgevaardigden worden derhalve als leden der Synode Toelating van toegelaten. Hierbij rijst de vraag, of Dr. A. KUYPER, die tevens als ad- Afgevaardigden, viseur is uitgenoodigd, als adviseur mag zitting nemen en zijn secundus doen opkomen als afgevaardigde Deze vraag wordt ontkennend beant- over het zitting woord. Derhalve neemt Dr. A. KUYPER zitting als afgevaardigde, terwijl de nemen van een Synode Ds. B. v. SCHELVEN uitnoodigt haar als adviseerend lid te willen dienen, afgevaardigde als adviseur.

ART. 8.

Overgaande tot de keuze van een moderamen, behandelt de Synode Over het leiden allereerst de vraag, of niet Art. 41 der Kerkenordeninff eenieie beperking vjn opeenvol-

gaf aan de keuze van eenen Voorzitter. Dr. L. H. WAGENAAR en Dr. F. L. ~ RUTGERS wijzen er op, dat wel Art. 41 verbiedt denzelfden dienaar te belasten met de leiding van twee achtereenvolgende *Classes*; maar dat ten aanzien van Synoden de praktijk der Gereformeerde Kerken geheel anders is geweest, en dat bijv. de geschiedenis van GASPAR VAN DER HEIDEN in 1571 en 1574 toont, hoe men er soms zelfs prijs op stelde, tweemaal achtereen het praesidium aan denzelfden persoon op te dragen.

°ende Synoden
1

Moderamen. De Synode benoemt nu met meerderheid van schriftelijk uitgebrachte keurstemmen tot Praeses Dr. A. KÜYPER, tot Assessor Dr. G. VAN GOOR, en tot Scribae Dr. L. H. WAGENAAR en Ds. J. H. FERINGA.

ART. 9.

Optreden van De benoemden nemen de hun aangewezen plaatsen in, terwijl de inge-het Moderamen. komen stukken (Credentiebrieven, Rapporten, Missiven, en Voorstellen) onder de hoede van den Assessor worden gesteld. De Praeses zegt den tijdelijken Voorzitter dank, voor zijne aanvankelijke leiding en de vergadering voor het in hem gestelde vertrouwen.

De portefeuille der ingekomen stukken bevatte het volgende:

- A. Antwoorden der broeders, die als *adviseurs* genoodigd zijn.
- B. *Rapporten* van deputaten:
  1. Voor de onderhandelingen met de Vereeniging voor *Hooger Onderwijs* op geref. grondslag.
  2. Voor de *hulpbehoevende Kerken*.
    - a. rapport met 2 bijlagen.
    - b. rekening en verantwoording met quitantiën en bewijzen van ontvangst.
    - c. rekening en verantwoording in zake kosten examina naar Art. VIII met quitantiën.
  3. Voor de *proceskosten*.
  4. Voor de hereeniging met de *Christelijke Gereformeerden*.
  5. Voor de correspondentie met *buitenlandsche gereformeerde Kerken*.
  6. Voor de *examina peremptoir*.
  7. Voor de *examina naar Art. VIII*.
  8. Voor de *Kerken van min vaste formatie*.
  9. Voor de onderhandelingen met de Kerken van wijlen Ds. *Ledeboer*.
  10. Rapport *Kerk en Lager Onderwijs*.
  11. *Zending*.
  12. In zake Ds. *W. JRaman*.
  13. Adviseurs inzake den *Dienst der barmhartigheid*.
  14. *Emeriti, Fre&ik&nts-wedmvn en -weezen*.
  15. De Kerk ie LEMMER.
  16. Quaestie BEDUM.
  17. Samenroeping der Provinciale synode van FRIESLAND.
  18. Juridische *Commissie van advies*.
- C. Stukken, ingezonden door de *provinciale synoden en dassen*.
  1. Van de provinciale synode van FRIESLAND (met berichten aangaande afvaardiging der dassen).
  2. Van de provinciale synode van ZUID-HOLLAND (met berichten aangaande afvaardiging der classen).
  3. Van de *classe* ROTTERDAM (met bericht aangaande afvaardiging dier classe).

4. Van de *classe* DORDRECHT (met bericht van afvaardiging dier classe).
5. Van de *classe* GRONINGEN C. a. (met bericht aangaande afvaardiging).
6. Van de *dassen* OVERIJSEL en DRENTE
(met bericht aangaande afvaardiging).
7. Van de *classe* HARDERWIJK (met bericht aangaande afvaardiging).
8. Van de *classe* ARNHEM C. a.
(met bericht van afvaardiging en correspondentie inzake Ds. Vethake).
9. Van de *classe* UTRECHT C. a. (met bericht van afvaardiging).
10. Van de *classe* AMERSFOORT (met bericht-afvaardiging).
11. Van de *classe* AMSTERDAM C. a. (met bericht-afvaardiging).
12. Van de *classe* HAARLEM C. a. (met bericht-afvaardiging).
13. Van de *classe* NOORD-BRABANT en LIMBURG (met bericht-afvaardiging).
14. Van de *classe* ZEELAND (met bericht-afvaardiging).
15. Schrijven van den Kerkeraad van NIEUWER-AMSTEL in zake de
Chr. Geref.
16. Bezwaarschrift van *G. Posthumus* te BEDUM.
- D. *Credentiebrieven* van de classen. (Nrs. 1—19).
  1. Credentiebrief van Ds. Theod. J. Mejer uit Londen.
- E. Schrijven van de Synode der Chr. Ger. Kerk, gehouden te Leeuwarden Aug. 1891.
- F. *Nagekomen stukken*.
  1. Schrijven van ouderling H. van Rennes te Veenendaal.

ART. 10.

Als zijn eerste plicht beschouwt de Voorzitter het spreken van een Welkomstgroet hartelijk woord van welkom tot den afgevaardigde van de Presbyterian ^{a a n R ^ d} Church of ENGLAND Rev. THEOD. J. MEYER. Hij herinnert er aan, dat de banden tusschen de Ned. Geref. Kerken en de Engelsche Presbyteriaansche Kerken van oude dagteekening zijn; uit dagen, toen het hoog belang der Kerke Gods de harten en hoofden vervulde van mannen, die over het lot van Koninkrijken beslisten. Onze Kerken hebben voor het palstaan der Presbyteriaansche Kerken van Engeland dikwerf God gedankt, en een breed e reeks van kostelijke Godgeleerde werken is van daar doorgedrongen tot in de laagste rangen van ons gereformeerde volk. Bij alle verschil van nationaliteit hebben deze Engelsche Kerken en de onze zich innig één gevoeld in de belijdenis der waarheid.

Over beiden zijn later dagen gekomen van iitgieting van den geest eens diepen slaaps: het Unitarisme verdierf de Engelsche Kerken, het Rationalisme de onze. Doch om de trouw van Gods Verbond, om de gebeden der vaders, om het bloed der martelaren in Engeland en hier vergoten, heeft het den Heere behaagd — zoo zegt hij — nog weder verlevendiging te schenken bij ons en bij U.

Daarom is het ons eene vreugde, uit Uwe tegenwoordigheid in deze vergadering te bemerken, dat men in Uwe Kerken belang stelt ook

in onzen arbeid en strijd. En dan kon wel niemand herwaarts komen, wiens afvaardiging ons meer welkom ware dan de Uwe. Uw voorganger, Dr. SCHWARTZ als Leeraar aan de Schotsche Zendingkerk te AMSTERDAM heeft zooveel toegebracht, om velen onzer wakker te roepen. Gij waart zijn opvolger, dien wij hadden liefgekegen. En ook de taal behoeft bij U geene scheiding te maken: Gij verstaat mij, wanneer ik tot U spreek, en ook de eenvoudigste Broeder verstaat U nog wel. Ontvang dan onzen hartelijken welkomstgroet. Zegene God Uwe Kerken!

ART. 11.

Ds. MEYER moet even een woord van persoonlijken dank spreken, al Antwoord van kan eerst later hem de gelegenheid gegeven worden, om meer uitvoerig Me ei^{od, J} namens en over zijne zenders te handelen. De zaak der Reformatie is hem dierbaar. Ware hij te AMSTERDAM gebleven, de verhouding tusschen de Schotsche Zendingkerk en de Ned. Geref. Kerken zou eene betere geweest zijn. Hij besluit met eene zegenbede voor deze Synode.

ART. 12.

Met goedvinden der Synode benoemt de Voorzitter tot Rapporteurs, ^{erS} Pers^{o1} ^{6 om} aan ^{^e} dagbladpers bericht te doen toekomen van het belangrijkste op elke zitting verhandelde, de BB. Prof. Dr. W. GEESINK en Ds. J. HANIA PZN.

ART. 13.

Na eenige bespreking wordt de gewone duur der zittingen van de ve^{aderfnar}. Synode bepaald als volgt: De zittingen zijn des morgens van half tien tot twaalf uur en des namiddags van een tot vier uur; met dien verstande, dat, wanneer de sectievergaderingen meer tijd mochten eischen, de namiddagzittingen hiervoor worden ingekort.

ART. 14.

De Voorzitter deelt mede, dat door eene Deputatie van de Synode der ^Rfie^lontvan^{^t} ^{ChristeL Geref. Kerk} toelating ter Synode is aangevraagd. Besloten der Deputaten wordt, deze Broederen reeds den volgenden morgen om tien uur te ^{V a ^ ! e l n 0 1 1 * v a i l g e n}. Mocht blijken, dat deze Deputaten meer te doen hebben dan enkel eene mededeeling over te brengen, zoodat eenig vertoeven in 's Gravenhage voor hen noodig wordt, dan zal hun door de Ned. Geref. Kerk van 's Gravenhage gastvrijheid worden aangeboden.

Aan de Scribae, die ook aan de beide Christel. Geref. Kerkeraden bericht moeten geven van het beslotene inzake toelating van hoorders, wordt opgedragen, onverwijld aan genoemde Deputaten het uur van ontvangst te melden.

ART. 15.

Wi^{ze} van ^{^*e} ^{^yⁿ⁰(^e} besluit, haren arbeid zoo in te richten, dat al de leden arbeiden. der Synode worden ingedeeld in vijf sectiën. Aan elke sectie worde

een of meer der adviseerende leden toegevoegd. De Voorzitter vorme met de andere leden van het moderamen en de Voorzitters der sectiën eene Centrale sectie tot regeling van den arbeid. Voor de namiddag-vergadering brenge het moderamen een voordracht in gereedheid over de indeeling van de sectiën en over de rangschikking der te behandelen onderwerpen.

ART. 16.

Nadat Dr. G. VAN GOOR is voorgegaan in dankzegging en gebed, schorst de Voorzitter de zitting voor den tijd van één uur.

PAUZE.

ART. 17.

De Voorzitter heropent de zitting met te doen zingen Psalm 19 vers 5, waarna op zijn verzoek Ds. H. HOEKSTRA voorgeaat in gebed.

ART. 18.

De Praeses doet de door den Kerkeraad van 's GRAVENHAGE genoodigde adviseerende leden toelaten en hun toevoegen Ds. G. JE. VAN KASTEEL. Adviseerende leden der Synode zijn derhalve: Prof. Dr. W. GEESINK, Prof. Dr. A. H. DE HARTOG, DS. H. HOEKSTRA, DS. G. H. VAN KASTEEL, Prof. Dr. F. L. RÜTGERS, en Ds. B. VAN SCHELVEN.

Adviseurs.

ART. 19.

De door het moderamen voorgestelde regeling van werkzaamheden *Recrēm* wordt aangenomen. Diensvolgens wordt de concept-indeeling der onderwerkzaamhe-werpen, door de Nederd. Geref. Kerk van 's GRAVENHAGE *den.* aangeboden, vastgesteld, behoudens verplaatsing der behandeling van het rapport der Juridische Commissie van E naar K,

Zoo zijn dan onder Letter A samengevat de punten inzake Bediening des Woords en der Sacramenten, onder B de vragen aangaande Tucht en Geschillen, onder C de belangen der Diakonie; de vragen betreffende Kerkeraad en Meerdere Vergaderingen onder ü, betreffende Voortgang van de Eeformatie der Kerken onder E, belangende de verhouding tot de Christel. Geref. Kerk onder F, de Verhouding tot andere Kerkfor-matiën onder G, en de Correspondentie met buitenlandsche Gereformeerde Kerken in H. Onder Letter J zijn vereenigd alle punten betreffende de Zending onder Mohammedanen en Heidenen, onder K de Finantieele belangen der Kerken; de Verhouding van Kerk en School wordt behandeld in L, die van Kerk en Pers in M; terwijl de vragen inzake de Verhouding van Kerk, volk, en maatschappij met Letter N zijn aangewezen, en met Letter O de ingezonden vragen over Kerk en Overheid.

Van dit agendum worde praeadvies gereed gemaakt over de punten J, L, en M door de eerste sectie: de Predikanten Dr. L. H. WAGEN AAR, D. BOONSTRA, J. OSINGA, en J. H. FERINGA; de ouderlingen L. RUNIA, W. SCHERPENZEEL, W. A. VROLIJK Sr., en C. RUBSAAM, en het adviseerend lid Ds. H. HOEKSTRA.

Over de punten F, G, en H door de tweede sectie: de predikanten Dr. Gr. VAN GOOR, F. W. SLUIJTER, en K. FERNHOUT; de ouderlingen JAC. DE RUIG, J. J. STEINHART, en D. VAN PELT, en de adviseerende leden Dr. W. GEESXNK en Dg. G. H. VAN KASTEEL.

Over de Letters A, D, en O, de derde sectie: de Predikanten J. C. SIKKEL, J. LANGHOUT, P. N. KRUIJSWLJK, en J. Q. VAN SCHELVEN; de Ouderlingen Mr. L. W. C. KEUCHENIUS, C. GROOT, H. J. HAZELHOFF, en J. J. BRANDT; en het adviseerend lid Dr. A. H. DE HARTOG.

Over de Letters B en C, de vierde sectie: de Predikanten J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL, J. J. WESTERBEEK VAN EERTEN, A. MIDDELKOOP, en J. HANIA PZN.; de Ouderlingen A. ELSHOUT RZN., G. VAN ZWALUWENBURG, L. J. VISSER, en H. HIENSCH; en het adviseerend lid Dr. F. L. RUTGERS. Over de Letters E, K, en N de vijfde sectie: de Predikanten W. RING-NALDA, R. J. W. RUDOLPH, en J. H. M. G. WOLF; de Ouderlingen M. VAN MUISWINKEL, H. H. E. SMIT, W. C. BREEN, en A. DINGEMANSE; en het adviseerend lid Ds. B. VAN SCHELVEN.

Commissie in- Nog worden eenige regelingen gemaakt met het oog op de onderzak evereeniging handelingen met de Deputaten der Christel. Geref. Kerk. Men stelle met de Christel.,

Gereformeerden hun voor, dat beiderzijds een woordvoerder ZIJ, en alle vragen en inlichtingen schriftelijk gegeven worden. Als Commissie voor deze aan gelegenheid, worden aangewezen, behalve de adviseerende leden, twee der stemhebbende leden uit elke sectie, en het moderamen. Alle andere leden der Synode hebben toegang tot de vergaderingen dezer Commissie.

ART. 20.

Bijeenroeping De Assessor leest het Rapport der Kerk van Leeuwarden inzake bij-van Fr[^]eslam? & eenroeping der Provinciale Synode van Friesland. Dit rapport, dat met dankbetuiging voor kennisgeving wordt aangenomen, luidt als volgt:

Leeuwarden, 26 Aug. 1891.

*Aan de Eerwaarde Synode der Nederd. Geref.
Kerken te 's-Gravenhage.*

Eerwaarde Broeders!

De Kerkeraad der Nederd. Geref. Kerk te Leeuwarden, door de Voorloopige Synode A°. P°. gedeputeerd voor de samenroeping der particuliere Synode van Friesland, heeft de eer aan Uwe Eerw. vergadering te rapporteeren, dat naar de aloude wijze van samenroeping der Friesche Synodes door hem aan de Classis Leeuwarden is overgedragen om de Synode van Leeuwarden saam te roepen, — welke Classis als Classis-

Synodaal is opgetreden en de Synode geconvoceerd heeft te Leeuwarden, tegen de 17en December 1890, 's morgens 40 uur;

dat de Kerkeraad alles voor de ontvangst der Synode in gereedheid heeft doen brengen, terwijl door de Gemeente den leden der Synode gastvrijheid werd bewezen;

dat de Kerkeraad op Maandag, 46 December, des avonds een' dienst des Woords en der gebeden heeft georganiseerd, ter voorbereiding dezer eerste voorloopige Synode van de Friesche Gereformeerde kerken, die uitgeleid wierden van onder de Synodale Hiërarchie, door welke het samenkomen der Friesche Kerken in particuliere Synode sinds 1846 was verhinderd;

dat in deze Godsdienstoefening de dienst des Woords en der gebeden door den Kerkeraad is opgedragen aan den WelEerw. Heer Ds. J. J. A. Ploos van Amstel, dienaar der Kerk van Reitsum, c. a. welke Kerk in de breuke met het genootschap van 4816 de Friesche Kerken vooringing;

dat de WelEerwaarde Heer Ds. Ploos van Amstel aan deze opdracht heeft voldaan ;

dat hierop den volgenden morgen door den Voorzitter van" den Raad der Synodale Kerk, in de Noorderkerk de Synode is geopend met eene redevoering over de eerste provinciale Synode van Leeuwarden, die gehouden werd in 4586, midden in de bange worsteling van den 80-jarigen krijg, met toespraak en solemneel gebed.

Meenende hiermede aan zijne opdracht voldaan te hebben, verblijft de Kerkeraad met heilbede,

Uw Dienaar om Christus wille.

Namens denzelven Dr. L. H.

WAGENAAR, *Praeses.* W. C. v.

MUNSTER, *Scriba.*

Dewijl aangaande de bijeenroeping der Provinciale Synode van ZUID- inzake Prov. HOLLAND geen Rapport is ingekomen, wordt den afgevaardigden der Classes ^yn. van Zuid~ ROTTERDAM—BEIELLE opgedragen in hunne Classis hierover inlichtingen te vragen.

ABT. 21.

Naar aanleiding van het Rapport der Deputaten voor de Correspondentie met buitenlandsche Gereformeerde Kerken, wordt herinnerd, hoezeer tie met buiten-onze vaders zulke Correspondentie op prijs stelden; wordt aangewezen Kerken door welke eigenaardige moeilijkheden deze Correspondentie gedrukt wordt; wordt vermeld welke pogingen in deze aangewend zijn, en wordt besloten, zooveel mogelijk aan de buitenlandsche Geref. Kerken tijd en plaats onzer Generale Synoden tijdig te doen weten.

Het Rapport van bovengenoemde Deputaten, dat juist na de behandeling dezer zaak (zie Art. 28) een aangename aanvulling ontving, is na de voorlezing voor kennisgeving aangenomen met dankzegging aan Deputaten. Het is van den volgenden inhoud :

RAPPORT van de Deputaten voor de Correspondentie niet buitenlandsche Gereformeerde Kerken; aan de Voorloopige Synode te 's-Gravenhage van 8 September 4891*

De Deputaten voor de Correspondentie met buitenlandsche Gereformeerde Kerken

zijn tot hun leedwezen slechts weinig in staat geweest om te dien aanzien handelend op te treden, meest omdat het hun ontbrak aan den daarvoor noodigen tijd.

Gelukkig mag ter Synode zelve het bewijs verwacht worden, dat althans met de *Presbyterian Church of England* de Correspondentie wordt voortgezet. Nadat in 1889, hare Synode door Ds. LION CACHET als Deputaat onzer Kerken bezocht was, en daarop in 1890 door de Engelsche Synode een hartelijk schrijven aan de Synode van Leeuwarden gericht was (Acta, art. 25), kwam nu dezen zomer bericht, dat de in Mei te Londen vergaderde Synode van dezelfde Engelsche Kerk besloten had eene deputatie te zenden naar onze Synode van 's Gravenhage, in liet vertrouwen dat die wel broederlijk zou ontvangen worden. Vanwege de Deputaten onzer Kerken is hiervan toen aanstonds verzekering gedaan aan het Engelsche Committee for intercourse with other Church es en is voorts gezorgd dat de Credentiebrief van den Deputaat, Ds. THEOD. J. MEYER, zending voor de Joden in Londen, tijdig in handen kwam van den Haagschen Kerke-raad, opdat deze broeder van den aanvang af als de welkome gast onzer Synode zou gelegitimeerd zijn. Zijn bezoek zal er zonder twijfel toe medewerken, om den band met de Gereformeerde Kerken in Engeland te versterken.

Zulk een bewijs van sympathie is te meer verblijdend, omdat van onze Kerken bekend is, dat zij de Kerkelijke eenheid zoeken, niet alleen maar in het vasthouden aan den gemeenschappelijken presbyteriaien Kerkvorm, maar vooral ook in het handhaven van de gemeenschappelijke Gereformeerde belijdenis. Moge die eenheid de Gereformeerde Kerken hier en elders meer samenbinden ; en moge dan blijken, dat die band gezegend werkt. Ook om bij de inzinking en verslapping, die thans in zoovele Gereformeerde Kerken valt op te merken, door des Heeren zegen elkander nog tot steun te zijn.

Uit naam van de Deputaten voornoemd,
F. L. RÜTGERS,
Rapporteur.

Mededeelden ^{ae} Voorzitter geeft nu het woord aan Rev. THEOD. J. MEYER, als afge- van den Depu- vaardigde der Presbyterian Clmreh of England, die in de Nederlandsche *Ztt^hmÈli^i* ^{iD} hoofdzaak het volgende sprak:
England.

//Mijnheer de Voorzitter, Broeders in Christus !

Ik ben gezonden, om de hartelijke groeten van mijne Kerk te brengen aan U, met wie wij op één grondslag staan, en U te verzekeren, dat wij met hartelijke belangstelling gadesloegen uw belijden en lijden, en U toe-wenschen : God schenke U ook verblijden ! Intusschen bidden wij ook, dat de Heere U geve, te staan in vastheid en liefde, en toe te nemen in het werk des geloofs, den arbeid der liefde, de verdraagzaamheid der hope.

Verwonderen zal U, dat Uw strijd in Engeland weinig aandacht trok. Het is, omdat ^Hervormd" en //Gereformeerd^{il} in het Engelsch één woord (Reformed) is. De ^Nederlandsche Hervormde Kerk⁷¹ nu stond niet in een goeden reuk. Maar Broeder LION CACHET deed ons het verschil verstaan. Toen hij Uw worsteling, offers, lijden, beschreef was er algemeene belangstelling, en werd de begeerte naar Correspondentie opgewekt. Reeds in 1890 zou dan ook een Deputaat zijn gezonden; maar wij vernamen toen den tijd te laat voor onze Kerkelijke vergadering. Nu is men in deze op de hoogte.

Waardoor maakte Ds. LION CACHET zooveel indruk ? Niet alleen om

de eenheid der Westminster Confession of Faith en der Dordtsche Belijdenis ; maar ook om de kennis, dat God ons in één weg en door één lijden gevoerd heeft. De oude Presbyteriaansche Kerken in Engeland, missende de Synodale éénheid van leer en tucht, werden gemakkelijk door het Rationalisme der 17de en 18de Eeuw overvallen, en ofschoon zij den ouden naam van Presbyteriaansche Kerken niet wilden opgeven, zijn zij thans Unitarisch. Eenige Gemeenten in twee Classes echter waren trouw gebleven aan de oude leer. Zij waren bijzonder in NOED-ENGELAND en de MIDLAND COUNTIES te vinden en ontvingen hare Predikanten uit SCHOTLAND. Toen na de Unie van ENGELAND en SCHOTLAND vele Schotten zich in ENGELAND vestigden, stichtten zij ook nieuwe Presbyteriaansche Kerken, (zoo is, bijv. //Ecclesia Seoticana// het opschrift op den gevel van een voornaam kerkgebouw in Londen; en heeft tot op zekere hoogte in Engeland de naam //Schotsch// gelijken klank met //Presbyteriaal⁷⁾). Toen in de 18e eeuw vele afscheidingen in Schotland plaats vonden, werden deze ook alle in Engeland gereproduceerd. Na de laatste afscheiding in Schotland (de dusgenaamde Disruption) waaruit de Vrije Kerk van Schotland voortkwam in 1843, werden de volgende Presbyteriaansche Kerken in Engeland gevonden:

1°. Een klein aantal Gemeenten met eene Synode, die zich noemen ^Presbyteriaansche Kerk in Engeland in verband met de Schotsche Kerk⁵⁾. Dit verband echter moest en moet de Kerk van Schotland (nl. de //Established Church") weigeren. De positie is dus onlogisch en onhoudbaar. Hare Predikanten beroepen deze Gemeenten uit de Schotsche Established Church.

2°. De //United Presbyterian Church" in Engeland, die eene Provinciale Synode van de United Presbyterian Church in Schotland vormden, dus geheel in deze ingelijfd waren, en ook hare Predikanten vandaar ontvingen. Deze Kerk heet gewoonlijk de United Presbyterians.

3°. De //Presbyterian Church in England" (gewoonlijk genoemd //Eng-lish Presbyterian Church"), aan welke zich ook het overblijfsel der oude Engelsche Presbyteriaansche Kerk aansloot. Zoolang zij nog geen eigen Theologisch Seminarie oprichtten, ontvingen zij hare Predikanten van de „Evangelical Party⁷⁾ der Schotsche Kerk en later van de Free Church.

Laatstgenoemde twee Kerken, nl. de English Presbyterian en de United Presbyterian (de laatste met toestemming der Schotsche U. P. Synode) vereenigden zich in het jaar 1876 tot ééne Kerk, die den naam van Presbyterian Church of England („van Engeland⁷⁾) aannam. Dit uofu heeft beteekenis; het omvat *geheel* Engeland. In dit „of" li^t als eene verwantschap met de doleantie der Ned. Geref. Kerken.

Eens bestond de Classis Londen uit slechts 6 Kerken; nu is splitsing dezer 86 Kerken tellende Classe noodig ; er is hoop op grooter triomf. Wij hebben eene positie, die imponeert. Wij hebben noch de centralisatie en tyrannie en slavernij der Episcopal Church, noch Independen-

tistische willekeur, noch Methodistische overspanning. Wij vereenigen orde en vrijheid. Zoo tellen wij nu reeds 300 Kerken en bovendien 11 stations met Evangelisten die een volgend jaar zelfstandige Kerken kunnen zijn.

Ook in Schotland is meer vereeniging gekomen. Men is er nl. gekomen tot een Foederativen Raad, waarheen ook wij afvaardigen, en waar al de gemeenschappelijke belangen der binnenlandsche en buitenlandsche Zending en de opleiding der Predikanten besproken worden onder later goedkeuring der Synoden.

Er was dus veel overeenkomst met wat Ds. LION CACHET schilderde. Toen hij uw lijden, uw verlaten van kerken en pastoriën, enz. meldde, was het als onze eigene Geschiedenis. Blijk van deze sympathie is mijn zending. Wel zage ik liever een Engelschman herwaarts gezonden, maar deze zou veel van het gesprokene moeten missen en slechts door een tolk kunnen spreken.

Bij ons lijden is ook reeds verblijden; ook reeds bij U. Bij ons volgden fraaie kerkgebouwen op schuren. Zoo ook hier, getuigen de prachtige Keizersgrachtkerk te Amsterdam en dit schoone kerkgebouw. Het Hoofd der Gemeente is ook Heer van het goud en het zilver. Wij hebben ook veel arbeid: onder naamchristenen, en door de Zending in China en Indië en Marokko, en onder de Joden; en voorts een Seminarie in Londen voor de toekomstige Dienaren der Kerk. Wij hebben geene fondsen; alles moet gave zijn van de vrijwillige liefde der leden; en, dank den Heere! Hij heeft het alles gegeven en zal het blijven doen. Hij is Dezelfde gisteren en heden en in eeuwigheid. Ook in de moeilijkheden zijn wij één: Ook ons geldt het //niet vele wijzen, niet vele edelen⁷⁷. Maar de kracht der Kerk is ook niet de maatschappelijke positie der leden; maar de Geest en de liefde. Houdt vast den geest, die U dreef tot Reformatie, den Geest des geloofs in Christus. En is er veel moeilijks, houdt moed; Zacharia's woord geldt ook U: //Wie zijt gij, o groote berg? Voor het aangezicht van Zerubbabel zult gij worden tot een vlak veld. Niet door kracht noch door geweld; maar door Mijnen Geest zal het geschieden, zegt de Heere der heirscharen⁷⁸.

Na dit woord van den Engelschen afgevaardigde veroorlooft de Voorzitter zich nog eene vraag: //Hoe staat het in Uwe Kerken met het vasthouden aan de Westminster Confession of Faith? In zoovele Kerken wierd zij een dood kapitaal of zoekt men revisie. Hoe denken in deze bij U o. a. de Leeraren aan het Seminarie? Zijn Uwe Bedienaren des Woords er aan gebonden? Oefent deze belijdenis nog kracht in de prediking?⁷⁹

Ds. MEIJER verklaart in antwoord, dat hij zeer zou wenschen, deze vragen met ja te kunnen beantwoorden, maar de uit Duitschland overgekomen ontbinding (de //Downgrade⁷⁹, waarover SPÜRGEON klaagt) is ook hier doorgedrongen. Iets er van is in alle Kerken; het ergste bij de

Episcopalen en de Independenten. Iets er van schuilt, helaas, ook bij de Presbyteriaanse }e Kerken.

Strijd is onvermijdelijk om de verwoestingen der critische richting, waartegen de reactie in Holland, en op andere wijze in Duitschland, tot de Belijdenis beeft doen wederkeeren. In Engeland is veel te vreezen, zoo God het niet verhoedt; maar 't is des Heeren werk; Hij zal altijd de zeven duizend doen overblijven, die de knie voor Baal niet buigen, zelfs ai veranderde immer eenige Synode de Confessie. De arbeid der liefde houdt voorts levendig; en velen, die daarmede aanvagen, worden dieper ingeleid. De Classes en Synoden handhaven nog steeds de Confessie, waarop wij officieel zijn staande gebleven; hoewel al bevende. Wij begeeren uwe voorbede.

De Praeses zegt dank voor de duidelijke en belangrijke mededeelingen, Wat de taal betreft, wenschten wij in het Engelsch ons zoo goed te kunnen uitdrukken als hij het in het Nederlandsch nog kan. Hij brenge aan de Synode zijner Kerken onzen dank voor hare afvaardiging, en onze bede, dat, waar zij formeel zuiver staan, zij ook in de belijdenis van het hart der Kerk de belijdenis van Gods vrij machtige Genade tegenover des mensehen zelfverheffing in toenemende mate zoo palstaan mogen, dat niet alleen de zeven duizend (gelijk ook nog wel bij ons onder het //Synodaal⁷ Genootschap het geval is) maar ook de Kerken in hun corporatief optreden als Kerken mogen staande blijven. Ten slotte noodigt hij Br. MEYEE uit, onze zittingen met zijn bijzijn te willen vereeren.

ART. 22.

Over het Rapport van Deputaten voor de onderhandelingen met ^ Kerkeli'k de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, verband met de wordt vrij uitvoerige bespreking gehouden. Vooraf herinnert de ^r^{eo} y,ae^{cu} (jn)! Praeses, dat de in dit Rapport voorgestelde regeling aan allen be- versiteit. kend is; dewijl zij in het Officieel orgaan der Kerken is gepubliceerd geweest. Er wordt op gewezen, dat èn de wetenschap als zelfstandig werk Gods moet geëerbiedigd, èn toegezien dat opkomende ketterijen niet eerst een tijdlang in de Gemeente insluipen, maar als in de kiem gedood worden. Voorts wordt verwezen naar het beslotene in de 163ste Sessie der Dordtsche Synode van 1619; wordt besproken de wijze van toezicht houden en tucht oefenen; en de weg om — indien onverhoopt te eeniger tijd ketterij wierd gehandhaafd tot een recht van Toegang voor de

veto te komen; alsmede de vraag van de uitnoodiging der Theologische^{Tneo1}- Professo-
ren als advisee-
o & o rende leden tot
Professoren als adviseerende leden der Synoden.

Het volgende voorstel wordt aangenomen: De Synode besluite, om — ^{de} Synode.
voorzoolang het hierbehandelde contract loopt — den Hoogleraren in de
Godgeleerdheid aan de Vrije Universiteit zonder nader uitnoodiging

toegang als adviseerende leden te verleen tot de Synodale Vergaderingen der gezamenlijke Kerken, en aan H. H. Directeuren hiervan kennis te geven. —

Rapport en Re- Het Eapport niet de daarin voorstelde regeling wordt nu aangenomen.
geling. Het luidt aldus.

Leeuwarden, Augustus 1894.

*Aan de voorloopige Synode der Ned.
Geref. kerken te 's Gravenhage.*

Eerwaarde Broeders!

Uwe Deputaten „gelast om met H. H. Directeuren der Vrije Universiteit in overleg te treden op welke wijze een verband zou te leggen zijn" tussehen de Kerken en deze stichting, hebben de eer U te rapporteeren, dat op hunne uitnoodiging en mondeling en schriftelijk het gewenschte overleg heeft plaats gevonden, en mogen het volgende — om op nieuw in de woorden hunner opdracht te spreken — „de vrucht hunner overwegingen en beraadslagingen als praeadvies voorleggen aan Uwe eerwaarde vergadering."

CONCEPT-OVEREENKOMST tussehen de Vereeniging voor
Hooger Onderwijs op gereformeerden grondslag
en de Voorloopige Synode van
Nederduitsche Gereformeerde Kerken,
rakende
het verband tussehen gemelde *Kerken* en de *Theologische Faculteit* aan de Vrije Uni-
versiteit te Amsterdam.

De Nederduitsche Gereformeerde Kerken, in Voorloopige Synode samengekomen, en de directeuren van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op gereformeerden grondslag, als zoodanig belast met het bestuur van de Vrije Universiteit te Amsterdam, in dezen handelend op advies van hare Curatoren en van hare Theologische Faculteit, *overwegende*, dat de Ned. Geref. Kerken in eene Vrije Universiteit op gereformeerden grondslag de meest gewenschte inrichting hebben te erkennen voor de opleiding van hare aanstaande leeraren;

dat de Vereeniging voor Hooger Onderwijs blijkens art. 2 van hare statuten en art. 1 van de Instructie voor hen, die aan de door haar gestichte scholen onderwijs geven — (zie bijlagen 1 en 2) — op den grondslag van de belijdenis der Geref. Kerken staat en met name van de Hoogleeraren in de Faculteit der H. Godgeleerdheid instemming met die belijdenis vordert;

dat verband tussehen de Theol. Faculteit en de Kerken naar den eisch der gereformeerde beginselen, — wenschelijk, ja noodzakelijk is te achten;

zijn *overeengekomen* dit verband te doen plaats hebben op de volgende door onder-teekening van beide partijen bekrachtigde voorwaarden:

ART. I.

Bij voorgenomen benoeming van Hoogleeraren in de Theologische Faculteit wordt door deze Faculteit vóór zij haar advies aan H. H. Curatoren geeft, het oordeel gevraagd van drie, door de Voorloopige Synode van Ned. Geref. kerken te benoemen Deputaten

21

Hebben dezen tegen het voorgenomen besluit geen bezwaar, dan gaat dit door. Bestaat daarentegen bij de meerderheid van Deputaten overwegend bezwaar en blijkt dit door overleg niet te kunnen worden weggenomen, dan wordt door Deputaten de zaak gebracht voor de Voorloopige Synode en blijft de uitvoering van het voorgenomen besluit tot de beslissing der Voorloopige Synode achterwege.

ART. 2.

Aan gemelde Deputaten wordt tevens opgedragen *toezicht* te houden op het *onderwijs* der Hoogleraren. Met dat doel wordt hun jaarlijks in de maand Mei door de Theol. Faculteit het Concept gezonden van de voor de Theol. Faculteit bestemde colleges, ten einde gelegenheid te geven tot het maken van opmerkingen uit het oogpunt van de geschiktheid van dat onderwijs als opleiding voor den Dienst des Woords in de Ned. Geref. Kerken. Deputaten Synodi ad examina brengen de opmerkingen bij de peremptoire examina gemaakt ter kennis van Deputaten voor het verband met de Theol. Faculteit.

ART. 3.

Deputaten hebben voorts het recht om de colleges en examens in de Theol. Faculteit bij te wonen, terwijl bij onverhoopte ontdekking van afwijking van de gereformeerde belijdenis of van gebreken in het onderwijs, Deputaten al het mogelijke doen om eerst door onderhoud met den betrokken Hoogleraar en daarna door zich te wenden tot H. H. Curatoren, en voorts ook, zoo mogelijk op andere wijze zonder openbaar gerucht te maken, tot wegneming van den misstand te geraken.

Blijven deze pogingen vruchteloos, dan brengen Deputaten de zaak ter kennis van de Theol. Faculteit en van de Voorloopige Synode.

ART. 4.

De Voorloopige Synode heeft het recht bij aan Deputaten gebleken afwijking van de belijdenis of bij gebleken gebrek in het onderwijs zich tot Curatoren der Vrije Universiteit of tot Directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs, te wenden met gemotiveerd verzoek, om hierin te voorzien.

ART. 5.

Al het hiervoren bepaalde is mede van toepassing op den Regent van het Hospitium, mitsgaders op allen, aan wie het onderwijs mocht worden opgedragen in die vakken van wetenschap, wier behandeling taak is der Theol. Faculteit.

ART. 6.

Deputaten nemen op zich, al wat aangaande de studenten en hun gedrag hun wenschelijk of noodzakelijk mocht blijken ter kennis te brengen van de Theol. Faculteit.

ART. 7.

Bij al het hiervoren bepaalde blijft het door den Kerkeraad te oefenen opzicht over belijdenis en wandel, zoo van hoogleraren als studenten onverkort aan dien Kerke-raad gelaten.

ART. 8.

Aan de Vrije Universiteit zal niemand tot Doctor in de Godgeleerdheid gepromoveerd worden dan na schriftelijke verklaring van instemming met de belijdenis der Nederlandsche Gereformeerde Kerken, waarvoor de te onderteekenen formules door de Theol. Faculteit met de Deputaten worden geregeld.

ART. 9.

Doctoren in de Godgeleerdheid van de Vrije Universiteit worden bij hun praeparatoir en peremptoir examen van het eigenlijk gezegde wetenschappelijk onderzoek

vrijgesteld en alleenlijk onderzocht met betrekking tot het donum coneionandi, de zuiverheid der leer en de praktische bekwaamheid.

ART. 10.

Deze overeenkomst wordt aangegaan tot wederopzeggens toe, waartoe elk der partijen zich ten allen tijde het recht voorbehoudt.

Met de bede, dat de Heilige Geest deze eerwaarde vergadering ook in de beraadslagingen over deze zeer gewichtige zaak moge leiden, en U wèl doen besluiten, blijven wij

Uwe Deputaten, Dr. L.
H. WAGENAAR, Rapporteur.

ABT. 23.

Sluiting der De eerste zitting der Synode wordt gesloten met het zingen van eerste zitting. p_{sa}i_m 106 vers 26 en het Gebed na de handelingen des Kerkeraads.

TWEEDE ZITTING.
WOENSDAG 9 SEPTEMBER 1891.

ART. 24.

De Voorzitter opent de tweede zitting der Synode met gebed en met Opening
der tweede
voorzitting van Philippensen 2 : 1 — 11.

ART. 25.

De notulen over de beide deelen der eerste zitting worden door Dr. Notulen.
L. H. WAGENAAR en Ds. J. H. FERINGA voorgelezen en door de Synode goedgekeurd.

ART. 26.

De door den Voorzitter benoemde Commissie, bestaande uit de B.B. Ontvangst
der Prof. Dr. F. L. EÜTGERS en Mr. L. W. C. KEUCHENIÛS, leidt de Depu- de
Synode der

taten van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk inzake de ^{9hr}stel#
¹Ger(7f*
Kerk inzake de
Vereeniging met de CJederduitsche Gereformeerde Kerken, binnen. Vereeniging met

Deze Deputaten zijn de Broeders Ds. J. VAN ANDEL, Prof. Dr. H. ^{rk} ^{ci}
^{Gerref*} BAVINCK, Prof. L. LINDEBOOM, DS. A. LITTOOIJ en Prof. M. NOORDTZIJ. Bij
hun binnentreden rijzen al de leden der Synode op van hunne zitplaatsen en wordt
gezongen Psalm 68 vers 2.

De Voorzitter der Synode richt tot de Deputaten, die zich alvorens Toespraak
van
voor de hun - aangewezen plaatsen aan de tafel der adviseerende leden ²6ln
hebben gesteld, eene toespraak, waarvan dit de zakelijke inhoud was:

Geliefde Broeders, Deputaten van de Mgemeene Synode der Christelijke
Gereformeerde Kerk, staat mij toe, als Voorzitter dezer Synode, U in
haren naam hartelijk welkom te heeten in ons midden.

Niet alleen Gods kind, ook de Kerk van Christus is hier op aarde nog
altoos op haar pelgrimsreize. De heerlijkheid van het Sion Gods komt eerst
met de wederkomst van onzen Heere en Heiland. Daarom reist de Kerk hier
beneden door de woestijn, en heeft om Jezus' wille te doorstaan al de
worsteling, al de moeite en bangheid, die verbonden is aan het door-
trekken door een wereld, die nog altijd tegen haren Heiland o verstaat.

Soms echter schenkt de Heere ook aan zijne Kerk een oogenblik van
verademing; een enkele maal zelfs gunt de Heere, dat haar heilige
feestvreugde door het harte trilt. Zulk een oogenblik schenkt de
Heere ons ook thans, Broeders. Uwe verschijning in dezen kring is
voor ons een geestelijke genieting, een teeken van de gunste onzes
Gods. Want ook al waren wij als broeders, en door banden van vriendschap
reeds lang persoonlijk aan U verbonden, toch is thans onze ontmoeting

een geheel andere. Immers het zijn de Kerken Christi, die op dit oog-en-blik elkander de hand reiken, nu wij elkander hier in het aangezicht zien, en elkander de hand reiken van trouw.

En waarom tintelt daarbij blijdschap in Uwe en onze zielen ? Het is, omdat wij beiden niet als nieuwe mannen in een vreemd land de banier van Christus planten; maar eikanderen hier wedervinden *als zonen van dezelfde vaders*, die eerst te zamen tegenover Rome hebben geworsteld en van Rome geleden; die, toen in het Armianisme nogmaals de zuivere Belijdenis wierd aangerand, na bange worsteling opnieuw de victorie hebben weggedragen; en die, als vrucht van dezen hunnen arbeid, de volste en diepste belijdenis *van Gods vrijmachtige Genade* in de wereld hebben uitgeroepen. En juist dewijl deze oude herinneringen thans op waken, en zij ons elkander doen begroeten als gesproten uit eenzelfde geslacht en als zonen van hetzelfde huis, daarom is ons hart op dit oog-en-blik verblijd en springt het in ons op van heilige vreugd.

Ja, er is nog meer, dat ons saam verbindt.

Er is ook de belijdenis van *de gemeenschappelijke scfadd* dier andere vaders, die daarna zijn gekomen, en van wat wij aan de schuld van deze onze vaders hebben toegevoegd. Hoe spoedig is in de Kerk het rijkste pand uit het oog verloren, het fijne goud verdonkerd! Hoezeer heeft de hoogmoed der mensehelijke geleerdheid, het Pelagianisme en het toegeven aan wereldzin, de Kerken onzer vaders doen dalen in levenskracht en kracht des geloofs; zoodat wij zelfs in de schatting der andere natiën, die eenmaal in bewondering opzagen tot het Si on Gods in Nederland, een aanfluiting waren geworden! In rechtvaardige oordeelen kwam God toen over onze heilige erve, en Hij zond in toorne vreemde machten en vijandige autoriteiten, om Zijn eens zoo heerlijke Kerke te kastijden.

Ea waar nu in Uwe en onze kringen door Gods genade weer een opleven kwam, daar was dit *niet* uit ons; maar het was God de Driemaal Heilige, Die om het bloed des Verbonds in het heilig zaad een steunsel liet.

Die God heeft in Zijne genade in Uwe kringen het eerst den Heiligen Geest laten ruischen; en toen wij dit hoorden, en ook wel iets gevoelden van dit werk Gods in uwe consciëntiën; doch zonder alsnog zelf op te waken, heeft Hij over ons uitgegoten een geest van nog dieperen slaap; totdat het Hem liefde, in het eind ook ons te wekken, wier schuld langer was doorgestaan; maar die Hij dan nu ook te plotselinger en te talrijker deed opstaan.

Van dat oog-en-blik af keerde in ons gemoed het bewustzijn weder, dat wij stonden niet meer tegen U, maar naast U. Vroeger hadden we wel waardeering voor Uw kloekheid en sympathie voor Uw moed; doch we betreurden Uw uitgaan, en meenden nog altijd, dat Uw scheiden onze kracht had verminderd. Doch nu verstonden wij, dat *breken* noodig was; dat Gij door juister inzicht waart geleid dan wij, waar wij nog op hope tegen hope worstelden *zonder* te willen breken. Toen zagen wij het: Gods

Geest had U in 1834 geprikkeld tot een daad, waartoe ook wij ten slotte komen moesten, toen ook voor ons het oogenblik van breken en van handelen aanbrak.

Maar hoe kon het anders, of toen moest met dat breken ook tegelijk het zielsverlangen in ons op waken, om ons roet TJ te hereenigen; en moest uit aller hart de bede opklimmen om, gelijk wij één van Belijdenis zijn en één van zin zijn, ook weer Kerkelijk samen in dit land te staan, samen te strijden en samen te loven? Immers ook in ons leeft de overtuiging, dat ons doel niet mag opgaan in de zucht, om enkele zielen te redden of enkele gezinnen te heiligen; neen, de historie toonde ook ons, dat God aan NEDERLAND een centrale plaats heeft aangewezen, om een zegen te zijn voor *al* Zijne Kerken en dat tot in verre geslachten. En waar nu telkens geruchten tot ons kwamen, hoe in schier alle andere landen de gehechtheid aan die belijdenis, die onze kracht is, kwijnt, en het volk in massa nauwelijks meer vraagt naar de diepere kennis der Genade, hoe konden we daar den indruk weren: Aan NEDERLAND schonk God een gave zijner genade, en in die gave de hooge roeping, om van NEDERLAND uit, ook bij andere natiën de zuivere banier van zijn volle waarheid weer op te richten.

En toen, met dat breede vergezicht voor ons, werden de zaken, die ons scheiden, zóó nietig, en wierd onze taak zóó machtig, dat wij dorstten naar Uw gemeenschap.

En wel moest toen de lange weg van onderhandeling ingeslagen, om allerlei moeilijkheden te vereffenen, maar ook dat was Gods bestel. En evenals bij de ernstigste ziekte in huis door moeder toch in allerlei kleine dage-lijksche nooden moet voorzien worden, evenzoo moesten ook door ons deze //kleine dingen⁷ met ernst worden verricht. Doch juist bij dit afdalen in de practische geschillen wierden deze kleine dingen weer zoo groot, en wierd de mensch in ons vaak zoo klein; vooral wij met ons Hollandsen karakter zijn zoo sterk individualistisch, zoo geneigd om elk een eigen zin te hebben, en daarom zoo ongeschikt, om met goeden uitslag te onderhandelen. Doch één ding hield ons staande, hoeveel teleurstelling er ook aan beide zijden was. Immers er bleef een stem, die in de conscientie riep: //Ook die anderen zijn Mijn verlost, die Ik één met U in Belijdenis heb gemaakt; ook zij behooren bij U en Gij bij hen." En al scheen het dan soms, dat de zaak der vereeniging zou mislukken; de Heere bleef kloppen aan de deur onzer Kerken. En al moesten we al te lang roepen blijven: //Wachter, wat is er van den nacht?⁸ daar het nog altijd nacht bleef, eindelijk, eindelijk daagde dan toch het morgenrood.

Zie, de indruk, dien wij van Uw samenzijn te LEEUWARDEN ontvingen, was, dat Gij daar niet *alleen* zijt geweest. *De Meere* was met U; en *God* zond U herwaarts, om met ons te spreken. O, moge de Heere onze God ons dan nu ook leiden door Zijnen Geest!

Zoo ontvangen we u in de overtuiging, dat *Gij* de gezindheid hebt medegebracht, om niet alleen op het uwe te zien, maar ook op wat der anderen is. *Wij* wenschen genade te ontvangen, om ook Uwe Kerken uit-nemender te achten dan de onze. Daarom komen wij U tegemoet met de verzekering, dat wij bereid zijn, al wat niensehelijk in onze meeningen is op het altaar van de eenheid der Kerken te offeren; wat wij alleen niet mogen opofferen, is Gods waarheid en de vrede onzer consciëntiën. Geve dan de Heere, dat onze besprekingen geen oogenblik dat innig karakter verliezen mogen, waarbij niet slechts het woord der lippen in bedachtzaamheid uitgaat, maar ook het broederoog van liefde spreekt.

Broeders, wij zullen U zoo straks gelegenheid geven, om onze Synode toe te spreken; doch, waar zoovelen uit beider Kerken zijn samengekomen, daar heeft ook 's Heeren volk behoefte, om uiting te geven aan wat aller ziel ontroert. Staat ons daarom toe eerst den 133sten Psalm aan te heffen, het lied van Heilige Liefde !^y

Na het zingen van dezen op dit oogenblik zoo treffenden Psalm, Antwoord der ^{vraag} de ^{l^aes} aan de Deputaten, wie hun woordvoerder zal zijn. Deputaten. Als zoodanig meldde zich Ds. J. VAN ANDEL aan. Deze spreekt daarop ongeveer als volgt:

„Het zij mij dan vóór alles vergund, Mijnheer de Voorzitter, om ook namens mijne medegedeputeerden dank te zeggen voor de hartelijkheid, waarmede wij hier worden ontvangen en meteen voor de broederlijke woorden, waarmede wij werden toegesproken, en waarmede wij onze volkomen instemming betuigen. Het is ons een eere en vreugde, in Uw midden te mogen zijn. En dit niet alleen, omdat de aanblik van een Synode als deze het broederhart goeddoet, maar ook als een teeken van de herleving der Gereformeerde beginselen, en dat niet alleen op kathedraal en kansel, doch ook op Kerkelijk gebied.

Doch er is nog een andere reden, die ons vreugde geeft: Deze, dat wij hier een bewijs hebben, dat ook onzerzijds een drang gevonden wordt naar vereeniging van alle Gereformeerden. Die drang is niet uit ons. Terecht is zoeven opgemerkt: onze Hollandsche aard streeft er tegen | in. Die drang is niet uit ons; laat ons het tot Gods eere constateeren. Het is door Zijne Genade, dat wij mogen bekennen, dat het werk Gods | in 1834 wel het eerste, maar niet het laatste werk Gods is geweest. Op dit standpunt heeft onze laatste Synode met dubbele kracht hernieuwde pogingen aangewend, om opnieuw te beproeven, tot vereeniging met uwe Kerken te komen.

Straks zal ik de besluiten onzer Synode U ter hand stellen. Nu wil ik U slechts den geest vertolken, die op onze Synode heeft geheerscht. Het was ons ernst, om van den Heere te begeeren, dat wij niet langer als twee corpsen tegen den vijand over zouden staan. Wij hebben op onze Synode moeilijke oogenblikken doorleefd. Soms scheen het, dat de bezwaren zó groot waren, dat ze onoplosbaar moesten

worden geacht; dan was er smart en beklemmdheid in onze zielen ; doch wrj herademden weer, wanneer wij weer voorstellen meenden te rinden, die hope op welslagen boden, omdat zij met behoud ook van Uwe eigenaardigheden vereeniging mogelijk maakten.

Ik mag er bijvoegen, dat wij uiteen zijn gegaan in de overtuiging, dat wij geleid waren door een Hoogere en Onzichtbare Macht. Van harte spreek ik den wensch uit, dat de Heere onze besprekingen ook zoo leiden moge op dezen dag!

't Is waar, wat door U zoo straks werd opgemerkt, de Kerk is vóór de wederkomst des Heeren vreemdelinge op aarde. Vreemdelingen, ook van verschillende nationaliteit, vereenigen zich licht, vooral wanneer zij in een vijandelijk land schatten hebben te vervoeren. En dat is onze toestand. Zullen wij, waar die schat — onze rijke zuivere belijdenis — bedreigd wordt, ons rondom dien schat scharen, of door onze gedeeldheid gelegenheid geven aan den vijand, om niet slechts ons, maar de aarde te berooven van een harer grootste schatten?

Ook is unie te sluiten een moeilijk werk; 't schijnt te moeilijker te zijn, naarmate de Kerken minder van elkander verschillen. De kleine geschilpunten schijnen dan te grooter beteekenis te bekomen. Zal het onmogelijk blijken?

Neen, mogelijk is het bij God! Laat ons bewust zijn, dat wij instru* menten zijn. O, laat ons onszelven overgeven als gewillige werktuigen in des Vaders hand, in de hand des Middelaars, Die de allermoeilijkste vraagstukken heeft opgelost. Ik herinner U aan het groote probleem, hoe Joden en Heidenen, die door de Goddelijke wet gescheiden waren, te vereenigen tot één lichaam; en toch, de Heere heeft het gedaan. En God zal nog grooter probleem oplossen, nl. wezens van verschillende afkomst, menschen en engelen te vereenigen tot één Koninkrijk. De Heidenen lachten om deze prediking; doch God maakte het een feit. Wanneer wij zien op onszelven, kan er schier geen hope blijven; doch wanneer wij zien, wat God gedaan heeft op het gebied der vereeniging en nog doen zal, dan houden wij moed. O, Zijn Geest legge ons vleesch aan banden; Hij werke vereeniging, en schenke ook na de vereeniging wijsheid, zelfopoffering en kleinheid.

Hier heb ik slechts weinige woorden bij te voegen. Ik wensch de Besluiten onzer Synode neder te leggen in uw midden; en voorts verklaren wij ons bereid, om op alle vragen, zooveel in ons is, te antwoorden, en den geest onzer Synode U kenbaar te maken. Gij begrijpt, dat wij gaarne van. uwe beraadslagingen getuigen zouden zijn; doch de bescheidenheid laat dat aan U over. Dezen geheelen dag zijn wij ter uwer beschikking.

Hierbij overhandigt Ds. VAN AKDEL aan den Voorzitter den Credentie-brief der Deputaten, houdende mededeeling, dat hun ,/is opgedragen, het besluit inzake de Vereeniging persoonlijk aan de Synode der Ned. Ger. Kerken mede te deelen. Tevens zijn deze Deputaten gemachtigd, om in deze zoo gewichtige zaak als Commissie van correspondentie op te treden /'

Daarbij reikt hij tevens over het daarin genoemde Besluit, waarvan tevens een afdruk in handen van elk lid der Synode is gesteld.

De Praeses begeert, na dankbetuiging voor het gesprokene, ter wering van overijling in deze, een langeren tijd tot onderhandeling. De Deputaten verklaren zich hiertoe bereid. De Voorzitter draagt aan de Ned. Geref. Kerk van 's Gravenhage op, hun namens de Synode gastvrijheid te bewijzen; noodigt hen als Voorzitter der Synode met de adviseerende leden en het moderamen dezen middag bij zich ter maaltijd, en verleent hun namens de Synode vrijheid, zoo vaak hun dat aangenaam zal zijn, de gewone zittingen der Synode bij te wonen. Wat het bijwonen der voorbereidende beraadslagingen inzake de Vereeniging betreft, deelt hij mede, dat de kortheid van den beschikbaren tijd wegens het gebrek aan bedienaren des Woords onze Synode tot commissoriale voorbereiding van alle zaken — ook van deze — noodzaakt, dat dan ook reeds eene commissie is aangewezen, en deze later in een zitting der Synode heeft te rapporteeren, waarbij dan de zaken in aller tegenwoordigheid kunnen besproken worden. Hij verzoekt tevens, dat de onderhandelingen tusschen de Commissie en de Deputaten schriftelijk geschieden mogen. Ds. J. VAN ANDEL verklaart,, dat deze regeling geheel beantwoordt aan de begeerte der Deputaten.

AET. 27.

Hierna wordt de zitting door den Voorzitter voor een korte poos geschorst.

ABT. 28.

Missive der ^{jjf_a} & ^e schorsing leest Dr. F. L. RUTGERS in de Nederlandsche taal ^{ecne} ^{^n} ^g ^{ecne} ⁿⁱ ^{ssive} voor van de Synode der *United Original Seceders*¹¹ Seceders in in SCHOTLAND, welke juist te laat is ingekomen om bij de bespreking Schotland. der correspondentie met buitenlandsche Gereformeerde Kerken in behandeling te komen. Zij is van den volgenden inhoud *):

Glasgow, 31st August 1891.

Dear Brethrsn.

We desire in the name of the Synod of United Original Seceders Scotland, to send to you fraternal greetings when you are met to deliberate about the affairs of your Churches.

Glasgow, 31 Augustus 1891.

Geliefde Broeders!

In naam der Synode van de United Original Seceders in Schotland begeeren wij onzen broedergroet te zenden, nu Gij samengekomen zijt, om te beraadslagen over de belangen Uwer Kerken.

Onze harten zijn met vreugde vervuld door te vernemen, dat de zaak der Reformatie, waarop Gij U zoo vol geestkracht hebt geworpen, bij voortgang welslaagt; dat het getal der kerken, die zich vrijmaken van de Erastiaansche Staats-organisatie, steeds klimmende is; en dat de leden Uwer Kerken zoo blijmoedig gehoor geven aan het beroep, dat op hun Christelijke vrijgevigheid wordt gedaan. Wij kunnen niet nalaten, in dit alles de hand te erkennen van Hem, Die aller harten onder Zijn bestuur heeft.

Vooral verheugde ons, te vernemen, dat Gij hadt besloten, het werk der Zending op Java op te vatten, waarheen onze geliefde Broeder Ds. Lion Cachet van Rotterdam als

Our hearts have been gladdened on receiving information that the cause of Reformation into which you have thrown yourselves so energetically continues to prosper; that the number of Churches freeing themselves from the Erastian State Organisation is still increasing; and that the people have been responding so cheerfully to the calls made upon their Christian liberality. We cannot but recognise in all this the hand of Him who has the hearts of all under His control.

We specially rejoiced to hear that you had resolved to take up the work of Missions in Java-whither our dear Brother Ds. Lion Cachet of Rotterdam has gone as your deputy-and our prayer is that Gods prospering blessing may rest upon all your efforts in this field. This interest in the work of Foreign Missions is sure to have a reflex influence in quickening the spiritual life of your own people. This has been the uniform experience of the Christian Church, and we trust and pray that it may be yours in large measure.

It was our earnest desire to send a delegate to represent our Synod at your Synodical meeting, and to bid you God-speed in your arduous and noble task. We regret, however, that this has been found impracticable and we must consequently hold communication with you by letter. We trust that your meeting will be feit by all who attend to be both stimulating and refreshing.

Uw afgevaardigde gegaan is; en onze bede is, dat Gods voorspoedig makende zegen op alle Uwe pogingen op dit arbeidsveld moge rusten. Deze belangstelling in het werk der Buitenlandsche Zending zal voorzeker wederkeerig invloed oefenen tot opwekking van het geestelijk leven van Uw eigen volk. Dit is de onveranderlijke ervaring geweest van de Christelijke Kerk; en wij vertrouwen en bidden, dat het in groote mate de Uwe moge wezen.

Het was ons ernstig verlangen, een afgevaardigde te zenden, om onze Synode in Uwe Synodale Vergadering te vertegenwoordigen en U Gods zegen toe te bidden in Uw zware en edele taak. Tot ons leedwezen echter, is dit onuitvoerbaar gebleken, en moeten wij derhalve per brief met U gemeenschap oefenen. Wij vertrouwen, dat Uw vergadering door allen, die haar bijwonen, beide opwekkend en verkwikkend zal bevonden worden.

De mededeelingen over Uw worsteling, die van tijd tot tijd in ons Kerkelijk Tijdschrift zijn verschenen, zijn met vurige belangstelling gelezen door onze Bedienaren des Woords en gemeenteleden, en hun belangstelling is er door opgewekt voor de beweging, waarmede Gij als één geworden zijt.

Wij, hier in Schotland, zouden der edele geschiedenis, die achter ons ligt, onwaardig zijn, zoo niet elke worsteling om ware vrijheid op burgerlijk of kerkelijk gebied onze warmste belangstelling en instemming won. Wij kunnen de hulp niet vergeten, door Holland ons verleend in onzen eigen worstelstrijd om vrijheid op burgerlijk en godsdienstig gebied, door een toevluchtsoord te bieden aan hen, wier leven in gevaar was wegens hun trouw aan de waarheid en door de opleiding aan Uwe Universiteiten van velen, die stoutmoedige kampvechters voor de vrijheid zijn geworden. Onze beide natiën vertoonen nog steeds vele sporen van de nauwe betrekking en geestelijke verwantschap, die toen tusschen hen bestonden. Hunne opvatting van de leer der Goddelijke Verlossing, uiteengezet in de z. g. Verbonds-Theologie, die van onberekenbaar nut is geweest voor het geestelijk leven van ons land, vond het eerst heldere en welgeordende uitdrukking onder Uwe Godgeleerden. In onze Kerk der secessie zijn zij nog steeds geliefd, al is men in vele plaatsen van hen afgeweken. Uw strijden voor zuiverheid van leer en om de vrijheid, om de voorschriften van Christus als Hoofd Zijner Kerk in toepassing te brengen, kan niet anders dan hoogst belangrijk voor ons zijn; en het is onzer harten wens en bede, dat de zegen van God Almachtig Uwe pogingen met een goeden uitslag bekroone. „De Genade van onzen Heere Jezus Christus zij met U allen.”

De Uwe in Christelijke gehechtheid,
(ivas [jet.] JOHN ROBERTSON, Voorzitter.
WILLIAM B. GARDINER, Scriba der Synode.

The accounts of your struggle that have appeared from time to time in our Church Magazine have been eagerly read by our Ministers and people, and their interest in the movement with which you have identified yourselves has been aroused. We in Scotland would be unworthy of the noble history that lies behind us did any struggle for true liberty in the civil or ecclesiastical sphere not command our deepest interest and sympathy. We cannot forget the help rendered to us by Holland in our own struggle for civil and religious liberty in affording an asylum to those whose lives were in danger on account of their fidelity to the truth, and in the training given in your Universities to many of those who became the bold champions of freedom. Both Nations still retain many traces of the close relationship and spiritual affinity then existing between them. Their conceptions of the system of Divine Redemption exhibited in what is called the Federal Theology, and which have been of immense service to the spiritual life of our country, first found clear and systematic expression among your theologians. They are still dear to us in the Secession Church, although there has been a departure from them in many quarters. Your contentings for pure doctrine and for freedom to carry out Christ's instructions as the Head of His own Church cannot but be deeply interesting to us, and it is our heart's desire and prayer that the blessing of Almighty God may crown your efforts with success. „The grace of our Lord Jesus Christ be with you all“.

Yours in Christian bonds,
JOHN ROBERTSON, *Moderator*.
WILLIAM B. Gardiner, *Synod Clerk*.

Afvaardiging. De Synode besluit, aan deze Kerken den dank der Ned. Geref. Kerken te doen overbrengen, te trachten naar hunne Synode en naar die der Engelsche Kerken af te vaardigen, of anders een schrijven aan hen te

Deputaten voor richten, en de Deputaten voor deze zaken opnieuw te benoemen.

Correspondentie.

ART. 29.

Diakonie. Ds. J. HANIA PZN, leest nu het sectierapport over het eerste der punten onder Letter C, betreffende de Diakonie.

Rapport der Het Praeadvies der sectie wordt aangenomen, en alzoo tevens het advies inzake de daarin opgenomen rapport der adviseurs in zake den dienst der barmhartigheid goedgekeurd.

Deputaten. De Deputaten worden gecontinueerd en Ds. N. A. DE GAAIJ FORTMAN hun toegevoegd.

Het vastgestelde Praeadvies met ingevoegd Rapport luidt als volgt:

RAPPORT OVER PUNT C I.

Rij de synode is ingekomen een rapport van de door de voorl. synode van Leeuwarden benoemde Adviseurs in zake den dienst der barmhartigheid, van den volgenden inhoud:

Aan de voorl. Synode van Ned. Geref. Kerken, vergaderd te 's Gravenhage, den 9en September 1891.

Ondergeteekenden door de voorl. synode van Leeuwarden, ten vorigen jare gehouden, benoemd als „adviseurs in zake den dienst der barmhartigheid“ hebben de eer uwer eerwaarde vergadering te rapporteeren, dat hun advies gevraagd werd door de diaconale conferentie, den 24en Sept. '91

gehouden te Harderwijk, over de vraag of het niet beter ware, om, in plaats van provinciale, nationale diaconale conferenties saam te roepen. Uwe adviseurs hebben dit in gemotiveerd antwoord ontraden.

Verder werd hun de eere bewezen, van uitgenoodigd te worden, om tegenwoordig te zijn bij de opening der philanthropische stichting 's Heeren Loo, aan welke uitnoodiging zij echter geen gevolg konden geven, hoewel zij voor dezen arbeid groote sympathie betuigen en alle Ned. Geref. diaconiën willen opgewekt hebben, voor 's Heeren Loo als Correspondentschappen op te treden.

Eindelijk, werden ze met beroep op de aanwijzing der synode, nu en dan dringend uitgenoodigd, om o'p diaconale conferentiën een of ander onderwerp in te leiden, wat ze bereidwillig op zich namen.

Uwer vergadering den zegen des Heeren toebiddende, blijven ze

's HAGE 1
LEEUEW. » Allg. 189L

Uwe dienaren om Christus wil,
Dr. L. H. WAGENAAR, *Rapporteur*.

De sectie, in wier handen dit rapport gesteld is, stelt U voor, het voor kennigeving aan te nemen met dankzegging en met goedkeuring van de daarin vermelde handelingen.

Voorts stelt de sectie U voor, de beide broeders, die in dezen zijn werkzaam geweest, Dr. L. H. Wagenaar en Ds. J. C. Sikkel wederom aan te wijzen tot de volgende synode als adviseurs in zake den dienst der barmhartigheid.

F. L. RUTGERS,
J. HANfA PZN, *Rapporteurs*.

Nog zijn onder Letter C vereenigd de volgende punten :

Inzake Diaconale vertegenwoordiging ^s op de

2. *Uit de Classes* ZWOLLE—DEVENTER—KAMPEN—ASSEN—MEPPEL—COE-
VORDEN.
meerdere

De voorloopige Synode besluite, dat voortaan de diakoniën der Ned. Geref. Kerken steeds diakenen met adviseerende stem in diaconale zaken naar de classen-vergaderingen afvaardigen, en dat ook voor vertegenwoordiging der diakoniën op de Synoden op dezelfde wijze worde zorg gedragen, totdat deze zaak in de Kerkenordering nader zal geregeld zijn.

3. *UU de Classes* UTRECHT—WIJK :

De voorl. Synode noodige de dassen uit, de aandacht der diakoniën te vesfigen op Acta voorl. syn. Leeuw. pag. 81, 2°. , en haar op te wekken, zich op de classicale vergaderingen te doen vertegenwoordigen, opdat alzoo de weg gebaad worde, om mettertijd te komen tot vertegenwoordiging der diakoniën, ook op partic, en algem. synoden.

Fa korte bespreking worden de conclusiën aangenomen van het volgende, door Ds. J. HANIA PZN. voorgelezen Praeadvies der sectie :

RAPPORT over punt C 2 en 3, aldus luidende:

Deze punten handelen over de vertegenwoordiging der Diakenen op meerdere Vergaderingen.

Te dien aanzien heeft de Voorl. Synode van Leeuwarden reeds uitgesproken (Acta Art. 66, bladz. 81) dat het wenschelijk is, dat op de classicale Vergaderingen Diakenen worden toegelaten met adviseerende stem om de classes te dienen van advies in zake

het Diaconaat betreffende, en dat daartoe de Diaconie deputeere een of — zoo een Diaconie een gewichtige zaak heeft — meer broeders uit zijn midden.

Wenschelijk schijnt het zeker, om, zooals de classis Utrecht voorstelt, hierop bij vernieuwing de aandacht der dassen te vestigen, zonder echter volgens het voorstel van de classe Overijssel-Drenthe te dien aanzien aan Diakonieën eene verplichting op te leggen; vooral, omdat behalve de algemeene vraag van Art. 41 D. Kerkenordening, niet op elke Classicale Vergadering bijzondere Diaconalë zaken aan de orde zijn.

F. L. RUTGERS,
J. HANIA PZN., *Rapporteurs.*

ABT. 30.

Inzake Examina De Rapporten der Deputaten inzake de Examina Peremptoir worden, Peremptoir, evenals het Praeadvies der sectie er over, voorgelezen door den Deelname van Rapporteur der Sectie *Ds.* J. C. VAN SCHELVEN, en na kleine verwanten wijziging wordt conform genoemd Praeadvies besloten. Hierdoor is dus van een exa- minandus. ook beslist, dat verwanten van een examinandus geen deel mogen nemen aan zijn examen noch aan de stemming er over. De Deputaten zijn Deputaten. gecontinueerd.

Het gewijzigd Praeadvies en de beide Rapporten zijn van den volgenden inhoud:

RAPPORT van Deputaten in zake de examina peremptoir.

Aangaande dit rapport heeft uwe Commissie de eer, het volgende U voor te leggen:

Wat betreft het gravamen door een der examinandi tegen art. 36 der Belijdenis, schriftelijk ingediend, is het oordeel uwer Commissie, dat in dezen gehandeld is conform hetgeen besloten werd op de vroegere synodale vergaderingen, en mitsdien geaprobeerde kan worden, hetgeen in dezen door de deputaten is verricht.

De quaestie gerveerd door Dr. H. H. KUYPER, bij zijn peremptoir examen, is nu ten deele vervallen door het op de vergadering van gisteren gesloten contract met de Directeuren der Vrije Universiteit.

Het rapport wordt onder dankbetuiging aan de B. B. Deputaten goedgekeurd, en de B. B. zelve gecontinueerd.

J. C. VAN SCHELVEN, *Rapporteur.*

Aan de Voorloopige Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken, te openen op den 3sten September desjaars 1891, te 's Gravenhage.

RAPPORT, over de examina peremptoir.

Eerwaarde. Broederen,

Uwe deputaten voor de examina peremptoir, geven u hierbij verslag van hetgeen door hen, sedert de Voorg. Synode te Leeuwarden, verricht is. Onderling hebben zij de werkzaamheden aldus geregeld, dat voor de examina in de provinciën Friesland en Gelderland, de broeders G. VAN GOOR en C. C. SCHOT CZ., werden aangewezen; in Groningen, Drenthe en Overijssel, de broeders J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL en L. WAGENAAR; in Zuid-Holland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg, de broeders B. VAN SCHELVEN en P. J. W. K-LAARHAMER; in Noord-Holland en Zeeland, de broeders H. HOEKSTRA en J. C. SIKKEL.

Evenwel verbleef aan de cleputaten het recht om met hunne andere mededeputaten te ruilen.

Nog werd met onderling goedvinden besloten, dat br. G. VAN GOOR de vergaderingen zoude praesideeren, terwijl de ondergeteekende werd aangewezen om als scriba de noodige correspondentie te voeren.

Bij de examina peremptoir door ons bijgewoond, vroegen steeds deputaten op de verschillende vakken na, en brachten zij aan het eind hun praeadvies uit.

Bij *eene* gelegenheid konde dat praeadvies nief anders zijn, dan de raad om de toelating tot den dienst des Woords nog niet te vergunnen, maar den examinandus minstens na drie maanden nogmaals te onderzoeken in de dogmatiek. Naar dit advies heeft ook de desbetreffende classis gehandeld.

In het algemeen meenden sommige broeders deputaten op te merken, dat het niet schaden zoude, wanneer door de candidaten de praktische vakken der theologie wat meer beoefend werden, terwijl ook eenigen wenschelijk oordeelden, dat de candidaten zich wat meer toeleggen zouden op de uitlegkunde des N. iestaments.

Nog moet vermeld worden, dat door Dr. H. H. KUYPER, beroepen te Baarn, aan deputaten de vraag werd gesteld of doctoren in de theologie op dezelfde wijze als bij de candidaten in de theologie gebruikelijk was, peremptoir moesten worden geëxamineerd? Broeders deputaten waren van oordeel, dat zij als zoodanig in deze zaak niet konden beslissen, en dat dit ter synode behoorde. Dientengevolge is deze theologiae doctor der Vrije Universiteit, op de gewone wijze peremptoir onderzocht.

Na voldoende examen werden met medewerking en goedkeuring van deputaten, de navolgende candidaten, of met hen gelijkgestelde broeders, toegelaten tot den dienst des Woords in onze Ned. Geref. Kerken ;

	den 24sten Augustus 1890, S. BOSMA.....	beroepen te Wommels;
/:	25sten November 4890, H VAN DIJK.....	„ te Gaast;
/:	26sten November 4890, C. HOEK.....	„ te Schettens ;
n	44den Januari 4891, Dr. H. H; KUYPER..	„ te Baarn;
/:	48 ^{den} Februari 4891, A. GROENEWEGEN.	„ te Woudsend;
n	Qden Mei 1891. R. G. KAMANS.....	„ te Oostmeer en
	Eestrum ;	
„	13den Mei 1891, D. KOFFIJBERG.....	„ te Barneveld ;
n	4den Juni 1891, H. DETHMERS.....	„ te Paesens en Moddergat
:		
„	13den Augustus 1891, H. VAN DIJK	„ te Zwammerdam.

Terwijl nog deputaten den 3<ten December 1890, te Arnhem hunne medewerking moesten verleen bij het peremptoir onderzoeken van R. GRUNTKE, die als predikant eener kerk van min vaste formatie beroepen was te Westervoort. Het gevolg was dat met goedvinden van deputaten deze broeder werd toegelaten.

Ai deze broeders onderteekenden bij hunne toelating tot den Dienst des Woords, het formulier van 1619, terwijl broeder Dr. H. II. KUYPER, eene bedenking had tegen art. 36 der Nederl. GeloofsbeL, die hij schriftelijk bij zijne onderteekening voegde. Daar deze bedenking reeds meermalen voorkwam, maakten evenwel deputaten deswege geen bezwaar, om toe te laten. Het gravamen volgt hierbij als bijlage.

Van de classis .....kwam een verzoek, om met deputaten in overleg te mogen komen ten einde een en predikant bij eene kerk van min vaste formatie, na onderzoek en goedkeuring der classe beroepbaar te doen stellen. Dit overleg konde nog niet plaatsvinden, Eveneens is nog de medewerking der deputaten gevraagd voor een peremptoir examen den 2den Sept. D. V. in de classis Franeker te houden.

U dit mededeelende mogen wij Uwe Vergadering er wel aan herinneren, dat ons mandaat, bij de samenkomst dezer synode geëindigd is, terwijl wij U, Eerw. Broeders[^] des Heeren genade toebidden, dat Hij uwe vergadering moge leiden door Zijnen Heiligen Geest.

Zijt Gode bevolen.

Hardenberg,
den 15den Aug. 1891.

Namens deputaten,
C. C. SCHOT Cz., Scriba.

Bijlage.

„Onder voorbehoud, om, zoodra de gelegenheid zich openen mocht om bedenkingen op grond van Gods Woord in te brengen, aan het oordeel der Gereformeerde Kerken de vraag te onderwerpen, of het met Gods Woord bestaanbaar is, dat volgens art. 36 der Confessie, uitroeiing van afgoderij en ketterij beleden wordt tot de taak der overheid te behooren”.

Voor copie conform.

C. C. SCHOT Cz., Scriba.

Met bijvoeging dezer verklaring door Dr. H. H. KUYPER, den 14en Januari 4891 afgelegd, heeft hij het onderteekningsformulier op dien datum geteekend.

SCHOT.

Aan de Voorloopige Synode der Ned. Geref. Kerken, den 8sten Sept. des ja ars 1891, te 's Gravenhage te houden.

Eerw. Broeders,

Uwe deputaten voor de examina hebben na de indiening der rapporten, die liepen tot 45 Aug. dezes jaars, nog moeten optreden bij eenige examina. Van wat sedert 45 Aug. dezes jaars door hen tot op heden is verricht, geeft dit rapport u de mededeeling.

Onze medewerking werd wederom gevraagd voor het nader onderzoek in de dogmatiek, waaraan op advies der deputaten en volgens besluit der Classis, de candidaat a. d. Vrije Universiteit, broeder ..... beroepen predikant te ..... zich moest onderwerpen. Het verliep gunstig, zoodat hij met goedkeuring der deputaten, door de Classe ..... tot den dienst des Woords in de Ned. Geref. Kerken is toegelaten.

Verder is met medewerking en goedkeuring van deputaten, op dienzelfden dag door de Classis Franeker na voldoende onderzoek toegelaten tot den dienst des Woords in onze Ned. Geref. Kerken, de Broeder E. Th. POOS VAN AMSTEL, *beroepen te Oosterend*, en den 3den Sept. door dezelfde Classe en op dezelfde wijze de broeder W. F. S. VAN LINGEN *beroepen te Loilum*. Bij het onderzoek van dezen laatstgenoemden broeder hebben de Broeders der Classe, op advies van deputaten voor de examina bepaald, dat zijne beide zwagers, dienstdoende leeraars in de Classe Franeker, zich van medewerking in deze zaak hadden te onthouden.

Deze drie broeders hebben bij hunne toelating tot den Dienst des Woords geen gravamen of gravamina ingebracht, en allen het formulier van 1649 onderteekend.

Nog werd door de Classis ..... de hulp der deputaten verzocht, volgens art. 76 pag. 88 acta Voorl. Syn. Leeuw., om een prediker uit een Kerk van min vaste formatie te onderzoeken, ten einde te zien of deze broeder tot den dienst des Woords in onze Ned. Geref. Kerken zoude kunnen toegelaten.

Bedoelde broeder was ..... pred. bij „de geref. gemeente" te .....

Het onderzoek had plaats den .....

Bij dit examen traden op de broeders deputaten Ds. SIKKEL en Ds. KAARHAMER. Nadat de examinandus vooraf eene korte predikatie had gehouden, ving het onderzoek aan in de uitlegkunde van O. en N. Testament, in de leerstellige godgeleerdheid, in de kennis des bijbels, in het Kerk recht en in de Kerkgeschiedenis, bepaaldelijk van ons Vaderland.

De uitslag van dit onderzoek was, dat zoowel het advies der deputaten als het eenparig gevoelen der Classe ongunstig bleek voor de toelating tot den dienst des Woords, zoodat besloten is, dat deze broeder *niet* in de Ned. Geref. Kerken *kan* optreden.

Zijt den Heere bevolen.

Hardenberg
den 4den Sept. 4891.

Namens deputaten voor de examina,
C. C. SCHOT Cz., Scriba.

ART. 31.

Namens dezelfde sectie brengt nu Ds. J. C. VAN SCHELVEN het prae- Rapport inzake advies ter kennis der Synode ten aanzien van het Rapport der Deputaten de toelating naar inzake de toelating naar Art. VIII.

De conclusiën van dit Praeadvies worden aangenomen, en daardoor Deputaten. tevens de Deputaten gecontinueerd.

Over gevallen als van den in het Praeadvies genoemden Hulpprediker neemt de Synode alsnog geen besluit.

Praeadvies en Rapport luiden als volgt:

RAPPORT van Deputaten in zake de toelating voor Art. VIII K. O.

Tegen den inhoud van dit Rapport heeft Uwe Commissie geen enkel bezwaar. Slechts is haar oordeel, in zake het examen van den hulpprediker Rr. Ploos van Amstel, dat het wenschelijk is, dat de Synode bepalingen make voor de onderzoeking van zoodanige dienaren.

Uwe Commissie stelt voor, de R.R. Deputaten onder dankbetuiging voor de vele gewichtige diensten, te continueeren.

J. C. VAN SCHELVEN, *Rapporteur.*

Aan de Voorloopige Synode der Ned. Geref. Kerken, te openen den 8sten September 1891, te 's Gravenhage.

RAPPORT van het voorloopig onderzoek naar Art. VIII.

Eerwaarde Broeders,

Uwe deputaten voor het voorloopig onderzoek volgens art. VIII, D. K., hebben de eer, U hierbij te rapporteeren over hunnen arbeid sedert de Voorloopige Synode van Leeuwarden.

Reeds te Leeuwarden werd besloten, zoo noodig te Amsterdam te vergaderen op den *Woensdag* na Paschen, en den 2den *Woensdag* van October, opdat in die vergaderingen, de broeders die zich volgens art. VIII aangemeld hadden, *voorloopig* zouden kunnen worden *onderzocht*. Roeder R. VAN SCHELVEN werd aangewezen om als penningmeester met de daartoe aangewezen deputaten te rekenen.

Daar zich broeders voor dit onderzoek hebben aangemeld, zijn door de daartoe aangewezen deputaten, deze vergaderingen gehouden te Amsterdam op den 8sten en 9den October 1890, en op den 1sten, 2den en 3den April 1891. Dehalye in de vergadering van April, waar broeder W. A. VROLIJK door huiselijke omstandigheden afwezig was, zijn alle daartoe gedeputeerden steeds ter vergadering geweest om aan dit onderzoek deel te nemen. De broeders, die zich ter onderzoeking hebben aangemeld, zijn steeds afzonderlijk onderzocht. Deputaten meenden, dit onderzoek zoo te moeten instellen, dat de examandi zouden kunnen doen blijken van de al of niet aanwezigheid der in Art. VIII, D. K., bedoelde gaven. Zeer werd gelet op de noodige attesten; en in de vergadering van April zijn dan ook twee broeders *niet* tot het onderzoek toegelaten, wegens informaliteit in hunne attesten. Door het onderzoek wilden deputaten vooral tot gewisheid komen, of bij den examinandus de gave aanwezig was, om in te dringen in den juisten zin en in de diepte der Schriftuur, zoodat men daaruit het goud zoude kunnen opdelfen.

De uitslag van deze onderzoekingen was, dat in de verg. van 8 en 9 October 1890, de broeders A. Groenewegen van Maassluis, R. G. Kamans van Ylst, en D. Koffijberg van Amsterdam, werden toegelaten tot het proeparatoir examen;

terwijl in de vergadering van April 1891, tot het praeparatoir examen toegelaten zijn de broeders: F. DROST van Leeuwarden; C. J. VAN DER VOET van 's Gravenhage; . I. V. D. BIJL te Doornspijk; J. J. STEINHART te Knijpe, en „voor zooveel noodig" J. T. PLOOS VAN AMSTEL te Kampen.

Naar aanleiding der vraag van dezen laatsten broeder, om tot dit onderzoek te mogen worden toegelaten, rees namelijk onder deputaten de vraag, of men dezen broeder, daar hij reeds als hulpprediker had gearbeid in inlandsche christengeteenten in Nederl. Oost-Indië, waar hij het Woord en de sacramenten bediend had, moest beschouwen als reeds te staan in den Dienst des Woords, en of hij dan wel volgens art. VIII. D. K. mocht worden geëxamineerd?

De vergadering meende evenwel niet *bevoegd* te wezen, om hierin eene beslissing te *kunnen* nemen, en daarom werd, hoewel men dit een *exceptioneel geval* achtte, nu deze broeder zich evenwel aangemeld had en van *goede* attesten voorzien was, besloten zonder iets te willen praëjudicieren, dezen broeder op de gewone wijze bij examina volgens art. VIII gebruikelijk, te onderzoeken. Met welken uitslag, is reeds boven vermeld. Nog zij gemeld, dat den 4den dezer maand weder eene vraag om onderzocht te worden, inkwam.

Aan uwe vergadering dit berichtende, mogen wij u tevens er aan herinneren, dat bij de samenkomst der Vooiiioopige Synode, ons mandaat geëindigd is; terwijl wij U Eerw. Broeders, des Heeren genade toebidden, alsmede dat Hij Uwe vergadering leide door Zijnen Heiligen Geest.

Zijt God e bevolen.

Namens deputaten, C. C.
SCHOT Gz., *Scriba*.

Hardenbe r g, den 15den Aug. 1891.

ART. 32. Inzake verkor- Ingekomen is

het volgende voorstel *uit de Classes* BREDA — HEUSDEN
ten studiegang. — »_g HETLTOGENBOSCH — EINDHOVEN — MAASTRICHT :

De voorloopige Synode der Ned. Geref. Kerken te 's Gravenhage vergaderd in Sept. 1891, berame maatregelen, om voor hen, die op gevorderden leeftijd tot de Bediening des Woords zich wenschen voor te bereiden, maar niet in de termen vallen van Art. 8 der Kerkenordening, en uiteraard niet tien of meer jaren hiervoor kunnen afzonderen, door een verkorten studiegang den weg open te stellen (desnoods met opoffering der talenstudie).

Toelichting: De Classis meent alzoo de verkeerde behandeling van Art. 8. te weren, en voor een termijn van uiterlijk tien jaren langs een beteren weg in het gebrek aan Bedienaren des Woords te voorzien. Het rekbare //°P gevorderden leeftijd⁷¹ worde in geen geval uitgebreid tot beneden dertig jaren.

Uit mondelinge toelichting van dit voorstel na de voorlezing van het Praeadvies blijkt, dat beperking van de toelating naar Art. 8 is bedoeld met het oog op de velen, die op weg zijn hiervan misbruik te willen maken, ja zelfs dwaas genoeg om van een ^studeeren voor Art. 8" met het oog op het eerste examen te spreken.

Na nog eenige besprekingen wordt het geamendeerd Sectierapport vastgesteld in dezen vorm:

Voorstel van de dassen N.-Brabant en Limburg.

Behalve de Universitaire opleiding, en de toelating in den weg van art. VIII K. O., meent Uwe Commissie, dat geen derde weg moet worden ontsloten, als niet bekend bij — en dus niet in overeenstemming met — de K. O., gelijk ook de aard der zaak zulks niet toelaat.

J. C. VAN SCHELVEN, *Rapporteur.*

ART. 33.

Van de Provinciale Spiode van Zuid-Holland is de vraag ter tafel: Inzake Exami
Acht de Synode de tijd gekomen, om in die provinciën, waar eene
^^ provinciale synode samenkomt, uitvoering te geven aan Artt. 8 en 49 der D.
K. met betrekking tot de examina van de Dienaren des Woords? Ka eenige discussie
wordt de Conclusie aangenomen van het volgende Praeadvies :

Particuliere vraag van de Provinciale Synode van Z.-Holland.

Zoolang de Provinciale Synoden nog tot de uitzonderingen behooren, en de kerkelijke vergaderingen nog in eenen voorloopigen toestand verkeeren, is Uwe Commissie van oordeel, in de bestaande gebruiken geene verandering te brengen.

J. C. VAN SCHELVEN, *Rapporteur.*

AUT. 34.

De Voorzitter brengt in behandeling de volgende voorstellen *uit de* inzake
examen

Provinciale Synode van Friesland:

naar Art vm_

a. De voorloopige Synode besluite, dat attestaties, af te geven door door Kerkeraden, met het oog op het examen naar Art. 8 D. K., niet gegeven worden, dan na advies en goedkeuring der Classe, wier moderamen dit attest moet contrasigneeren.

b. De voorloopige Synode zende een toelichtend en tegen mogelijk misbruik waarschuwend schrijven aan de Classen en Kerken, inzake het afgeven van attesten en het praeparatoir onderzoeken van broeders naar Art. 8 D. K.

c. Daarbij besluite de Synode, voortaan geene oproeping meer te doen van hen, die zich willen laten examineeren naar Art. 8, doch eenvoudig het adres van den scriba van de deputaten synodi op te geven.

Bij de bespreking dezer voorstellen en van het Praeadvies in deze ^ooclige
wen-wordt vooral gewezen op de noodzakelijkheid van meer toezicht op deze
Art/vm.⁶ attesten en van strenger practijk bij de Classes ten aanzien van het veel te
spoedig toelaten tot Praeparatoir en Peremptoir Examen. Bij de
Kerkeraadsattesten zie men voorts, of de consulent wel geteekend heeft. Consulent.
Voorts lette men meer dan tot dusverre op het ter Voorloopige Synode Het te Utrecht
van Utrecht in deze beslotene. beslotene te
vergelijken.

Na bespreking en wijziging wordt de geamendeerde conclusie van het Praeadvies aangenomen. Dit Praeadvies luidt na de wijziging alzoo:

Voorstellen van de Provinciale Synode van Friesland.

Uwe Commissie kan niet aanraden, op dit sub *a* gedaan voorstel in te gaan; daar echter minder gewenschte gebeurtenissen dit voorstel kunnen hebben in het leven geroepen, zoo noodigt Uwe Commissie Uwe Vergadering uit, bij monde van Uwen Voorzitter den afgevaardigden ter Synode op te leggen, daarop de aandacht der classicale vergaderingen te vestigen.

Wat het hier bedoelde attest betreft, meent Uwe Commissie dat de beoordeeling van dat attest staat bij de Deputaten ad examina; het zal dezen B. B. echter altijd vrij staan, bij gerezen twijfel aan de waardij dezer attesten, zich tot nader informatie tot de respectieve classen te wenden.

De B. B. Deputaten worden uitgenoodigd, de zittingen voor deze zaak niet te zeer te vermenigvuldigen.

J. C. VAN SCHELVEN, *Rapporteur.*

ART. 35.

Sluiting der Nadat aan de sectiën is opgedragen, dat elke sectie terstond
na de tweede zitting. zitting twee narer stemhebbende leden aan wijze voor de Commissie
m
zake de Vereeniging met de Christel. Geref. Broederen (zie Art. 26), en de
samenkomst dezer Commissie is bepaald op dezen namiddag om half drie,
wordt de tweede zitting der Synode gesloten met het zingen van Psalm
135 vers 12, en dankgebed bij monde van Br. W. A. VROLIJK Sr.

DEEDE ZITÏIN G.

DONDERDAG, 10 SEPTEMBER, 1891.

ART. 36.

De derde zitting der Synode wordt geopend met het zingen van *o & nina*. Psalm 105 vers 3 en 5 en met het lezen van 1 Corinthe 15 en gebed, derde zitting.

ART. 37.

De notulen over de beide deelen der tweede zitting worden door Dr. L. Notulen. EL WAGENAAR en Ds. J. H. FERINGA voorgelezen en door de Synode goedgekeurd.

ART. 38.

De Synode, Br. W. HOVY genoodigd hebbende met het oog op zijn Toelating van gewichtigen arbeid in zake de Zending en de Finantieële belangen, besluit, een adviseerend hem als adviseerend lid in haar midden op te nemen.

ART. 39.

Ds. J. OSINGA leest nu het Rapport der Deputaten tot de Zending en inzake dezen-in zake de reis van Ds. F. LION CACHET naar Midden-Java en het ^{din}& ^{onder Hei}-Praadvis der sectie hierover. Deze stukken zijn van den volgenden inhoud: hammedanen.

*Aan de voorloopt ge Synode van de Ned. Geref. Kerken,
vergaderd te 's Rage.*

WelEerivaarde en Eerwaarde Broeders.

Uwe Commissie, benoemd voor de punten van het agendum, Letter J. L. M., heeft de eer, U het volgende Rapport aan te bieden.

Wat letter J, punt 1 en 2 betreft: „Rapport van de deputaten voor de aanknooping der Correspondentie met de beginsels van Kerken op Midden-Java, en Rapport van de deputaten voor de Zending” — is gebleken dat het onder punt 1 vermelde Rapport *niet* bij de Synode is ingekomen; maar dat het onder punt 2 bedoelde duidelijk uitdrukt, waarom het eerste nog niet aanwezig kon zijn. Wat aangaat de concept-regeling van de Heidenzending door de Brabantsche kerken, oordeelt de Commissie dat de Synode de wenschelijkheid uilspreke, dat dit Rapport in de Classikale vergaderingen besproken worde. Voorts stelt zij voor aan de' Synode, de deputaten onder dankbetuiging te continueeren.

*Aan de voorloopige Synode van Nederd. Geref. Kerken,
saamgekomen te 's Gravenhage 8 September 1891.*

Deputaten, aangewezen door de Voorloopige Synode van Leeuwarden met *commissie* „om de Kerken tot meerdere belangstelling in het werk der Zending, bepaaldelijk in onze eigene Koloniën, op te wekken en daarvoor bestemde gelden te administreeren”, en met *last* „om de onderhandelingen met de Gereform. Zendings-Vereeniging tot overname van haren arbeid op midden-Ja va voort te zetten, en zoo mogelijk alles wat

daarop betrekking heeft met genoemde Vereeniging zoo te regelen, dat de overname van het werk op de eerstvolgende Synodale vergadering geschieden kan,"

mitsgaders „om op de eerstkomende Synode voorstellen te doen aangaande de wijze, waarop de Kerken dezen zoo lang zondiglijk nagelaten arbeid zullen opvatten",

en eindelijk 1°. om bij den door de Synode afgevaardigden Dienaar, (die onderzoek zal doen in loco naar den toestand der Kerken, die in verband met den arbeid der Ned. G. Z. V. uit de Heidenen en Mahomedanen op Midden-Java zijn vergaderd, en contact met die Kerken voorbereiden) twee mede-Deputaten in Indië uit te noodigen om met den gedeputeerden Dienaar saam te werken; — 2°. om in deze zaak alle voorstellen te doen en alle handelingen te verrichten en 3°. voor het bijeen brengen der gelden te zorgen, tot deze Zending alsnog benoodigd", zie acta Synodi Leov. art. 35—39.

hebben bij dezen de eer Uwer eerwaarde vergadering te rapporteeren :

dat zij bij circulaire, d.d. 1 Februari 1891 een schrijven hebben gericht aan de Kerken om deze tot meerdere belangstelling in het werk der Zending, bepaaldelijk in onze eigene Koloniën op te wekken, — zie bijlage I.

dat zij zijn voortgegaan met de in hunne handen gestelde gelden voor de Zending te administreeën en ter beschikking te stellen van de Ned. Ger. Z. V. De uit de N, G. K. toegezonden bijdragen van Juni '90 tot Aug. '91 bedroegen de somma van *f* 5,469.981/2 en hare ontvangst is verantwoord in „de Heidenbode,"

dat zij gemeend hebben, de onderhandelingen met de Geref. Zend. Vereeniging tot overname van haren arbeid op Midden-Java niet te kunnen voortzetten voor en aler de resultaten van het onderzoek door hunnen mede-gedeputeerde Ds. F. LION CACHET in Midden-Java begonnen, ter hunner kennisse zijn gebracht, en dat zij dies, aangezien dit onderzoek nog voortduurt en genoemden Dienaar nog in Indië toeft, voor deze Synode niet konden komen met voorstellen „aangaande de wijze waarop de Kerken dezen arbeid zullen hebben over te nemen en zelve aan te vatten."

Verder kunnen ze rapporteeren

dat in eene comparitie door Uwe deputaten te Amsterdam gehouden, waarbij DR. A. KOYPER optrad als secundus voor Ds. LION CACHET, benoemd zijn tot mede gedeputeerden de WelEdelGestr. Heer Mr. A. A. M. N. KEÜCHENIUS te Batavia en de Wef-EdelGestr. Heer P. OTTOLANDER te Sitoebondo, van welke benoeming onverwijld kennis gegeven werd,

dat een geloofsbrief met mandaat voor Ds. LION CACHET met zijne mede-gedeputeerden werd opgesteld, zie bijlage 2,

dat tot verkrijging van de voor deze missie alsnog benoodigde gelden besloten werd *a.* om aan broeders of zusters uit de Kerken Amsterdam, Rotterdam, 's Gravenhage, Utrecht en Arnhem te vragen een particuliere inzameling hiertoe te willen houden, terwijl aan de andere Kerken per circulaire zou worden gevraagd door collectes of anderszins hun aandeel in de onkosten op te brengen en de gewichtige zaak dezer missie bij den dienst der gebeden te willen gedenken. Deze circulaire werd in Februari verzonden. Zie bijlage I. Door de vriendelijke bemoeiing der zusters H. S. S. KÜYPER en VAN MARLE werd uit Amsterdam *f* 216.50 verzameld, Ds. SIKKEL zond dadelijk als aandeel der kerk van 's Gravenhage *f* 100.—, de kerkeraad te Rotterdam besloot *f* 100.— beschikbaar te stellen, de kerk van Utrecht / 100.— en Ds. VETHAKE schreef uit Arnhem, dat het dadelijk niet geschieden kon; terwijl later *f* 100.— werd gezonden. De overige Kerken contribueerden, zooals blijken kan uit het overzicht, dat we als bijlage 3 toevoegen aan dit rapport.

Ds. F. LION CACHET vertrok den 1sten April uit Rotterdam en kwam na voorspoedige reize den 7den Mei te Batavia aan. Het eerste, wat hij, te Tandjong Priok aangekomen, vernam, was, dat Mr. KEÜCHENIUS voor de opdracht der Synode bedankt had (— bij Deputaten is nooit eenig antwoord van Mr. K. ingekomen ___). Toen br. CACHET hem bezocht, verklaarde hij zich echter bereid, dezen met raad en daad bij te staan. Ook de Heer OTTOLANDER, die aan Ds. L. C. in een zeer hartelijk en uitvoerig schrijven zijne denkbeelden over het te verrichten werk op Midden-Java mededeelde, verklaarde niet met zoovele woorden de benoeming der Synode aan te nemen. Ds. C. besloot naar Sitoebondo te reizen om samen met hem te overleggen en te ai beiden. In Mr.

G. VAN DER JAGT vond de Heer CACHET voor zijne zending volle sympathie, en gaarne verklaart zich deze broeder bereid, deputaten te dienen van rechtskundig advies. Op 14 en op 19 Mei had de heer C. een onderhoud met den Gouverneur-Generaal; deze nam nauwkeurig kennis van de Deputaten verleende opdracht. De Gouverneur-Generaal verleende gaarne toelating om te reizen op Java en gaf een inleiding bij de hoofden van gewestelijk en plaatselijk bestuur aan den secretaris voor de buitenlandsche correspondentie der Ned. Ger. Zend Ver. — Groote gastvrijheid genoot de heer C. van Ds. HÜYSINGH, Chr. Geref. pred. op Weltevreden; voor wien hij eenige malen den dienst waarnam in de Kwitang-kerk. In Solo bezocht Ds. C. den zendeling JANSZ, die zich gaarne bereid verklaarde, hem bij te staan. De Heer CACHET schreef nu aan Uwe Deputaten, of de WelEerw. Heer JANSZ benoemd mocht worden in plaats van Mr. KEÜCHENIÜS, en bezocht ondertusschen alleen de gemeente in Bagelen en Djokjakarta, mitsgaders die in Kedoe, Pekalongan, Tegal en Banjomas, alles in overleg met de zendingen der N. G. Z. V. Ook bezocht hij zooveel inlandsche Hoofden als hem mogelijk was.

Aangezien de Kerk van Rotterdam aan haren Dienaar verlof had gegeven om in Indië te blijven werken tot einde September en het werk met de medegedeputeerden dan eerst recht zal kunnen beginnen; vroegen Deputaten bij schrijven van den 6den Augustus bij den Kerkeraad van Rotterdam verlenging aan voor het gegeven verlof.

Nog hebben uwe deputaten te melden, dat aan hun oordeel werd onderworpen een concept-regeling van den arbeid der heidenzending door de Ned. Geref. kerken van N.-Brabant ontworpen en met den considerans in druk bezorgd door Ds. J. H. FERINGA C.S., hiertoe door de classis N.-Brabant gedeputeerd. Uwe deputaten meenen op dat wei-doorwrochte stuk de aandacht uwer vergadering te moeten vestigen.

Eindelijk rapporteerden zij, dat hun advies gevraagd werd door den Kerkeraad der N. G. K. te Middelburg over de vraag, hoe plaatselijk de belangstelling in den Zendings-arbeid kan worden bevorderd. Wanneer uwe vergadering kan goedvinden om over de als bijlage IV hierbij gevoegde *regeling* van de classis Brabant haar oordeel te geven, kon dit als advies ook voor de Kerk van Middelburg en alle *>nze Kerken dienen.

U op uwe beraadslagingen toebiddende den zegen des Heiligen Geestes, die woont in 't midden der gemeente, blijven wij uwe deputaten voor de Zending,

Namens dezelve:

Leeuwarden, 30 Aug. 1891.

Dr. L. H. WAGENAAR, *Rapporteur*.

Voorloopige regeling *) van den arbeid der Heidenzending door de Nederduitsche Gereformeerde Kerk van .....

ART. 1.

De Nederduitsche Gereformeerde Kerk van ..... erkent, als zoodanig ook te zijn: Instelling Gods tot Zending onder Joden, Mohammedanen en Heidenen. Zij erkent elk harer gedoopten krachtens dien Doop als van den Koning der Kerk tot dezen heiligen arbeid aangewezen, en dus ter medewerking in deze verplicht.

ART. 2.

Op dit gebied niet anders georganiseerd dan op elk ander, laat zij ook in deze aan de bijzondere ambten den van God gegeven voorrang en invloed. Het Kerkelijk verband erkent zij ook in deze, en arbeidt dus naar de besluiten — en in overleg met de Deputaten — harer Classis. Legaten, schenkingen en andere geldelijke belangen, behartigt zij door hare Vereeniging „De Kerkelijke Kas" met een afzonderlijke administratie. Tijdelijk steunt zij alzoo (langs den Kerkelijken weg) de Nederduitsche Gereformeerde Zendingsvereeniging.

*) Het hieraan voorafgaand gedeelte, bevattende de beginselen, waaruit deze regeling is voortgevloeid, is op aanvraag aan den heer A. J. KORTE WEG te Klundert te verkrijgen; van de Concept-regeling *hier* afgedrukt zijn geene exemplaren meer aanwezig.

ART. 3.

De Kerkeraad vangt deze wederkeering tot den weg des Heeren aan met openlijk van den 'kansel een schuldbelijdenis te doen voorlezen en in het publiek gebed vergeving te doen afsmeaken beide voor alle leden en voor de bijzondere ambtsdragers wegens aller jarenlang plichtsverzuim in deze.

Minstens eenmaal in elke drie maanden (bij voorkeur in een morgenbeurt) zij een gewone openbare Bediening des Woords, zonder voorafgaande aankondiging en zonder extra-collecte, aan de belangen der Zending gewijd.

Ook in de Catechisatiën en in het publiek gebed worden deze belangen niet vergeten.

De Opzieners zien óók in dit opzicht toe op de Bediening des Woords. Verder hebben zij bij hun wijk-huisbezoek (of, ingeval zij dit nog niet doen, dan en tot zoolang de Bedienaren des Woords) ook zooveel mogelijk te onderzoeken, of — en, zoo ja, hoe? en in hoeverre? — al de leden der Gemeente in deze op de hoogte zijn en medearbeiden met gaven en in de huiselijke gebeden. Voorts in deze de noodige adviezen te geven en de noodige maatregelen te nemen.

De Armverzorgers geven den Opzieners en Bedienaren des Woords de noodige inlichtingen aangaande rijken en armen. Op kiesche wijze zoeken zij hulp te verleen, waar mocht blijken dat door armen boven vermogen gegeven mocht zijn, en vooral ook zij hebben er de armen op te wijzen, dat men ook met gebed, trouwe opkomst, en belangstelling-toonen in deze medewerker kan zijn.

In Kerkeraad- en in Gecommitteerden-vergaderingen behartigt elk bijzonder ambtsdrager, als het opzettelijk hem aangewezen deel vooral wat meer bijzonder aan zijn ambt verwant is op het gebied van den arbeid der mede door zijne Kerk uitgezonden Zendingen of van hun persoonlijke behoeften.

Alle leiding gaat uit van den Kerkeraad; dewijl deze door God *over* de Gemeente is gesteld, naar Hand. 20 : 28. Echter met voortdurende medewerking der Gemeenteleden. Om overhooping met bezigheden te voorkomen, verricht de Kerkeraad zijn werk door aan hem verantwoordelijke Gecommitteerden ten deele uit zijn midden.

ART. 4.

Gecommitteerden tot de Zending worden de eerste maal allen door den Kerkeraad aangewezen, tenzij deze het anders wenschelijk acht. Vervolgens wijst de Kerkeraad er de Kerkeraadsliden voor aan, en kiezen de stemgerechtigde Gemeenteleden, zonder aan tweetallen gebonden te wezen, de andere Gecommitteerden. Kerkeraadsliden zijn één Dienaar des Woords, één Opziener, en één Armverzorger. De andere leden zijn drie in getal (desnoods twee; minstens één). *)

Een der Kerkeraadsliden, naar volgorde der ambten, is Voorzitter of loco-Voorzitter. Een der niet-Kerkeraadsliden (indien immer mogelijk) Scriba. Penningmeester de Diaken of een der niet-Kerkeraadsliden.

De Gecommitteerden worden, tenzij besluiten van „meerdere vergaderingen" in deze regelingen verandering doen komen, voor 3 jaren benoemd, met dien verstande, dat elk jaar één lid aftreedt van elke helft, de eerste jaren naar leeftijd, van den jongste naar den oudste, en daarna naar aldus gevormd rooster. De aftredenden zijn terstond herkiesbaar en blijven in dienst, totdat hun opvolgers gevonden zijn.

ART. 5.

Deze Gecommitteerden onderteekenen bij optreden of herbenoeming de Drie Formulieren van Eenigheid ten blijke hunner volkomen en ondubbelzinnige onderwerping aan Gods Heilig Woord. Zij zijn in alles onderworpen aan den Kerkeraad. Een besluit of handeling naar den hier genoemden maatstaf door den Kerkeraad afgekeurd, is te beschouwen als door hen gedaan niet in kwaliteit maar in hun privé met al de gevolgen van dien.

Zij regelen hunne werkzaamheden bij aan den Kerkeraad voor te dragen Huishoudelijke

---

*) Grote Kerken kunnen natuurlijk deze getallen verveelvuldigen.

Regeling-. Eerst na goedkeuring des Kerkeraads (bij schriftelijke mededeeling en onder-teekening op de stukken door dezen te vermelden) zijn èn deze Regeling èn wijzigingen daarin van kracht.

ART. 6.

Deze Gecommitteerden vergaderen minstens eenmaal per maand. Een oproeping met vermelding der te behandelen punten moet minstens 24 uur te voren door den Scriba in naam des Voorzitters hun zijn gezonden. Minstens zes malen in het jaar (de tijd naar plaatselijke behoefte te bepalen) vergaderen zij met al de Gemeenteleden (ook vrouwelijke), die daartoe des Zondags te voren van den kansel worden uitgenoodigd.

In de eerste leden-vergadering des jaars geschiedt de in Art. 4 genoemde verkiezing. Voorts heeft elk dezer vergaderingen het recht, door de stemgerechtigde leden der Kerk voorstellen of adviezen vaststellen ter onderwerping aan het oordeel des Kerkeraads, in wiens eerstvolgende vergadering zij dan moeten ingediend worden bij schriftelijk bericht door den Scriba.

Alle leden der Kerk behooren natuurlijk deze acht vergaderingen bij te wonen. Opdat echter bij stoornissen en hindernissen de arbeid der Zending geen schade lijde, zal elke vergadering tot stemmen en besluiten bevoegd te achten zijn, waarin of alle Kerkeraadsgecommitteerden of minstens $\frac{2}{3}$ van al de Gecommitteerden aanwezig zijn. Bij alle besluiten geldt de beperking in Art. 5 al. 1 vermeld.

ART. 7.

In elke vergadering van Gecommitteerden doet de Penningmeester verslag van 't geen bij hem aan giften enz. is ingekomen, alsmede van de uitgaven. In het begin van de maand Februari dienen zij hun rekening en verantwoording van ontvangsten en uitgaven in bij den Kerkeraad, die deze zaak nog in dezelfde maand moet behandelen in een vergadering waarbij gecommitteerden moeten tegenwoordig zijn.

Voorts heeft de Kerkeraad te allen tijde recht op inzage van alle stukken.

Na goedkeuring door den Kerkeraad wordt in de eerstvolgende ledenvergadering deze rekening medegedeeld.

Gecommitteerden blijven gezamenlijk aansprakelijk voor hun beheer en hunne handelingen (óók afgetreden en niet-herkozen leden) totdat de Kerkeraad hen zal hebben gedechargeerd.

Wanneer Voorzitter, Scriba, of Penningmeester ontslag verzoekt of niet herkozen wordt, zal hij alle bescheiden of geldswaarden aan zijnen opvolger overgeven tegen schriftelijke acte van décharge.

ART. 8.

De taak der Gecommitteerden naar buiten wordt eerst geregeld nadat eene Generale Synode in deze aanwijzingen heeft gegeven.

ART. 9.

Voorts is hun taak:

4. Te arbeiden, dat de Gemeente weder uit Gods Woord en uit de geschiedenis van den vroegeren en van den tegenwoordigen tijd juiste kennis van de zaak der Zending bekomme, en haar weer tot het kennen en vervullen van haar recht en plicht tot de Zending te brengen ;

2. Correspondentie te voeren en — zoo noodig — adviezen te geven in zake de Zending;

3. De Zending met den voor haar noodigen geestelijken en stoffelijken steun te dienen.

ART. 10. 1. Hiertoe worden de zes in

Art, 6 genoemde ledenvergaderingen met gebed en

Psalmgezag en voorlezing van een gedeelte van Göds Woord geopend en met gebed besloten. Daarna geschiedt voorlezing van de notulen der vorige ledenvergadering.

Vervolgens — indien er zijn — de werkzaamheden in deze regeling reeds genoemd. Daarna voordrachten, besprekingen of mededeelingen, op het gebied der zending; en Bijbelbespreking *mits uitsluitend* over eenige Zendingsstof.

2. Gecommitteerden zoeken de Zusters der Gemeente in een of meer samenkomsten te vereenigen, die naar eigen (door Gecommitteerden vooraf aan het oordeel des

Kerkeraads te onderwerpen) Reglement zoo mogelijk eenmaal per maand samenkomen, om de stoffelijke belangen der Zending op hare wijze te behartigen, om meer kennis op te doen en te verspreiden over de Zending, om door Gecommitteerden van inge-

komen berichten uit het Zendingsgebied der Kerk op de hoogte gehouden te worden, en (desgevraagd) de Diakenen in de hun door Art. 3 opgelegde taak te steunen.

Zij hebben recht op de tegenwoordigheid van een der Gecommitteerden in hare gewone samenkomsten; zonder tot toelating verplicht te zijn. Kerkeraadsleden hebben te allen tijde vrijen toegang tot deze vergaderingen.

3. Gecommitteerden ontvangen de vaste contributiën door een wekelijksch, maandelijksch, driemaandelijksch of jaarlijksch innen der contributiën, waartoe zich de

eerste maal elk nieuw inkomend lid verbindt bij geheime inschrijving op, daartoe

voor classisrekening gedrukte, voor elke Kerk bij de classisdeputaten gratis verkrijgbare biljetten. Alle Gecommitteerden zijn tot geheimhouding (behalve tegenover den Kerkeraad) verplicht.

Elk lid der Gemeente schrijve op deze biljetten zekere som in voor *elk* van zijn gezin, zoo zij nog beneden de jaren des onderscheids zijn. Daarna schrijve elk ander huisgenoot zijn eigen vrijwillige bijdrage in. Na toespraak en vermaning zij de som aan ieders conscientie overgelaten. Elk jaar kan men een biljet aanvragen aan een der Gecommitteerden om zijne inschrijving te wijzigen mits in de eerste maand des burgerlijken jaars.

In het ophalen dezer contributiën behooren Gecommitteerden zich (zonder ontheffing van verantwoordelijkheid) door anderen te doen bijstaan. Ze verdeelen de Gemeente in zoovele wijken als er gecommitteerden zijn, en elk dezer weer in zooveel onder-deelen als elk helpers ³⁾ heeft. Bij voorkeur zoeken men hiertoe aan de leden van jongelings- en jongedochtersvereenigingen.

4. Voor „vrijwillige offers" nevens deze „tienden" van 's Heeren huis zoeken Gecommitteerden zendingsbusjes te plaatsen en in gebruik te doen komen.

5. Gecommitteerden verdeelen (indien mogelijk) elke wijk in zooveel leeskringen,

dat minstens eik tiental huisgezinnen één exemplaar van het Zendingsorgaan der

Kerk en van wat voorts door hen wordt rondgezonden geregeld ontvangen. ²⁾

De

Regeling dezer leeskringen is den Secretaris opgedragen. De kosten komen ten laste van de Kas der Kerkelijke Zending.

Ook zoeken Gecommitteerden het blad „De Kleine Heidenbode" of eenig hiermede gelijkstaand blad onder de kinderen der Gemeente in eere te brengen. Zoo het hun wenschelijk toeschijnt, zoeken zij de kinderen in kinderzending-vereenigingen samen te brengen; en kunnen in dit geval ook leden dezer vereenigingen tot helpers gebruiken bij het innen der contributiën.

6. Gecommitteerden zoeken op Jongelings- en Jongedochters-vereenigingen (ook — zoo mogelijk — door persoonlijk bezoek) kennis van en belangstelling voor de Zending te bevorderen.

7 Ook zoeken zij van den Kerkeraad éénmaal per drie maanden boven de in Art. 3 genoemde gewone beurten een bidstond (te voren aangekondigd en met extra-collecte) te verkrijgen voor de Zending; en zoeken door den Kerkeraad de

1) Een ander voordeel van deze organisatie is 1) dat men haar ook zeer goed kan bezigen in dienst van Lectuurverspreiding, Diaconale belangen, Reformatie-uitbreiding, enz.; en 2) ten deele alzoo ambtsdragers vormt.

²⁾ Ook hiertoe kan de organiseering van punt 3 dienst doen.

biz'ondere ambtsdragers tot naleving hunner in Art. 3 genoemde verplichtingen te doen bewegen, indien dit onverhoopt mocht noodig zijn.

8. Voorts zoeken zij door alle andere gepaste middelen de zaak der Zending te dienen. Aldus vastgesteld in onze vergadering van

In naam des Kerkeraads:

. *praeses.* ,
scriba.

Uwe Deputaten: J. H.
 FERINGA, v. D. M. A. C. VAN
 DRIMMELEN, *Oudl.* P. W.
 MARIS, *Blaken.* A. J.
 KORTEWEG.

De Conclusiën van het Praeadvies in deze worden aangenomen; doch Aeputaten. met uitbreiding — wegens het groote gewicht van dezen arbeid — van het getal Deputaten door toevoeging van Ds. N. A. DE GAAIJ FORTMAN en Ds. J. H. FERINGA.

Inzake de verlenging der afwezigheid van Ds. F. LION CACHET, door Inzake de ver-Deputaten tot de Zending naar van hem ontvangen inlichtingen begeerd *wegleid*⁶ van" met het oog op zijn hoogst gewichtigen arbeid op Midden-Java zijn in-^{Ds}- Lion Cachet. gekomen eene missive van de Kerk van ROTTERDAM en eene van de Classis ROTTERDAM—BRIELLE.

Het door Ds. J. OSINGA voorgelezen Praeadvies der sectie, in welke deze zaak is behandeld, luidt als volgt:

In zake het verzoek van de kerk van Rotterdam, punt 3, is Uwe Commissie overeengekomen het volgend Praeadvies aan uwe vergadering aan te bieden : De Synode overwege eerst, of het voor het welslagen van de zending van Ds. Lion Cachet naar Midden-Java beslist noodig is, dat Z.Eerw. zijne werkzaamheden aldaar nog gedurende 2 maanden voortzette, en mocht de Synode dit noodzakelijk achten, dan stelt de Commissie voor: „de Synode verzoeke der Kerk van Amsterdam voor drie maanden een harer dienaren in leen af te staan aan de Kerk van Rotterdam, met dien verstande dat de Kerk van A. in het tractement van bedoelden dienaar blijve voorzien, zooals de Kerk van R. dat doet voor haren dienaar, terwijl ook de Zuid-Hollandsehe Kerken dan Impe hebben te bieden aan de Kerk van A. wat den predikdienst aangaat.

De inhoud der bedoelde missiven is deze:

Ben Eerwaarden Kerkeraad der Ned. Geref. Kerk van 's Gravenhage.

Eerwaarde Broederen !

Namens de gecom. Classes Rotterdam—Brielle van Ned. Geref. Kerken heeft de ondergeteekende de eer, U beleefd te verzoeken de e. k. Voorloopige Synode in overweging te geven, het volgende verzoek voor de Kerk van Rotterdam.

Die Kerk heeft reeds een harer Dienaren voor zes maanden afgestaan voor eene zending naar Midden-Java. Nu ontving zij onlangs een schrijven van Deputati Synodi ad hoc inhoudende het verzoek dezen afstand met *vier of zes maanden* te verlengen.

Niettegenstaande dit voor die Kerk zeer bezwarend is, is zij echter bereid daaraan gevolg te geven, indien de Synode aan een andere Kerk (b. v. te Amsterdam) oplegge

een harer Dienaren voor dien tijd in leen af te staan aan de Kerk van Rotterdam, wijl er anders tegen die verlenging bij deze Kerk zeer gewichtige bezwaren bestaan.

Tevens zij U medegedeeld, dat de Classes als hare deputaten naar de voorl. Synode benoemden Primi Ds. D. Boonstra en ouderling W. A. Vrolijk ;Secundi Ds. A. van Veelo en ouderling J. Schrammeijer.

Met heilbede en broedergroet,

Rotterdam, 13 Augustus 1891.

Namens de Classes voornoemd:

A. VAN VEELO, *Actuarius*.

Rotterdam, 1 September 1891. Aan

de Voorloopige Synode der Ned. Geref. Kerken te 's Gravenhage.

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders!

De Ned. Geref. Kerk te Rotterdam heeft de eer, zich bij dezen tot U te wenden met de mededeelmg, dat zij van Uwe Deputaten in zake den arbeid van Ds. LION CACHET op Midden-Ja va een verzoek heeft ontvangen, om het verlot, dezen Dienaar toegestaan, nog met vier of uiterlijk zes maanden te verlengen.

De Kerkeraad verklaart zich echter bij dezen alleen dan bereid om dit verzoek in te willigen, indien door Uwe Vergadering eene der groote Kerken (b. v. Amsterdam) worde aangewezen om voor dien tijd een harer Dienaren ter leen af te staan aan de Kerk van Rotterdam, daar hij anders Ds. LION CACHET voor geen langeren tijd kan afstaan.

De Kerkeraad der Ned. Geref. Kerk te Rotterdam

Namens dezen, H. H.

VEDER, *h. t. Scriba*.

Deze zaak vindt zeer uitvoerige behandeling. Deputaten tot de Zendingen dringen zeer aan op verlenging van den tijd met het oog op den zoo gewichtigen arbeid, waarvan het toch niet aangaat Ds. LION CACHET per telegram af te roepen. Algemeen blijkt in deze discussie de belangstelling in deze ernstige zaak en in geheel het heerlijk werk der Zending. Mr. L. W. C. KEUCHENIUS stelt voor, aan Deputaten tot de Zending volmacht te geven, om het mandaat van Ds. LION CACHET desnoods met een of twee jaren te verlengen, al naar zal noodig blijken. Ten slotte wordt het volgende voorstel aangenomen: De Synode besluite, om het mandaat van Ds. LION CACHET naar zijn verzoek met zes maanden te verlengen, en verleene volmacht aan Deputaten tot de Zending, om — indien dit noodig blijkt — opnieuw verlenging toe te staan; in beide gevallen echter niet dan na gunstig afgeloopen overleg met de Kerk van Rotterdam.

De sectie heeft na het gehoorde haar Praeadvies teruggenomen.

Op voorstel des Voorzitters betuigt de Synode hare erkentelijkheid voor de hulp particulier door den toenmaligen Minister van Koloniën aan Ds. LION CACHET bewezen; en op voorstel van Br. W. HOVY desge-

Onderzoek naar lijks aan de Kerk van Rotterdam voor het door haar gebrachte offer de behartiging j_n j_{eze}#

de Classis-ver- Ds. J. ÜSINGA leest verder het Rapport der Sectie over de punten in gadermgen en zake de Zending. In deze Sectie is overwogen het volgende voorstel uit bij de kerkvisi- tatiën. de Classes BREDA—HEUSDEN—s HERTOGENBOSCH—EINDHOVEN—MAASTRICHT:

De voorloopige Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken, te 's GRAVENHAGE vergaderd in September 1891, bereide voor, zoodanige wijziging der Artikelen 41 en 44 van de Kerkenordering, dat daarin ook onderzoek worde voorgeschreven naar de behartiging der Zending onder Joden, Mohammedanen en Heidenen; opdat de eerste in deze tot wijziging bevoegde Synode deze zaak terstond ter hand neme.

De conclusie van het Praeadvies, //dat dit voorstel als zoodanig niet wel kan worden aangenomen; maar, opdat aan de bedoeling worde tegemoet gekomen, dat de Synode aan de Classes opdrage, in haar gewone vergaderingen en bij de Kerkvisitatie te onderzoeken, wat door de Kerken gedaan wordt voor de Zending onder Joden, Heidenen en Mohammed anen⁷ wordt aangenomen.

Uit de Classes UTRECHT—WIJK is het volgende punt van behandeling: „ Opleiding ^
Zendingen.
z/dat de Kerken zorg mogen dragen voor de opening eener gelegenheid tot opleiding van zendelingen.”

Met wijziging van het Praeadvies der sectie wordt in deze besloten, dat de Synode — de noodzakelijkheid van het hoog belang dezer zaak erkennende — Deputaten aanwijze, die de volgende Synode dienen van Deputaten van advies, hoe in deze te handelen zij. Als zoodanig worden benoemd Ds. ^{advies in deze} N. A. DE GR AALT FORTMAN, Ds. J. J. WESTERBEEK VAN EERTEN en Dr. L. H. WAGENAAR, die zich om praeadvies zullen wenden tot de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit.

Nog wordt op voordracht van Deputaten tot de Zending dezen toege- vermeerdering voegd in plaats van Ds. F. LION CACHET (wegens zijne afwezigheid) Mr. L. van het getal' ze, S^{entotde} W. C. KEUCHEMCS.

ART. 40.

Nadat is gezongen Psalm 72 vers 8 en Dr. F. L. BUTGERS is voorgegaan in den gebede wordt de zitting voor een uur geschorst.

PAUZE.

ART. 41.

Na de Pauze ontvangt Ds. B. VAN SCHELVEN het woord als Rapporteur der (Jlommissie inzake de Finantiëele belangen.

In de discussiën over het eerste dezer punten wordt o. a. uit de ge- Bestemming der vacaturegelden.

seniedenis en uit den aard der zaak aangewezen, dat een JbJedienaar des Woords niet door zijne Kerk, alsof hij haar knecht ware, kan worden uitgezonden; en dat eene Kerk, die in Kerkverband leeft, alleen in zooverre recht op hem heeft, als niet het Kerkverband zijn dienst elders noodzakelijk maakt. Men geve voorts — evenals in de 17de Eeuw — slechts één beurt per Zondag, dan zijn geen overkomstgelden voor sprekers in de Kerk, die haren Dienaar afstaat, noodig; ook houde men meer Leeskerk in zulke gevallen. Ten overvloede neemt het naleven

der belofte, dat een Dienaar „zonder zorge⁷⁷ leven kan, toch niet zijne rechten tegenover anderen weg. Na bespreking en amendeering wordt bij hoofdelijke stemmen met alle praeadviezen voor, en slechts 3 der 38 keurstemmen tegen, het Sectierapport aangenomen in den volgenden vorm:

RAPPORT over punt K L

De vraag luidt aldus: Hebben de leeraars, die vacatuurdiensten vervullen, recht op de vacatueurgelden, of moeten die komen ten bate vande Classikale kas? Zoo't laatste, welke bestemming moet de Classe daaraan geven?

In de missive, waarbij de prov. Synode van Friesland deze vraag ter tafel brengt, wordt melding gemaakt van eene nieuwere toelichting door de Classis Dokkum te geven. Bij de stukken bevindt zich echter alleen een schrijven, waarin de Kerkeraad van Buitenpost zijne gedachten over deze aangelegenheid uiteenzet, 't Blijkt evenwel niet, of het daarin uitgedrukt -gevoelen door genoemde prov. Synode of door de Classis Dokkum wordt gedeeld.

Dit stuk is van den volgenden inhoud:

„Toelichting o/h Voorstel over „de Regeling der Vacatur egelden.“

In den Beroepsbrief, gebruikelijk bij de Gereform. kerken, komt o. m. voor: „Voorts zal hij (de kerkeraad) in gehoorzaamheid aan het Woord des Heeren zorg dragen, dat Gij (de beroepen leeraar) in het Evangelie onder de gemeente arbeidende, ook *zonder zorge* van het Evangelie leven kunt en hoopt U daarvan de bepaling en nadere toezegging te doen toekomen“.

Volgt nu een leeraar eene roeping eener plaatselijke kerk op, dan aanvaardt hij mede *het verband*, waaronder die gemeente leeft en *de diensten*, die de gemeente heeft te vervullen krachtens dat verband, n. 1. de vacatuur- en consulentdiensten, die door de classis en de liefdediensten, die door den kerkeraad worden bepaald. Voor al het werk nu in- en buiten de gemeente hem opgelegd, zal de leeraar ook van het Evangelie, leven, ja zonder zorge leven. En daarvoor te zorgen neemt op zich *de kerkeraad* en dat wel, in gehoorzaamheid aan het Woord des Heeren.

Dit „*zonder zorge van het Evangelie leven*“ door de zorge des *kerkerads* MOET WAAR worden in onze kerken. De classis heeft geen recht er aan te twijfelen of in eenige gemeente te dezen opzichte ook verzuim is, alvorens een desbetreffende klacht bij haar ter tafel komt.

Bij de inzending van de bewuste vraag, plaatste de kerkeraad zich op dit z. i. overeenkomstig den beroepsbrief alleen ware standpunt, dat de leeraar „zonder zorge“ leeft. De tegenwoordige regeling der vacatuur-gelden, kent den leeraar „die zonder zorge kan leven“ *daarboven* de vacatuur-penningen toe. Dit komt den kerkeraad niet recht voor. Daarin wordt de leeraar niet, naar eisch van zijn *ambt* behandeld. Daar is hij een minimum-lijder of iemand gelijk, die op het gebied der maatschappij een betrekking bekleedt en meer *verdient*, naarmate er meer negotie is. Ook in dezen luidt "'t: „*Mijn koninkrijk is niet van deze wereld*“. Naar het oordeel van den kerkeraad moet dan ook eene redeneering als deze „De domine's hebben tegenwoordig kleine traktement es, ze mogen er wel wat bij hebben“ verafschuwwd worden, hoe goed de bedoeling moge zijn. Zulk spreken raakt de hooge eere van het *ambt*, van de *kerk* en mitsdien van *Christus*. Of is 't zulk een verkwikkelijk schouwspel, dat men onder de Synode kan gadeslaan, als „de heeren“ eenmaal per maand heengaan om den buit te deelen. Hoeveel karakters heeft dit deelen van de vacatuur-penningen al bedorven en hoe menigeen wordt wellicht ook meê daardoor weerhouden van den Heere te gehoorzamen ! En toch, *wij* hebben 't zelfde beginsel. Wat *nu* een spruit is, wordt *straks* een boom. Juist nu de vacatuur-penningen weinig of niets beteekenen, kan op de zaak worden ingegaan. Daarenboven, de tegenwoordige regeling kweekt ontevredenheid, als minder bedeelde lidmaten zien, dat hun leeraar, zonder zorge leven kan en toch daar-

boven nog ontvangt, van 't geen zij vrijwillig offeren voor 'sHeeren dienst. En dat in onzen socialistischen tijd! 't Geeft ook den schijn van liefde tot het geld. Kan de begerlijkheid in Christus' gezant prikkelen. En al is het nu, dat sommige leeraars deze gelden toch niet ten eigen bate aanwenden, dit verergert slechts de zaak, daar dan toch hetzelfde beginsel blijft en de leeraar, die zulks doet, vaak ten onrechte komt te staan in zekere reuke van heiligheid boven anderen.

Op grond van 't bovenstaande oordeelt de kerkeraad van B. dat deze gelden behooren gestort te worden in de kas der classis, maar aangewend behooren te worden voor den dienst des Woords.

Niet in de kassen der kerken, die den leeraar afstaan voor een vacatuur-beurt. De kerken toch *kunnen* voor die classis-beurten niet over haar eigen leeraren beschikken, krachtens eisch van het verband. En voert men nog aan, dat de kerken bij vele vacaturen zooveel schade lijden, dan is ons antwoord: de voordeelen en finantiële opofferingen dragen en genieten al de kerken gelijkelijk: de kerk, die heden moet opofferen, wordt straks, zelf vacant zijnde, gebaat.

Wanneer 't *liefdediensten* betreft, dan zouden de gelden ten goede moeten komen, desverkiezende, aan de helpende kerk.

Is 't den kerkeraad geoorloofd ook dit nog uit te spreken, zoo zou het hem heerlijk toeschijnen, indien in hoofd/aak deze bepaling door de kerken kon worden aangenomen :

De verschuldigde vacatueurgelden worden aangewend voor den Dienst des Woords. Zij worden op de classis-vergadering in de kas der classis gestort. Na teruggave van de voorgeschoten reis- en verblijfkosten aan de leeraars, worden de overige gelden aangewend, *a.* tot ondersteuning van die kerken in de classis zelve, die niet voldoende zorg *kunnen* dragen, dat hun leeraar, zonder zorg van het Evangelie leven kan; *b.* tot hulp van die kerken, in de eerste plaats in de classis zelve, die geen voldoende toezegging kunnen doen om een eigen leeraar te verkrijgen. (Bij liefdediensten ontvangt de helpende kerk de vergoeding van de geholpen kerk, en vergoedt den leeraar reis- en verblijfkosten.

't Komt den kerkeraad voor, dat, zoo de liefde wordt betracht, *elkanders* lasten worden gedragen en de Wet van Christus wordt vervuld. En al is 't, dat op dit oogenblik het restant gering zal zijn, dit doet tot het beginsel niets af of toe.

Ten slotte deze opmerking: De classis zorge, dat elke vacante kerk een betamelijke vergoeding, d. i. eene vergoeding naar vermogen geeft voor de vacatuediensten; zie nauwkeurig toe, óf de leeraar zonder zorg van het Evangelie kan leven, zonder zelf het bedrag te bepalen, tenzij 't noodzakelijk zij, dat een minimum worde vastgesteld en werke zoo krachtig mogelijk ook door dezen aangegeven weg te bewandelen, dat de kerken, die 't noodig hebben, worden geholpen.

Uwe Commissie stelt op den voorgrond, dat de vacatuediensten diensten zijn, bewezen door de dienaren des Woords, daartoe in staat gesteld door hunne kerken, en voortvloeiende uit het verband, waarin de kerken tot elkander staan. Deze dienaren nemen in de vacante kerken den dienst des Woords gezamenlijk waar, en zorgen, althans in normale tijden, elke week voor de bediening van het Woord en de Sacramenten, voor het Catechetisch onderricht, voor het bezoek der zieken en voor de leiding der kerkelijke vergaderingen. Voor geldelijke vergoeding door de geholpen kerken uit te keeren aan de Classikale kas, is, naar de meening uwer Commissie, geen enkele grond aan te wijzen.

Intusschen wordt dan toch in zulk eene vacante kerk de dienst zooveel mogelijk waargenomen. Daarom acht uwe Commissie het alleszins billijk, zoo van de gelden door deze vacante kerk bepaald voor haren eigen dienaar, zoo zij dien had, het volle bedrag of een deel daarvan wordt gebruikt om de gezamenlijke dienaren, die de plaats van haren eigen dienaar zooveel mogelijk vervullen, voor de uitgaven door hen te doen en den arbeid door hen verricht vergoeding te geven. Zoo blijven die gelden aan hun bestemming beantwoorden, en uitgekeerd aan wie werkelijk den dienst waarnemen.

Voor eene andere bestemming van het vrijkomend traktement is, naar het oordeel Uwer Commissie, ook in de bijgaande toelichting geen genoegzame grond aangewezen. Niets toch verbiedt, dat aan een dienaar, buiten hetgene de eigen kerk hem uitkeert, ook nog uit anderen hoofde gelden toekomen. Voor de verzorging van hulpbehoevende kerken is de weg gewezen in de collecten daarvoor bepaaldelijk te houden, 't Gevaar is misschien niet denkbeeldig, dat deze collecten en mitsdien deze kerken schade zouden lijden bij eene regeling als door den kerkeraad van B. wordt aangegeven.

Dat vrees voor geestelijke schade voor de dienaren zelve van het volgen van de gewone gedragslijn zou moeten doen afzien, acht Uwe Commissie in de eerstkomende jaren zeker niet te duchten; zoo daarvoor al ooit aanleiding zal kunnen bestaan bij kerken die voor al haar geldelijke behoeften alleen steunen op de vrijwillige bijdragen van wie tot haar behooren; en van welke moet verondersteld, dat zij zelve liefst zoo spoedig mogelijk de vacature zien eindigen.

Uwe Commissie adviseert dus uwe vergadering om de vraag van Friesland te beantwoorden in dien zin, dat *de vacatuur gelden toekomen aan de leeraars, die de vacatuur diëtisten vervullen, en voor zooverre dat door hen geschiedt.*

De liefdediensten, waarvan in de toelichting nog gesproken wordt, worden in de vraag der prov. Synode niet vermeld — Uwe Commissie laat deze daarom buiten beschouwing.

B. VAN SCHELVEN, *Rapporteur.*

In zake rege- *Be Provinciale Synode van Friesland* verzoekt eene nadere regeling der

Uit de bespreking blijkt, dat door het Praeadvies over de vorige zaak het *beginsel* in deze door de gezamenlijke Kerken vastgesteld geacht moet worden. Wat nadere regeling betreft, vereenigt zich de Synode met de conclusie van het volgend Praeadvies:

RAPPORT over punt K2.

Het verzoek luidt als volgt: de prov. synode van Friesland verzoekt eene nadere regeling der vacaturegelden.

Dat deze Synode eene regeling, als hier bedoeld wordt, vaststelt, acht Uwe Commissie ongeraden. Het verblijve aan de kerken, in heur classe vergaderd, om bepalingen te maken aangaande het bedrag voor vacatuurgelden uit te keeren.

Blijkens mededeelingen door afgevaardigden gedaan, zijn reeds regelen vastgesteld o. a. door de classes van Zeeland, van Leiden, van Amersfoort, van Amsterdam, die voor andere classes tot leiddraad kunnen strekken. Deze zijn daarbij alle uitgegaan van den regel zoo even naar aanleiding van het punt K 1 door uwe vergadering goedgekeurd.

B. VAN SCHELVEN, *Rapporteur.*

AST. 42.

Zorg voor Em- Bs. B. VAN SCHELVEN leest voor het Praeadvies der sectie, inzake
het

riti en Predi- vo_{gen}(de punt:

kants -weduwen

en -weezen.

Uit de classes GRONINGEN — APPINGEDAM — WINSCHOTEN — ONDERDEN DAM is de vraag ingekomen: Hoe kan op de meest geschikte wijze uitvoering gegeven worden aan Art. 13 D. K., wanneer de plaatselijke Kerk hiertoe niet bij machte is?

Het Praeadvies der sectie wordt als besluit der Synode overgenomen, en derhalve met herinnering aan Art. 21 der Acta van Leeuwarden besloten als volgt:

RAPPORT *over punt K. 3.*

Uwe Commissie adviseert, om eenvoudig te herhalen, wat als het oordeel der kerken te Leeuwarden is uitgesproken. - dat nl. de kerken allereerst heur eigen leden hebben te wijzen op de verplichtingen, die volgens de Kerkenordering voor deze zaak op de kerken rust; maar ook bij eigen werkelijk gebleken onmacht vrijheid hebben de hulp der classis in te roepen.

B. VAN SCHELVEN, *Rapporteur.*

Eveneens worden de Conclusiën van het Praeadvies der sectie aange- Rapport
van nomen ten aanzien van het ingekomen Rapport der Deputaten inzake deze!
Emeriti, Predikants-weduwen en -weezen, en alzoo tevens deze Deputaten
gecontinueerd. - Deputaten.

Rapport en Praeadvies zijn van den volgenden inhoud:

RAPPORT *over punt X. 4.* Het

rapport is van den volgenden inhoud:

*Aan de voorloopige Synode der Ned. Ger. Kerken
vergaderd te 's Gravenhage.*

RAPPORT *van Deputaten voor Art. 13 D. K. O.*
„Emeriti, Predikants-weduwen en weezen.”

Eerwaarde Heer en.

De Deputaten door de voorl. Synode te Leeuwarden Juni 1890, aangewezen voor art 13 D. K. O. hebben de eer, te berichten, dat zij in de „Heraut" van 23 November '90 de kerken gewezen hebben op de verplichting, die zij bij de aanvaarding der D. K. O. op zich namen betreffende art. 43 en dat, zoo eene kerk voor het geval komt te staan, art. 43 D. K. O. toegepast moet worden en niet in staat is hieraan te voldoen, welken weg dan gevolgd moet worden.

Geen der Classes heeft zich bij de Deputaten aangemeld, ofschoon zij zijdelings vernamen, dat twee Predikanten Emeriti werden, waaruit blijkt, dat de Classes waaronder deze ressorteren, art. 13 D. K. O. zonder steun van elders na komen.

Met Hoogachting,

De Deputaten voornoemd,

C. THOMASSEN OZN.

H. DANE.

H. VAN DER HOOP.

Met blijdschap mag geconstateerd, dat de kerken, waarin dit belang aan de orde kwam, zelve in de ontstane behoefte hebben voorzien, zoodat de deputaten voor deze aangelegenheid niet tot handelend optreden werden geroepen. Met het oog evenwel op de mogelijkheid, dat in sommige gevallen hulp der gezamenlijke kerken wel degelijk noodig ware, adviseert Uwe Commissie, om de aangewezen deputaten, onder dankbetuiging voor hun bereidwillig zich beschikbaar stellen, tot de volgende Synode te continueeren.

B. VAN SCHELVEN, *Rapporteur.*

in allerlei opzicht zeer te betreuren is), dat tweërlei lijnrecht tegenover staande beschouwing in rechten gegolden heeft, en dan telkens ten nadeele van leden onzer Kerken. Intusschen is er bij alle rechters weer eenstemmigheid in den door de rechterlijke macht nu eenmaal aangenomen regel, om in zaken van Kerkelijken aard niet met Kerken maar alleen met genootschappen te rekenen, en om dan voor de Hervormde Kerk enkel het in 1816 opgerichte Hervormde kerkgenootschap te erkennen. En dientengevolge is dan ook (voor zoover aan de Commissie bekend is) nog niemand veroordeeld tot betaling van een dergelijken aanslag, wanneer hij, volgens het advies dat in De Heraut van 45 December 1889 gegeven is, de aldaar bedoelde verklaring (voor zooveel noodig, naar de omstandigheden gewijzigd) aan de aldaar genoemde colleges tijdig had doen toekomen.

Voorts is ook nog wel eens over quaesties van anderen aard het advies der Gom- Begrenzing van missie gevraagd, maar zij heeft dan steeds geoordeeld, dat het buiten haar mandaat lag, zulke vragen te beantwoorden. Immers, zij is enkel benoemd om te adviseeren met betrekking tot rechtsquaesties, die, uit de Reformatie onzer Kerken voortvloeien; geenszins om zulks ook te doen met betrekking tot alle mogelijke rechtszaken, die aan Kerken of gemeenteleden kunnen voorkomen. Daarvoor zou zij door de Kerken zelfs niet kunnen benoemd zijn; evenmin als op eenig ander gebied door de Kerken aan deskundigen zou kunnen opgelegd worden, om met hunne kennis steeds aan alle Kerken en gemeenteleden ten dienste te staan. Daarom zal voor de Juridische Commissie van advies alle reden van bestaan vervallen zijn, wanneer ook de nog aanhangige processen zullen zijn afgeloopen; en zal dus denkelijk thans voor het laatst door de Synode in deze behoefte te voorzien zijn.

Met betrekking tot de getrouwheid, waarmede de gezamenlijke Kerken hare Over het dragen verplichting nakomen, om voor armere Kerken de kosten te helpen dragen, der Proces-geldt nog ten volle, wat reeds in het Rapport aan de Synode van Leeuwarden daar- kosten, omtrent gezegd is. Indien deze eerschuld van alle onze Kerken inderdaad gelijkelijk was gedragen, zou de altijd onaangename driemaandelijksche collecte voor de proceskosten spoedig geheel kunnen ophouden. Maar ten gevolge van veler nalatigheid kan daaraan nog in lang niet gedacht worden. De schuld van de Kas voor proceskosten, die in Juni 1890 ruim f 10.000.— bedroeg, is sinds dien tijd niet alleen niet verminderd, maar zelfs nog toegenomen, daar voor de in het laatste jaar afgeloopen processen ten behoeve van armere Kerken meer te betalen viel, dan er aan collecten inkwam; en voorts zal er voor de thans nog hangende processen, alsmede voor de tegemoetkoming, die aan een paar hulpbehoevende Kerken reeds vroeger was toegezegd, denkelijk nog wel omtrent f 5000.— noodig zijn. Met het oog op die schuld is de staat der collecten, door den penningmeester der Commissie voor de proceskosten opgemaakt, en ook reeds bekend uit de driemaandelijksche opgaven in den Heraut, voor vele Kerken inderdaad beschamend; en zou wel eens oorzaak kunnen worden, dat om onzentwil de Naam des Heeren gelasterd werd. Moge te dien aanzien het volgend Rapport betere dingen te vermelden hebben. In allerlei opzicht zal dat aan de Kerken ten goede komen. Ook om haar in staat te stellen, andere dringende belangen beter dan tot dusver te behartigen. Eerst wanneer de schuld der proceskosten zal zijn afgedaan, komt er voor die andere hulp volle vrijheid en ruime gelegenheid.

Be Correspondent der Juridische Commissie van advies,
F. L. RUTGERS.

AuTc 44.

De voorlezing van het Rapport der Deputaten inzake de Proceskosten Rapport inzake en het daaruit blijkend droevig verzuim van vele Kerken geven met het ^{roces} osten-Præadvies der sectie aanleiding tot vele ernstige besprekingen.

Het bedoelde Rapport bericht het volgende:

Aan de Voorloopige Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken vergaderd te 's Gravenhage.

Eerwaarde Heer en en Broederen!

Ten vervolge op het vorig verslag van Deputaten voor de *proceskosten*, heb ik, namens hen, de eer te uwer kennis te brengen:

dat sedert de laatste opgave is uitbetaald aan proceskosten dz / 42.200.—, aan ad-vertentiën en drukkosten ± f36.—, aan interest van opgenomen gelden db f600.—. Daarentegen is ontvangen van de onderscheidene Kerken ± f 7.500.—

Dit nadeelig saldo van ruim f5000.— is, evenals het vorige, weder successievelijk opgenomen moeten worden, waarvoor eene deposito-rente van 4 % per jaar moet worden vergoed. De schuld bedraagt daardoor thans ± f16.000.—

In de specificatie, welke hierbij is gevoegd, vindt U de juiste cijfers der uitgaven en inkomsten; alsmede de namen der Kerken, die vergoeding van proceskosten hebben moeten vragen, en van haar, die gehoor hebben gegeven aan de roepstem om inzamelingen voor dat doel te houden.

Dat die inzamelingen nog bij vele Kerken achterwege bleven; dat andere zeer onge-regeld en niet naar hare draagkracht bijdroegen, strekt ten bewijze, dat het gevoel van solidariteit nog niet voldoende ingang heeft gevonden. Wel ware het te wenschen, dat die in meerdere mate het geval mocht zijn, ook met het oog op de vereffening dezer eerschuld; opdat deze taak niet op de schouderen van sommige Kerken worde gelegd, en ook niet zooveel meer tijd en rente telooft, dan nooclig ware, zoo althans al de Kerken haar plicht in deze deden.

Naar het getuigenis van Uwe rechtskundige Commissie van advies (welke al de ingeleverde declaratiën naziet en fiatteert voor betaling) zijn nog eenige rekeningen van aflopende processen te wachten.

Onder toebidding van Wijsheid van Boven, teekent zich,

Amsterdam, 15 Aug. 1891.

Uw Dienstw. Dn. in den Heere:

W. HOVY.

Voorz.-Penningm. v. Dep. v. d. proceskosten,

*Aan de Voorl. Synode der Ned. Ger. Kerken,
vergaderd te 's-Gravenhage.*

Eerw. Heer en en Broederen,

Ten vervolge op mijn schrijven van 15 Aug., zend ik hierbij de specificatie der ontvangsten en uitgaven, in zake de procedures onzer Kerken.

Het bedrag der ontvangsten is met i f 200.— verhoogd door de ingekomen collecten, welke ook alle tot op dezen dag zijn bijgeschreven op bijgaande lijst. Het juist totaal-bedrag der ontvangsten was alzoo f 7.724.50; dat der uitgaven f 12.836.53. U verzoekende dit schrijven met bijlage te willen voegen bij vorengenoemde missive, teeken ik

Hoogachtend en heil-wenschend,

Amsterdam, 3 Sept. 1891.

Uw dw. Dr. en Br. in den Heere,

W. HOVY,

*Voorz.-penn. der deputaten Syn.
in zake de proces-kosten.*

ONTVANGSTEN,

KEEKEN ^o .	1e KWARTAAL.	2e KWARTAAL.	3e KWARTAAL.	4e KWARTAAL.	Aanmerkingen.
GELDERLAND.					
Arnhem.....	6310 480		38 87 ⁵	49 —	
Dieren.....			10 —	10 j-	
Oosterbeek			435		
Velp.....			116295		
Bennekom		35			
Ede.....					
Renkum.....					
Wageningen					
Apeldoorn.....		1164	14:39 ³ 10	14 20	
Nijmegen.....	510		—		
Rand wijk.....					
Heteren					
Zetten.....			21 ⁵ 91		
Vorden.....					
Doesburg		221	201 ⁵	464 ⁵ 318	
Westervoort —			1135		
Silvolde.....			2961 ⁵	12 20	
Aalten.....	21	2818		13 75	<i>f</i> 7.30 N. K.
Winterswijk —					
Kuilenburg					
Opheusden					
Aalst					
Geldermalsen...					
Barneveld.....	30 29				
Ermeloo					
Harderwijk					uit de
Kootwijk					Classikale Kas,
Nijkerk a/d. V...					
Putten					
Voorthuizen					
Doornspijk.....	88				
Elburg					
Epe.....					
Nunspeet.....					
Oldebroek					
ZUID-HOLLAND.					
's Gravenhage...		125	109 75	75 —	
Delft			4713	7907	
Loosduinen.....		10 54 ⁵	814	87	
Naaldwijk.....	10016			1055	
Scheveningen...				491 f	
Voorburg.....				604	
	87				
	4624 ⁵				
	11				
	20				

ONTVANGSTEN.

KEEKEN.	1e KWARTAAL.	2e KWARTAAL	3e KWARTAAL	4e KWARTAAL.	Aanmerkingen.
Gouda.....		5376	3188 ⁵	2945	
Nieuwerk. a/d. IJ.				7 _	
Oude water					
Reeuwijk.....	360	352		230	
Sluip wijk.....					
Waarder.....	1885	2585	21	1839	
Haastrecht.....					
Will. Langerak...					
Leksmond					
Noordeloos					
Vianen.....			50		
Leerdam					
Schoonrewoerd ..			501		
Schoonhoven.....					
Leiden			570	3161	
Noord wijk a/Z _					
Boskoop					
Hazerswoude _					
Koudekerk.....					
Leiderdorp.....					
Oudshoorn					
Zwammerdam ...				1169	
Aarlanderveen ...					
Bodegraven.....	1080	1165	477	865 798 ⁵	
Ter Aar.....					
Leimuiden			11		
Nieuwveen					
Noorden.....			847 ⁵		
O. en N. Wetering	3547		30	1697	
Rijnsaterwoude ..					
Woerden.....			915		
Zevenhoven.....					
Rotterdam	33265				
Delftshaven.....		4320			
Maasland	350	5060			
Maassluis.....					
Rozenburg					
Schiedam				245	
Ylaardingen.....		2207			
Berkel & Rodenr.	12 5764				
Bleiswijk					
Capelle a/d. IJ. ..					
Kralingen					
Overschie					
Barendrecht.....					
Charlois.....					

Na afsluiting
van dezen staat
is nog van de
Kerken der clas-
ses
Rotterdam-Brie-
lle ingeko-
men/306.57⁵.

ONTVANGSTEN,

KERKEN,	Ie KWARTAAL.	2e KWARTAAL	3e KWARTAAL	ivWARTAAL.	Aanmerkingen.
Poortugaal.....					
IJselmonde.....					
Lexmond.....				650	
Dordrecht.....			4003	35 03 ⁵ 3901	
H. I. Ambacht...					
Rijsoord.....				650 2 ⁵	
Zwijndrecht.....				21	
Heinenoord.....				—	
N. Lekkerland ...				03	
O. Beierland.....					
Strijen.....		12 65			
Molenaarsgr.....				550	
Ottoland.....				4 —	
Giesendam.....				425	
Giesen-Nieuwk...					
Giesen-Oudk.....				60	
Gorinchem.....					
Spijk.....					
Nieuw-Helvoet...					
Rockanje.....					
Zuidland.....	1856 4210		12 80	14	voor eigen kos- ten gehouden.
Den Bommel.....					
Ooltgensplaat —					
Sommelsdijk.....					
Stad a/Haringvl...					
NOORD-HOLLAND.					
Amsterdam.....	703 96 ⁵ 531	57172			
Amstelveen.....		1091	1	632 32 ⁵	
Diemen.....				1402 2 32	
Ouderkerk a/d. A.	211»			2 37	
Sloten.....					
Sloterdijk.....		2 29 ⁵			
Weesp.....	915 20 53 ⁵	294 ⁵		1,70 172	
Bussum.....					
Hilversum.....			585 61 ⁵ 11	1134	
Huizen.....	8 09 3	7 —	90 ⁵	2219	
Muiden.....		502 ⁵		2 52 ⁵	
Naarden.....			790		
Nederh. \$. Berg..	11			562	
Buiksloot.....		189			
Purmerend.....	77 45		336	467 290 ⁵ 787 ⁵	
			6 62		
			435		
			7 78		

ONTVANGSTEN.

KERKEN.	4e	2e	3e	KWARTAAL	Aanmerkingen.
	KWARTAAL	KWARTAAL.	KWARTAAL		
Holijsloot		175	178 ³ 1739	191	
Marken.....			514 ⁵	1019	
Monnikendam		5 78 ⁵		582 ⁵	
Beverwijk.....	354 ⁵ 438				f 4.38. N. K.
Haaiemm. Hoofdd.				2 75	
„ Vijf huizen.		4 25		72 ⁵	
Nieuw-Vennep....					
Velsen.....	605		426		
Wormer.....		3-		7 70 10	
Zaandam.....		12 33		95 ⁵	
		595			
Alkmaar.....	7 50 293 ⁵		15 — 392 ⁵		
Broek o/Ldijk		15		15-12-4	
				07 ⁵	
H. Hugowaard ...				4 74	
N. Seharwoude ...		1635			
A. Paul. polder ...					
Den Helder.....		1090			
ZEELAND.					
Arnhem.....	11		18 62 ⁵		
St. Laurens					
Middelburg		20 22	1666		
Koudekerke		13 92 ⁵			
O. en W. Souburg.					
Vlissingen		18 80 ⁵ 2 50			
Gapinge.....		4 57			
Grijpskerke					
Oost-Kapelle.....	3317	12 70			
Serooskerke	79	2 90			
Vrouwepolder					
St. Maartensdijk...	15 93	3 88			
Poortvliet.....	333	162			
Tholen	617 ³				
Oostburg			4 98 ⁵		
Axel	11				
Ter Neuzen					
Zaamslag	76				
Goes.....	73				Gift.
UTRECHT.					
Maarsen					
Utrecht		1365		1140	
Benschop.					
Harmelen.....	11				
Lopik					

ONTVANGSTEN.

KERKEF.	1e KWARTAAL.	2e KWARTAAL	3e KWARTAAL	KWARTAAL	Aanmerkingen.
Montfoort.....					
Vreeswijk.....	439*			1042 ⁵ 555	
Usselstein.....					
Baambrugge.....					
Breukelen.....			1635 15	1793 ⁵ 743	
Kamerik.....					
Mijdrecht.....	1612	1642	83 ⁵		Gehouden voor eigen kosten.
Vinkeveen.....					
Wilnis.....					
Amerongen.....				8 75	
Driebergen.....					
Venendaal.....					
Vianen.....					
Amersfoort.....		2525		791 753 ⁵	
Baarn.....			960		
Bunschoten.....	5083		25 75 ⁵		
Soest.....					
De Bildt.....		349	482		
Loenen a/d. V....				580	
Maartensdijk.....		5—		17 20	
N. Loohdrecht....					
Nichtevecht.....					
Tienhoven.....					
Vreeland.....				1680	
Westbroek.....	8 70	830	5 78		
Zeist.....	4515			2—	
FRIESLAND.				490	
		2131 28		313	
Leeuwarden.....		11 ⁵	16 44 ⁵	558	
St. Anna Parochie			8 25	591	
Beetgum.....	2 50	1—			* Gevonden in eene collecte.
	2 50	3—		1930	
Berlikum. K.....	10—	4 20	340		
		7 —			
Garijp.....		5 67	932 ⁵	447	Voor eigen kosten gehou- den.
Oostermeer.....			390	1150	
Hijlaard.....		12 50	27 70 15 0		
Wartena.....				05	
			8,30 3 12 ⁵		
Bozum.....			1195		
Goënga.....	4 40	487 ⁵ 17			
Sneek.....	16 50	23			
Sybrandaburen...					
Gaastmeer.....	2 25	405	271 ⁵		
Heeg.....					
Jutrijp.....		2 75			
Oosthem.....					

ONTVANGSTEN.

KERKEN.	4e KWARTAAL;	2e KWARTAAL.	3e KWARTAAL.	KWARTAAL	Aanmerkingen.
Oudega.....				542	
Woudsend.....	472	644 695	577 ⁵	494	
Ulst.....		570 436		657	
Warns.....		42			
Balk.....					
Hemelum.....					
Oude Mirdum.....		46	575		
Wijekei.....					
Knijpe.....					
Lemmer.....					
Oosterzee.....		848 750	640	54	
			i		
Harlingen.....		985 44—	4342	4485	
St. Jac. Parochie		272 350	0—	75	
Midlum.....					
Oosterbierum ..	4325	865 956	866	50	
Franeker.....		380 420	466 334	375 492	
Bolsward.....		504 343 ⁵		50 275	
Cubaard.....	287	403	455		
Lollum.....	4530	4524 4390	4240	4534	
Oosterend.....		3— 4050	540	864	Voor eigen kosten gehouden. 2 Collecten.
Winsum.....	675	660 6— 506	540	525 384	
Wommels.....		580			
Exmorra.....	250 ⁵ 552			325	
Gaast.....	620	553 350	650	8-34	
Idsegahuizen.....			250	0	
Schettens.....	292	473 624	429	622	
Makkum.....	622 ⁵	263	205	250	
Schraard.....	255	257			
Witmarsum.....	295	282 328 ⁵	372	334	
Wons.....	490	582 477	550	442^-	

ONTVANGSTEN.

KERKEN.	1e	2e	3e	KWARTAAL	Aanmerkingen.
	KWARTAAL.	KWARTAAL.	KWARTAAL.		
Sexbierum *)....				380	* beginsel Kerk.
Akkerwoude.....	150				
Dokkum.....	1611				
Rinsumageest...					
Augustinusga ...		628			
Buitenpost		7150			
		8,20			
Drogeham					
Gerkesklooster..	18				
Koilum.....					
Oudwoude					
Kooten					
Surhuizum.....					
Twijzel					
Hantum					
Holwerd.....					
Reitsum			25		
Anjum.....					
Eng wier um.....	25				
Metslawier					
Nes					
Nijkerk					
Paesens	11				
Overijssel en Drenthe.	455				
Dalfsen.....		28	26 24	716	
Zwolle.....			5 73		
Hasselt.....					
N. Leuzen.*.....		1135		9 75	
Hardenberg	34 53	8,50		10 -	
Heemse					
Lemelerveld....	1205				
Deventer					
Wierden.....			5118*		
Enschede			1317		N. K.
Kampen.....					
Kamperveen....				10	
Steenwijk.....	1637				
Vollenhove (S.)..					
Vollenhove (A.)..					
Zwartsluis					
Hijkersmilde ___			10 —	10-1	
Hoogeveen			41 78 ⁵		
Meppel			14 70	3-	

ONTVANGSTEN.

KERKEN.	1e KWARTAAL	2e KWARTAAL.	3e KWARTAAL.	4e KWARTAAL.	Aanmerkingen.
GRONINGEN.					
Groningen.....	4156		30 77	32 32	
Oostwold.....	1250			1120	
Wagenborgen.....		3:62*	350	416 ⁵ 1	
Spijk.....				604 ⁵ 12	
Bedum.....	645 ⁵		626 ⁵	50 2005	
Zuidwolde.....	21'83 ⁵	2090	1490 ⁵		
Wetsinge.....	2778	2682	2983		
NOORD-BRABANT.					
Bergen op Zoom..			445 17	5 — 11	Enkele Col- lecten zijn na afsluiting inge- komen.
Fijnaart.....		1855	33	99-5	
Klundert.....	78:50	24560	27486	66 67 ⁵ 86	Fijnaart heeft gecollecteerd voor eigen kosten. /665.64 over de jaren 1888/91 gehouden voor eigen kosten.
Moerdijk.....			21	15 40	
Willemstad.....			2 —	90	
Werkendam.....			90		
's Grevelduin....			165 —		
1 Sprang.....			60	2 50	
Helmond.....					
GIFTEN.					
Haarlemmermeer..					Noodl. Kerk.
Vollenhove.....					
Bijdragen: „Uit de Diepte".....	500 10				
N.N.....	2 50				
M.M.....	50				
Rossum.....					

UITGAVEN.

		a. <i>Voor proceskosten.</i>		
1890.	Sept.	5.	Kerk Zuidland	/ 1548.92
		11.	„ Aalten	„ 60.47
	Oct.	2.	„ „ Wetsinge Sauwert.....	„ 1101.33 ³
		11.	„ Zuidland.....	„ 80.—
		31.	„ Bunschoten	„ 743.29
			„ Maassluis	„ 133.70 ⁵
	Nov.	4.	„	„ 166.82
		4.	Declaratie Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman, Groningen, diversen.....	„ 918.92
		8.	Kerk Wetsinge Sauwert.....	„ 19.17
1891.	Febr.	17.	„ „ „ (procedure diaconale bedeeeling).....	2401.06
		25.	„ Aalten..... %.....	„ 1443.85 ⁵
		25.	„ Zuidland	„ 71.62 ⁵
		26.	„ Hylaard	„ 1050.32 ⁵
	Mei	5.	„ Kootwijk.....	„ 756.53 ⁵
	Juli	11.	„ Maassluis.....	„ 1119.06 ⁵
			„ Wetsinge Sauwert.....	„ 81.97
		24.	„ Kootwijk (pastorie).....	„ 98.35 ⁵
		24.	Als boven, rembours, voorschot Ds. Houtzagers.....	„ 400.15
				/ 12195.57"
			b. <i>Voor renten van opgenomen gelden d deposito</i>	„ 605.01
			c. <i>Voor advertentiekosten, druk- en schrijfloonen</i>	„ 35.95
			TOTAAL DER UITGAVEN	f 12836.53

Na langdurige discussie en daaruit voortvloeiende wijziging worden de conclusiën van het gewijzigd Praeadvies der sectie aangenomen, Br. W. HOVY gecontinueerd, en aan de afgevaardigden der Classes opgelegd een voordracht te doen ter aanwijzing der andere Deputaten (zie Art. 64); een en ander over dit Praeadvies:

Regeling
van @ⁿ arbeid
der
deze.
Deputaten.

RAPPORT over punt K 5.

Met leedwezen constateert Uwe Commissie dat, niettegenstaande het ook weer te Leeuwarden genomen besluit om geregeld voor de proceskosten te collecteeren, vele Kerken daarin nochtans zoo nalatig blijven, dat zelfs op de rekening een post van ettelijke honderden guldens voor rentebetaling voorkomen moet.

Daarom stelt zij voor nogmaals bij de Kerken op ijveriger betrachtning van heur roeping in dezen aan te dringen.

Yoorts worde aan deputaten opgedragen:

1o. om aan elke Classis toe te zenden een staat van de tot haar behoorende Kerken met vermelding aangaande elk dezer of zij collecteerden, en zoo ja welke de opbrengst harer inzameling was, gedurende het laatste jaar;

2o. om viermaal 'sjaars gedurende drie achtereenvolgende weken in het officieel gedeelte van De Heraut aan de Kerken te verzoeken om op een bepaald aangegeven Zondag deze collecte te houden.

Ook adviseert Uwe Commissie om de Dienaren des Woords op te wekken, om bij de prediking ook over den eisch tot kwijting dezer schuld het licht van Gods Woord te doen schijnen.

Bepale verder de Synode, dat op de Classicale vergaderingen, in aansluiting aan het

onderzoek naar art 41 D. K., zal geïnformeerd worden o. a. ook naar het al of niet gehouden zijn dezer collecte.

Voorts worde door de Synode voor elke Classis opnieuw benoemd een correspondent, die dit belang in zijn Classis behartigt.

Eindelijk stelt Uwe Commissie voor, om de deputaten voor deze zaak onder dankbetuiging te declareeren voor 't gevoerde beheer en ze verder tot de e. k. Synode te continueeren.

B. VAN SCHELVEN, *Rapporteur.*

ART. 45.

Rapport der Deputaten voor hulpbehoevende Kerken. Het Rapport der Deputaten voor hulpbehoevende Kerken wordt gelezen, tevens het Praeadvies der sectie m deze. Ta eenige bespreking wordt het sectie-praeadvies aangenomen met Deputaten. deze wijziging, dat aan gecontinueerde Broeders W. HOVY te AMSTERDAM en MR. A. W. VAN BEECK CALKOEN te UTRECHT op voorstel van Br. W. HOVY als derde wordt gevoegd Ds. P. J. W. KLAARHAMER te UTRECHT. Rapport en Praeadvies zijn deze:

Aan de Voorloopige Synode der Nederd. Geref. Kerken te 'sGravenhage.

In de Voorloopige Synode ten vorigen jare te Leeuwarden gehouden werden wij aangewezen als Deputaten voor de Hulpbehoevende Kerken. De derde Deputatus, zich teruggetrokken hebbende, heeft niet medegewerkt tot de zamenstelling van de eerste rekening van het door ons gevoerde beheer, over het jaar 1 Augustus 1890 tot 31 Julij 1891, welke wij de eer hebben, bij deze aan U in te dienen.

Wij aanvaardden onze taak met de afzending van eene circulaire in September 1890 aan de Kerkeraden der Nederduitsche Gereformeerde Kerken, waarvan een afdruk als bijlage 1 hiernevens gevoegd is.

Aanvankelijk werd aan onze oproeping in zooverre gehoor gegeven, dat, al was de inkomst van giften niet bevredigend, de hoop daardoor gevoed werd op ruimere in-inkomsten, wanneer de nood der Hulpbehoevende Kerken zich eene vaste plaats zou hebben verworven in het aandenken en de hulpvaardigheid onzer Kerken. In de eerste vier maanden kwamen van 80 gemeenten de bedragen in van de gehouden collecten. Al spoedig evenwel werd ons door den Kerkeraad van Middalburg de opmerking gemaakt, dat wij de ons gegeven opdracht niet hadden opgevat in den zin, door de Voorloopige Synode van Leeuwarden bedoeld. De daarop in het licht verschenen Acta gaven ons de overtuiging dat inderdaad onze opvatting niet juist was geweest, en wij vonden daarin aanleiding tot het uitzenden eener nieuwe circulaire op 26 Maart 1.1., waarin wij gepoogd hebben de juiste bedoeling onzer lastgeefster duidelijk uiteen te zetten. Deze circulaire is als bijlage 2 hierbij gevoegd.

Sedert nam de toezending van giften belangrijk af. Slechts een 19 tal Kerken zond ons in de zes maanden van het loopende jaar het bedrag harer collecten in.

Is er in de vermindering der inkomsten eene aanwijzing te vinden, dat langs den weg, te Leeuwarden afgebakend, het beoogde doel schaars kan worden bereikt? Wel smart het ons, dat wij niet in staat zijn een, zij het ook geringen, steun te verleenen aan menige door geldelijke zorgen bedrukte Kerk.

Gelijk de rekening aantoonde, werd aan negen Kerken door ons ondersteuning verleend. Verscheidene andere zijn zeer hulpbehoevend.

Wij hebben gemeend, U een voorstel ter overweging te mogen aanbieden, om zoo mogelijk door eene andere regeling beter het beoogde doel te bereiken.

Onze gedachten zijn nedergelegd in de volgende artikelen:

1°. *In den regel* worden de collecten in de Kerken alleen gehouden voor de alge-meene kas en de gelden aan Deputaten Synodi gezonden.

Buitengewone collecten kunnen, wanneer aanzoek daartoe gedaan is, in eene classicale vergadering, in elke Kerk worden gehouden voor afzonderlijke Kerken in eigen Classis; deze blijven *uitzondering*, om geen schade te doen aan de algemeene kas, en te voorkomen dat, zooals nu, sommige Kerken aanzienlijk begunstigd worden boven andere.

2°. Iedere Classis heeft het recht om, b. v. elke zes maanden, Deputaten Synodi te verzoeken, dat zoo mogelijk een door haar te bepalen bedrag worde uitgekeerd aan de door haar te noemen Kerken in haar ressort.

3°. Iedere Classis wijst één Deputaat aan voor de hulpbehoevende Kerken in haar ressort, welke Deputaat met de Deputaten Synodi (en de andere Classicale Deputaten) het collegie vormt, dat over de uitkeering beslist.

4°. De uitkeeringen geschieden aan den Classicalen Deputaat, en door dezen aan de Kerken.

5°. De Collecten voor de algemeene kas worden ten minstens *tweemaal* 'sjaars gehouden.

Dat in alle dingen, en ook in dezen, de Geest des Heeren U zegene met wijsheid en Uwen arbeid wel doe gelukken, tot eere Zijns Naams!

De Deputaten Synodi voornoemd,

Amsterdam,]
> 14 Augustus, 1891.
Utrecht, I

W. HOVY.

A. W. V. B. CALKOEN.

RAPPORT *over punt K. 6a.*

Dit Rapport geeft Uwer Commissie alleen aanleiding om Uwe Vergadering voor te stellen, de deputaten onder dankbetuiging te dechargeeren en voorts uit te noodigen hunne zorgen aan deze aangelegenheid te blijven wijden op de wijze door de Synode, naar aanleiding van gedane voorstellen, nader te bepalen.

Voorts adviseert zij, om de plaats door het heengaan van Ds. VETHAKE ledig geworden, onvervuld te laten.

Het bij dit rapport gevoegd concept stelt zij voor te behandelen bij de punten K. 7 en 8.

B. VAN SCHELVEN, *Bapporteur.*

Inzake de kosten der Examina naar Art. 8 is (ingevolge besluit der Inzake

kosten
Voorl. Syn. van Leeuwarden) van dezelfde Deputaten een Rapport ino-^{der E} _A xami [?] _{naar} [?] _{Art.}
VIII.

komen. Uit Jxapport wordt met het JPraeadvies besproken en ten slotte overeenkomstig het volgende Praeadvies besloten; waardoor tot Deputaat is aangewezen Br. W. C. BEEEN te Amsterdam. Rapport en Praeadvies luiden als volgt:

Amsterdam/Utrecht, 31 Juli 1891. *Aan de voorloopige Synode der Nederd. Geref. Kerken te 's Gravenhage.*

Bij dezen hebben wij de eer, aan U in te dienen de rekening van de kosten der examina naar art. VIII D. K. over 1890/91, ingevolge de opdracht, door de voorl. Synode van Leeuwarden ons gegeven.

Deputati Synodi voor de Hulpbehoevende Kerken, W. HOVY. A. W. V. B. CALKOEN.

VIERDE ZITTING.

VRIJDAG, 12 SEPTEMBER 1891.

ART. 48.

De vierde zitting der Synode wordt na het zingen van Psalm 84 Opening der vers 2, met voorlezing van Psalm 80, met gebed door den Assessor ^{vierde Zitting} geopend.

ART. 49.

De notulen over de beide deelen der derde zitting worden door Dr. Notulen. L. H. WAGENAAR en Ds. J. EL FERINGA voorgelezen en door de Synode goedgekeurd.

ART. 50.

De Praeses stelt voor, met het oog op den arbeid der Commissie inzake Regeling van de vereeniging, ter wille van de Deputaten der Christel. Geref. Kerk, geene ^{arbeid} middagzitting te houden en de morgenzitting reeds om half twaalf te eindigen. Alzoo wordt besloten.

ART. 51.

Tot nadere regeling der wijze van ondersteuning voor hulpbehoevende Regeling der Kerken, is ter tafel de concept-regeling door de beide Deputaten *alhoewel* in hun Rapport opgenomen (zie Art. 45), eene conceptregeling door de Kerken. classes van Noord-Brabant en Limburg aangeboden, en de volgende twee voorstellen :

Uit de Classes BREDA—HEUSDEN—'s HERTOGENBOSCH—EINDHOVEN—MAAS-TRICHT: De Synode berame eene betere regebg van den geldelijken steun aan hulpbehoevende Kerken en Classes door hare zusterkerken te ver-leenen.

(Hierbij de genoemde concept-regeling).

Uit de Classes MIDDELBURG—ZIERIKZEE—GOES—IJZENDIJK: De gecombineerde Classen van Ned. Geref. Kerken in Zeeland verzoeken, dat de Voor-loopige Synode van 's Gravenhage het bepaalde in Art. 20 der Acta der Voorloopige Synode van Leeuwarden zoodanig wijzige, dat daaruit verwijderd worde het beginsel van een Synodaal fonds, beheerd door eene Synodale Commissie. Zij meenen, dat hieraan voldaan zal zijn, indien de voorloopige Synode het mandaat der hier bedoelde gecommiteerden bepale, zooals voorgesteld is door de Commissie van Praeadvies in haar Rapport, uitgebracht in de Voorloopige Synode van Leeuwarden.

Over deze zaak vinden vele discussiën plaats en worden na langdurige en ernstige bespreking de gewijzigde conclusiën van liet door Ds. B. VAN SCHELVEN voorgelezen Praeadvies der sectie in beginsel aangenomen. De redactie van een deel van liet regelingsvoorstel in deze conclusiën voorgesteld, wordt na nader overleg eerst Woensdag 16 September voorgelezen en aangenomen. (Zie Art. 64).

Met inbegrip dezer wijzigingen heeft het tot besluit der Synode gemaakte sectierapport den volgenden inhoud:

RAPPORT over de punten K 6b, 7 en 8.

Uwe Commissie heeft de vrijheid genomen in één Rapport te behandelen eene concept-regeling aangaande den bijstand aan hulpbehoevende kerken afkomstig van de deputaten der synode, de bb. W. Hovy en A. W. v. Beeck Calkoen; een ander concept over dezelfde materie afkomstig van de Classes N.-Brabant en Limburg; en ook nog een voorstel van de Classe Zeeland over deze zaak.

Deze drie voorstellen plaatsen uwe vergadering opnieuw voor de te Leeuwarden reeds behandelde vraag: of deze materie zal worden geregeld in meer centraliseerenden zin, dan wel, of men eer tot nog meerdere decentralisatie zal zoeken te geraken.

Be voorslag der synodale deputaten:

Dat deze broederen zulk een voorslag ter tafel brachten, is zeer goed te verstaan. Uit den aard der zaak zijn zij, meer dan iemand anders op de hoogte van de vele en vaak dringende behoeften der Kerken. En aan den anderen kant komen de bijdragen der andere Kerken ter voorziening in deze behoeften, niet dan zeer matiglijk toevloeien. Toch is Uwe Commissie van oordeel, dat de lijn door de vorige Synode met bewustheid gekozen, niet mag worden verlaten, daar zij meer dan het ingediende voorstel strookt met de beginselen van onze Kerkenordering en ook voor de hulpbehoevende Kerken zelve het meest voordeelig is. Zij adviseert mitsdien tot terzijde-legging van dit project.

In die lijn voegen zich ook en het voorstel van Zeeland en het concept van N.-Brabant en Limburg.

Dit laatste is een zeer breed en nauwkeurig uitgewerkt ontwerp.

Hoewel de moeite waardeerd aan 't opmaken van dit ontwerp besteed, en het beginsel aanvaardend daaraan ten grondslag liggende, adviseert Uwe Commissie, om het toch terzijde te leggen, daar de regeling, gelijk zij is voorgesteld door hare omslachtigheid onpractisch zal blijken en alzoo tot nadeel voor de betrokken belangen.

De Classis Zeeland:

De nu geldende regel is, dat elke Classe zorg voor de hulpbehoevende Kerken in eigen kring, en bij onvermogen der Classe zich wende tot deputaten der Synode. Aan deze deputaten wordt door de Synode in mandaat gegeven, om van de Classes, die teveel hebben, het overschot in ontvangst te nemen, en aan de Classes, die tekort komen, uit te deelen. Dit is bepaald met wijziging van het Praeadvies, te Leeuwarden uitgebracht, dat het mandaat der synodale deputaten zal zijn, om de Classes die over hebben, te dienen van advies aangaande Kerken, die het meest hulpbehoevend zijn.

Uwe Commissie adviseert tot verwerping van dit voorstel van Zeeland, aangezien de aanneming ervan oorzaak zou kunnen worden, dat door gebrek aan meerdere regeling de bijdragen voor de Kerken maar zeer matiglijk zouden vloeien en onder de Kerken zeer ongelijk worden verdeeld. Zich aansluitende echter aan den wenk door Zeeland gegeven, veroorlooft Uwe Commissie zich tot de bevordering van dit gewichtig belang Uwer Vergadering eenige hoofdpunten voor te leggen:

1o. door de Kerken worde jaarlijks althans tweemaal voor hulpbehoevende Kerken gecollecteerd, in de maanden Januari en Juli;

2o. aan de synodale deputaten voor de hulpbehoevende Kerken worde opgedragen

in het officieel gedeelte van De Heraut drie weken vóór een door hen aan te wijzen Zondag in Januari en Juli aan het houden der Collecte te herinneren;

3o. van deze geiden worde voor de Kerken buiten de Classe afgezonderd minstens het bedrag der ééne collecte of de helft van beide;

4o. aan de synodale deputaten worde aanstonds toegezonden het bedrag der voor de Kerken buiten de Classe beschikbare gelden;

5o. door de Classes, die in eigen kring Kerken hebben, in welke behoeften zij niet zelve voldoende kunnen voorzien, worde daarvan opgave gedaan aan de synodale deputaten met mededeeling en motiveering van het bedrag door de Classe noodig geacht.

6o. door de synodale deputaten worde uit deze aanvragen eene voordracht opgemaakt van te verleenen hulp, daarbij rekening houdende met reeds op de Kerken rustende verplichtingen, de gebleken behoefte en de beschikbare gelden;

7o. deze voordracht worde onderworpen aan het oordeel eener vergadering door de synodale deputaten saam te roepen en bestaande uit deze drie broederen zelve en één deputaat uit elke Classis, door deze te benoemen ;

en 8o. na goedkeuring der al of niet geamendeerde voordracht worde deze door de synodale deputaten uitgevoerd.

B. YAN SCHELVEN, *Rapporteur*.

ART. 52

De vierde zitting der Synode wordt gesloten met dankgebed, waarbij ^{Uitli}f- de Mr. L. W. C. Keuchenius voorgaat, nadat is gezongen Psalm 46 vers 1.

VIJFDE ZITTING.

DINSDAG, 15 SEPTEMBER, 1891.

ART. 53a.

Opening der vijfde zitting. Tot opening van de vijfde zitting der Synode laat de Praeses zingen Psalm 66 vers 4, leest Psalm 122, en gaat voor in gebed.

ART. 536,

Mutatiën. Bij het lezen van de presentielijst blijken de volgende veranderingen te zijn gekomen in de samenstelling der Synode: — Uit de Classis Leeuwarden is opgekomen: Br. K. Maywald in plaats van Br. L. Runia; uit de Classes Groningen — Appingadam — Winschoten — Ouderdam: Ds. J. M. Stroes voor Ds. W. Ringnalda en ouderling S. Smith voor Br. H. H. E. Smit; uit de Classis Harderwijk: Br. G. J. Knottenbelt voor Br. G. van Zwaluwenburg; uit de Classis 's-Gravenhage: Br. W. J. Eger voor Mr. L. W. C. Keuchenius; uit de Classis Gouda: Ds. D. C. P. Sluijter voor Ds. J. Osinga; uit de Classes Breda—Heusden—'s-Hertogenbosch—Eindhoven—Maastricht komt even na de opening Br. K. Dane Czn. voor Br. C. Rübzaam; en van Ds. F. W. Sluyter uit de Classes Sneek—Heerenveen komt bericht in, dat hij (te laafc om zijn secundus op te roepen) door een plotseling sterfgeval verhinderd is, deze zitting bij te wonen. De nieuwaangekomenen worden als leden toegelaten.

ART. 54.

Notulen. De voorlezing der notulen van de vierde zitting wordt tot een volgende zitting uitgesteld op voorstel van den Praeses, en tevens de zitting voor een half uur geschorst, wegens een door ingekomen bericht noodzakelijk geworden vergadering van de Commissie inzake de vereeniging.

ART. 55.

Behandeling van het Rapport van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk zijn nu aanwezig. Ook de vijf Deputaten van het Rapport van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk zijn nu aanwezig. iifzake^{0^111^!} --^{^er} *^{0^} ^e behandeling van het Rapport der Commissie inzake de vereeniging met de eeniging met de Christelijke Gereformeerden (waarvan afdrukken Broederen. ^{zδ^n} rondgedeeld aan de Deputaten en aan de leden der Synode) wordt overgegaan, laat de voorzitter zingen Psalm 130 vers 2 en 4.

Vervolgens deelt de Voorzitter der Commissie mede, dat deze in de rondgedeelde concepten nog een drietal kleine wijzigingen heeft aangebracht, welke door hem worden aangewezen.

Als Rapporteur der Commissie doet nu DR. F. L. RUTGERS voorlezing

van het aldus gewijzigde Rapport en van de vijf daaraan toegevoegde Bijlagen, waarop het door den Voorzitter, na dankbetuiging aan den Rapporteur voor zijne voorlezing, in behandeling wordt gebracht.

Voor de discussie melden zich aanstonds aan Ds. J. C. SIKKEL, Ds. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL, BR. W. A. VROLIJK SR., DR. Gr. VAN GOOR, en DR. L. H. WAGENAAR.

Ds. J. C. SIKKEL zegt in hoofdzaak het volgende:

„Het is met een beschroomd hart, dat ik het eerst het woord neem over zoo gewichtige zaak in zoo plechtig oogenblik. Het hart is ontroerd; doch het is mij behoefte, onverholen mijne blijdschap uit te spreken over de Genade van onzen God, hierin betoond, dat Hij der Commissie vrijmoedigheid gaf, om nu in deze Synodale vergadering een zoodanig voorstel aan te bieden na zoo zware onderhandelingen; dewijl hierdoor de hope geboren wordt, dat wij niet meer schuld zullen voegen bij de lange schuld, die reeds op ons en onze vaders lag. Schuld van ons en onze vaders; dewijl het beginsel van Gereformeerde Kerkregeering werd prijs gegeven; omdat wij, zonen van Gereformeerde vaders, het zaad van het volk des Verbonds in dit land, de Kerken hebben overgelaten aan de verscheuring onder de macht der //Synodale⁷¹ organisatie ter verwoesting, het dierbaar pand der Belijdenis ons toebetrouwd voor ons en ons nageslacht hebben prijs gegeven.

En waar de Heere ons genade schonk, om tot inzicht der zonde te komen en onze oogen opende voor het schrikkelijke van den weg, waarin wij schuldig stonden, waren we er nog niet met de verklaring, weder naar den aiouden regel der Geref. Kerken te willen leven. Dit immers zeiden wij wel, maar het doen bleef achter. Een klein deel slechts van de Kerken van onzen Heere Jezus Christus vormden wij in het land; en eisch des Woords is, dat alle Kerken van die belijdenis in één band, in ééne liefde samenleven. De eisch van den Heere onzen God, de eisch van het leven onzer ziel, de eisch van heilige overtuiging was, dat de vereeniging van alle die Kerken vurig door ons zou worden gewenscht.

En waar nu het voorstel van de Synode te Leeuwarden tot ons kwam, dreigde aanvankelijk de poging, om op de belijdenis en onder de regelende strekking van onze Gereformeerde Kerkenordering tot vereeniging te geraken, weder te zullen mislukken, wijl men van beide zijden liefst allerlei bedingen scheen te willen stellen, waardoor aan het beginsel, dat wij beleden, werd te kort gedaan. Maar met blijdschap mag ik uitspreken, dat God onze smekingingen heeft gehoord, en met zijn Heiligen Geest heeft willen werken in de vergadering der Broederen te Leeuwarden; Hij heeft hun soberheid geschonken, om weinige bepalingen te maken, hoewel deze toch tot de bespreking noodig waren. Evenwel deed de kennisneming daarvan in het eerste oogenblik mijn hart van vrees ineenkrimpen. Maar wij hebben elkander gevonden, waar wij elkander

vinden moesten, d. w. z., op de basis der belijdenis. De vreeze is weggenomen, de bergen zijn gemaakt tot een vlak veld, de zee is opgedroogd voor onze voeten. Dit is van den Heere geschied!

Naar mijne overtuiging is in het concept het beginsel der Christelijke Geref. Kerk alsook het onze bewaard. Het resultaat der beraadslagingen, t. w. de vereeniging der Kerken op de basis der belijdenis, moet dan ook worden aanvaard, want het is des Heeren werk. God zij daarvoor op het hoogst geprezen, en Hem de lof voor zijne goedertierenheid toegebracht.[^]

Ds. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL sprak ongeveer het volgende:

De dag van heden is mij en mag ons zijn een dag van innige verheuging. Waar wij zoovele jaren van elkander gescheiden zijn, is het heden de dag, waarop wij in beginsel vereenigd mogen worden, om met elkander te leven op kerkelijk gebied. Al is het woord van den anders boozen Achab waar: die zich aangordt, beroeme zich niet als die zich losmaakt, wij mogen heden van ganscher harte getuigen, dat deze zaak van den Heere geschied is en dat Hij, die ons tot zoover bracht, ons verder brengen zal. Hij, die het schijnbaar onmogelijke mogelijk maakte, zal verder voorzien en zorgen voor het welslagen van wat in beginsel geschied is.

Die vereeniging is eene gewenschte zaak! Het is eene zaak naar 's Heeren wil. Waar wij toch uit éénen Geest geboren zijn, door één bloed gekocht, ééne belijdenis hebben, éénen weg bewandelen, bij elkander behooren en eenmaal met elkander zullen leven in het nieuwe Jeruzalem, daar moeten wij ook samen leven op kerkelijk gebied. Indien er sprake zou zijn van smartgevoel in den hemel, maar die is er niet, dan zou het zijn over dien jammerlijk gedeelden toestand, waarin wij leefden op aarde. Het was en is eene van den Heere gevloekte zaak, om verwijderd van elkander te leven. En waar in eene gemeente twee menschen, die in kwestie leven, worden vermaand, niet aan het Avondmaal te gaan, tenzij zij zich meir elkander hebben verzoend, daar lag eigenlijk de geheele gemeente onder den ban, althans voor zooverre zij in gescheiden toestand leefden en geene genegenheid gevoelden om met elkander te leven op kerkelijk gebied.

Voorzeker er bestonden zwarigheden om met elkander samen te gaan. V En dat lag in den aard der zaak. Waar twee personen met elkander in -, het huwelijk treden, daar kan er, vooral als het er op aankomt, verschil^{fi} bestaan over de inrichting der huishouding. Vooral is dit het geval, waar de man b.v. weduwnaar is en kinderen heeft. En als dan de a. s. vrouw het een of ander zegt over de regeling der huishouding en nog al eenige verandering wil aanbrengen, vooral als die van ingrijpenden of teederen aard zijn, dan kan er wel eens een niet gering verzet teweeg gebracht worden in het hart van den man. Gelukkig als hij de overtuiging mag omdragen, dat hij die vrouw van den Heere gekregen heeft en dat hij

haar liefheeft, dan kan hij veel te boven komen. Maar overigens is het niet gemakkelijk, als die vrouw groote veranderingen wil aanbrengen.

Zoo stond het ook met onze Chr. Geref. broederen. Zij *hadden* en *hebben* hunne *gevestigde* huishouding. En nu hadden zij liefst, dat we er in kwamen, zooals die was. En die voorstellen tot wijziging waren onmogelijk aangenaam. Slechts daarom konden zij er toe overgaan, omdat zij gevoelden, dat wij saam behoorden en omdat zij zelf ook voor een deel inzagen, dat die verandering, die voorgesteld werd, werkelijk was tot verbetering van de huishouding.

Waar wij echter op te rekenen hebben, dat is op *afraders* en *tegen-werkers* in de zaak der vereeniging. Er worden weinig huwelijken gesloten, waarbij niet van die bemoeizuchtige, gewillige menschen gevonden worden, om, zoo mogelijk, het huwelijk te verbreken. Zoo ging het ook met den tempelbouw door Ezra. Daar kwamen Rehuni de kanselier en Simsai de schrijver, ie zich tot den Koning wendden, ten einde den tempelbouw te beletten. En de bouw werd werkelijk belet op bevel des Konings.

Zoo hebben wij ook te verwachten, dat er zijn zullen, die de vereeniging afraden, die de menschen opzetten en die allerlei booze woorden zullen zeggen, ten einde de vereeniging tegen te staan. Die menschen doen het echte werk des duivels. De duivel zoekt scheiding te maken tusschen de broederen. Laat ons daarop rekenen en ons daarop wapenen. En al zouden zij ons nog zoo slaan, laat ons niet vertragen, laat ons niet boos worden. Wij hebben te letten op het *doel*. En al sloeg men ons nog zoo erg, laat ons zoeken de vereeniging der broederen. Waar wij broeders zijn, behooren wij bij elkander. En wij mogen niet rusten, totdat wij bij elkander gebracht zijn en met elkander samen leven op kerkelijk gebied.

Laat ons wel toezien, dat wij onze pen nooit anders doopen, dan in de inkt, die de Heilige Geest ons geeft en dat wij steeds spreken de Woorden öods.

Op eenige teleurstelling hebben wij te rekenen. Maar dan zal het gaan, evenals in de dagen van Ezra. Toen men bevel gekregen had, om den tempelbouw te staken, hield men met dit werk op. Dat kon wel eens voor sommigen een verruiming geweest zijn, nl. voor hen, die dien bouw niet begeerden, misschien om des gelds wille. Maar daar traden op in des Heeren naam een Haggai en een Zacharia, die het volk weder moesten opwekken, om met dien bouw voort te gaan.

Zoo zullen er ook zijn, die, bij eenige vertraging der vereeniging, zullen ademhalen en denken: #dat is een pak van mijn hart", maar dan zal de Heere ook Zijne gezanten zenden, die het volk weder uit den slaap zullen opwekken en die in 's Heeren naam zullen aansporen, om met de zaak der vereeniging voort te varen.

En voorzeker mag ons ten slotte zeer tot ernstige overweging strekken, wat Darius zeide, nadat in de kanselarij werd gezocht naar het bevel

van Cyrus gegeven, om den tempel te bouwen. Toen dat gevonden was, werd niet alleen vergunning gegeven om te bouwen, naar wijl God dit wrocht, had Darras een bevel gegeven, dat klonk als een klok, en gezegd: Voorts wordt van mij gezegd, dat al dengene, die dit woord zal veranderen, een hout uit zijn huis gerukt en opgericht worde, waaraan hij zal worden opgehangen en zijn huis om diens wille tot een drekhoop gemaakt zal worden. De God nu, die zijnen naam. aldaar heeft doen wonen, werpe ter neder alle koningen en volken, die hunne hand zullen uitstrekken, om te veranderen en te verderven dit huis Gods, dat Jeruzalem is. Ik, Darius, heb het bevel gegeven, dat het spoediglijk gedaan worde.

Dat was een geweldig bevel. Maar bedenke men wel, dat de vloek Gods zal rusten op een iegelijk, die ook in deze den bouw van den tempel vertraagt, of die den tempel wil afbreken en die doen wil het werk des Satans, om te verstrooien en te verwoesten. De *Heere wil* dat wij *één* zijn. Maar Satan wil verdeelen en heerschen.

Wij kunnen er zeker op aan, dat de vloek Gods rust op een iegelijk, die de vereeniging met zijn hart en in de daad tegenstaat.

Heeft men bezwaren, het is best mogelijk. Maar er is *geen* (*/rooier bezwaar*, dan dat wij in *gedeelden toesland* leven, *legen* den *wil* en het *welbehagen* des Heeren.

En moge er nog veel te vereffenen zijn, dat is niet anders te verwachten. Het ijs smelt niet in één oogenblik.

Maar mogen wij in gemeenschap leven met ons gezegend Hoofd Christus, dan zal de warmte van het leven, dat uit Christus* ons Hoofd uitgaat, oorzaak zijn, dat het ijs spoedig smelt en dat wij spoedig vereenigd leven, tot zegen der gemeente en ter verheerlijking van 's Heeren Naam. Zoo zij het.

Br. W. A. VROLIJK Sr. zegt, dat hij ook een enkel woord wil spreken, om zijne blijdschap uit te drukken, dat hij op zijnen leeftijd' deze heerlijke dingen nog mag beleven. Onuitsprekelijk veel gaat in zijn hart om, wanneer hij bedenkt, hoe hij voor vijftig jaren als jongeling verkeerde onder de vrienden der kruisgemeente en der scheiding en hoe hij later was geleid onder de vrienden in het Genootschap. Hoe hij in 1848 met GROEN VAN PRINSTERER was geweest, en in 1863 in utrecht op een drukbezochte vergadering plannen waren gevormd, om een beteren toestand in het leven te roepen onder de organisatie, een Reformatie in het Genootschap. Hoe hij bijna al zijne krachten daaraan, — en later aan de Reformatie in de Kerk van Rotterdam — had gewijd! En dan denkt hij terug aan 1885, toen het conflict zich openbaarde in Amsterdam en aan de Kerkelijke beweging en de afzetting in Rotterdam; en nu ziet hij zich in een kring van Broederen, met wie hij eerst niet wilde. samen zijn! Waar hij nu in de vergadering rondzag, en het aangezicht aanschouwde van vele Broederen, van wie men zoolang kerkelijk gescheiden bleef leven, is het hem eene behoefte des harten, sterk aan te dringen op de nu zoozeer door

hem gewenschte vereeniging. Gods weg is geheel anders gebleken, dan hij had gedacht; nooit had hij gedacht, het Genootschap los te laten; heel wat kostte het hem; maar God sprak, en nu verblijdt hij zich, dat het zoover kwam. En wat dan nu de Vereeniging betreft, zijn daar mogelijk nog bezwaren, — zij zullen door God worden opgelost. Wat zal eens in de eeuwigheid en zonder zonde de groote hereeniging zijn! Moge de klove, die ons nu nog van de Broeders scheidde, weldra zijn gedempt; opdat wij in eenheid des geestes leven en Christus, de Grootste Koning, over en in ons heersche!

Dr. G. VAN GOOE wil ook een enkel feit uit de dagen van Ezra in de herinnering terugroepen. //In die dagen", zegt de spreker, //toen de tweede tempel na groote worsteling werd voltooid, vermengde zich bij het volk eene stem des geweens met die des gejuichs. Ook in mijne ziel wordt die dubbele stem gehoord. Ik mag mij niet ontveinzen, dat ik langen tijd van oordeel was, dat er van vereeniging niets kon komen, wjl er over conscientiebezwaren zou moeten worden heengestapt. Sinds eenige dagen echter woog mij op de ziel, dat God de eenheid der Kerken ten regel heeft voorgeschreven. Gescheidenheid der Kerken mag voortduren, wanneer hooger belang dit meebrengt, zoo oordeelde ik. Maar helderder blik in de onderscheiding tusschen instituut en organisme, en duidelijker onderscheiding van hetgeen de Leeuwarder Synode ons bood, deden mij zeggen: Nu moet de vereeniging komen, want anders komt ze nooit. Daarvoor dank ik God. Mogen we dan samenkomen onder de heerschappij van den Koning der Kerk, die het heeft gemaakt, gelijk het te dezen dage is. Onze God doet wonderen! Hij gebiedt en het staat er. Want Hij, die aan de rechterhand des Vaders zit, heeft om onze eenheid gebeden. Als schier gansch Israël zijne offers bracht aan de Baals der heidenen, stond Elia op, de Godsmann. Hij richt het altaar op uit twaalf steenen, naar het getal der stammen der kinderen van Jacob. Het gebed klimt omhoog, het vuur van den hemel daalt neder, en het offer stijgt op. Jehovah, de Heere is God! Ook nu ga zulk een otter op tot Hem, die wonderlijk is van raad en groot van daad. Ook nu in deze dagen worde het ons duidelijk, dat de Heere God is. Hij geve ons heil, Hij geve ons voorspoed. Hij geve ons een rijken oogst van voorspoed op deez' eerstelingen/

Dr. L. H. WAGENAAU wenscht zijne stem aldus te motiveeren: „Ook ik erken te hebben behoord, en nog ten deele te behooren, tot hen, die de bezwaren, welke aan de vereeniging verbonden zijn, diep gevoelen. Die bezwaren kwamen mij eerst voor als conscientiebezwaren, en daarom meende ik den vrede ten offer te moeten brengen aan de waarheid. Twee bezwaren voornamelijk wierpen het grootst gewicht in de schaal. Allereerst, dat wij het onzen plicht zouden moeten achten, de kerkelijke gemeenschap met de leden der Ned. Herv. Kerk te verbreken. Maar de

steen is mij van het harte gevallen, toen ik de toelichting vernemen mocht, die door de gedeputeerden der Christelijke Geref. Kerk bereidwillig op dit bezwaar werd verstrekt. Geen nieuw dogma over de valsche kerk is geëischt; maar alleen, dat wij ook onzerzijds geen dwang zouden aandoen aan de Christelijke Geref. Broederen. Met die toelichting kan ik mij gansch vereenigen; en ik wensch vereeniging op een terrein, waarop wij elkander niet indeuken, maar elkander zullen ontmoeten met onze bijzondere eigenaardigheden. Ook omtrent het tweede bezwaar heeft de samspreking voldoende licht geschonken. Het gold de vrijmaking van gebonden kerken. Maar na de vereeniging *zijn* er immers geen *ChrisL* Geref. Kerkeraden of *Nedercl.* Geref. Kerkeraden meer. Wij kunnen er dus beginselen van de Reformatie der plaatselijke Kerken zien. En de praktijk is in deze heel wat lichter dan de theorie.

Nu de consciëntiebezwaren zijn weggenomen, zal er verheugen bij mij zijn, wanneer het concept-besluit aangenomen wordt, maar toch met beving, dat er zich draaikolken zullen vormen als de twee stroomen in één bedding worden geleid. Het indenken in elkanders gedachtengang zal noodig moeten zijn, om de practische bezwaren uit den weg te ruimen.

Gedachtig evenwel aan het gebod des Heeren en aan de bede van den Hoogepriester: //Ik wil dat zij één zijn, gelijk als wij één zijn/' mag de vereeniging der Kerken niet langer worden uitgesteld. Ook de voordeelen hiervan zullen zeer groot zijn. Het treft mij telkens als ik zie, hoe er versterving is van het Calvinisme in het buitenland, het volk in andere streken zich laat vervoeren door een ondiep en geruchtmakend Methodisme. Elders is inzinking van kracht; op Neerland's erve daarentegen is er een opleving der beginselen gekomen, ook onder het volk, dat opkomt voor de burgerrechten der oude Geref. vaders. Studie wordt weer gemaakt van de Geref. belijdenis en geestelijk genot in de praktijk der godzaligheid gesmaakt. Dit doet God niet zonder doel! Hij wil, dat wij zullen letten op de teekenen der tijden, en dat wij elkander versterkende ons saam zullen opmaken, ten einde van Nederland weder moge uitgaan de kracht van de Geref. Religie.^{1/}

Hierna zette spr. uiteen de zegenrijke gevolgen, die de vereeniging zou kunnen hebben op kerkelijk gebied. Voornamelijk in kleinere gemeenten in herleving van den moed der eenlingen; zoo zullen velen de gelederen komen versterken, die nu nog een struikelblok aan den voet dragen door het gescheiden leven van beide Kerken. Ook tegen de macht van het Liberale beginsel, dat schijnbaar weder heeft gezegevierd, hebben wij de gelederen te sluiten. Het Zendingsgebied roept ons toe: Helpt ons, en laat ons niet langer het slachtoffer zijn van uwe gedeeldheid. En, merkwaardig! (van God er op aangelegd) onze twee terreinen op Java sluiten aan elkander; de arbeid van Br. LION CACHET zal er door zijn verlicht. Op sociaal gebied mag alleen heil van het Calvinisme worden verwacht tegenover DOMELA NIEUWENHUIS' beweren, dat het Soci-

alisme de Kerk der toekomst zou zijn. En op wetenschappelijk terrein kan de verdeeldheid niet dan nadeelig op de wetenschap werken.

Doordrongen van het hooge gewicht der vereeniging, hoewel vreezende voor de moeielijkheden der toekomst, zal hij dus voor de aanneming van het conceptbesluit stemmen.

Daar niemand meer het woord verlangt, geeft de Voorzitter het woord aan Dr. F. L. RUTGERS als Rapporteur. Deze had zich voorbereid, om bezwaren te beantwoorden, maar had er geene gehoord. Nu spreekt hij dan, om den indruk weg te nemen, die hieruit kon ontstaan zijn, alsof deze ernstige zaak lichtvaardig, zoo maar met een paar woorden, „als van een leien dakje," gereed kwam. In een huwelijksluiting gaat het publieke deel zeer vlug, maar wat vooraf ging is soms zwaar geweest; zoo ook hier; getuigen kan het de gevoerde correspondentie; en het is den Broederen en Zusteren, die leden der Synode herbergden, gebleken in de ongeregeldheid en uithuizigheid hunner gasten. Er is hoogst ernstig gearbeid; onze beste krachten en tijd zijn er aan gewijd. Hij zal nu maar geene bezwaren opsommen. Hoofdbezwaar bij velen was, dat men veel hierin scherper geaccentueerd had gewenscht, al zijn de beginselen niet verloochend. Maar dat bedoelt natuurlijk zulk een stuk niet, Niet een uitspraak tot eigen geestverwanten; maar eene zaak voor twee partijen aannemelijk te maken. Zoo hebben dan de ophelderingen der Deputaten hunnerzijds de scherpe punten afgeslepen. Dit huwelijk is reeds op vele plaatsen een huwelijk uit liefde; op andere plaatsen zij het een uit nadenken en gehoorzaamheid. En mocht men nog bezwaren vreezen, — in de toekomst zullen wij blijken Gereformeerden te zijn, en dus bij latere verschillen beiden, zonder burengerucht te maken, bukken voor Grods Woord. Door dat Woord komt men tot een goede eenheid.

Eer echter de Voorzitter het Concept-Besluit in zake de Vereeniging in stemming brengt, richtte hij vooraf tot den Voorzitter der Deputaten van de Synode der Christel. Geref. Kerk nog de vraag: Of, waar (gelijk de Considerans sub. 8° mededeelt en de Bijlagen bewijzen), ten einde geene vernieuwde onderhandelingen over quaestiën van vorm noodig te maken onzerzijds de uitdrukkingen voor het Concept-Besluit zoo goed als uitsluitend ontleend zijn aan de door Deputaten verstrekte toelichtingen, de Deputaten van oordeel zijn, dat er reden is om te verwachten, dat de Synode der Christel. Geref. Kerk met het aldus genomen besluit genoeg zal kunnen nemen, en Deputaten alzo hunnerzijds een *recursus ad Synodum futuram* niet noodig achten; zoodat er na de aanneming een juichtoon door het land zou mogen opgaan, dat de vereeniging in beginsel tot stand is gekomen. Anders toch zou geene stemming hier ons iets baten; dan zou alles weer drie jaren moeten wachten; en intusschen het nu heete ijzer geheel koud zijn geworden.

Ds. J. VAN ANDEL antwoordt hierop namens de Deputaten.* ^Wij kun-

nen natuurlijk op dit oogenblik slechts ons persoonlijk oordeel uitspreken; en dan is ons gemeenschappelijk en eenstemmig oordeel, *dat de aanneming van het Concept-Besluit ten volle rekt met de bedoeling onzer Synode, en genoeg doet aan wat onze Synode als bedingen en voorwaarden heeft gesteld.* De aanneming zou ons uitermate verblijden. Doch daar ons slechts de bevoegdheid verleend was, om inlichtingen te geven, en niet om een definitief besluit te nemen, geldt ons oordeel uiteraard altoos onderworpen aan het oordeel onzer Synode. Wij twijfelen volstrekt niet; doch de voorzichtigheid gebiedt ons er bij te voegen: Behoudens het oordeel onzer e. k. Synode meenen wij een toestemmend antwoord te mogen geven op uwe vraag/

De Praeses acht nu het oogenblik gekomen om tot stemming over te gaan; maar vooraf smeekte de Synode het licht van 's Heeren geest af door aan te heffen Ps* 25 : 2. Hierop gaat de Synode tot stemming over, en wordt naar het eenparig Praeadvies van alle de adviseerende leden, bij hoofdelijke stemming het Concept-Besluit, door de Commissie voorgesteld, *met alle keur stemmen aangenomen.*

Op voorstel van Dr. L. H. WAGENAAU wordende vijf Deputaten, in het besluit bedoeld, door den Voorzitter aangewezen. Deze benoemt als zoodanig de reeds door het Synodaal Convent te Rotterdam en door de voor-loopige Synoden van Utrecht en Leeuwarden voor soortgelijke onder-Deputaten handelingen benoemden: Dr. F. L. RUTGERS, Dr. A. KUYPEE, Dr. G. VAN GOOR en Ds. J. C. SIKKEL; en voegt hun toe Ds. K. FERNHOUT

Daarna wordt de zitting ten tweeden male voor een half uur geschorst.

Het aangenomen Rapport met de Bijlagen luidt als volgt:

MET 5 BIJLAGEN

Aan de Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken, vergaderd te 's Gravenhage.

De Commissie, benoemd in Uwe zitting van 8 September j.l., met mandaat, om U te dienen van consideratie en advies in zake het door eene Deputatie ter Uwer kennis gebracht besluit van de Algemeene Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk handelende van de vereeniging harer Kerken met de Nederduitsche Gereformeerde Kerken, heeft de eer U te berichten, als volgt:

1°. dat zij, na aandachtige lezing van bovengenoemd stuk, geacht heeft zich tot de Deputaten der Chr. Geref. Synode te moeten wenden, met beleefd verzoek, om ten opzichte van onderscheidene punten nader omtrent de bedoeling der Chr. Geref. Synode te worden ingelicht. Zij deed dit verzoek in een schrijven d.d. 9 Sept. j.l., waarvan een afschrift als Bijlage A dit rapport verzelt.

2°. dat zij hierop reeds onder dagteekening van 10 Sept. j.l. het antwoord mocht ontvangen, dat als Bijlage B aan dit rapport is gehecht.

3°. dat door dit breedvoerig en zaakrijk schrijven de zeer ernstige vrees, alsof de aanneming van den voorslag op onoverkomelijke bezwaren zou stuiten, voor een zeer groot gedeelte week, zoodat Uwe Commissie oordeelde, dat zij genoegzaam voorgelicht en tot het vaststellen van haar advies in staat zou zijn, indien zij nog over de betekenissen van enkele uitdrukkingen in dit schrijven een waarborg tegen mogelijke misvat-

ting mocht ontvangen ; ten welken einde zij zich nogmaals tot meergemelde Deputaten wendde met een tweede missive, die als Bijlage G hier in afschrift bijgaat,

4°. dat het antwoord onder dagteekening van 14 September op dit tweede schrijven ontvangen, en hetwelk de Bijlage D van dit rapport vormt, haar, voor zooveel noodig, geruststelde, en alzoo veroorloofde zonder verwijl tot het in concept brengen van haar advies aan Uwe vergadering over te gaan.

5°. dat zij bij het vaststellen van dit advies meende, zich op het standpunt te moie-ten plaatsen, dat, èn door het Synodaal Convent, èn door de Synoden van Utrecht en Leeuwarden is ingenomen, hierin bestaande, dat aan het gescheiden leven onzer we-derzijdsche Kerken, als in strijd met Gods Woord, hoe eer hoe beter een einde diende te worden gemaakt, en dat het daartoe noodzakelijk was, af te zien van elke poging, om tot een eenstemmig oordeel te geraken over elkanders oorsprong en verleden; zoodat alleen mocht gevraagd naar den vorm, waarin de Kerken zich *op dit oogenblik* aan elkander aanboden; altoos onder de noodige waarborgen tegen krenking van elkanders overtuiging met betrekking tot het eigenaardig karakter van de wederzijd-sche Kerken.

6°. dat, naardien de Synode der Chr. Geref. Kerk, onlangs te Leeuwarden gehouden, positie nam op denzelfden grondslag, waarop ook Uwe Synode te Leeuwarden in 1890 oordeelde, dat alle verdere onderhandeling moest plaats hebben, er thans een vast uitgangspunt was verkregen, waardoor wel bezien de gewichtigste vraagstukken vooruit reeds principieel waren uitgemaakt.

7°. dat zij, in dat licht de verklaringen en bedingen der Chr. Geref. Synode beschouwende, zich wel niet kon ontveinzen, dat deze veelszins in een geheel anderen vorm waren ingekleed, dan waarin die onzerzijds zouden zijn gegoten, maar toch ook niet mocht voorbijzien, dat deze o. i. eenigszins eenzijdige wijze van uitdrukking beteren waarborg voor broederlijke oprechtheid bood, dan zoo gezocht ware naar termen en uitdrukkingen, die een *onzijdig* karakter droegen, en dat het voor ons belemmerende hiervan kan worden weggenomen, zoo wij onzerzijds niet verzwijgen in welken zin deze zinsneden door ons worden verstaan.

8°. dat zij echter, om geen vernieuwde onderhandelingen over deze quaestiën van vorm noodig te maken, acht dat Uwe vergadering het meest practisch en voorzichtig zal handelen, door zich daarbij zoo goed als uitsluitend te bedienen van uitdrukkingen voorkomende in de ons door Deputaten verstrekte toelichtingen.

9°. dat zij liever dan consideranten en adviezen te ver vaneen te scheiden, meende dat de duidelijkheid bevorderd zou worden, bijaldien de consideranten, voor zooveel noodig, aan het hoofd en bij de deelen van het Concept-Besluit zelf werden opgenomen.

10°. dat het, nu zij, tot hare niet geringe vreugde, ondanks gerezen bedenkingen ten slotte achtte te kunnen komen tot de conclusie, dat wij ons bereid hebben te verklaren, om op den ons toegezonden voorslag in te gaan, noodzakelijk scheen, Uwe vergadering voor te stellen, tevens de noodige maatregelen te nemen, die voor den verderen loop der zaken noodig zouden blijken.

11°. dat zij achtte U hare denkbeelden en inzichten daarover in den duidelijksten vorm te zullen voorleggen, zoo zij tot u komt, gelijk zij de eer heeft te doen bij dezen, met het navolgende

CONCEPT-BESLUIT.

De Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken, vergaderd te 's Gravenhage,

bekennende, dat God Almachtig in zijn heilig Woord ons de eenheid der Kerk van Christus als een onverbreekelijke ordinantie heeft opgelegd, en zóó de gemeenschap, der heiligen, als het „nieuw gebod der liefde tot de broederen" in deze eenheid gefundeerd heeft;

uit dien hoofde overtuigd, dat elke scheuring en gedeeldheid in het kerkelijk leven, waar die niet door een nog hooger belang, dan deze eenheid, geboden is, of ook uit natuurlijke noodwendigheid voortvloeit, eene overtreding van zijn gebod, een weder-staan van zijne Ordinantie, en alzoo in zeer beslist zin eene zonde voor God is te achten;

rekenende met het feit, dat die deelen van de Kerk van Christus, die liier te lande bekend zijn, als vormende „de Christelijke Gereformeerde Kerk”, met die andere Kerken, die zij zelve vertegenwoordigt, in éénzelfde historisch verleden wortelen, één met haar in Belijdenis zijn, één in haar Liturgische gebruik, en één in taal; terwijl niet anders tusschen Jiaar en de Kerken dezerzijds in geschil ligt, dan *ten eerste* een onderscheiden inzicht in de wijze, waarop tot reformatie moet worden voortgeschreden; en *ten tweede* een kerkrechtelijk verschil over de wijze, om, ter' afwering van het Independentisme en ter waarborging van rechtszekerheid voor het stoffelijke goed, de eenheid der saam in kerkverband levende Kerken ook in de sfeer van het nationale leven thans tot openbaring te brengen, zonder dat de bedoeling van beide groepen een andere is, dan om de Dordtsche kerkenordering van 1619 als levensregel te volgen;

Wat nu *dit eerste verschil* aangaat, oordeelende: 1o. dat in de Reformatie der 16e eeuw *beide* methoden van reformatie gelijkelijk zijn toegepast, zonder dat dit destijds aan het optreden als één bond van Kerken in den weg heeft gestaan; 2o. dat het stuk van de reformatie der Kerken in dien bloeitijd van ons kerkelijk leven nimmer tot afdoende helderheid is gebracht, en alzoo in de Belijdenis der Gereformeerde Kerken niet tot een zoodanige beslissing is gekomen, dat gemis aan overeenstemming op dit punt, kerkelijke gemeenschap zou uitsluiten; en 3o. dat ook nu het desaan-gaande voortbestaand verschil de door haar vertegenwoordigde Kerken niet belet heeft, én op de Synode in 1889 te Utrecht, én op de Synode in 1890 te Leeuwarden gehouden, onder zekere bedingen, de Kerken van eenigszins gewijzigden oorsprong als ware Kerken Christi te erkennen. En wat betreft *het tweede verschil* constateer^nde, dat de dusver gevoerde onderhandelingen, niet alleen dezerzijds, maar ook van de andere zijde, steeds de strekking hadden, om al hetgeen van beide zijden nog aan de volledige uitvoering der Dordtsche Kerkenordering in den weg mocht staan, te verwijderen;

heeft met dank aan God, en verheuging des harten, kennis genomen van de ernstige pogingen, die ook thans weder door de Christelijke Gereformeerde Kerk op hare onlangs te Leeuwarden gehoudene vergadering zijn aangewend, om aan de nog altoos voortbestaande, zoo droeve en ongeoorloofde kerkelijke gedeeldheid een einde te maken; en waardeert ten zeerste de broederlijke welwillendheid, waarmede deze hare Synode eene deputatie van vijf hooggeachte broederen tot haar heeft willen afvaardigen, om een voorslag ter harer kennis te brengen en toe te lichten, aangaande de wijze waarop zij zich voorstelde, dat de zoo zeer gewenschte eenheid van ons kerkelijk leven zou te herstellen zijn.

Hebbende nu dezen voorslag (Zie Bijlage E.) met al de nauwkeurigheid, die bij zoo teedere zake voegt, overwogen, en zulks na kennisneming van de nadere toelichting haar door gemelde Deputaten welwillend verstrekt;

Zoo *besluit* de Synode hierop aan de Deputaten der Christelijke Gereformeerde Kerk te antwoorden als volgt:

ten eerste, dat zij, in den zin en geest van het desbetreffende besluit in 1890 te Leeuwarden genomen, genoeg neemt met het algeheele ter zijde stellen van de Concept-acte, die door Gedeputeerden *beiderzijds* in 1889 aan de Synoden van *beide* groepen Kerken, destijds te Kampen en te Utrecht vergaderd, was ingediend.

ten tweede, dat zij van harte bereid is, alsnog met de Kerken der Christelijke Gereformeerde Kerk op den grondslag van onze Drie Formulieren van Eenigheid en van de Dordtsche Kerkenordering tot eenheid te geraken;

si

ten derde, dat zij, het belangrijke verschil tussehen de beide methoden van reformatie (gemeenlijk als die van separatie en doleantie gekenteekend) erkennende, ook harerzijds bereid is, zich op het standpunt te plaatsen, dat beide groepen, zonder elkander hierin te oordeelen, haar eigene practijk en de daarmede samenhangende kerkrechtelijke beschouwing, voor eigen rekening nemen;

ten vierde, dat zij, wat aangaat het eerste beding door de Synode der Christ. Geref. Kerk gesteld, en aldus luidende: „*als over en weer, oprecht en zonder zinsbehoud, de te vereenigen Kerken erkend worden als ware en zuivere Ger. Kerken naar Belijdenis en Kerkenorde;*”

dit beding aanvaardt, begrijpende dat de uitdrukking „de te vereenigen Kerken” niet doelt op „de Christ. Geref. Kerk” eenerzijds en hare Kerken anderzijds, maar op de plaatselijke Kerken van beide groepen.

ten vijfde, dat, wat aangaat het tweede gestelde beding:

„*als, wat de verhouding lot de Ned. Herv. Kerk betreft, dit ivederzijds wordt uitgesproken, dal verbreking van de Kerkelijke gemeenschap met de besturen van de Ned. Herv. Kerk niet alleen, maar ook met de leden in corporatieven en plaatselijken zin, door Gods Woord en de Ger. Belijdenis geboden en dus noodzakelijk is;*”

zij zich ook tegen het in deze zinsnede bedoelde niet verzet; overmits uit het beginsel, dat de methode van separatie en doleantie beiderzijds voor eigene rekening wordt gelaten, volgt, dat hierin met kan zijn gevegd, dat de Kerken dezerzijds in dit tweede beding het standpunt der doleantie zouden veroordeelen of dat der separatie huldigen; zoodat dit beding niet *kan* inhouden de loochening van de historische betrekking tot de leden van het Nederlandsen Hervormd Kerkgenootschap; noch den eisch, *dat we deze leden als heidenen en tollenaars zouden beschouwen; noch eindelijk dat de tot reformatie gekomen Kerken geene eigenaardige verplichtingen tegenover die leden zouden hebben; — en zulks met dien verstande, dat die achterblijvenden, zoolang zij achterblijven, in den zin der kerkenordening, door eigen schuld, geen objecten der tucht van het kerkelijk instituut zijn, en dit eerst dan weer worden, als zij de Opzieners der ware Kerken Christi erkennen; alsook dat zij, geen recht op het Sacrament des H. Doops voor hunne kinderen, noch voor zichzelve op het Sacrament des H. Avondmaals kunnen doen gelden, zoolang zij niet gekomen zijn tot het betuigen van instemming met de belijdenis der Gereformeerde Kerken en zich voegen onder haar Kerkenordening.

ten zesde, dat, wat betreft het derde gestelde beding, aldus luidende:

„*en als geen personen als leden der Vereenigde Kerken mogen worden erkend dan die instemming betuigen met de Ger. Belijdenis en Kerkenorde en dienovereenkomstig wenschen te leven;*”

dit harerzijds geen bezwaar ontmoet, onderstellende zij dat met dit beding niet bedoeld wordt, te kort te doen aan de belijdenis der Gereformeerde Kerken, dat de kinderen der geloovigen, behooren gedoopt te wezen „*als zijnde leden der Kerk.*”

ten zevende, dat, voor zooveel aanbelangt *de vier voorwaarden in eng er en zin* door de Christ. Geref. Synode in Leeuwarden gesteld, zij geene bedenking heeft tegen de eerste dier voorwaarden, rakende de attestatiën; als wordende hiermede niet veroordeeld de aloude practijk der Gereformeerde kerken en de bepaling van art. 82 der Dordsche K.O., om kerkelijke attestatiën af te geven aan de vertrekkende leden zelve, noch ook de eventueele handelwijze, om, zoo in de plaats waar zij heen gaan, een of meer Kerken zijn, met wie de attesteerende Kerk in het Kerkverband leeft, die Kerk of die Kerken met name op de attestatiën uit te drukken, verblijvende het in de vrijheid der leden, bij welke van deze Kerken zij hunne attestatie willen indienen.

ten achtste, dat zij geene bedenking heeft tegen de *tweede* dezer voorwaarden, zijnde van dezen inhoud:

„over en weer elkanders lidmaten, leeraren, kandidaten, ambten, attesten en tucht erkennen en voor wettig houden ;"

altoos met dien verstande, dat, ter beoordeeling van de meerdere vergaderingen, gehandeld zij volgens de Dordtsche K.0.

ten negende, dat zij zich nederlegt bij de derde dezer voorwaarden, luidende:

„over en weer geen gemeente of kerker aad meer formeer en ter plaatse waar reeds eene gemeente der Vereemgde Kerken bestaat, terwijl elk lid vrijheid blijft behouden om na de Vereeniging te blijven waar het voor de Vereeniging behoorde;"

niet als zou het niet de dure plicht der ontkomene Kerken zijn, om steeds te trachten de leden der „Nederlandsene Hervormde Kerk" tot het verlaten van hun zondigen weg te dringen; noch ook als zou er geen sprake van het ambt der geloovigen zijn; maar overmits deze tot beter inzicht gekomen geloovigen, in eene plaats waar Opzieners van eene met ons in kerkverband levende Kerk gevonden worden, zich niet mogen gedragen alsof het ambt van deze niet gold, en diensvolgens voor zooveel noodig hunne leiding hebben te zoeken, onder het toezicht der gemeenschappelijke Classe. Uit dien hoofde oordeelen ook zij, dat wat men genoemd heeft „het oprichten van tegenkerkeraden " van zelve onmogelijk wordt, zoodra beiderzijds, ook institutair, het ambt der Opzieners en de bevoegdheid der gemeenschappelijke Classe erkend wordt. Voegende zij hier slechts ter verduidelijking aan toe, dat zij verstaat, geen macht te hebben, om te beletten wat anderen buiten haar voorkennis mochten doen ; en verblijvende het uit den aard der zaak uitsluitend aan de Synode, om mocht zulk een geval zich voordoen, te beslissen of zulk een neven-kerkeraad al dan niet als kerke-raad van eene eigene kerkformatie in het gemeenschappelijk kerkverband zou zijn op te nemen; terwijl zij eindelijk overtuigd is, dat wel een weg zal kunnen gevonden worden, om de overtuiging die beiderzijds bestaat in verband met het al dan niet optreden van de langs verschillende weg tot reformatie gekomen plaatselijke Kerken als persoon in rechten, steeds te doen eerbiedigen.

ten tiende, dat zij tegen de vierde voorwaarde luidende:

„over en weer verklaren niet combineering, maar samensmelting tot eene Gereformeerde Kerk in Nederland te bedoelen, latende het tijdstip en de wijze van ineensmelting van twee of meer gemeenten of Kerken terzelfder plaatse aan het oordeel der respectieve Kerkeraden en Klassen over."

geene bedenking heeft, volgende immers van zelf uit de Dordtsche K. O., dat het geheel der Kerken een confoederatief karakter bezit, en over alle uitspraken der Classen beroep op de Synode vrij blijft.

ten elfde, dat zij genoeg neemt met de slotverklaring der Christ. Gereformeerde Synode te Leeuwarden, zijnde van dezen inhoud :

„En eindelijk wat de opleiding tot het leeraarsambt betreft, oordeelt de Synode te moeten handhaven het beginsel, dat de Kerk geroepen is eene eigene inrichting tot opleiding harer leeraren te hebben, ten minste wat de godgeleerde vorming betreft.

Altoos verstaande, dat de bedoeling van deze verklaring niet is: 1°. om het aloude Gereformeerde beginsel van vrije studie te vernietigen; noch ook 2°. om verandering te brengen in de Gereformeerde wijze van kerkelijke examinatie der aanstaande Dienaren des Woords; evenmin 3°. om iets te laten vallen van den eisch van wetenschappelijke ontwikkeling, die steeds door de Gereformeerde Kerken gesteld is, en ook 4°. niet, om tegen te spreken, dat de vereenigde Kerken over üe regeliug dezer zaak later, indien noodig, hebben te oordeelen.

ten twaalfde, dat zij, wat aangaat de voorgenomene handeling der Christ. Ger. Synode te Leeuwarden, om de Dordtsche Kerkenordering zelve bij de Overheid des Lands in te dienen als bepaling van bestuur en inrichting, hiermede uit den aard der zaak eerst dan zal kunnen rekenen, wanneer zij mededeeling ontvangt van de resultaten, waartoe deze handeling geleid heeft; verklarende zij zich reeds nu bereid, om, voor zooveel gevorderd, dezerzijds die handeling te helpen voltooiën, zoodra deze uitkomst zal verkregen zijn : Dat de eenheid, waarvan de Nederduitsche Gereformeerde Kerken leden zullen zijn, niet is eenheid, waarvan de samenstellende deelen *personen*, maar zulk

eene, waarvan de organische leden *plaatselijke Kerken* zijn, saam verbonden door geen anderen institutairen band dan dien van de Dordtsche Kerkenordering;

en ten dertiende, dat zij derhalve, niet het minst als gevolg van de prudentie der Christ. Geref. Synode om Deputaten ter¹ Correspondentie te benoemen, als hare beslissing ter kennis van de gemelde Synode kan brengen, dat zij bereid is, op grond van haren voorslag, in den bovenomschreven zin verstaan, onder biddend opzien tot den Koning der Kerk, die alleen het welslagen geven kan, op eene vereeniging met de kerken der „Chr. Geref. Kerk“ in te gaan; en alsnu inwacht de sub 12° genoemde mededeeling, zoodra de daar bedoelde handeling genoegzaam zal gevorderd zijn.

Voorts wijst de Synode de navolgende vijf broederen, onder recht van assumtie aan : F. L. RÜTGERS, A. KUYPER, G. VAN GOOR, J. C. SIKKEL, K. FERNHOUT, om deze mededeeling in ontvangst te nemen, en machtigt hen, om, na het ontvangen van deze mededeeling, voorloopig te beoordeelen, of deze aan de gestelde voorwaarde voldoet, en voorts, voor zooveel noodig, in overleg met de vijf Deputaten der Christ. Geref. Synode te Leeuwarden, de definitieve regeling in gereedheid te brengen, die alsdan aan de eerstvolgende Synode onzer Kerken zal worden voorgelegd, om alzoo eerst door deze laatste acte tot volledige vereeniging te geraken.

En eindelijk gelast de Synode de Kerk, die ditmaal als Synodaal door haar zal worden aangewezen, om eene nieuwe Synodale vergadering samen te roepen, zoodra zij van de Deputaten voor deze aangelegenheid hiertoe wordt aangezocht; en zulks onder de nadere bepaling dat, bijaldien het noodzakelijk mocht blijken, deze Synodale vergadering gelijktijdig en in dezelfde plaats met de eerstvolgende Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk te houden, de Synodale Kerk voor ditmaal haar last zal overdragen op de Kerk van die plaats, zoodra zij van Deputaten boven genoemd aanwijzing van die plaats zal ontvangen hebben.

En hiermede de behandeling van deze gewichtige aangelegenheid ten einde bringende, spreekt de Synode hare vreugde uit, dat dit allermoeijikste werk, om gedeelde Kerken weer op een weg van kerkelijk saamleven te brengen, door de leiding des Heiligen Geestes, waarin zoowel de Synode der Christel. Geref. Kerk te Leeuwarden, als de Synode thans te 'sGravenhage gehouden, zich verheugen mocht, aanvankelijk tot een zoo verrassende uitkomst heeft mogen leiden, waarin al 's Heeren volk zich verblijden zal, en bidt zij van den Koning der Kerk, dat door zijne genade moge geweerd blijven al wat in het verder verloop dit goede werk weer mocht kunnen verstoren.

Aldus vastgesteld in de vergadering Uwer Commissie, gehouden op Maandag 14 September 1891.

KUYPER, VAN GOOR, WAGENAAR, FERINGA, RUTGERS, GEESINK, DE HARTOG, HOEKSTRA, VAN KASTEEL, VAN SCHELVEN,	als leden van Moderamen.	PLOOS VAN AMSTEL. SIKKEL, ROONSTRA, FERNHOUT, RUDOLPH, DINGEMANS, ELSHOUT, HAZELHOFF, VAN PELT, VROLIJK,	als aange- wezen door de * vijf dale 1 1
---	-----------------------------	---	---

BIJLAGE A.

Aan de Deputaten van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in zake de vereeniging mei de Nederduitschē Gereformeerde Kerken.

Hooggeachte Heeren en broederen,

De Commissie, door de Vooiiioopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken belast met liet geven van consideratie en advies over de door U als Deputaten van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk bij haar ingediende voorstellen, veroorlooft zich reeds nu zich tot U te wenden, met beleefd verzoek, haar te willen dienen van eenige inlichtingen, die zij dringend behoeft, om een Rapport ter zake dienende in gereedheid te brengen.

Had zij de door U ingediende voorstellen door de post ontvangen, en alzo uwe vriendelijke toespraak niet aangehoord, noch ook iets vernomen van wat te Leeuwarden was voorgevallen, zoo mag zij zich niet ontveinzen, dat de indruk, door de lezing uwer voorstellen te weeg gebracht, bij haar eene hoogst pijnlijke zou geweest zijn.

Terwijl toch bij de onderhandelingen, tusschen Utrecht en Kampen gevoerd, over alle punten op twee na was overeengekomen, en alleen op deze twee punten de verdere onderhandelingen waren afgebroken, wordt haar thans Uwerzijds een voorslag gedaan, waarbij de twee in geschil zijnde punten niet slechts onverzwakt worden gehandhaafd, maar eene van deze zelfs nog wordt verscherpt, en bovendien tal van bedingen ons gesteld worden, die ons in groote ongelegenheid brengen.

Nu zij echter eerst Uw gesproken woord beluisteren mocht, en ook niet weinig goeds van Uwe Synode te Leeuwarden haar ter oore kwam, gevoelt zij zich, in weerwil van dezen bedenkelijken voorslag, toch op veel vrijer terrein tegenover U, dan tijdens de onderhandelingen in 1889.

Zij ontving den indruk, dat Uwerzijds bovenal de zin en de neiging bestaat om de vereeniging te doen slagen en door te zetten, en kan zich daarom ook niet anders voorstellen, of de voorslag, thans door U aangeboden, zal bij Uwe nadere toelichting in veel gunstiger licht voor haar treden.

Tegen het ter zijde zetten van de Concept-acte bestaat bij haar geene bedenking, en zij ziet niets liever, dan dat voortaan alle verdere onderhandeling tusschen ons uitsluitend op den grondslag van de Belijdenis en vande Dordtsche Kerkenordering sta.

Ook tegen het voorstel, om het verschil tusschen de beide methoden van reformatie te erkennen, en de verantwoordelijkheid voor beide methoden en hare toepassing geheel voor rekening te laten van die Kerken, die haar in toepassing brachten, kan h.i. geen bezwaar bestaan.

Maar wat zij niet wel in kan zien, is, dat Uw voorslag met betrekking tot het Reglement van 1869 met het genoemde uitgangspunt in overeenstemming is.

Onze Kerkenordering toch gaat uit van een beginsel (en past dit beginsel ook toe) waarbij institutair nooit van éene Landskerk sprake kan zijn, en men nooit tot iets anders kan geraken, dan tot plaatselijke Kerken, die Classikaal en Synodaal samenwerken en daartoe in onderling verband treden. Eene Landskerk als eenheid, als genootschap, kent de Kerkenordering niet alleen niet, maar weerspreekt ook haar uitgangspunt en hare strekking ten eenenmale. Zoo dikwijls er geene Classe of Synode vörgaderd is, bestaan er niet dan plaatselijke Kerken.

Desniettenstaande ontving de Commissie den indruk, als lag het in de bedoeling der Synode van Leeuwarden, om de Dordtsche Kerkenordering dienst te laten doen als instituut, niet alleen voor plaatselijke Kerken, maar voor zekere landseenheid, „de Kerk" genaamd, en voor deze Landskerk als eenheid de erkenning van de Hooge Overheid te vragen.

Gaarne verneemt zij daarom, hoe dit bedoeld is, en op welke wijze de Dordtsche Kerkenordering door U op dit punt wordt opgevat.

Ook afgezien echter van deze bedenking, aan den aard der Kerkenordering zelve

ontleend, ziet zij zich gedrongen, U te wijzen op een volstrekt *onoverkomelijk* bezwaar dat uit de opvatting van uwe groep Kerken als landseenheid, voor onze Kerken zou voortvloeien. Gij zoudt dan zijn een Kerkgenootschap in den zin der Wet van 1853, en de Dordtsche Kerkenordering zou als Reglement van dit Kerkgenootschap erkend zijn. Dientengevolge zou dan elke Classikale en Synodale Vergadering onder vigeur van dit Reglement ais zoodanig worden gehouden, zoodat uitsluitend de Kerken, die onder dit Reglement als zoodanig stonden, als stemhebbende leden op deze vergaderingen zouden kunnen medewerken, en c. q. hare actie in rechten erkend zien. Sloten nu onze Kerken zich op de manier van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Winterswijk enz. hierbij aan, dan zouden zij hoogstens door U geduld zijn; zij zouden bij Uwe vergaderingen bijkomen; en alzoo mede optreden in vergaderingen van Uw Genootschap. Iets wat in rechten of tot de theorie zou leiden, dat wij rebus ipsis et factis Uw genootschappelijk instituut aanvaard hadden, of wel tot de conclusie, dat alle deze vergaderingen onwettige besluiten hadden genomen en onwettige benoemingen hadden gedaan, als samengesteld deels uit wettige deels uit onwettige leden.

Nu kunnen wij niet gelooven, dat het in de bedoeling Uwer Synode lag, ons zulk eene positie aan te bieden; en het zou ons daarom aangenaam zijn, zoo deze zaak door Uwe toelichting tot klaarheid kon gebracht worden.

In Kampen was voorloopig besloten, dat c. q. Uwe Kerken zich plaatselijk zouden laten erkennen, en dan kónden onze Kerken met de Uwe op voet van gelijkheid in Classikale en Synodale vergaderingen samenkomen. Maar hoe zullen wij, die staatsrechtelijk niet als eenheid kunnen erkend worden, ooit samengaan met eene groep, die als eenheid wel in rechten optreedt, en daardoor ons geene plaats zou laten dan die van gedulde bijwoners?

Dit moet dan ook anders door U bedoeld zijn, en wij zien daarom op dit punt zeer verlangend Uwe nadere toelichting¹ tegemoet.

Kon toch dit punt ons voldoende worden opgehelderd, dan durven wij de hoop koesteren, dat de overige punten bij de onderhandeling geen afdoend bezwaar zouden opleveren, en alzoo de vereeniging zou kunnen tot stand komen. Maar wij mogen U evenmin verhelen, dat, bleef Uwe Kerk hare handhaving als genootschappelijke landsseenheid als conditio sine qua non stellen, elke uitweg om, naar den wensch onzer Kerken, met U samen te leven, ons zou zijn afgesneden; en wij meenen U veilig te kunnen verzekeren, dat de Synode onzer Kerken hierover geen ander gevoelen zal noch kan hebben.

Mag de Commissie echter ook nu reeds over enkele andere punten eenige nadere toelichting inwinnen, zoo ziet zij er geen bezwaar in, dat uwe Synode van oordeel is dat in beginsel de Kerken eene eigene inrichting voor de Godgeleerde opleiding moeten hebben.

Intusschen levert de uitdrukking: „tot opleiding *harer* leeraren" bezwaar op. Hieruit toch zou, strikt genomen, volgen, dat al hare leeraren aan deze school moeten zijn opgeleid. Hiermede echter zou het beginsel van vrije studie vallen, dat steeds door de Gereformeerde Kerken en ook door U in de praktijk erkend is.

Voorts wenscht de Commissie te vernemen, of ook door U bedoeld werd, dat deze school in niets verandering zal brengen in de bepalingen, door de Dordtsche Kerken-ordering voor de examinatie der candidaten vastgesteld.

Als ook, dat, naar de kostelijke antecedenten onzer Gereformeerde Kerken, deze school in niets de wetenschappelijke eischen zal inkrimpen, die steeds door onze Gereformeerde vaders gesteld zijn.

Samensmelting heeft ook in ons oog voorkeur boven combinatie. Tegen punt 4 op blz. 3 van Uw voorslag hebben wij alzoo, wat deze zaak aangaat, geene bedenking.

De wederzijdsche erkenning der Kerken kan geheel in den zin van Uw voorslag door ons worden overgenomen, altijd in de onderstelling dat het genootschappelijk Reglement vervalle.

Wat door U over het afgeven en erkennen van attestatiën wordt voorgeslagen, en evenzoo wat wordt voorgesteld over de erkenning van ambten enz. zal geen hinderpaal zijn; daar toch met Uwe formulering wel niet zal bedoeld zijn, dat het ongeoorloofd

zou zijn om, naar de oude praktijk onzer Kerken, de attestatiën af te geven aan de leden zelve, ten einde deze zich daarmede in persoon presentereen bij de Kerk naar welke zij verhuizen.

Zelfs Uw voorslag, om alleen de zoodanigen als leden te erkennen, die professie doen van de Belijdenis en zich onder de Dordtsche kerkenordering stellen, ontmoet geene bedenking, zoo met de erkenning bedoeld is: erkenning als *membra completa*. Anders toch zouden de kinderen der geloovigen zijn uitgesloten; iets wat niet in de bedoeling van Uwe Synode kan liggen.

Meer stuitte de Commissie op punt 3 op blz. 2 onderaan. Het spreekt van zelf, dat, wie onder de Dordtsche Kerkenordering leeft, niet de optreding van een tweeden kerkeraad naast een bestaanden en erkenden kerkeraad mag helpen bevorderen en toelaten, anders dan met gemeen accoord der Kerken op hare Synodale vergadering. Maar uit den aard der zaak staat het niet aan ons, noch ligt het in onze macht, anderen het optreden als zoodanig te beletten. Daarover hebben de Kerken geen zeggenschap. Willen dezulken echter in het kerkverband worden opgenomen, dan behooren zij zich aan te melden bij de Synode, en deze zal te oordeelen hebben, of er al dan niet termen zijn om zulk eene erkenning te geven of te weigeren. Voorts bemerkten wij met blijdschap, dat Uwe Synode voor zoodanige leden, die wenschen te breken met de organisatie van 1818/52, en tevens bezwaar hebben, om zich plaatselijk onder een genootschappelijk Reglement te begeven, afzonderlijk boeken wil toestaan, zoodat zij wel de ambtsbediening c. q. van Uwe Kerken zouden erkennen en gebruiken, maar toch van zulk een Reglement zouden vrijblijven, en bij eventueele verhuizing naar eene plaats waar eene Kerk zonder zulk een Reglement was, zich bij deze voegen konden.

Ook dit punt zal derhalve o. i. wel geen onoverkomelijk be'zwaar opleveren.

Maar wel blijven ons vele vragen' over met betrekking tot punt 2 midden op blz. 2.

Sommigen onzer ontvingen den indruk, alsof deze bepaling bedoelde, dat wij het beginsel der doleantie veroordeelen zouden, en met de dogmatische toepassing van het begrip Valsche Kerk op het Synodaal instituut zouden meegaan.

Dit kan echter o. i. Uwe bedoeling niet geweest zijn, daar de considerans het goede standpunt inneemt, van geene der partijen te noodzaken, het standpunt van de wederpartij voor hare rekening te nemen, en alzoo eene streep te halen door haar eigen verleden, en voor zonde te verklaren wat zij zelve uit overtuiging deed.

Wij vertrouwen, dat deze paragraaf niet slaat op die gemeenschap in de Kerk van Christus, die steunt op het Verbond en die in den H. Doop haar zegel vindt. Dat deze paragraaf evenmin bedoelt, de historische betrekking te loochenen, die onmiskenbaar in het verleden wortelt en die door geene willekeurige bepalingen te vernietigen is. Dat het niet in Uwe bedoeling ligt, dat wij alle de daar genoemde leden als heidenen en tollenaars zullen beschouwen. En dat het Jevenmin Uwe meening zijn kan, dat wij ook als Kerken geene verplichtingen tegenover deze achtergeblevenen zouden hebben.

Zoo opgevat zou alzoo deze paragraaf alleen slaan op die Kerkelijke gemeenschap, die een institutair karakter draagt, en nooit anders dan uit het leven onder eenzelfde Kerkenordering en in eenzelfde kerkverband zou kunnen voortvloeien. En dan zou naar het inzien der Commissie, voor de Synode onzerzijds geene bedenking bestaan om te verklaren, dat niet alleen het breken met de besturen, maar ook het doen ophouden van institutaire kerkelijke gemeenschap met de bedoelde leden plicht is, zoolang zij in hun valschelijk georganiseerd instituut blijven, en weigeren met ons het eenig goede kerkverband te aanvaarden.

Ziet daar, hooggeachte Heeren en Broederen, eene reeks van vragen, die eene eerste kennismeming van Uwen voorslag bij ons rijzen deed, en die wij U nu reeds toezenden, niet om daarmede de mogelijkheid af te snijden, dat wij met nog andere vragen tot U komen, maar om thans reeds eenig licht te zoeken, waar wij in duisterheid rondtasten, en om geen tijd ongebruikt te laten voorbijgaan.

Ook de Commissie gevoelt toch, dat thans het ijzer heet is, en dat, zoo het thans niet gesmeed wordt, de vereeniging op nieuw in gevaar zou worden gebracht. Met broederlijke groete en heilbede hebben wij de eer te zijn,

's Gravenhage, 9 September 1890.

Uwe Dw. BB.

Uit naam van de Commissie voornoemd, (w. g.) KUYPER.

BIJLAGE B.

Aan de Commissie der Voorloopige Synode van Ned. Ger. Kerken in zake de voorstellen ter vereeniging.

De Deputaten der Christ. Ger. Kerk voldoen gaarne aan Uw verzoek, om de voorstellen onzer Synode eenigszins nader toe te lichten. Zij meenen echter te moeten uitspreken, dat zij geene andere macht en bevoegdheid van de Synode ontvingen, dan om hare voorstellen in zooverre toe te lichten, als de Synode zelve duidelijk over aard en bedoeling der voorstellen zich uitsprak.

Met deze omschrijving harer bevoegdheid, heeft zij de eer U het volgende te berichten.

1. Gaarne erkennen wij, dat de Dordsche Kerkenordering niet van ééne landskerk spreekt noch daarvoor dienen kan. Zij kent slechts plaatselijke Kerken, die klassikaal en synodaal vereenigd zijn. Iets anders wil onze Synode ook niet met de vervanging van het Reglement van '69 door de Dordsche K. O. Maar deze D. K. O. erkent toch ook de eenheid in het innig, confessioneel en kerkrechtelijk verband der plaatselijke Kerken. Die eenheid en dat verband bestaan, ook al zijn de plaatselijke Kerken niet in classes of synoden vergaderd. Zij zijn ook clan één geheel, één bond van Kerken, door belijdenis en Kerkenorde ten nauwste saamgehouden en verbonden.

In de sfeer van den Staat wordt nu bij de vervanging van het bestaande Reglement door de D. K. O. niets anders gezocht of bedoeld, dan om aan die bestaande geestelijke en kerkrechtelijke eenheid ook op dat terrein uitdrukking te geven. Deze eenheid mag en kan ook in de sfeer van den Staat bestaan, wijl naar art. 36 der D. K. O. de Gereformeerde Kerken niet los en independent naast elkander staan, maar de besluiten der meerdere vergaderingen voor de mindere vergaderingen en voor de Kerken bindende kracht en geldigheid hebben.

Van een landskerk, instituut of genootschap kan daarbij geen sprake zijn. De Geref. Kerken worden dan wel een bond van Kerken in het land, overeenkomstig de D. K. O. maar geen landskerk, instituut of genootschap.

Ook de indiening der D. K. O. bij de Regeering naar de wet van 1853 maakt dien Kerkenbond niet tot zulk een landskerk of genootschap. Deze wet op de Kerkgenootschappen laat toch de inrichting der Kerken geheel vrij. De bepalingen, waarnaar de Kerken leven, behoeven zelfs de goedkeuring der Regeering slechts, zoover zij hare medewerking vereischen. En die bepalingen zijn geen andere, dan die der D. K. O.? zoodat alle bezwaar van een landskerk of genootschap daarmede geheel vervalt.

Onze Synode, ofschoon, ook afgedacht van de vereeniging, tot wijziging van het Reglement van 1869 in genoemden zin besloten hebbende, heeft daarbij toch ook op de vereeniging gelet en zich te meer voor die wijziging verklaard, wijl dan een voornaam struikelblok voor de vereeniging uit den weg werd geruimd. Zij meende alzoo aan alle bezwaren der Ned. Ger. Kerken op dit punt tegemoet te komen. Er is dan immers, na die wijziging, *geen* reglement meer boven en naast de K. O. Er wordt dan niet meer uitgegaan van het geheel, om zoo te komen tot de deelen, maar omgekeerd. De samenstellende deelen zijn dan niet meer de individueele leden, maar de plaatselijke Kerken. De Synodale Commissie valt weg. De Synode meende, dat Uwe Kerken *geen* bedenking meer hebben zouden, als onze Kerken maar niets anders waren, dan wat zij als Geref. Kerken, naar belijdenis en K. O. behooren te zijn en wenschen te wezen.

Ja, zij hoopte zelfs, dat, indien de Regeering deze voorgenomen wijziging aannam, ook Uwe Kerken tegen zulk een bekend staan bij de Regeering *geen* bezwaar zouden

koesteren, en niet alleen tot combinatie, maar ook tot ineensmelting, althans langzamerhand, zouden kunnen komen.

Hare Deputaten echter hebben uit Uw schrijven, wel met eenige teleurstelling, bemerkt, dat daartegen bij U bezwaar blijft bestaan, en dat zelfs dat bezwaar door U onoverkomelijk wordt geacht. Wij voelen het karakter van dit bezwaar niet, wijl ook bij het bekend staan van de Ned. Ger. Kerken bij de Regeering naar de Wet van 1853 al hare eigenaardige beschouwingen en aanspraken, naar wij meenen, kunnen worden gehandhaafd.

Desniettemin, dat bezwaar eerbiedigende, meenen wij ook op Uwe verdere bedenking te moeten antwoorden. Indien de Christ. Geref. Kerk, zoo luidt zij, als bond van Kerken bij de Regeering bekend kwam te staan, zouden Uwe Kerken, na de vereeniging, in het geval verkeerden van de gemeenten Winterswijk e. a. Maar is dit bezwaar overwegend? Ten eerste zouden besluiten van meerdere vergaderingen dan toch nooit rechtsgeldigheid in de sfeer van den Staat kunnen hebben voor Kerken, die juist niet in dat verband door den Staat zich hadden laten opnemen en opzettelijk in dat opzicht zich daarbuiten hadden gehouden. Ten andere is bij de vonnissen der rechtbank in de laatste jaren het eigendomsrecht der plaatselijke Kerken op hare goederen nooit ontkend op grond van de Wet van 4853, maar steeds op grond van het Reglement der N. H. Kerk van 1852. En ten derde zoude Uwe opmerking over de wettigheid en rechtsgeldigheid van besluiten der meerdere vergaderingen, die saamgesteld zijn uit wettige en niet-wettige leden, — indien zij waarheid bevat — geheel in Uw voordeel zijn en ons niet dan schade kunnen berokkenen. Wij verheelen U ten slotte niet, dat Uwe inspraak over het onoverkomelijke van Uw bezwaar tegen de D. K. O. als reglement voor een bond van Geref. Kerken ons groote teleurstelling baart. Wij zijn zoo vrij te vragen, of deze uitspraak niet te sterk is gekleurd en of op dit punt de vereeniging van Uwe en onze Kerken zou mogen afstuiten. Naar ons inzien is hiermede geene waarheid onzer belijdenis en geen recht onzer Kerken gemoeid. De verantwoordelijkheid zou inderdaad zwaar te dragen zijn, indien om deze reden de zoo zeer gewenschte vereeniging niet tot stand komen kon.

En indien daartegenover door U gevraagd mocht worden, waarom onzerzijds de D. K. O. niet door de plaatselijke Kerken kan worden ingediend bij de Regeering, dan is ons antwoord hierop aldus: *a.* de indiening der D. K. O. geschiedt feitelijk door de plaatselijke Kerken. De Synode droeg ons als hare Deputaten uitdrukkelijk op, om de toestemming der gemeente te verzoeken. De Synode en hare deputaten voeren slechts uit, wat de gemeenten wenschen en zelve begeeren; *b.* de eenheid in de sfeer van den Staat, die wij begeeren, is geene andere dan die in de D. K. O. ligt opgesloten; *c.* de rechtszekerheid der algemeene goederen, zooals de Theol. School en de algemeene kassen, kan moeilijk worden prijs gegeven; *cl.* de vervanging van het Algemeen Reglement door een plaatselijk reglement, al is dit ook de D. K. O., stuit op practisch onoverkomelijke moeilijkheden, en *e.* het bezwaar, dat de D. K. O. dienst doet als een Reglement, blijft dan toch ook gelden voor de plaatselijke Kerken.

2o. Tot hunne blijdschap hebben de Deputaten opgemerkt, dat het besluit der Synode in zake de Theol. School bij U geen bezwaar ontmoet. Omgekeerd kunnen wij U verzekeren, dat met de uitdrukking: „opleiding *harer* dienaren" het beginsel der vrije studie niet wordt prijsgegeven. Voorts werd over examinatie der candidaten en wetenschappelijke eischen der studie door de Synode niets bepaald, in de overtuiging, dat de vereenigde Kerken daarover later, indien noodig, hebben te oordeelen.

3o. Wat het afgeven der attestatiën betreft, oordeelen de Deputaten in den zin hunner Synode, dat zeker de attestatiën moeten afgegeven worden aan de vertrekkende leden, maar toch ook dienen te bevatten de aanwijzing der door de vereenigde Kerken erkende Kerk, waarbij deze leden op de plaats hunner vestiging zich hebben te voegen; terwijl, indien op zulk eene plaats meer dan ééne zoodanige Kerk bestaat, de leden vrij blijven in hunne keuze.

4o. Punt 3 op blz. 2 onzer voorstellen sluit geenszins uit de erkenning van kinderen

des verbonds als leden der Kerk. De bepaling, daar voorkomende, werd alleen gemaakt ten aanzien van hen, die van de Herv. Kerk tot de Kerken der scheiding of der doleantie overgaan.

50. Wat het formeeren van tegen-kerkeraden aangaat, heeft de Synode geoordeeld, dat zoo iets in strijd zou wezen met de vereeniging zelve. Wij verblijden ons, dat Gij gul weg erkent, dat na de vereeniging de oprichting van een tweeden kerkeraad naast den bestaanden of erkenden niet mag bevorderd of toegelaten worden. Natuurlijk staat het niet in de macht der vereenigde Kerken, om anderen het optreden als zoodanig te beletten, en moet het aan de vereenigde Kerken worden vrijgelaten, om zulk eene nieuw optredende Kerk al dan niet in het kerkverband op te nemen. Onze Synode sprak zich alleen geheel in het algemeen uit, omdat nadere bepaling moeilijk te maken is en beslissing in mogelijke gevallen door de meerdere vergaderingen geschieden moet.

60. Uwe opmerking over het afzonderlijk boeken van leden, die breken met de organisatie van 1816/52, maar bezwaar hebben in een genootschappelijk reglement, is ons niet helder. Op onze Synode werd over zulk een geval in het geheel niet gesproken, veel minder eenige beslissing genomen. Zij ging uit van de onderstelling, dat bij de vereeniging het genootschappelijk reglement van 1869 geheel weggevallen was, en zoodanig geval dus niet voorkomen kon.

70. Eindelijk sluit no. 2 op bladz. 2 onzer voorstellen niet in de loochening van de historische betrekking tot de leden van het Ned. Herv. Kerkgenootschap, zpoals zij wortelt in het verleden. Het sluit niet in, dat die leden zouden moeten beschouwd worden als heidenen en tollenaars. Het sluit niet in, dat de uitgeleide Kerken geene verplichtingen tegenover die leden hebben zouden. Maar de Synode der Christ. Ger. Kerk, sprekende van verbreking der kerkelijke gemeenschap, bedoelde daarmede: *a)* dat die achterblijvenden geen objecten van kerkelijke tucht kunnen zijn, en *b)* dat zij geen recht hebben op Doop en Avondmaal zoolang zij niet instemming betuigen met belijdenis en Kerkenorde.

Hiermede meenen wij, zoo voldoende als ons mogelijk was, U te hebben ingelicht over de beteekenis der voorstellen onzer Synode.

Met broedergroete en heilbode hebben wij de eer te zijn

De Deputaten van de Synode der Christ. Ger. Kerk,

Namens dezelve,

's Gravenhage, 10 September 1891.

(w. g.) J. VAN ANDEL, *Voorzitter.*

(w. g.) E. BAVINCK, *Scriba.*

BIJLAGE C.

Hooggeachte Meeren en Broederen,

De Commissie der Voor!. Synode voor de Vereeniging, heeft in hare op heden ge-houdene vergadering Uwe missive d.d. 10 Sept. j.L., in antwoord op hare missive d.d. 9 Sept. gelezen en overwogen, en daaruit met blijdschap bespeurd, dat metterdaad van een onoverkomelijk bezwaar, na Uwe gegevene toelichting niet langer sprake kan noch mag zijn. Uw bondig en duidelijk schrijven heeft veler conseentie ontlast en blijde hope gewekt voor de toekomst.

Dit geldt zelfs in die mate, dat zij, alvorens aan hare Synode te rapporteeren, op dit oogenblik meent, nog slechts op een drietal punten uw aandacht te moeten vestigen.

Het eerste betreft het Reglement van 1869 en de poging door u aan te wenden, om in den nieuwen toestand over te gaan, waarvan wij al het precaire en moeielijke voor U gevoelen. Met vreugde ontwaarde zij, dat het wel wezenlijk Uw toeleg is, tot niets anders te komen dan tot een Bond van Gereformeerde Kerken, Classikaal en Synodaal in één kerkverband leverde, en ais zoodanig eene eenheid vormende, die

noch genootschap noch landsinstitunt wil zijn. Zou nu, zoo luidt onze vraag, door Uwe kerken aan de overheid eene kennisgeving kunnen worden ingezonden, waarbij deze kerken, nominatim gemeld, hare vroegere declaratie, waarbij zij zich onder het Reglement van 1869 voegden, terugnamen, en verklaarden, alsnu uitsluitend onder de vigeur der D. K. te willen saamleven met de 380 kerken nominatim Uwerzijds op te noemen en de 300 kerken onzerzijds evenzoo nominatim aan te geven? Dan toch zou ons bezwaar geheel zijn weggenomen en tegen samensmelting in ééne Bond van Gereformeerde kerken, die zich als groep bij de Regeering als een eenheid krachtens Art. 36 der D. K. openbaarde, onzerzijds geen de minste bedenking bestaan. Deze vraag geschiedt uit den aard der zaak niet, om U een weg van handeling voor te teekenen, maar uitsluitend om te weten of *onder anderen* zulk een wijze van handelen Uws inziens niet zou indruischen tegen Uwe bedoeling. Immers zouden w^e, dit wetende, de bezwaren in onze eerste missive geopperd, geheel moeten terug nemen, en U onze verontschuldiging hebben aan te bieden, dat wij U geheel andere bedoelingen zoo al niet hadden toegeschreven, dan toch als mogelijk bij U hadden ondersteld.

Het tweede punt heeft betrekking op de actie die van de Vereenigde Kerken zal moeten uitgaan, om hen, die nog de Synodale Hiërarchie blijven steunen, weer tot de gehoorzaamheid aan het Woord te bew^egen. Indien we hierin, gelijk de lleere geve meê als vrucht der Vereeniging bij duizenden mogen slagen, zoo zullen zich onder de aldus gewonnenen twee reeksen van denkbeelden kunnen openbaren. Er zullen er zijn, die in het zich begeven onder een bestuur, dat als rechtspersoon erkend wordt, geen bezwaar zien; maar er zullen er ook zijn, die hiertegen wel bedenking koesteren. Beide groepen erkennen dan wel de ambtsdragers der Gereformeerde Kerk te dier plaatse, maar indien deze ambtsdragers, in kerkeraad als bestuur vereenigd, *wel* als persoon in rechten optreden, zou dit bezwaar opleveren voor de laatstgenoemden, en zoo deze ambtsdragers deze neven-qualiteit *missen*, zou dit een bezwaar kunnen zijn voor de eerstgenoemden. Verstaan we U nu wel, dan zou in zulk een geval noch aan de ééne noch aan de andere groep geweld worden aangedaan, maar mits zij den Dienst des Woords en der Sacramenten en het kerkelijk opzicht van deze ambtsdragers erkennen en gebruiken, niet van hen gevergd worden, dat ze ook in deze neven-qualiteit zich voegden naar een toevallig te dier plaatse bestaande orde van zaken. Een doel dat te bereiken ware, door behalve het gemeenschappelijk lidmatenboek, een register aan te leggen van hen, die ook deze neven-qualiteit wenschten te erkennen. Wie daar niet in stond, bleef dan buiten de uit de rechtspersoonlijkheid voortvloeiende rechten en plichten.

Het derde punt raakt eene kleine uitdrukking in no. 4 van Uwe missive. Daar staat: „zij, die van de Nederlandsche Hervormde Kerk tot de Kerken der scheiding of dei" Doleantië *overgaan*." Gelijk Gij gevoelt ligt in dit w^oord *overgaan* een beginsel, dat wel past bij de Kerken der scheiding, maar strijdt met de oeconomie van de Kerken der doleantië. Onze vraag is derhalve, of deze uitdrukking niet alzo mag worden opgevat, dat bedoeld worde: zij, die met de „Ned. Herv. Kerk" breken en zich voegen bij hen, die hetzij in de Kerken der scheiding, hetzij in die der doleantië weer de autoriteit der D. K. erkennen.

Wij verzoeken U deze nadere vragen ons wel ten goede te willen houden. Zij geschieden uitsluitend, om enkele bedenkingen, die nog in den boezem onzer Commissie rezen, uit den weg te ruimen, en, dit mogen we er wel bijvoegen, in veel sterker vertrouwen op den goeden uitslag onzer gezamenlijke pogingen, dan we in ons eerste schrijven uiten dorsten.

Het is ons dan ook behoefte, het nogmaals voor U uit te spreken, hoezeer Uw antwoord van gisteren ons verblijd heeft, en U de verzekering te bieden, dat wij met 'sHeeren hulpe onze uiterste krachten zullen inspannen, om door ons Rapport aan onze Synode de zaak der Vereeniging zoo ernstig mogelijk te bevorderen.

Met broedergroete en heilbiede hebben wij de eer te zijn,

De Commissie voornoemd:

(w. g.) KUYPER.

's Gravenhage, 11 September 1891.

BIJLAGE D.

*Aan de Commissie der Voort. Synode van Ned. Ger. Kerken te 's
Gravenhage, in zake de Vereeniging niet de Christ. Ger. Kerk.*

Hooggeachte Meeren en Broeders!

Als antwoord op Uw schrijven van den Hen dezer diene het volgende:

De vragen, door U nog nader over het reglement van 1869 ons gesteld, schijnen ons toe, betrekking te hebben op de wijze, waarop dit reglement het best ingetrokken en door de Dordsche Kerkenordering vervangen kan worden. Beiden zijn wij eenstemmig in het doel, dat wij beoogen. Onze Kerken behooren in de sfeer van den Staat te wezen, wat ze waarlijk zijn, nl. een bond van geref. Kerken naar de Kerkenorde van Dordrecht, ook in dien zin, dat de eenheid, die naar art. 36 dier Kerkenorde tusschen de plaatselijke Kerken bestaat, ook ia de sfeer van den Staat zich openbare en haar werking doe.

De door onze Synode voorgenomene wijziging van het reglement van 1869 gaat uit van de overtuiging, dat de Kerk niet is eene universitas personarum, maar eene universitas ecclesiarum, dat ze eene eenheid vormt, wier samenstellende deelen, niet individueele leden, maar Kerken zijn.

Onze Synode wenschte alleen dat de eenheid der Kerk in boven omschreven zin bewaard bleef en de rechtszekerheid der goederen geen schade zou lijden, m. a. w. dat datgene, wat wij nu zoo niet rechtens dan toch feitelijk aan ons bekend staan bij de Regeering naar de wet van 1853 op grond van het Reglement te danken hebben, ook bij de nieuwe wijziging behouden bleef. Maar over de wijze, waarop deze voorgenomen wijziging van het reglement het best kan uitgevoerd worden, valt het moeilijk thans reeds eenige nadere bepaling te maken. Zonder twijfel is elke wijziging met vele praktische moeielijkheden gepaard. En eerst na overleg met de Regeering en na ingewonnen advies van rechtsgeleerden zal dienaangaande iets naders kunnen worden vastgesteld.

Over het tweede punt laat onze bevoegdheid als deputaten ons niet toe, uitspraak te doen. Het door U bedoelde geval werd door onze Synode niet ondersteld, en daarom werd er ook door haar niet in voorzien. Maar wel komt het ons voor, dat deze moeielijkheid niet zoo groot is dat ze niet door de Kerken na de vereeniging spoedig zoude kunnen worden opgelost.

Uwe derde opmerking geldt de uitdrukking „overgaan tot de Kerken der scheiding of doleantie" in ons eerste antwoord. Bij ons bestaat er geen bezwaar om ze naar uw voorslag te veranderen in: „zich voegen bij enz.

Met broedergroete en heilbede hebben wij de eer te zijn,

*De Deputaten der Syn. te Leeuwarden namens hen, H.
BAVINCK, Scriba.*

BjJLAÜE E.

*Besluiten van de Synode der C. G. Kerk, gehouden te Leeuwarden
Aug. 1891, in zake de Voorstellen der Prou. Synoden betreffende
de Vereeniging met de N. G. Kerken.*

De Algemeene Synode der Christ. Ger. Kerk in Nederland, —
gelet op de reeds herhaaldelijk gevoerde onderhandelingen met de Ned. Ger. Kerken om tot eene gewenschte Vereeniging te komen,
gelet op het verslag der Deputaten in het belang dezer zaak benoemd door de Algem. Synode te Kampen ;
gelet op de voorstellen der verschillende Prov. Synoden in zake deze Vereeniging;
overwegende:
dat alle tot dusver aangewende pogingen om op de basis der Concept-acte tot Vereeniging te komen zonder gewenscht resultaat zijn gebleven ;

overwegende, dat ook de Voorl. Synode der Ned. Ger. Kerken te Leeuwarden het waarschijnlijk achtte, dat langs den weg door de Concept-acte aangewezen wel geen Vereeniging tot stand zou komen;

overwegende, dat het de roeping is van alle Kerken die op dezelfde basis van Belijdenis en Kerkenorde staan, om alle pogingen aan te wenden ten einde tot ware Vereeniging te geraken ;

overwegende, dat de Ned. Ger. Kerken op denzelfden grondslag van Belijdenis en Kerkenorde staan als de Christ. Ger. Kerk ;

verklaart .-

in overeenstemming met het oordeel door alle Prov. Synoden uitgesproken, dat de Concept-acte als basis van onderhandeling wordt ter zijde gesteld en daarmede alle contractueele beteekenis verloren heeft;

dat zij nochtans op den grondslag van eenheid in Gereformeerde Belijdenis en in Gereformeerde Kerkregeering, tot Kerkelijke Vereeniging met de Ned. Ger. Kerken wil zoeken te komen.

Teneinde op dien grondslag tot zoodanige vereeniging te geraken, oordeelt de Synode der Christ. Ger. Kerk. —

erkennende het belangrijke verschil dat tusschen separatie en doleantie bestaat, zelve vaststaande in de overtuiging dat de scheiding van 1834 en vervolgens een werk Gods was, zoowel recht- als plichtmatig naar Zijn Woord en de Geref. Belijdenis, de doleantie met haar Kerk- en Rechtsbeschouwingen voor rekening latende van de Ned. Ger. Kerken;

nochtans bereid om in weerwil van dat onmiskenbaar verschil toch met het oog op en krachtens de eenheid in Belijdenis en Kerkregeering althans te pogen om tot Vereeniging te komen en Kerkelijk samen te leven, —

dat dan alleen zulk eene poging zal kunnen slagen,

1°. als over en weer, oprecht en zonder zinsbehoud, de te vereenigen Kerken erkend worden als ware en zuivere Ger. Kerken naar Belijdenis en Kerkenorde;

2°. als, wat de verhouding tot de Ned. Herv. Kerk betreft, dit wederzijds wordt uitgesproken, dat verbreking van de Kerkelijke gemeenschap met de besturen van de Ned. Herv. Kerk niet alleen, maar ook met de leden in corporatieven en plaatselijken zin, door Gods Woord en de Ger. Belijdenis geboden en dus noodzakelijk is;

3°. en als geen personen als leden der Vereenigde Kerken mogen worden erkend, dan die instemming betuigen met de Ger. Belijdenis en Kerkenorde en dienovereenkomstig wenschen te leven ;

en dat tot Vereeniging zelve slechts kan worden overgegaan onder de navolgende voorwaarden:

dat de Vereenigde Kerken:

1°. over en weer geene attestaties zullen afgeven noch aannemen, dan aan of van erkende Kerken, die met haar op denzelfden bodem der Belijdenis staan en met de Ned. Herv. Kerk gebroken hebben;

2°. over en weer elkanders lidmaten, leeraren, kandidaten, ambten, attesten en tucht erkennen en voor wettig houden:

3°. over en weer geen gemeente of kerkeraad meer formeeren ter plaatse waar reeds eene gemeente der Vereenigde Kerken bestaat, terwijl elk lid vrijheid blijft behouden om na de Vereeniging te blijven waar het voor de Vereeniging behoorde;

4°. over en weer verklaren niet combineering, maar samensmelting tot eene Gereformeerde Kerk in Nederland te bedoelen, latende het tijdstip en de wijze van ineensmelting van twee of meer gemeenten of Kerken ter zelfder plaats aan het oordeel der respectieve Kerkeraden en Classes over.

Wat het Reglement van 1869 betreft, heeft dezelfde Alg. Synode,

a. gelet hebbende op de bezwaren die binnen onzen eigen kring tegen dit Reglement worden ingebracht;

b. over het al of niet gegronde dier bezwaren zich niet uitsprekende, maar overwegende dat geene enkele Provinciale Synode op behoud van dit Reglement gesteld is, indien

maar de eenheid van, de Ghrist. Ger. Kerk bewaard blijft en hare goederen rechtszekerheid behouden,

besloten, ook afgezien van de Vereeniging:

4°. pogingen in 't werk te stellen om het Reglement alzo te wijzigen, dat de Dordtse Kerkenorde de plaats daarvan inneme en den dienst daarvan vervulle;

2°. eene Commissie te benoemen, die de toestemming der gemeenten verzoekt;

3°. en die Commissie te machtigen, om na verkregene toestemming bij de Regeering de daarvoor noodige stappen te doen.

En eindelijk, wat de opleiding tot het leeraarsambt betreft, oordeelt de Synode te moeten handhaven het beginsel, dat de Kerk geroepen is, eene eigene inrichting tot opleiding harer leeraren te hebben, ten minste wat de godgeleerde vorming betreft.

(w. g.) J. VAN ANDEL, *Praeses*.

A. VAN DER SLUIJS, *Scriba*.

ART. 56.

De Voorzitter heropent de geschorste zitting met een tweeledig voorstel: Uitvoerings-

1°. dat de Synode het straks aangenomen Rapport met de Bijlagen ^{^vhlITmlx} de nog deze week aan *de* Kerkeraden doe bekend maken en voorts ook doe vereeniging. opnemen in het Officieel orgaan harer Kerken; Afkondiging.

2°. dat de Synode de Kerken uitnoodige, op Zondag 20 September 1891 in de Bediening des Woords en der gebeden den Heere te danken Dankdag. voor Zijn dusver verleende Genade, en van Hem af te smeeken, dat de verdere regeling der, nu in beginsel aanvaarde, Vereeniging voorspoedig tot stand kome.

Deze voorstellen worden aangenomen.

Daarna spreekt de Voorzitter ongeveer het volgende:

¹⁷ Geachte Broeders Deputaten,

Nadat de Synode tot dezen gewichtigen stap is gekomen, rust op mij als haren Voorzitter nog de aangename taak, aan U als Deputaten der Christelijke Gereformeerde Kerk thans reeds officieel aan te kondigen, wat U later in behoorlijk afschrift en onderteekend zal worden gemeld, t. w. *dat deze Synode den voorslag Uwer Synode heeft aangenomen*. En om ten andere, de bede tot U te richten, dat door U aan Uwe Kerken ons verzoek worde overgebracht en aanbevolen, dat ook zij met ons op den aanstaanden Dag des Heeren mogen danken en bidden.

Mij kwijtende van deze taak, zij het mij vergund, er voor mij zelve nog een kort persoonlijk woord bij te voegen. En dan verheel ik het U niet, dat zelden het Praesidium mij zoo belemmerend was, als in deze zitting. Immers als Praeses moest ik zelf zwijgen, om anderen te laten spreken, en juist dat kostte mij moeite, waar ditmaal vooral alles in mij brandde, om uiting te geven aan wat mijn hart overweldigde.

Het is mij daarom goed, dat juist datzelfde Praesidium mij thans dan toch in staat stelt, U te zeggen, hoe van heeler harte ik mij met het genomen besluit heb mogen vereenigen, en hoe ik zelf op deze Synode een der schoonste oogenblikken van mijn leven doorleven mocht.

Ik verkeer hieronder in eenigszins andere stemming en met eenigszins andere herinneringen, dan waarin vele broederen dezen morgen zich hebben uitgesproken.

In mijn jeugd en in den aanvang mijner ambtsbediening was ik helaas niet bekend met den weg der waarheid en stond ik in verzet tegen de heiligheden Gods. En toen ik nu later door diezelfde almachtige Genade Gods, waaraan elk Uwer de toebrengring ten leven dankt, van die dool-paden op den weg van leven en waarheid geleid werd, bracht het ingaan in den kring der belijders te Utrecht mij wel eenige teleurstelling. Binnen den kring der Nederlandsche Hervormde Kerk vond ik een gedempt leven en zag ik niet anders dan wiegelende lijnen; zelfs merkte ik een zucht om het volle Woord te verbergen, en om bij den schijn, als of men de waarheid Gods beleed, door eene afgedoolde Theologie de Gemeente van de Belijdenis af te brengen. Yan meet af bracht mij dit met dien kring in botsing; veel bitterheid ondervond ik toen; maar God gaf mij niet over aan de woede mijner vijanden, dan om mij te beter, die andere lijnen te doen waardeeren, die Hij mij daarna wees. Toen ik in die tweede periode na mijne toebrengring met de kringen Uwer Kerk in aanraking kwam, was er een oogenblik, dat ik mij zelve afvroeg: //Is niet daar mijne plaats?⁷¹ Bij u toch was veel warmer sympathie voor wat leefde in mijn hart dan in mijn eigen kring. Maar hoe de mensch ook wikt; God beschikt. Ik ging niet tot U over. En was het zoo, van achteren bezien, niet beter? Want, wanneer ik toen aan de neiging van mijn hart had toegegeven, hoeveel had *ik* dan niet gemist van wat ik nu mocht zien gebeuren. Zie in mijn eigen omgeving stond achter de rij der Godgeleerden nog een schare van Gods volk, die men de ^nachtschool⁷¹ doemde; en wel was het leven bij die schare veelzins krank en soms met schimmel o vertogen, maar er was toch leven; ik voelde er geestdrift en bezieling voor wat ook mijn hart zoo warm toesprak. Zoo bleef mijn hart slingeren tusschen beide groepen. Gij hadt de macht begrepen van het Kerkelijk leven. Gij hadt het ingezien: Niet alleen belijden van, maar ook leven *naar*— de waarheid als Kerke Gods moet het zijn. En dat had die nachtschool niet. Maar straks ontwaakte toch ook in dezen kring eenige warmte voor dat Kerkelijk leven. Die smeulende vonk'zocht ik aan te blazen. Zoo kwam er allengs rijping der gedachten, en daarin nu is de vrucht van Gods werk, dat op dit oogenblik deze twee, voor ons kleine volk tamelijk groote, groepen van belijders elkander kerkelijk georganiseerd ontmoeten mogen. Daarom kon van het oogenblik af, dat deze twee groepen zich gevormd hadden, bij niemand, dieper dan bij mij het besef op leven: //Die twee moeten één worden! De pogingen daartoe aangewend, begroette ik daarom met vreugde. Maar, helaas, in den aanvang slaagden die pogingen niet. Zelfs geraakten we door die pogingen een tijdlang achteruit, en maar al te vinnig stonden vaak de broederen van beide zijden tegenover elkander. Maar in die vinnigheid lag toch ook troost; want immers wie elkander onverschillig zijn, worden niet vinnig; en nooit is de uiting der lippen snij dender, nooit gaat het woord scherper uit, dan juist bij een diep levens verschil tusschen man en vrouw, of wanneer een broeder tegenover een broeder

staat en ieder zijn eigen weg wil gaan. Hoe nauwer men verwant is, des te pijnlijker vorm neemt elk geschil aan. Die regel faalde ook hier niet. Want al was dit beiderzijds zonde; toch sprak er een trekken van het bloed uit; en voor wie zielkundig den strijd gadesloeg, bleef in de bitterheid de drijfkracht der broederlijke liefde merkbaar. En nu, Geliefde Broeders, is ook dit leed, dat God verzoene, geleden en gunt God de Heere het ons, dat Gij in ons midden zijt en biedt Gij ons de vreugdevolle zekerheid: Tenzij omstandigheden van Uwen en van onzen wil onafhankelijk, tusschen beide treden, is ons Kerkelijk samenleven slechts een quaestie van *regeling*, en dus *van tijd*, geworden.

Onder ons vond men langen tijd nog veel lieve kinderen Gods, die wel diep over eigen zonde treurden, maar daarom nog niet met warme liefde voor *het Sion Gods* vervuld waren; die wel genade voor eigen hart en zieleheil voor hun Broederen zochten, maar nog niet met den Psalmist tot den uitroep kwamen : // Jerusalem, eer ik u vergete, zoo vergete mijne rechterhand zichzelf!" Maar mede één der zegeningen van onze laatste worsteling is het, dat deze bemoeiing met *het Sion Gods* ook onder deze broeders allengs krachtiger op waak te, en een sterker verlangen geboren werd, om zich het Sion Gods niet langer enkel in verbeelding voor te spiegelen, maar om er ook de verwerkelijking van in ons vaderland te mogen aanschouwen. Welnu die werkelijkheid begint thans schoon te worden, nu tweeeërlei levensstroom ineenvloeit. Maar dat dan nu ook de priesters en priesteressen bij U en bij ons als bidders voor Sion hun handen opheffen met gebed en dank tot den Koning der Kerk, die dit alles gewrocht heeft. Het oogenblik waaraan we toe zijn gekomen, is zoo heerlijk. Want wel is het beeld van een huwelijk ook nu weer met het oog op onze Vereeniging gebruikt; maar schooner beeld nog dan dat van het huwelijk past hier. Immers in schoonheid staat de *Bruidsvreugde* nog boven die van den *huwelijksdag*. Dan het dorre teekenen der acte, het scheiden van veel dat zoo lief is, en duizend bange vragen in de ziel; maar als de *Bruidsdag* ingaat niets dan bloemen die gestrooid worden en hymnen van jubelende vreugd. Zulk een dag werd ons dan thans geschonken. En daarom, Sion Gods in Nederland, heden is het de dag, waarop het kleed der rouwe over onze gedeeldheid mag worden afgelegd, en het bruiloftskleed u om de schouders wordt gehangen. Zingt dan Gode ter eere alle Gij knechten Gods, Psalm 134, vers 1, 2 en 3!"

Nadat alzoo Psalm 134 is gezongen, geeft de Voorzitter het woord aan Ds. J. van Andel, den Voorzitter der Deputaten. Deze spreekt in hoofdzaak als volgt:

//Mijnheer de Voorzitter!

Het zij mij vergund, op dit oogenblik in herinnering te brengen, dat er eene ure is geweest in de geschiedenis der Kerk, waarop het natuurlijk was, dat de Broederen uiteenraakten; de ure, toen het woord vervuld

werd: //Zwaard, ontwaak tegen Mijnen Herder en tegen den Man, Die Mijn medgezel is; sla Dien Herder en de schapen zullen verstrooid worden.⁴ Toen de Christus in het graf lag, moest er wel een verstrooiing der schapen zijn. Maar die kon niet voortduren, nadat het zwaard weder in de schede was gekeerd. Onnatuurlijk ware het, zoo zij bleef, nu de triumfkreet door de Kerk kon worden aangeheven: //De Koning leeft!⁵ Dan toch zou het gescheiden blijven der Broederen den schijn hebben gegeven, alsof Christus niet leefde maar nog in den dood was. Weemoed zij daarom ook in de ure der vreugde, dat ons gescheiden leven, onze jarenlange gedeeldheid, al ons prediken ten spijt den indruk gaf, alsof Christus nog in het graf lag, of althans eene zwakke en kranke herder was, die de schapen niet bij elkander houden kan. Hij is bezig in dit historisch oogenblik, dat ik het genot heb met U te doorleven, dezen smaad af te wisschen. Hij brengt Zijne schapen bijeen; en, al is het nog niet geheel voltooid, het uitzicht wordt gegeven, dat de kiem van heden de liefelijke vrucht met welriekende geuren der formeele eenheid heeft gezet.

God had ons eer dan U op den goeden weg van het Kerkelijk leven gezet; U gaf Hij de gunste, toen Gij er ook waart, dierbare Broeders, Uwe stem te verheffen en ons toe te roepen: „Wij behooren bijeen!”

Wij hebben Uwe stem gehoord; het was de stem eens broeders. En al zeide die stem ook: „Broeders, Gij gaat te ver! Terug! Gaat niet op de doolpaden van het reglementarisme! Wij hebben achter ons zooveel heiligs, dat niedemoetl”, zoo heeft God ons toch in heb hart gegeven, dat wij mochten omzien; en ziet, wij aanschouwden Uw aangezicht als dat eens geliefden ouden broeders. Toen hebben wij samen gesproken. Geen wonder, dat er misverstand was, bij het spreken zoo uit de verte. Maar nu spreken wij hier, door Gods Geest steeds nader gebracht, van aangezicht tot aangezicht. Het is zoo, nog is er iets, dat tusschen ons ligt; maar het is puin. Het mag werk kosten, dat puin weg te ruimen. Maar wij vertrouwen, dat Koning Jezus, Die macht heeft over Koningen en Prinsen, ook macht heeft over onze willens, en die zóó zal buigen, dat Hij ons zal helpen, dat er een vlakke en een effen baan worden zal. Al ligt er puin tusschen ons, daar overheen hebben wij elkander reeds de broederhand kunnen reiken. Het ligt niet zoo hoog; de Engelen zagen onze handen ineens; onze smart is, dat het nog enkele maanden zal duren, eer ook onze voeten bijeen staan, Dit deden niet wij met onze wijsheid; niet onze vinding en meesterstukken; God blies er in. ^Heere, hoe nu?⁶ vraagden wij angstig. En de Heere heeft getoond, dat, wat onmogelijk is bij de menschen, mogelijk is bij God, en dat Hij het woord Zijner belofte vervult: „De Heere zal eene afgesnedene zaak doen op aarde.”⁷ Neen, het is niet ons werk, maar een werk des Heeren; wij zijn maar opgeschikte werktuigen van een onvolkomen vereeniging, voorbode eener volkomene. Hem komt de heerlijkheid, eere en dankzegging toe!

Zijn hand merk ik er in op, dat *ons* voorstel met *algemeene* stemmen is vastgesteld en ook *Uw* besluit op dit voorstel met *algemeene* stemmen is genomen. Zeker, wij maken ons geene illussiën, straks bij het samenzijn zullen wij gelijk zijn aan een herstellende kranke, die zich moet in acht nemen. Maar dit is zeker: wij zullen elkander medevallen; God doet geen half werk; wij zullen elkander leeren lief krijgen, en hoe meer wij elkander zullen liefhebben, des te gemakkelijker zullen wij J elkander kunnen dragen; want wij zijn uit ééne worjejj_wij zijn kin- \j deren van ééne Vader. En daarenboven, er zal geen tijd zijn tot twisten; I dewijl de vijanden zich ook zullen vereenigen. Wij zullen ons moeten verdedigen, en Jeruzalems muren bouwen, en een heilige erve maken van de aarde! Geen tijd tot twisten dus!

Laat dan onze twee stroomingen ineen vloeien tot een helderen^ bruischenden stroom, zij het ook met draaikolken. In poelen vindt men de draaikolken niet. Met de Kerken zullen daarin ondergaan, Jezus Christus waakt er voor; alleen onze dwaasheden en bekrompenheden. Laat die ondergaan!

Daarom geven wij ook onze volle adhaesie aan *Uw* voorstel om de Kerken uit te noodigen, om den Heere op den eerstvolgenden Zondag te danken in de gebeden. Wij achten ons bevoegd, dit voor te stellen en te ondersteunen. En daartoe vragen wij U vrijheid, het genomen besluit van heden ook in ons orgaan ter kennis te brengen van onze Gemeenten; opdat niet alleen bij de Kerk hierboven, maar ook bij de Kerk hier beneden blijdschap zij, en zij Gode den dank brenge voor zijn eigen werk. En nu, aan de behoefte, aan den drang des harten zij voldaan, nu geven wij U de hartelijke en trouwe broederhand in den naam onzes Heeren \'

Bij deze laatste woorden reikt Ds. J. VAN ANDEL namens zijne Kerken den Voorzitter der Synode de broederhand van trouw, en het „Amen", dat op dit indrukwekkend oogenblik uit veler mond opgaat, bezegelt den door God gelegden band tusschen de beide groepen van Kerken.

De Praeses zegt den Voorzitter der Deputaten dank voor zijn hartelijk woord, en geeft hem de verzekering, dat — blijkens het „Amen"¹¹ dat opging — deze handdruk ook door hem als Voorzitter werd aangenomen, niet persoonlijk, maar namens alle onze Kerken.

Tot het gevraagde verlot om het Rapport en de Bijlagen nu reeds voor *De Bazuin* te mogen ontvangen, wordt gaarne toestemming gegeven.

ART. 57.

Wijl de behandeling van zaken van anderen aard aan de heilige stemming, die aller gemoed vervult, al te zeer geweld zou aandoen, wordt ^{Stuiving der vijfde} *itting-op voorstel des Voorzitters de vijfde zitting gesloten met het zingen van Psalm 68 vers 5, waarna Ds. B. van Schelven in dankgebed vooraat.

ZESDE ZITTING.

WOENSDAG 16 SEPTEMBER 1891.

ART. 58.

De Assessor zingen Psalm 68 vers 7, en opent de zesde zitting der Synode met voorlezing van Ephese 4 : 1—16 en gebed.

ART. 59.

Notulen. Dr. L. H. Wagenaar en Ds. J. H. Feringa lezen de notulen der vierde en vijfde zitting, die na korte bespreking worden goedgekeurd.

ART. 60.

Inzake de Kerken van wijlen Ds. Ledeboer. Rapport van Deputaten in zake de Kerken van wijlen Ds. LEDEBOER,

alsmede dat Eapport zelf. Na eenige discussiën worden de conclusiën Deputaten, van het Praeadvies aangenomen met eene toevoeging. De Deputaten worden derhalve gecontinueerd. Naar aanleiding der laatste opmerking van het sectierapport wordt tevens mondeling mededeeling gedaan van de in deze verrichte werkzaamheden.

Het Rapport en het tot Synodebesluit gemaakte gewijzigd Praeadvies luiden aldus:

RAPPORT van Deputaten voor de onderhandelingen niet de Kerken van wijlen Ds. LEDEBOER.

Geroepen verslag uit te brengen aangaande de betrekkingen tot de z. g. Ledeboeri-aansche groepen, kunnen Uwe deputaten, helaas! niet anders rapporteeren dan een vorig jaar te Leeuwarden is geschied.

Toenadering van die zijde viel niet op te merken.

De eischen van een gezond kerkelijk leven worden er niet geëerd en aan een streven om een sectarisch karakter almeer te doen uitkomen ontbreekt het niet. Daar de weinige dienaren des Woords niet alle gemeenten naar behooren kunnen bedienen, zoo behelpt men zich veelal met het lezen van predicatiën of met oefenaars. De voorgangers werken niet mede om aan onze dienaren des Woords de gelegenheid te bieden, de huidige omstandigheden in het licht des Woords te doen bezien. Zoo zijn 't als 't ware — geheel afgesloten kringen geworden.

Uit de hoogte over deze broederen een oordeel te vellen, betaamt ons allermint. Veeleer moet hun droeve toestand voor een goed deel verklaard worden uit hun lang alleen staan, tengevolge van het uitblijven van reformatie onzerzijds. Veeleer ligt daarin de aanwijzing onzer roeping, om steeds het oog op deze broederen te blijven vestigen, of 't den Heere believen moge ergens eene deur te openen, waardoor wij elkander naderen kunnen. Bij Hem is daartoe de macht!

Met het oog daarop bepalen ondergeteekenden zich bij het voorstel aan de Synode, om weder aan een drietal deputaten op te dragen, dit belang te blijven behartigen. Augustus 1891.

Namens deputaten in deze,
G. H. VAN KASTEEL.

*Aan de Voorloopige Synode voor Nederd. Geref.
Kerken te 's Hage.*

Uwe Commissie van advies over lett. G I voor het Agendum: „Rapport van Deputaten inzake de Kerken van wijlen Ds. LEDEBOER" heeft de eer, Uwer vergadering voor te stellen:

1. Het Rapport van Deputaten goed te keuren ;
2. Het mandaat dezer Broederen tot aan de eerstvolgende Synode te continueeren, opdat zij bij eventueele pogingen tot vereeniging met Kerken van wijlen Ds. LEDEBOER de onderhandelingen mogen leiden.
3. Aangezien het blijkens hun Rapport, voor Deputaten uiterst moeilijk is om met bedoelde Kerken in contact te komen, den Kerkeraden en Classen, die daarvoor allicht betere gelegenheid vinden, op het harte te binden, dat zij ernstig pogen, om van de zijde der Ledeboeriaansche Kerken toenadering te bewerken en van de resultaten van dergelijke pogingen mededeeling doen aan Deputaten.

Overigens moet Uwe Commissie nog opmerken dat zij met leedwezen in het Rapport der Deputaten elk bericht van arbeid hunnerzijds tot vereeniging der Kerken van wijlen Ds. LEDEBOER met de Ned. Geref. Kerken, miste.

*Namens de Commissie voornoemd, K.
FERNHOUT, Rapporteur.*

ART. 61.

Ds. K. FERNHOUT leest nu het Rapport in zake de hereeniging van de „ⁱⁿ zake de gedeelde kerk te De Lemmer, en het daarop door zijne sectie aange- mer. boden Praeadvies.

Aangaande deze zaak worden nadere inlichtingen gegeven door Ds. F. W. SLUIJTER, namens de hierbij betrokken Classis, overeenkomstig het Praeadvies der sectie, dat met het genoemde Rapport luidt als volgt:

Aan de Voorloopige Synode van Nederd. Geref. Kerken te 's-Hage.

Uwe Commissie voor advies over het Rapport van Deputaten inzake de hereeniging van de gedeelde Kerk te De Lemmer. (Ingekomen Stukken B. 17) heeft de eer, Uwer vergadering voor te stellen:

- 1e. Het Rapport van Deputaten goed te keuren.
- 2e. Deze Broederen onder dankbetuiging voor hunnen arbeid te dechargeeren; en
- 3e. Der Classis Sneek gelegenheid te geven, de Synode in te lichten over het verder verloop en den huidige staat van de onderhandelingen tusschen de Nederd. Geref. Kerk en de Vrije Geref. Gemeente te de Lemmer.

*Namens de Commissie voornoemd, K.
FERNHOUT, Rapporteur.*

RAPPORT *in zake de hereeniging van de gedeelde Kerk te De Lemmer door de Deputaten ad hoc van de Voorloopige Synode te Leeuwarden, Dr. G. VAN GOOR en Dr. F. L. RUTGERS, aan de Voorloopige Synode te 's-Gravenhage van 8 September 1891.*

Door de Voorloopige Synode van Leeuwarden waren in hare zitting van Vrijdag 27 Juni 1890 (zie Acta, art. 76) de ondergeteekenden gedeputeerd, om in zake de hereeniging van de gedeelde Kerk te De Lemmer een nader onderzoek in te stellen, en voorts die aangelegenheid in overleg met de Classis te behandelen, en haar zoo mogelijk ten einde te brengen, of anders op de volgende Synode te rapporteeren.

Ter voldoening aan die opdracht hebben ondergeteekenden zich naar De Lemmer

begeven, en aldaar op Dinsdag 9 December 1890 eene samenkomst gehouden, eerst met den Kerkeraad der Nederduitsehe Gereformeerde Kerk, daarna met den Kerkeraad der Vrije Gereformeerde gemeente, en ten slotte met beide gezamenlijk. En van die samenkomsten, waarin van beide Kerkeraden alle leden tegenwoordig waren, is toen het resultaat geweest:

„1°. dat de leden van beide Kerkeraden zich bereid verklaard hebben tot geheele „ineensmelting, wanneer de bestaande Kerkeraad der Vrije Gereformeerde gemeente „een predikant zal beroepen hebben uit de bij de Nederduitsehe Gereformeerde „Kerken beroepbare predikanten of proponenten, naar zijne keuze, en voor rekening „der Vereeniging wier eigendom het thans door de Vrije Gereformeerde gemeente ge- „bruikt wordende kerkgebouw is, en zoodra dit beroep zal zijn aangenomen; zoodat „dan aanstonds de ééne Kerkeraad (bestaande uit de 2 predikanten, de 3 plus 2 ouder- „lingen, en de 3 plus 2 diakenen, der beide thans bestaande Kerkeraden) optreedt, „en de ééne Nederduitsehe Gereformeerde Kerk te De Lemmer 2 predikanten heeft, „die bij de openbare samenkomsten der gemeente beurtelings optreden, en voorts „gelijkelijk de geheele gemeente bedienen;

„2°. dat voorts is overeengekomen, dat *tot zoolang*:

„a. de* beide Kerkeraden afzonderlijk blijven, en dus de samenkomsten der gemeente „evens;

„b. de Classis viermalen 'sjaars, op Zondagen waarop Ds. BROUWER in eene vacante „Kerk der Classis optreedt, een Dienaar des Woords zende, om in het kerkgebouw „der Vrije Gereformeerde gemeente de Sacramenten te bedienen."

Van dit resultaat is toen door ondergeteekenden mededeeling gedaan aan de Classis Sneek—Heerenveen, met advies, deze schikking goed te keuren en te helpen uitvoeren. De genoemde Classis heeft daarop, blijkens een van haar ontvangen bericht, in hare vergadering van 1 October 1890 dienovereenkomstig besloten. En van dit besluit zijn vervolgens de hierbij betrokken Kerkeraden officieel in kennis gesteld.

Daar dus deze zaak, voor zooveel de Synode aangaat, als geëindigd te beschouwen is, stellen ondergeteekenden voor, dat de Synode hunne boven vermelde handelingen goedkeure en hen alzoo dechargeere; met den wens en de bede, dat de daarbij ingeslagen weg door Gods gunst moge leiden tot de zoo gewenschte hereeniging.

Deputaten voornoemd, G.

VAN GOOR. F. L.

RUTGERS.

ALIT. 62.

Stukken inza- fiet Rapport der Deputaten van de Leeuwarder voorloopige Synode in
ke vereeniging . . . . .

met de Christe- zake de vereeniging met de Christel, (ieretormeerden en eene missive van
lijke Gerefor- & en JSTed. Geref. Kerkeraad van Nieuwer-Amstel over hetzelfde
onder-werp, worden overeenkomstig de Praeadvies der sectie voor
kennisgeving aangenomen, nu in de vijfde zitting de bedoelde vereeniging
aanvankelijk tot stand gekomen is.

Het hiergenoemde Rapport is van den volgenden inhoud :

Met 2 Bijlagen.

RAPPORT van de Deputaten voor de kerkelijke hereeniging met de Christelijke
Gereformeerden aan de voorloopige Synode te 's Gravenhage van 8
September 1891.

De Deputaten voor de kerkelijke hereeniging met de Christelijke Gereformeerden
hebben, evenals het vorige jaar en om dezelfde reden, nl. in
afwachting van de

Christelijke Gereformeerde Synode van Augustus 1891, ook dit jaar met betrekking tot onderhandelingen, eene afwachtende houding moeten aannemen.

Wat zij te doen hadden, bestond voor het grootste gedeelte in het geven van adviezen, waar die door Kerken en Classen gevraagd werden, doorgaans ter zake van plaatselijke pogingen tot kerkelijke vereeniging of tot kerkelijk samenleven, of wel ter zake van voorgenomen beroepingen van predikanten uit de Christelijke Gereformeerde Kerk. In het laatste geval bleven zij bij hun vroeger advies, door de Voorloopige Synode van Leeuwarden goedgekeurd (Acta, art. 44). In het eerste geval kwamen zij steeds tot de slotsom, dat kerkelijke vereeniging plaatselijk niet mogelijk is, tenzij ook de meerdere vergaderingen (Classen en Synoden) kerkelijk vereenigd zijn.

Voorts ontvingen zij een schrijven van de Deputaten der Christelijk Gereformeerde Kerk voor de vereeniging met de Nederduitsch Gereformeerde Kerken, d.d. 15 Juli 1890, naar aanleiding van het schrijven, dat de Voorloopige Synode van Leeuwarden, volgens besluit in hare zitting van Donderdag 26 Juni (Acta, art. 55), tot hen gericht had. Op dit schrijven van de Deputaten der Christelijke Gereformeerde Kerk, dat als Bijlage I aan dit Rapport is toegevoegd, hebben zij uitvoerig geantwoord door een schrijven d.d. 10 September 1890, waarvan een afschrift als Bijlage II hiernevens gaat.

Nog is bij haar ontvangen van den Kerkeraad der Christelijke Gereformeerde gemeente te Leeuwarden een schrijven dd. 25 Juni 1891, houdende kennisgeving van de samenroeping van de Algemeene Synode der Christelijk Gereformeerde Kerk tegen Dinsdag 18 Augustus 1891, met verzoek, hiervan mededeeling te doen aan de Nederduitsche Gereformeerde Kerken, en hare voorbede in te roepen; aan welk verzoek Deputaten gaarne voldaan hebben, door het officieele bericht, dat geplaatst is in De Heraut van 16 Augustus 1891, N°. 712.

Deputaten stellen aan de Synode voor, hunne bovenvermelde handelingen goed te keuren, en hen alzoo te dechargeeren; met den wensch en de bede, dat ook die handelingen door Gods gunst de bedoelde vereeniging mogen bevorderd hebben.

Deputaten voornoemd,

F. L. RUTGERS.
KUYPER.
G. VAN GOOR.
J. C. SIKKEL.

BIJLAGE I,

*bij het Rapport VOM de Dep. voor de kerkel. hereen, enz., aan de
Voorl. Syn. van 's-Gravenhage van 8 Sept. 1891.*

Kampen, 15 Juli 1890.

*Aan Meeren Deputaten van de Voorloopige Synode der
Ned. Ger. Kerken, benoemd voor de zaak der Ver-
eeniging met de Christ. Ger. Kerk in Nederland,*

Geliefde Broeders in onzen Heere Jezus Christus.

De Deputaten der Christ. Ger. Kerk, benoemd in hare laatste Synode te Kampen voor de zaak der Vereeniging met de Ned. Ger. Kerken, hebben met belangstelling kennis genomen van het schrijven, door de Voorloopige Synode van de Ned. Ger. Kerken te Leeuwarden, dato 26 Juni 1890, tot hen gericht. Zij hebben in dat schrijven op zichzelf en nog meer in den inhoud er van een vernieuwd bewijs gezien van de oprechte en ernstige begeerte naar vereeniging, die de Synode der Ned. Ger. Kerken bezielt. Ook waar zij de vrijheid nemen en zich geroepen achten, om naar aanleiding van dat schrijven eenige opmerkingen onder Uwe aandacht te brengen, wenschen zij toch deze hunne overtuiging aangaande den ernst Uwer begeerte naar vereeniging duidelijk uit te spreken, en gevoelen zij zich gedrongen, om ook hunnerzijds allen

eenparig en als in de tegenwoordigheid des Heeren van de oprechtheid en den ernst hunner begeerte naar een kerkelijk samenwonen van alle Gereformeerde belijders in den lande getuigenis af te leggen.

Toch kunnen zij het niet verhelen, dat de smartelijke teleurstelling over het zwijgen van de Deputaten der Christelijke Gereformeerde Kerk, waaraan het schrijven Uwer Synode uitdrukking geeft, hen eenigermate heeft bevreemd. Immers, de last en bevoegdheid dier Deputaten is door de Synode te Kampen duidelijk omschreven en bepaald. Officieel hadden zij aan de Synode, vergaderd te Leeuwarden, niets te berichten. De Christel. Geref. Kerk hield zich op hare vergaderingen nog bezig met de behandeling der Concept-akte. Bij hen kwam geen enkele mededeeling in van een besluit, door kerkerads-, classikale of provinciale vergaderingen in zake de vereeniging genomen. Een schrijven van de Deputaten aan uwe Synode zou dus of niets zeggend zijn geweest of alle gezag hebben gemist.

Nog meer heeft het hen verwonderd, dat Uwe Synode tot zulk een schrijven besloot, terwijl de Christ. Ger. Kerk over heel het land heen met de behandeling der Concept-akte zich bezig hield. Aan ons en ook aan Uwe Synode was officieel volstrekt niet bekend, hoe de verschillende vergaderingen der Christ. Geref. Kerk over de Concept-akte en hare onderscheidene artikelen dachten. En zie, terwijl onzerzijds de vereeniging overeenkomstig de Concept-akte allerwege in bespreking is, worden plotseling al die arbeid en al die moeite overbodig gemaakt, de besprekingen afgebroken en de onderhandelingen over de vereeniging in eene nieuwe richting geleid.

Toch zou dit alles ons geen reden tot aanmerking geven, wanneer het stuk, door Uwe Synode ons toegezonden, ons een anderen en beteren grondslag van vereeniging bood en ons een stap nader bracht tot het door ons samen gewenschte doel. Maar hoezeer wij ten volle daarin waardeeren de broederlijke gezindheid, den liefderijken toon en de hartelijke zucht naar vereeniging; toch wordt daarin naar onze meening niets teruggenomen van de eisenen of voorwaarden, in de Concept-akte aan de Christ. Ger. Kerk bij eventueele vereeniging gesteld. Wel is waar bewaart het schrijven Uwer Synode dienaangaande een voorzichtig stilzwijgen, en kan het sommigen in den waan brengen, dat de concept-akte met al hare artikelen geheel uit den weg is geruimd. Maar zonder voedsel te geven aan een, bovenal tusschen broederen, misplaatst en schadelijk wantrouwen, meenen wij toch, dat dit schrijven van de drie eischen: voortzetting der doleantie, intrekking van het algemeen reglement en versmelting van de Theol. School in de Vrije Universiteit, niets vallen laat. Indien deze onze meening juist is, verschilt dit stuk zakelijk in geen opzicht van de Concept-akte; maar beproeft het alleen hetzelfde te verkrijgen langs een anderen weg. Terwijl de Concept-akte na de oplossing der kwestien tot vereeniging wenschte te komen; stelt het schrijven Uwer Synode thans voor, om eerst samen te komen in classikale en provinciale en synodale vergaderingen en dan gezamenlijk de punten in geschil te behandelen en tot oplossing te brengen. Eene methode, over wier nut na de geschiedenis, die achter ons ligt, verschil van meening kan bestaan, en die in ieder geval tot allerlei twist en scheuring op de gecombineerde vergaderingen aanleiding zou kunnen geven.

Het schrijven i van de Voorloopige Synode te Leeuwarden brengt ons dus in eene eigenaardige moeilijkheid. Immers, op den grondslag, in Uwen brief voorgesteld, *willen* wij niet slechts, maar *moeten* wij en alle leden der Christ. Ger. Kerk ook *willen* vereenigen. Die grondslag is geen andere, dan waarop de Christ. Ger. Kerk door Gods genade staat en wenscht te blijven staan. Niet in wat de missive Uwer Synode zegt maar in wat zij onbesproken laat, ligt de grond voor de bedenking, dat wij door dit schrijven misschien niet veel nader tot eene gewenschte vereeniging worden gebracht.

Door Uwe Synode verzocht, om aan al onze Kerkeraden een exemplaar van haar schrijven toe te zenden, wenschen wij gaarne aan dat verzoek te voldoen maar achten ons verplicht, om het van eenige inlichtingen onzerzijds vergezeld te doen gaan. Noodig is daartoe, dat wij de bedoeling van het schrijven Uwer Synode goed en duidelijk verstaan. En het is daarom, dat wij met een verzoek om nadere verklaring ons tot U wenden; niet twijfelende, of Gij zult aan dit ons vriendelijk verzoek willen voldoen.

En hiermede de zaak der ons allen dierbare vereeniging aan de leiding en zorg van den Koning der Kerk aanbevelende, hebben wij de eer te zijn met hoogachting en broederlijke toegenegenheid,

Uwe dienstw. broeders,

de Deputalen voornoemd:

J. II. DONNER, *Pres.* J.

VAN ANDEL. A.

LITTOOU. M.

NOORDTZIJ. II.

BAVINCK, *Scriba.*

BIJLAGE II

bij het Rapport van de Dep. voor de kerket. hereen, enz., aan de Voort. Syn. v. 's Gracenhage van 8 Sept. 1891.

Amsterdam, 10 September 1890.

Aan H.H. Deputalen van de in 1889 te Kampen geïouden Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk voor de ver-eeniging met de Nederduilsche Gereformeerde Kerken.

Geliefde Broeders in onzen Heer e Jezus Christus.

Uitlandigheid van enkelen onzer was oorzaak, dat eerst den 25 Augustus onzerzijds eene vergadering kon gehouden worden ter behandeling van Uwe missive dd. 15 Juli 1890.

In deze samenkomst namen we met belangstelling van dit Uw schrijven kennis, en dankten God in ons harte, dat ook hieruit bij vernieuwing bleek, hoe omtrent den plicht en de roeping onzer Kerken op het stuk der vereeniging de ordinantie onzes Heeren door U niet anders wordt verstaan dan door ons, en dat ook Uwes inziens de voortdoring van den bestaanden toestand voor de rechtbank van Gods heilig Woord onverdedigbaar is.

Wij zijn uit éénen wortel. Het grondtype onzer Kerken kan daarom niet anders dan één zijn. Wij hooren daarom bijeen, en mogen dus niet gescheiden blijven. Er is niet ééne wettige oorzaak, die 't zij Uwerzijds, 't zij onzerzijds een gescheiden leven rechtvaardigt.

Juist met het oog hierop deed het ons leed, dat het leedgevoel der Voorloopige Synode van Leeuwarden over Uw stilzwijgen door U niet verstaan wierd. En al is het nu eenmaal zoo, dat zulke kiesche en teedere gewaarwordingen van het hart beter gevoeld dan beredeneerd kunnen worden, toch zij het ons vergund op te merken, hoe Uwe Synode van Kampen zelve eene geheele andere hope in ons gewekt had. Toen toch stelde Uwe Synode zelve de mogelijkheid, dat nog in den loop dezes jaars, dank zij eene bespoedigde behandeling van zaken, eene buitengewone synodale vergadering van Uwe Kerken zou zijn bijeengeroepen, en kon blijkbaar noch Uwerzijds noch onzerzijds ook maar iemand zich voorstellen, dat na meer dan een jaar nog geen enkel resultaat, hetzij positief, hetzij negatief, zou verkregen zijn. Thans vernemen we door Uwe welwillende mededeeling, dat nog niét één enkel bericht over de Concept-acte bij U als Deputaten is ingekomen; en al ontveinzen we ons niet, dat het ontvangen van dit bericht op de Voorloopige Synode van Leeuwarden waarschijnlijk niet veel minder teleurstelling zou gebaard hebben, toch zou zelfs deze korte, zaakrijke en eenvoudige mededeeling, voor ons gevoel althans, minder pijnlijk zijn geweest, dan Uw volstrekt stilzwijgen.

Doch hierover geen woord meer. Veeleer haasten we ons, om zonder verder verwijl U te antwoorden op de drie punten, die Uwe missive aanroert.

En dan voorzeker kunnen we U niet dankbaar genoeg zijn, dat Gij, alvorens tot de verzending van onze circulaire aan Uwe Kerkeraden over te gaan, aan ons eenige nadere inlichtingen vraagt.

Immers, uit Uwe missive zelve blijkt, dat de brief der Voorloopige Synode van Leeuwarden bijna op elk punt anders door U is opgevat, dan zij, blijkens het stuk zelf en de Acta, door de Synode bedoeld is.

De Voorloopige Synode schreef namelijk, aangaande de Concept-acte en de in ver-d met die Acte gevoerde onderhandelingen, niet dat zij deze op zijde schoof, maar uist integendeel, dat onze Kerken nog steeds gestand wenschten te doen wat zij aarin stipuleerden, en nog altoos bereid waren de onderhandelingen op dien grondslag oort te zetten. Er stond toch letterlijk in de aan U gerichte missive dit:

„Ook al blijven onze Kerken gestand doen, wat ze te Kampen verklaarden, en „al zijn ze bereid, om nog steeds op het toen aangeboden een geordend verband met Uwe Kerken aan te gaan, toch waren ze van oordeel", enz. Hoe nu in deze woorden iets geheel anders door U kon gelezen worden, blijve aan latere verklaring overgelaten. Wij voor ons meenen te kunnen volstaan met te con-stateeren, dat Uwe opvatting, alsof wij „onzerzijds plotseling al Uwen arbeid en al Uwe „moeite overbodig maakten en Uwe besprekingen afbraken", door de woorden zelveti van de Synodale missive weerlegd wordt.

In verband hiermede zij het ons tevens geoorloofd, eene niet zoo onbelangrijke wijziging, door U in de voorstelling van de dusver gevoerde onderhandelingen aangebracht, te herstellen. Gij doet het namelijk voorkomen, alsof in de Concept-acte onzerzijds aan de Christelijke Gereformeerde Kerk eischen en voorwaarden waren gesteld. En toch zal Uwe eigene herinnering U zeggen, dat de toedracht der zaak eene andere was. De Concept-acte is namelijk geen stuk, dat door de Nedercluitsehe Gereformeerde Kerken aan de Christelijke Gereformeerde Kerk is ingezonden, maar een voorslag, door Deputaten Uwerzijds en onzerzijds, gemeenschappelijk, aan beide Synoden ingezonden. Bedriegt ons geheugen ons niet ganschelijk, dan waren slechts twee van de acht Deputaten Uwerzijds tegen enkele der daarin gemaakte bepalingen gekant. Een tweede punt, door U aangeroerd, is de opvatting die Gij U vormt van den voorslag, die thans door onze Kerken, altoos subsidair in verband met de Concept-acte, aan U als Deputaten wierd ingezonden. Gij verstondt dien namelijk in zulk een zin, alsof de Voorloopige Synode van Leeuwarden bedoeld had, dat men beiderzijds, zonder voorafgaande regeling, in classikale en provinciale vergaderingen zou samenkomen, om daarna in deze vergaderingen de nog bestaande ongelijkmatigheden te vereffenen. En we geven U voetstoots toe, dat zulk eene wijze van handelen metterdaad zeer ernstig gevaar met zich zou brengen van nog banger verwijdering en nog dieper gaande scheuring.

We haasten ons daarom U te zeggen, dat hier metterdaad een misverstand in het spel is. Zoo was de bedoeling van de Voorloopige Synode te Leeuwarden niet. Hare bedoeling was, dat op grond van de eenheid in Belijdenis en Kerkenordering vooraf tusschen de Synoden beiderzijds zou worden overeengekomen, en dat de samenkomst op classikale, provinciale en generale vergaderingen eerst volgen zou, na voorafgaande uit den weg ruiming van wat eene goede en practische vereeniging in den weg stond. En wat eindelijk het derde punt betreft, zoo zijn wij volgaarne bereid, U hierbij een extract te doen toekomen van hetgeen, rakende deze zaak, op de Voorloopige Synode te Leeuwarden verhandeld is.

Dit deel der Acta is van dezen inhoud :

„Aan de orde worden nu gesteld de onder letter N samengevatte punten, betreffende hebbende op de verhouding der Nederduitsche Gereformeerde Kerken „tot de Christelijke Gereformeerde Kerk. Hierover wordt door de daartoe aangewezen commissie bij monde van Ds. WINCKEL rapport uitgebracht.

„Het eerste dezer punten luidt aldus: „De Voorloopige Synode trachte, indien „de onderhandelingen om tot ineensmelting met de Christelijke Gereformeerde „Kerk te komen zijn afgebroken, die opnieuw aan te knoopen.""

„In de ernstige besprekingen, die op de voorlezing van het Rapport volgen, „wordt, grootendeels in overeenstemming daarmede, overwogen, dat de bestaande „splitsing als zondig te veroordeelen is en tot treurige gevolgen voert; en dat „derhalve, een jaar te wachten en zich tot de eerst na zulk een tijd „samenkomende Synode te wenden, niet geoorloofd is. Acht men zich nu voor God ver-„plicht kerkelijk samenleven te zoeken, de Commissie van advies heeft op twee

„wegen, die tot dat doei kunnen leiden, gewezen. Overeenkomstig haar Rapport „twijfelt men of de eerste weg (voort te gaan op den grondslag van het beiderzijds door de Synode erkende deel der Concept-acte) wel tot het doel zal leiden ; dewijl de Christelijke Gereformeerde Broederen den tot dusverre gevolgden weg niet zullen inslaan, blijkens vele betuigingen en blijkens de teleurstelling dat zij niet gelijktijdig met deze Synode in Leeuwarden zijn vergaderd. „Juist met het oog op zulk een vergaderen was Utrecht Leeuwarden als plaats „van samenkomst aangewezen; maar blijkbaar hebben zelfs geen twee Provinciale Synoden der Christelijke Gereformeerde Kerk in zulk eene vervroegde „samenkomst hunner Generale Synode eenig nut gezien. Derhalve schijnt het „raadzaam, thans niet op de Concept-acte te blijven staan, maar uit te spreken „dat de vereeniging te zoeken zij op den grondslag der drie Formulieren van „Eenigheid als belijdenis en der Dordtsche Kerkenorde in 4619 als eenige en „uitgevoerde kerkenordering. Zonder den eersten weg af te snijden, wordt dus „wenschelijk geacht, dat de Synode zich tot de Deputaten der Christelijke Gereformeerde Kerk wende, ditmaal met aanbieding c. q. van eene basis voor de „onderhandeling gelijk die boven is genoemd. Overeenkomstig de conclusie van „het Praeadvies wordt besloten tot zulk een schrijven. Het ontwerpen daarvan „wordt den Voorzitter opgedragen, en als tijd van behandeling de volgende „morgenzitting aangewezen.

„De ingeolge opdracht van den vorigen dag ontworpen missive aan de Depu-„taten der Christelijke Gereformeerde Kerk wordt nu voorgelezen. Zij luidt als „volgt: Aan Heeren Deputaten, enz.

„De Synode hecht aan dit concept hare goedkeuring, en besluit, den Deputaten „der Christelijke Gereformeerde Kerk te verzoeken, aan eiken Kerkeraad hunner „Kerk een afdruk van dit schrijven te doen toekomen, waartoe hun de noodige „exemplaren zullen gezonden worden. Eveneens zal aan eiken Kerkeraad der „Nederduitsche Gereformeerde Kerken een afdruk worden gezonden.

„Deputaten voor de hereeniging dezertijds worden gecontinueerd. Aangezien „hun aantal voldoende wordt geacht, wordt de vacature ontstaan door het over» „lijden van Dr. W. VAN DEN BERG niet vervuld."

Persoonlijke adviezen van de leden der Synode worden in onze Acta nooit opgenomen, en zouden, ook al waren zij ingelascht, toch *geen* meerder licht verspreiden, daar het toch Uwe bedoeling niet is, om te weten wat deze of gene dacht of sprak, maar wat de Synode als lichaam bedoelde; en dit komt natuurlijk alleen uit in de besluiten.

Waar de Synode zweeg over de door U aangestipte détailpunten, ontbreekt de mogelijkheid om uit te maken, wat de Synode dienaangaande dacht en oordeelde, en zouden alleen de Kerken zelve, wederom in Synode saamgekomen, bij machte en bevoegd zijn, om hierin licht te verschaffen.

Wel heeft elk onzer dienaangaande zijn persoonlijk gevoelen, en zijn wij natuurlijk ten volle bereid, U die bij persoonlijke ontmoeting in eene conferentie, zoo die door U mocht gewenscht worden, mede te deelen; maar de vraag, wat de gezamenlijke Kerken ten dezen bedoelen, is voor beantwoording niet vatbaar. Alleen zoo de Voorloopige Synode ons last en mandaat had gegeven om nadere interpretatie te geven, zou door ons een oordeel kunnen worden uitgesproken, dat de Kerken bond; al verhelen wij U niet, dat het ons even ondenkbaar voorkomt, dat de Synode ons zulk eenen last zou hebben opgedragen, als dat wij zulk eenen last zouden hebben kunnen aanvaarden.

Slechts zooveel schijnt ons uit de Acta der Synode duidelijk, dat zij, in hare vurige begeerte om de zonde van ons gescheiden leven, die als een ban op Uwe en op onze Kerken rust, weg te nemen, een vernieuwden stap heeft willen doen, om U de medewerking daartoe te vergemakkelijken.

Zij verkeerde blijkbaar onder den indruk, dat de wijze waarop de Concept-acte voor de Kerken was gekomen, eenigszins indruischt tegen de wijze van behandeling van zaken, die onder U de meest gewenschte wordt geacht.

Vreezende, dat de onderhandelingen op deze klip mochten stooten, verklaarde zij zich deswege bereid, de onderhandelingen geheel van nieuws al' aan te beginnen, en daarbij het initiatief aan Uwe Synode als de oudste in rechten te laten.

Haar was het daartoe genoeg, zoo bij het begin der onderhandelingen slechts vaststond, dat ons niets zou worden aangeboden of voorgelegd, wat óf met de Belijdenis óf met de Kerkenordering onzer Gereformeerde Kerken in strijd was; en nu zij, ook blijkens Uwe stellige verklaring, ten dezen volkomen gerust kan zijn, laat zich toch de mogelijkheid denken, dat langs officieel kerkelijken weg door Uwe Synode een voorslag tot vereeniging worde gedaan, die als geheel van Uwe Kerk uitgegaan, in Uwe Kerk meer sympathie vindt, en voor onze Kerken niet onaannemelijk is.

Niet wat Uwerzijds of onzerzijds gedacht wordt, bindt bij zulk eene vereeniging. Nooit toch is er enig kerkverband gelegd, of er bleven, ook wat de Kerk betreft, allerlei onderscheidene, soms tegenstrijdige, beschouwingen in den boezem der Kerken heerschen. Wat bindt is alleen datgene, waarin men na rijp beraad overeenkomt en wat men op grond van zulk eene overeenkomst gezamenlijk stipuleert. En nu kunnen wij metterdaad niet inzien, wat ons, zoo wij één in Belijdenis zijn en onder éénzelfde Kerkenordering willen gaan leven, verhinderen zou, gezamenlijk de bediening des Woords en der Sacramenten in te richten en gezamenlijk de christelijke tucht uit te oefenen.

Natuurlijk zou het ons eene blijde verrassing zijn, zoo het resultaat der nog aanhangige besprekingen in Uwe Kerk was, dat de Concept-acte door kon gaan of de daarover nog hangende moeilijkheden uit den weg waren te ruimen; en in niets wenschen wij dien arbeid te stuiten. Maar ook al mocht het blijken dat deze onderhandelingen doelloos waren geweest, zoo durven wij toch ook op Uwe persoonlijke medewerking rekenen, om nieuwe onderhandelingen op deze breede basis, gelijk die nu aangeboden werd, mogelijk te maken, en eerlang ons aller ideaal te helpen verwezenlijken, dat in ééne Generale Synode alle onze Kerken, zoo de Uwe als de onze, samenkomen.

Eerst dan zal onze conscientie ontlast zijn, de Kerk onzer vaders weer in krachten bloei kunnen opleven, en het gebed in den naam van Jezus om een geestelijken zegen weer ongehinderd kunnen opgaan.

Met betuiging van hoogachting en broederlijke heilbede,

De Deputaten van de Voorloopige Synode te Leeuwarden
voor de vereeniging van de Nederduitsehe Gereformeerde
Kerken met de Christelijke Gereformeerde Kerk,

UU hunnen naam,

(w.g.) F. L.

RUTGERS.

Voor gelijkkluidend afschrift

F. L. RUTGERS.

*Aan de Eerwaarde Synode der Ned. Geref. Kerken welke zal gehouden worden
op den 12e September e. k. en volgende dagen te 's Gravenhage.*

Hooggeachte Vaders en Broeders.

De kerkeraad der *Ned. Ger. Kerk te Amstelveen*, gemeente *Nieuwer-Amstel*, komt door dit schrijven tot U om de volgende reden.

Benevens onze gemeente bestaat er onder *Nieuwer-Amstel*, eene gemeente of kerk der *Christ. Geref. Gemeente te Hand van Leiden*.

Tot den kerkeraad der laatstgenoemde gemeente kwamen wij in den afgelopen winter, met het verzoek om samenwerking in de bediening des Woords, der Sacramenten en kerkelijke tucht, tot stand te brengen.

Daar onze kerken *anderhalf uur* van elkander verwijderd staan, wordt aan de op-

komst in geen derzelve afbreuk gedaan, maar toch meenden wij, met het oog op den verklaarden wil des Heeren, dat ze één zijn, niet te mogen weigeren, met genoemde broeders in onderhandeling te treden, in de hoop dat toenadering tot elkander leiden mocht tot geheele vereeniging op kerkelijk gebied. Drie maal vergaderderden wij te samen — de eerste maal met eene commissie van vier personen -hunnerzijds op onze kerkeradsvergadering; tweemaal vergaderden wij met beide kerkeraden zamen.

Genoemde vergaderingen kenmerkten zich door een geest van liefde en overeenstemming.

Alle punten van verschil, die in het midden-werden gebracht, kon men gemakkelijk uit den weg ruimen of aan elkanders geweten overlaten.

Bijv. of men door de *Kerk. kas*, of op de wijze als dat bij de *Chris. Ger. Gent.*, of iets dergelijks bij de *Regeering* bekend zal staan, of men de achtergeblevenen in de *Bert). Kerk of Genootschap* ambtelijk of particulier zal bearbeiten, enz.; al zulke zaken werden in elks vrijheid gelaten. Wederzijds begeerden we geen anderen grondslag, dan Gods Woord en de belijdenisschriften en als regel in de kerkregeering de kerkorde van *Dordrecht*.

Nu er toch in alles overeenstemming was, kwam de vraag in het midden : Broeders, wat verhindert ons finaal te vereenigen en onverdeeld was het antwoord van allen : niets.

Alleen werd opgemerkt, dat, wanneer er Classikale vergadering gehouden wordt, de eene gemeente zich doet vertegenwoordigen bij de *Christ. Gereformeerde*, de andere bij de *Ned. Ger. Classis*.

Dientengevolge kwam de vraag in het midden: kunnen wij ook iets doen, om de vereeniging der beide kerken in het algemeen te bevorderen ?

Voorstellen te doen op de Classis en Prov. vergadering, daartoe was het reeds te laat, daar deze vergaderingen met het oog op de Synode reeds gehouden waren.

Toch was het algemeen de begeerte der broeders van beide zijden, onze handelingen in korte trekken aan de Synode mede te deelen en op grond daarvan en in verband daarmede, de Synode dringend te verzoeken, om toch de vereeniging der *Christ. Geref. Kerken* en die der *Ned. Geref.* te bevorderen en zoo mogelijk daar te stellen, op grond van Gods Woord, de belijdenisschriften en Dordsche kerkorde, latende ondergeschikte zaken, die niet uit Gods woord te bewijzen zijn, aan elkanders geweten over.

Dan wordt daardoor Gods wil betracht en aan de behoefte van het hart deroprechten voldoening gegeven, ja, ook vele ergernissen weggenomen.

Zegene de Heere daartoe de Synodale Vergadering en bestrale Hij haar met het licht van den Heiligen Geest.

Namens den Kerkeraad van *Amstelveen Gemeente Nieuwer-Anistel*, H. J. REUIJL, *Fraeses*.
Amstelveen, Augustus 1891. G. S. KOOYKER, *Scriba*

Aan de Voorloopige Synode van JSederd.
Geref. Kerken te 's Hage.

Uwe Commissie van advies voor F. 2 van het Agendum: Ingekomen schrijven van de Kerk te Amstelveen, heeft de eer Uwer Vergadering voor te stellen, met waardeering van de pogingen der Nederd. Geref. Kerk van Amstelveen om tot nauwere aanraking te komen met de Christel. Geref. Gemeente aldaar, genoemd schrijven voor notificatie aan te nemen.

Namens de Commissie, voornoemd, K.
FERNHOUT, *Rapp.*

ART. 63.

Op het agendum der Synode komt ook voor: //Eapport der Deputaten Over onder in zake onderhandelingen met de Heraut.“ je Heraut.
Als Rapporteur der sectie zegt Ds, D, BOONSTRA: //Uwe Commissie

heeft alleen mededeeling hierover te doen, dat geen Rapport der Deputaten in zake onderhandelingen met de Heraut is ingekomen."

Geconstateerd wordt, dat hiertoe ook geene enkele aanleiding bestond en het door hun mandaat niet werd vereischt.

Op voorstel van Dr. F. L. RUTGERS wordt besloten, geene Deputaten tot dit doel te benoemen.

ART. 64.

Redactie-rege- De Yoorzitter neemt het Praesidium over, en doet de redactie de ver-de °Kerken. beterde regeling voor hulpbehoevende Kerken vaststellen. (Zie Art. 51).

Deputaten voor de Classes voor de Proceskosten benoemen. (Zie Art. 44). ten.

ART. 65.

Over het on- Ingekomen is de volgende vraag uit de Classes
GRONINGEN—APPINGE-
derzoek naar DAM—WINSCHOTEN—UNDERDENDAM.

Inrichting van het praeparatoir-examen voor de
toege-
het praepara- laten naar Art. 8 D. K. anders worde ingericht dan dat voor de
can-toir-examen. didaten?

Na eenige discussie wordt besloten, eene Commissie te benoemen, om in de volgende zitting eene concept-regeling in deze aan te bieden. De Praeses draagt hunne benoeming op aan de aanwezige Deputaten van het Examen naar Art. VIII. (Zie Art. 88). Alzoo gewijzigd luidt het Praeadvies der sectie aldus :

Vraag van de Classen Groningen e. a.

Dat het praeparatoir examen voor de toegelatenen naar Art. VIII K. O. op anderen voet dient ingericht te zijn, dan bepaald is voor de candidaten in de theologie, wordt door Uwe Commissie niet alleen wenschelijk, maar ook noodzakelijk geacht. Er bestaan geen andere voorschriften voor het praeparatoir examen dan de voorloopige bepaling in het Synodaal convent te Rotterdam (art. 42), en de regeling te Utrecht van het praeparatoir examen (art. 169) aan welke voorwaarden een toegelatene naar Art. VIII K. O. niet kan voldoen.

Uwe vergadering noodige dan ook uit een drietal B.B. om voor dit examen het schema te willen ontwerpen.

J. C. VAN SCHELVEN, *Rapporteur.*

Recht van be- Uit de Classes AMSTERDAM—HOORN—EDAM wordt gevraagd:
of niet weder *s **et n*c* wenschelijk, dat de Synode aan de Deputaten voor
het
ten examen toe-onderzoek naar Art. 8 D. K. de bevoegdheid overlate, om te bepalen, of
aen* de examinandus al of niet tot een hernieuwd onderzoek kan
worden
toegelaten?

Na behandeling van het Praeadviës der sectie besluit de Synode, dat bij gebleken totale ontstentenis van singuliere gaven aan zulk een afgewezenen bij zijne afwijzing worde medegedeeld, dat hij niet tot een hernieuwd examen kan toegelaten worden.

ATIT. 66.

Het hiervolgende Rapport van Deputaten inzake beroepbaarstelling van ^{inzake} Ds. \ Ds. W. RAMAN wordt voorgelezen, en op Praeadvies der sectie goedgekeurd met décharge van de Deputaten na dankbetuiging voor de door hen bewezen diensten:

RAPPORT in zake de beroepbaarstelling van Ds. W. RAMAN; door de Deputaten ad hoc van de Voorloopige synode te Leeuwarden, Dr. F. L. RUT-GERS, Dr. G. VAN GOOR, Dr. A. KÜYPER, en J. G. SIKKEL, aan de Voorloopige Synode te 's Gravenhage van 8 September 1891.

Boor de Voorloopige Synode van Leeuwarden waren in hare zitting van Vrijdag 27 Juni 1890 (zie Acta, art. 86) de ondergeteekenden gedeputeerd, om, zoo er aanvraag mocht komen, dat Ds. W. RAMAN in onze Kerken beroepbaar gesteld worde, alsdan een onderzoek in te stellen, en om, zoo de uitslag van dit onderzoek hun daartoe vrijmoedigheid gaf, Ds. RAMAN te kunnen toelaten tot den dienst des Woords in onze Kerken, met dien verstande, dat hij alsdan een bepaalden tijd bijzonder onder toezicht van de Glasse gesteld werd.

Eene aanvraag, gelijk in dat mandaat bedoeld werd, kwam reeds spoedig daarna, door een schrijven, dat de Classis Arnhem c. a., op verzoek van de Kerk van Oosterbeek, d. d. 30 Juli 1890 tot de Deputaten richtte.

Deze hebben hunne taak toen aangevangen door kennis te nemen van de stukken, die te dezer zake bij de Voorloopige Synode van Leeuwarden waren ingekomen, en voorts van de bezwaren, die vroeger bij de Classen van Noord-Brabant en van Arnhem c. a. tegen Ds. RAMAN waren ingebracht, gelijk mede van den loop en den uitslag van het volledig onderzoek, dat toen door die Classen was ingesteld, voor^welk een en ander de noodige bescheiden ter hunner beschikking gesteld werden.

Door alle die stukken, gelijk mede door berichten die langs anderen weg waren ingewonnen, waren Deputaten echter nog niet voldoende ingelicht omtrent de vroegere kerkelijke positie van Ds. RAMAN, omtrent de wijze waarop hij had opgehouden predikant te zijn bij de Christelijke Gereformeerde gemeente te Westbroek, en voorts in het algemeen omtrent hetgeen er terzelfder tijd en kort te voren in de Christelijke Gereformeerde Kerk plaatselijk en classikaal met hem was voorgevallen en verhandeld. Daarom hebben zij zich toen ter informatie gewend tot den Kerkeraad der Christelijke Gereformeerde gemeente te Westbroek en tot de Christelijke Gereformeerde Classis van Utrecht, bij missiven respectievelijk van 26 Augustus en 21 October 1890; welke beide vergaderingen met de meeste bereidvaardigheid aan hun verzoek hebben gehoor gegeven, en op alle voorgestelde vragen ten volle hebben geantwoord, bij missiven respectievelijk van 26 September en 15 November 1890. En inmiddels hebben zij Ds. RAMAN zelve ook gehoord, in eene samenkomst, die den 15 October 1890 te Amsterdam gehouden is.

Uit dit alles bleek aan Deputaten genoegzaam:

1o. dat de heer W. RAMAN tot 29 December 1887 wettiglijk in den dienst des Woords bij de Christelijke Gereformeerde Kerk, laatstelijk bij de gemeente dier Kerk te Westbroek, verkeerd heeft;

2o. dat de oorzaak, waardoor Ds. RAMAN den 29 December 1887 opgehouden heeft aldaar predikant te zijn, inzonderheid gelegen is, *materieel*, in de wijze waarop hij zijne sympathie voor de Nederduitsche Gereformeerde Kerken en zekere antipathie tegen de Christelijke Gereformeerde Kerk openbaarde, en, *formeel*, in zijne eigene verklaring, dat hij zijn ontslag nam uit den dienst in de Christelijke Gereformeerde Kerk;

3o. dat de verdere bezwaren, die tegen Ds. RAMAN in het laatste jaar van zijn dienst in de Christelijke Gereformeerde Kerk waren ingebracht, geheel dezelfde waren als de bezwaren over onbetamelijke uitdrukkingen en gesprekken, welke ook bij de Classen Noord-Brabant en Arnhem c. a. in behandeling zijn geweest;

en 4o, dat de behandeling van de laatstgenoemde bezwaren in de Christelijke Gere-

formeerde Kerk reeds in den aanvang finaal is afgebroken, doordat Ds. RAMAN ten gevolge van zijne boven bedoelde verklaring buiten de genoemde Kerk kwam te staan.

Te dien aanzien hebben Deputaten daarop overwogen:

1o. dat de kerkelijke houding van Ds. RAMAN in 1887, en bepaaldelijk de wijze waarop hij die openbaarde, zeer zeker een bezwaar moest zijn voor de Kerk bij welke hij toen in dienst was, maar uit den aard der zaak zijne beroepbaarstelling in de Nederduitsche Gereformeerde Kerken niet afsnijdt;

2o. dat Ds. RAMAN zonder twijfel de gemeente waaraan hij verbonden was niet eigenmachtig had mogen verlaten, maar dat deze fout, waarvan daarna herstelling niet meer mogelijk was, op zich zelf toch niet ten gevolge kan hebben, dat hij nooit meer in eenige Kerk zou kunnen dienen; terwijl hij voorts nu reeds 3 jaren lang voor dat overijld besluit geboet heeft, door de van zelf daaruit voortvloeiende moeilijkheden ;

3°. dat omtrent de verdere tegen hem ingebrachte bezwaren de Voorloopige Synode van Leeuwarden, na kennisneming van het nauwkeurig en omstandig onderzoek, door de Classen van Noord-Nr. 1 en Arnhem c. a. ingesteld, reeds belist heeft, dat daarin thans geene afdoende reden was om Ds. RAMAN uit de bediening te blijven weren, mits hij voor een bepaalden tijd bijzonder onder toezicht van de Classe gesteld werd;

en 4°. dat in de Christelijke Gereformeerde kerk die verdere bezwaren, wegens het zich onttrekken van Ds. RAMAN zelven, tot geene kerkelijke uitspraak geleid hebben, noch ook in de toekomst zouden kunnen leiden, zoodat in dit geval zelfs de schijn niet bestaan kan, alsof de Nederduitsche Gereformeerde Kerken met tuchthandelingen van de Christelijke Gereformeerde Kerk niet behoorlijk rekening hielden.

En op grond van die overwegingen zijn Deputaten toen tot het besluit gekomen^ uit kracht van de bevoegdheid door de Voorloopige Synode van Leeuwarden hun verleend, den heer W. RAMAN, als gewezen Dienaar des Woords in de Christelijke Gereformeerde Kerk, thans in de Nederduitsche Gereformeerde Kerken beroepbaar te verklaren, onder bepaling dat de Classe, die een eventueel beroep zal te approbeeren hebben, daarbij tevens het door de Synode bedoelde bijzonder toezicht op zich neme, en te dien einde Deputaten aan wijze, om voorloopig gedurende één jaar in de Kerk, bij welke hij dan dienen zal, elke drie maanden persoonlijk kerkvisitatie te houden, ten einde zich te overtuigen dat zijn dienst in deze Kerk geene gegronde aanleiding geeft tot klachten.

Deputaten hebben tevens geoordeeld, dit besluit niet alleen aan de Classe Arnhem c. a., aan den Kerkeraad van Oosterbeek, en aan Ds. RAMAN zelven te moeten mede-deelen, maar het ook ter kennis te moeten brengen van de Nederduitsche Gereformeerde Kerken in het algemeen, door het te doen opnemen onder de voor die Kerken bestemde officieele berichten (in de „Heraut" van 7 December 1890, N°. 676), alsook afschrift er van te moeten zenden aan de Christelijke Gereformeerde Classe van Utrecht en aan den Kerkeraad der Christelijke Gereformeerde gemeente te Westbroek.

Daar de zaak der beroepbaarstelling van Ds. RAMAN hiermede afgelopen is, terwijl hij voorts ook reeds in den aanvang van dit jaar bij de Nederduitsche Gereformeerde Kerk te Oosterbeek wettiglijk in dienst getreden is, stellen ondergeteekenden voor, dat de Synode hunne boven vermelde handelingen goedkeure en hen alzo dechargeere ; met den wensch en de bede, dat het genomen besluit door des Heeren gunst aan zijne Kerk ten goede kome.

Deputaten voornoemd,

F. L. RUTGERS.

KUYPER.

G. VAN GOOR.

J. C. SIKKEL.

ART. 67.

tuigen, wanneer   Gevraagd   is   *door de Classen*

GRONINGEN—APPINGEDAM—WINSCHOTEN—•
de ouders geen ONÜERDENDAM, Deliidenis   gedaan hebben?
bediening des   Heiligen Doops aan kinderen van

Worden er bij de

ouders, die niet tot het Heilig Avondmaal zijn toegelaten, getuigen vereischt?

Bij de bespreking van deze vraag wordt zeer ernstig gewaarschuwd, dat men niet door lichtvaardigheid in deze den leugen bevordere, en er op aangedrongen, dat toch belijdenis des geloofs worde afgelegd, eer men den H. Doop ontvangt voor zijn kind.

De Synode besluit, met terzijdestelling der conclusiën van het sectie-praeadvies, enkel in het algemeen te antwoorden, dat het optreden van getuigen is raadzaam te achten; en verder ter principieele behandeling van deze quaestie, aan Dr. F. L. RUTGERS en Ds. JB. VAN SCHELVEN op te dragen, de volgende Synode in deze te dienen van consideratie en advies.

Deputaten.

Ten aanzien van het volgende punt oordeelt de Synode met de praead-viseerende sectie, dat dit punt in het bovenstaande reeds beantwoord is. Het is een voorstel *uit de Provinciale Synode van Friesland*: De Synode zoeke zooveel mogelijk eenparigheid te bevorderen in de bediening van den Heiligen Doop aan kinderen van ouders, die nog geen belijdenis deden.

ART. 68.

Ds. J. LANGHOUT leest nu de Praeadviezen over de vragen *uit de Classes HAARLEM—ALKMAAR* in zake de verhouding van Kerkeraad en Diakenen. Deze vragen zijn de volgende:

Verhouding

1. De Synode spreke uit, hoe groot in een Kerkeraad het aantal Ouderlingen moet zijn, om de diakenen niet meer tot den Kerkeraad te nemen.

2. Voor welke aangelegenheden moeten de diakenen aan de vergaderingen van den Kerkeraad deelnemen?

3. Welke zaken moeten diakenen ter beslissing in den Kerkeraad brengen?

Ten aanzien van het eerste punt wordt besloten overeenkomstig het volgende Praeadvies der sectie:

z/Uwe sectie meent, U te moeten adviseeren, niet op den wensch van de Classis Haarlem c. a. in te gaan; daar de Synode volgens haar inzicht van oordeel moet zijn, dat het haar niet voegt, in dergelijke plaatselijke aangelegenheden van eene Kerk regelend in te grijpen⁷

In zake het tweede punt, besluit de Synode, zich niet uit te spreken, omdat hier geen concreet geval ter beoordeeling aan de Synode wordt voorgesteld; maar eenvoudig te verwijzen naar de Kerkenordering.

Wat het derde punt betreft, besluit de Synode (nadat op de deformatie der diaconale verhoudingen onder het Synodaal Genootschap, en vooral sinds het Reglement op de Diaconiën, is geweest) te antwoorden, dat de regeling der diaconale werkzaamheden staat aan den Kerkeraad, maar met recht van appèl beiderzijds op de meerdere vergaderingen.

ART. 69.

Inzake zooveelvast Synode van Friesland heeft voorgesteld : De Voorloopige naamde „vaste Synode beantwoorde de vraag: Wat heeft de Classis te zeggen in betrekking tot de aanstelling en het laten werkzaam blijven van oefenaars op vaste plaatsen?

Deze vraag en het seetie-praeadvies er over geven aanleiding tot langdurige en ernstige bespreking. Catechiseermeesters mogen natuurlijk worden aangesteld, mits dit niet in een insluipen van // vaste-oefenaar"schap onttaarde. Ook moet de oefening zelve, waar zij in het rechte spoor gaat, als een gave Gods worden gewaardeerd. Maar de Synode staat hier voor een gevaarlijk en zondig misbruik. Men houde zich toch aan het ter Voorloopige Synode van Leeuwarden bepaalde (zie blz. 73 harer Acta) en neme geenerlei maatregelen, die zouden schijnen, het oefenaar zijn tot een vaste positie te maken. Telkens wanneer een oefenaar spreekt is dit eene opzichzelve staande zaak, de Kerkeraad kan slechts voor enkele afzonderlijke oefeningen een oefenaar uitnoodigen. Het denkbeeld van een „vasten oefenaar" is eene onbestaanbaarheid, eene tegenstrijdigheid. Elke bepaling van een tijd in deze is tegen de Dordtsche Kerken-ordening, en kan nimmer worden goedgekeurd door eene Classis. De Classis moet de Dordtsche Kerken-ordening uitvoeren, ea casseeren elk besluit van eenen Kerkeraad, om voor een bepaalden tijd een oefenaar *aan te stellen*. De Kerkeraad mag geen oogenblik zijn plicht uit het oog verliezen, om een Bedienaar des Woords te beroepen; en een contract, als nu besproken wordt, geeft juist den indruk, alsof de oefenaar een soort plaatsvervangend Bedienaar des Woords ware.

De Synode spreekt derhalve uit, dat een *aanstelling* van een oefenaar — en in sterker mate een *aanstelling voor vasten tijd* in Gereformeerde Kerken onbestaanbaar is; en dat eene Classis nooit anders in deze kan optreden dan om, met de noodige voorzichtigheid, de ingeslopen verkeerdheid te beteren; mits nooit tekort doende aan de hooge beteekenis, die steeds in Gereformeerde Kerken aan de oefening als *stichtelijke toespraak* is toegekend en haar niet mag worden ontzegd.

ART. 70. De Voorzitter sluit

met dankzegging en stelt de Pauze in.

P A U Z E .

ART. 71.

Verzoek van Bureau. Na de Pauze deelt de Voorzitter mede, dat is ingekomen een verzoek van * * van ne* Nederlandsen Statistisch Bureau, dat de Synode eene aanbeveling mocht zenden aan de Diaconie», ten einde deze de inlichtingen mochten verschaffen, die het voor zijn statistiek van de Armenzorg in Neder-

land behoeft; met bericht, dat soortgelijke aanbeveling door andere Synoden en Synodale Commissiën reeds verleend is. De Synode besluit hieraan te voldoen, verzoekt dat de afgevaardigden hunne Classen hierop wijzen, en besluit in het Officieel gedeelte van het orgaan der Kerken eene aanbeveling voor deze zaak, met de noodige toelichting, te plaatsen. (Heraut N°. 718).

ART. 72.

Als Synodale Kerk zou voorzeker na de Vereeniging vooral Dordrecht synodale Kerk, in aanmerking komen. Om verschillende redenen acht de Synode echter ^{en} tijd der voi-voor ditmaal verkieslijk de Kerk van Amsterdam. (Behoudens de bepaling ^o van Art. 55 in deze). Wat den tijd betreft, maakt de Synode geene bepaling; fatale termijn is dan natuurlijk — naar de Kerken-ordening — ;binnen drie jaren.⁷⁷

ART. 78.

De Synode besluit, aan Hare Majesteit de Koningin Weduwe-Regentesse Kennisgeving kennis te geven, dat door de Synode tot nader bericht, als Synodale aan H.M.deKo-Kerk is aangewezen de Nederduitsche Gereformeerde Kerk te Amster-Rejentesse. dam, zoodat alle stukken, die van Overheidswege aan de gezamenlijke Nederduitsche Gereformeerde Kerken mochten gericht worden, zullen ontvangen worden aan het adres van den Kerkeraad der Nederduitsche Gereformeerde Kerk te Amsterdam, Kerkstraat 109.

ART. 74.

Ds. J. LANGHOUT leest het Praeadvies zijner sectie voor over het vol- Over regeling gende voorstel van *de Provinciale Spiode van FRIESLAND*: ^{^ t o ^}

De Synode wijzige het onderzoek der oefenaars zóó, dat gevraagd te oefenen. worde, behalve kennis der Heilige Schrift, der Geref. Dogmatiek, der geschiedenis van de Yaderlandsche Kerk en het geref. Kerkrecht, ook naar de kennis der Catechetiek en der Nederl. taal; met dien verstande, dat aan bejaarde broeders vrijstelling van de vier laatstgenoemde punten kan worden gegeven.

Het Praeadvies luidt:

fUwe sectie meent, U te moeten adviseeren, dat een voorstel tot wijziging van dit onderzoek niet ontvankelijk is; dewijl de vereischten voor dit onderzoek niet omschreven zijn. Zie Acta Voorl. Syn. gehouden te Leeuwarden, Art. 63 sub *b*. Het is aan de prudentie van de Classis overgelaten, eischen te stellen; waaruit dan ook volgt, dat iedere Classis voor zich zelve het recht behoudt van eene toelating door eene andere Classis te oordeelen, of zij die al of niet voor zichzelf voldoende acht.⁷¹

De Rapporteur,

Ds. J. LANGHOUT.

Overeenkomstig dit Praeadvies wordt door de Synode besloten.

ART. 75.

Verband van Ds. D. BOONSTRA leest het Praeadvies zijner sectie voor over het inge-Onderwijs. ^{ager} komen Rapport der Deputaten van advies inzake het verband tussehen Kerk en School.

Na eenige discussie en kleine wijziging wordt de conclusie van dit Praeadvies aangenomen. Het luidt nu aldus:

//Uwe Commissie van advies inzake het Rapport der Deputaten voor het verband van Kerk en Lager Onderwijs noodigt U uit, om dank te betuigen aan de Deputaten voor het schoone en doorwrochte Rapport, en stelt voor, dat de Synode zich vereenige met de daarin ontworpen regeling, met dien verstande, dat de Kerkeraad zich alleen heeft in te laten met de strekking van het onderwijs voor zooverre het de opvoeding raakt der kinderen als gedoopten.

D. BOONSTRA,
Rapporteur.

Dien overeenkomstig wordt dus gehandeld ten aanzien van dit Rapport:

*Aan de Voorloopige Synode der Nederduitsclie
Gereformeerde Kerken te 's Hage.*

RAPPORT verband Kerk en School.

Deputaten benoemd door de Voorloopige Synode in Leeuwarden, om de eerstvolgende Synode te dienen van advies in zake het verband tussehen Kerk en School hebben de eer, U het volgende rapport aan te bieden.

Reeds op het Synodaal Convent, in 1887 te Rotterdam gehouden, kwam, bij de be-laadslaging over de bediening der barmhartigheid en het onderwijs der jeugd in de scholen, deze zaak aan de orde, doch moest toen bij gebrek aan tijd, tot de Synodale Vergadering van het volgende jaar worden uitgesteld.

De voorloopige Synode in 1888 te Utrecht gehouden achtte zich wel onbevoegd om het verband tussehen School en Kerk te regelen en het juiste verband tussehen gemeenteleden, ouders, Kerkeraad, onderwijzers en Overheid aan te wijzen, — als zijnde een taak van te zwaar gewicht en te ruimen omvang voor haar, die slechts het karakter eener Voorloopige Synode droeg; doch al meende zij ook, dat tot regeling dezer aangelegen zaak ook de andere Kerken gehoord en hare medewerking gevraagd moest, zij oordeelde niettemin, dat het goed zou zijn, door een drietal deputaten op de volgende Synode een rapport in te doen dienen in zake de verhouding van Kerk en School. Op de voorloopige Synode, in 1890 te Leeuwarden gehouden, kwam dit rapport echter niet in, hetgeen deels zijn oorzaak vond in de langdurige krankheid van een der Deputaten Dr. W. VAN DEN RERGH, deels in de omstandighed, dat bij deputaten verschil bestond omtrent de bedoeling der Synode met het begrip „School" den omvang van dat begrip toetekennen. De Synode sprak toen uit, dat slechts bedoeld werd de „lagere" school en droeg, na de plaats van DR. VAN DEN BERGH te hebben aangevuld, aan Deputaten op, deze Synode van advies te dienen.

Deputaten meenen bij hun advies te moeten uitgaan van het beginsel, dat de school allereerst zaak der ouders en niet der Kerk is. Historisch zien wij dan ook, dat de school uit het huisgezin opkomt en wel zoo, dat zij de plaats wordt, waar een ander een deel van de taak der ouders overneemt en hun kinderen die kundigheden onderwijst, welke de ouders zelf, indien de omstandigheden het gedoogden, hen zouden heb-

ben behooren te leeren ; — terwijl bij den innigen samenhang tusschen onderwijs en opvoeding hierbij ook een deel van de taak der opvoeding van de ouders op den onderwijzer overgaat.

Dat het dus niet slechts historisch ontstaan, maar ook door God den Heere gewild is, blijkt genoegzaam uit Gods Woord, waar, men denke slechts aan plaatsen als Ex. 12 : 24, 13 : 8, Deut. 4. 9, 40; 6, 7, 20, 2 Sam. 4 : 18; Ps. 78 : 4; Spr. 19 : 18, 29:17 en bijzonder nog Efeze 6 : 4 „voedt hen op in de leering en vermaning des Heeren" de ouders verplicht worden voor het onderwijs van hun kinderen te zorgen.

Moet dus de school uitgaan van de ouders, alleen de door hen gestichte, dat is de „Vrije School" mag dan regel zijn. Met de kerkelijke school, zoowel als met de Overheidsschool staat het dus zoo, dat, noch aan de Overheid noch aan de Kerk toekomt te doen wat der ouders is. Alleen waar dezen hun plicht verzuimen, of onmachtig zijn, kan als uitzondering bestaan wat als regel nooit mag.

Toch meent Uw Commissie, dat ook bij deze opvatting er wel terdég verband is, en verband moet wezen tusschen Kerk en School.

Bij de Kerk denken wij hier aan de ware geïnstitueerde Kerk waarvan Art. 29 onzer Belijdenis spreekt. Tot die Kerk behooren nu zoewel de ouders, die de School hebben gesticht als de kinderen, die deze School bezoeken. Behooren daartoe hetzij door Doop en belijdenis, hetzij door den Doop alleen.

Hierin wortelt nu het verband tusschen Kerk en School.

De ouders, die bij den Doop van hun kind hebben beloofd, dat kind in de leer der Kerk „naar hun vermogen te onderwijzen, of te doen en te helpen onderwijzen", — mogen voor hun kinderen geen andere Scholen stichten dan dezulke waarbij waarborg voor zoodanig onderwijs is.

De Kerk, die opzicht heeft te oefenen over *al* hare leden, zoowel over de *schapen* als over de *lammeren* heeft hierbij *toetezien*, èn dat de ouders in deze hun plicht doen èn dat de kinderen een onderwijs en opvoeding overeenkomstig Gods Woord ontvangen. Het verband zal dus werken allereerst als *toezicht* door de Kerk op de Scholen te oefenen.

Dit toezicht nu, moet naar het Uw Commissie voorkomt niet slechts gaan over wat men gewoonlijk godsdienstonderwijs noemt, maar over heel den omvang van het onderwijs. Met name denken we hier aan de vaderlandsche geschiedenis, de kennis der natuur en het lied. De geïnstitueerde Kerk, ten onzent wortelend in het nationale leven des volks, heeft er belang bij, dat haar jeugdige leden in gereformeerden dat is: zuiver christelijken, maar ook in nationalen geest worden onderwezen en opgevoed. In de tweede plaats zal dat verband ook moeten werken als *oefening van barmhartigheid* van de zijde der Kerk tegenover haar gansch arme of minderbedeelde leden.

Zij heeft dan naar het ons voorkomt deze hare taak te vervullen, *niet* door het stichten van diaconiescholen, want immers dat doende zou zij door *schoolstichting* grijpen in het recht der ouders en bovendien door het zoo fatale begrip van *armenscholen*, de treurige sociale verhoudingen ook op Schoolgebied, ook in de kinderwereld helpen bestendigen, — maar door de ouders, die zulks behoeven, hetzij geheel hetzij gedeeltelijk, finantieel te steunen.

Deputaten meenen dus op grond van deze overwegingen U het volgende te moeten Regelingindeze adviseeren :

1°. Den Kerken nadrukkelijk te ontraden zelf scholen te stichten, hetzij z. g. „Kerkelijke", hetzij „diaconiescholen."

2°. De Kerken te wijzen op het verband tusschen haar als geïnstitueerde Kerk en de door haar leden te stichten of reeds gestichte „vrije Scholen", en er bij haar op aantedringen, dat zij dit verband doen werken:

a. *door het houden van toezicht* op het onderwijs in heel zijn omvang in die scholen gegeven.

Dit zou dan kunnen geschieden door leden van den Kerkeraad, aan wie de bevoegdheid werd verleend, de scholen ten allen tijde binnen te treden, hiertoe te deputeeren.

b. door het oefenen van barmhartigheid togenover arme of minbedeelde ouders.
Dit zou dan kunnen geschieden door de Diaconie, het orgaan voor de Kerkelijke barmhartigheid.

3°. De Kerken aantesporen om, zoo dit nog niet bestaat, ten spoedigste te komen tot een contractueele regeling met de besturen der Vrije Scholen, waarbij bovengenoemd toezicht bedongen en steun beloofd wordt.

In dezen weg meent Uw Commissie, dat men zou kunnen komen tot de gewenschte verhouding tusschen Kerk en School. De eigenaardige verhouding tusschen Kerk en Staat ten onzent in de dagen der republiek verhinderde, zelfs in den bloeitijd der Kerk deze meer gewenschte verhouding. Van bevoegde zijde is dan ook opgemerkt „dat de verhouding in Kerk en Staat en School meer door de praktische eisenen van den tijd dan door de kracht van het reformatorisch beginsel werd bepaald.”

In den door ons voorgestelden weg zouden de Kerken, beter nog dan weleer, kunnen voldoen aan wat de Kerkenorde voorschrijft in Art. 21: „De kerkeraden zullen alomme toezien dat er goede schoolmeesters zijn, die niet alleen de kinderen leeren lezen, schrijven, spraaken en vrije kunsten, maar ook dezelve in de Godzaligheid en in den Catechismo onderwijzen” en in Art. 48 waar van „het bezorgd worden der armen en scholen wordt gehandeld.

A. H. DE HARTOG.
W. GEESINK. G.
VAN GOOR.

ART. 76.

In zake de ver- j, p j^ RUTGERS leest het Praeadvies voor der sectie
inzake de latmg der Kerk van Arnhem mededeelmg door de Classes ARNHEM—ZUTPHEN-
NIJMEGEN—TIEL—ZALT-
v°th k >S, K W BOMMEL van de correspondentie tusschen den Kerkeraad van Arnhem en Ds.

K. W. VETHAKE en van de resolutie door de Classe dienaangaande genomen.

Dit — hier volgend — Praeadvies wordt door de Synode opgevolgd.

RAPPORT over punt B. 2.

Dit punt heeft betrekking op de verlating van de kerk van Arnhem door Ds. K. W. VETHAKE, en is ter Synode aan de orde gesteld door de classe Arnhem c. a., die in een brief aan de Synode van Augustus 1890 ten aanzien van dit punt het volgende schreef:

De Classis Arnhem, c. a. te saamgekomen in hare vergadering 5 Aug. 11. neemt de vrijheid Ueerw. hierbij toe te zenden :

1°. De briefwisseling tusschen Ds. VETHAKE en den Kerkeraad der Ned. Ger. Kerk te Arnhem, in zake de nederlegging van zijn ambt in die Kerk, met begeleidende missive van den Kerkeraad aan de Classis en de door de Class. Verg. daarop genomen resolutie, ter nadere goedkeuring door de Synode. Aan dit schrijven was toegevoegd:

1°. Een brief van den Kerkeraad van Arnhem aan de Classe, dd. 4 Aug. 1890, van den volgenden inhoud:

*Aan de Eerwaarde Classis „Arnhem” der Nederd.
Geref. Kerken.*

Eerwaarde Broeders!

De Kerkeraad der Nederd. Geref. Kerk te Arnhem zend Ueerw. hierbij de Correspondentie, gevoerd tusschen hem en Ds. VETHAKE, in zake het nederleggen van zijn ambt als Herder en Leeraar dezer Kerk, en meent tot toelichting het onderstaande ter Uwer kennis te moeten brengen:

Zondag 21 Juni jl. had, als naar gewoonte, Ds. VETHAKE de Bediening des Woords. Zew. sprak des morgens naar aanleiding van Spr. 28 : 43 en des avonds over Catechismus 35.

Maandag 22 Juni d. o. v. presideerde Ds. V. de jaarvergadering der „Gereformeerde Vereeniging."

Woensdag 24 Juni ging Ds. V. met vacantie op reis, en overhandigde bij zijn vertrek aan het Station, den Kosterknecht de convocatiebiljetten, luidende:

„Buitengewone vergadering van den breeden Kerkeraad, op Donderdag 25 Juni, 's avonds 8 uur. Onderwerp: Ingekomen missive."

(w.g.) K. W. VETHAKE.

Voorzitter.

Den Heer

Noch bij den Scriba, noch bij een der Ouderlingen of Diakenen was echter eene missive ingekomen. Ter bestemder ure vergaderden de Ouderlingen en de Diakenen, en ter tafel lag *toen een* brief met onderstaand adres: Aan den Eerwaarden Kerke-,raad der Nederd. Geref. Kerk (in doleantie) te Arnhem, „Ter kerkeraadvergadering „van Donderdag 25 Juni 1891 te openen."

Afschrift van dezen brief gaat hierbij onder letter *A*.

Den 28 Juni ontving de Kerkeraad nog een brief van Ds. V., afschrift letter *B*.

Den 30 Juni zond de Kerkeraad aan Ds. V. antwoord: afschrift letter *C*, en den 3 Juli ontving de Kerkeraad den laatsten brief van Ds. V. afschrift *ii*.

In de vergadering van den breeden Kerkeraad van 8 Juli j.l. werd besloten deze zaak naar de e. k. Classis te verwijzen, gelijk hij nu bij dezen doet.

De Kerkeraad maakt U eerw. Broeder! nog opmerkzaam dat door Ds. V. niets van zijn plan bekend was gemaakt bij Kerkeraad of Gemeente, *ook niet* den laatsten Zondag van zijn optreden.

Namens den Kerkeraad:

G. J. HARMSSEN, *Scriba*.

Steenstraat 95.

Arnhem, 4 Aug. 1891. Hierbij

vier afschriften.

2°. De bij dien Kerkeraadsbrief behoorende Bijlagen, zijnde afschriften (hoewel niet als zoodanig gewaarmerkt) van de vier brieven, die dd. 24 Juni, 28 Juni, 30 Juni en 3 Juli 1890 tusschen Ds. VETHAKE en den Kerkeraad gewisseld zijn, van den volgende inhoud:

Afschrift *A*.

Arnhem, 24 Juni 1891.

Aan den Eerw. Kerkeraad der Ned. Ger. Kerk (in doleantie).

Alhier.

Eerwaarde Broeders!

Niet zonder innig smartgevoel, maar toch met de meeste beslistheid, kom ik u bij dezen officieel in kennis stellen van mijn vaststaand besluit, (dat niet in overijling, doch na ruim tweejarigen zielestrijd en na vele worstelingen in den gebede door mij genomen werd), om mijne Bediening als Herder en Leeraar der Doleerende Kerk *alhier neder te leggen*.

Aan u wil ik de bepaling overlaten van den datum, waarop dit besluit in werking zal treden. Acht gij het wenschelijk, dat eerst de zaak—ROELANTS door onze Classis worde afgehandeld, dan verklaar ik mij bereid om, na mijne terugkomst, zoo de Heere

wil! mijn dienstwerk onder u nog een' korten tijd voorste zetten, — uiterlijk tot 1 October a. s. Want ik voel de bezwaren, die er voor u en voor mij aan verbonden zijn, dat ik uwen kring verlaten zou, terwijl er eene Kerkelijke procedure aanhangig is, waarin ik helaas! zoo pijnlijk ben betrokken.

Vindt gij het echter *niet* noodzakelijk, dat ik onder u in functie blijf, totdat de Classis tot het doen eener billijke uitspraak behoorlijk in staat is gesteld, — wilt mij dan van 1 Juli a. s. af niet langer als uw' Dienaar des Woords beschouwen.

De reden, die mij j. l. Zondag en ook Maandagavond weerhield, om deze zaak *mondeling* met u te behandelen, worde door u alleen *hierin* gezocht, dat ik er tegen opzag, om aanleiding te geven tot samensprekingen met trouwe Vrienden en broeders, wier hartelijke woorden mijn reeds zoo geschokte zenuwgestel gewis nog in verhoogde mate zouden beroerd hebben.

Ik bid u, broeders! Maakt het uzelf en mij niet moeielijk, door (naar uwe *gewoonte* in dergelijke gevallen) pogingen aan te wenden, om mij alsnog van besluit te doen veranderen.

Voor des Heeren aangezicht betuig ik u: ik *kan* niet anders; en ik *doe* dat niet anders! Het kost mij ontzettend veel, om van de meesten uwer te scheiden; de gedachte daaraan heeft er toe medegewerkt, om mij vele maanden achtereen van het nemen eener eindbeslissing terug te houden. Maar steeds sterker werd in de overtuiging, ook door de zielverwoestende ervaringen der laatste weken, dat ik naar den wil des Heeren breken *moet* met Kerkelijke toestanden, waarin ik mij nooit *ten volle* t'huis gevoelde, en waardoor mijn levenssnp zoo vaak werd veranderd in zomerdroogte.

Behaagt het den Heere om mij, in mijnen vacantielijd, eenige meerdere sterkte des lichaams en kalmte der ziele te schenken, — dan wil ik gaarne over deze zaak nader samenspreken met diegenen uwer, aan wie het *in liefde* te doen is, om eene meer volledige inlichting.

Uw antwoord (op mijne vraag: „Wanneer gij wilt, dat mijn besluit in werking zal treden, 1 Juli of 4 October a. s.?”) zou ik gaarne zoo spoedig mogelijk schriftelijk ontvangen aan mijn tijdelijk adres te Leiden.....

Daarna hoop ik u andermaal te schrijven.

En hiermede, eerwaarde Broeders! beveel ik u voor ditmaal Gode en den Woorde Zijner genade.

Gelooft mij met vriendelijke groete

Uw heilbiddende medebroeder,
(w. g.) K. W. VETHAKE.
v. d. m.

Afschrift B.

Leiden, 21 V (28) Juni 1891.

*Aan den Eenv. Kerkeraad der Ned. Geref. Kerk
(doleerende) te Arnhem.*

Eenvaarde Broeders!

Zeer hoop ik, dat Uwe overwegingen op Uwe vergadering van 25 dezer U tot het besluit deden komen, van mij *van 1 Juli a. s. af* niet langer als Uw Dienaar des Woords te beschouwen. Is deze beslissing door U genomen, (Uw antwoord ontving ik nog niet) dan ben ik daarmede ten hoogste ingenomen; want voortgezet nadenken bracht mij tot het inzicht, dat ik *in Uive* Oosterkerk niet meer optreden *kan*.

Mocht Uwe vergadering dus besloten hebben, mij *tot 1 October a. s.* te laten in functie hlijven, dan verzoek ik U dringend dit besluit terug te nemen, en uwe Kerk *van 1 Juli af* als herderloos aan te merken.

Uw antwoord tegemoet ziende, blijf ik met broedergroete en heilbede.

Uw. dw. Medebroeder,
(w. g.) K. W. VETHAKE,

Afschrift C.

Arnhem, 30 Juni 1891.

Geliefde Leeraar !

De Kerkeraad der Nederd. Geref. Kerk alhier, ontving in Zijne vergadering van 25 Juni uw schrijven d.d. 24 Juni, meldende Uw besluit, om Uw ambt als Herder en Leeraar dezer Kerk neer te leggen, en wel op dezen grond, dat Gij U niet vereenigen kunt met het standpunt, waarop deze Kerk ook met Uwe medewerking zich geplaatst heeft.

Heden Dinsdagavond nam de Kerkeraad beslissing en neemt de vrijheid het volgende onder Uwe aandacht te brengen.

Met innig leedwezen vernam de Kerkeraad dit besluit, en dat te meer omdat Ueerw. het kennierkt als de vrucht van lange en bange zielsworstelingen, en daarom zoo onveranderlijk vaststaande, dat Gij zelfs verzoeken durft, om verschoond te blijven van elke poging, die bedoelt om Ueerw. op dit besluit te doen terug komen.

De Kerkeraad *kan* en *mag* echter niet berusten in dit besluit, noch gehoor geven aan Uw verlangen om U in dat besluit met rust te laten. Van tweeën één toch: óf Ueerw. is thans op den „goeden" weg gebracht, maar dan dwaalt de Kerkeraad, en zou hij geroepen zijn om aanstonds af te treden en zich diep voor God te verootmoedigen, omdat hij *vier* jaren lang zich het recht heeft aangematigd om als wettige en van God geroepene Opzieners erkend te worden; of omgekeerd, Ueerw. is thans op een „dwaalweg" afgevoerd, en de Kerkeraad bewandelt nog altijd den van God gewilden weg, maar dan ook is hij geroepen om krachtens zijn ambt Ueerw. niet te sterken in Uwe dwaling, doch met allen ernst toe te roepen: „Geliefde Leeraar, gedenk „waarvan Gij uitgevallen zijt, en bekeer U, en doe de eerste werken!"

De Kerkeraad nu staat nog in de laatstgenoemde overtuiging; nog is hij vastelijk overtuigd, dat hij met de afwerping der Synodale Organisatie van 1816 en de weder-aaneming der nimmer wettig afgeschafte Kerkenorde van 1618 de Gereformeerde Kerk alhier in het rechte spoor gebracht heeft en naar den Woorde Gods bestuurt. Daarom meende hij na rijp en biddend beraad de volgende besluiten te moeten nemen, waarmede hij U bij dezen in kennis stelt:

1e. dat de Kerkeraad *niet* mag berusten in Uw besluit, doch krachtens zijn ambt en onder biddend opzien tot den Heere, in wiens hand ook Uw hart is, al het mogelijke moet beproeven om Ueerw. terug te brengen van de dwaling Uws wegs, opdat Ueerw. *in oprechtheid en naar den Woorde Gods* de kudde weer weiden moogt, waarover de Heilige Geest U tot Opziener gesteld heeft.

2e. dat hij eene commissie benoemd heeft, bestaande uit de Broeders ..... , met opdracht om tot Ueerw. te gaan en Ueerw. met allen ernst en naar Gods Woord te verzoeken en te vermanen om afstand te doen van Uwe dwaling; reden waarom hij U beleefdelyk vraagt; plaats, dag en uur tot deze broederlijke samenspreking schriftelyk hem te willen melden.

3e. dat hij niet *mag* eisenen, en niet *kan* toelaten dat Ueerw., zoolang Gij in Uwe dwaling volhardt, de bediening des Woords en de Sacramenten in deze Kerk zoudt waarnemen, waarom hij „*van heden af*" daartoe andere dienaren zal uitnoodigen; en

4e. dat hij ook der Classis Uw besluit zal mededeelen, met dringend verzoek dat zij haren invloed bezige, om Ueerw. het verkeerde daarvan onder de aandacht te brengen.

Moge de Koning der Kerk Zijne goedkeuring geven en toonen op deze besluiten, en door Zijnen Heiligen Geest Ueerw. tot inkeer brengen. Wees daartoe Hem en den Woorde Zijner genade aanbevolen.

Namens den Kerkeraad: w. g. F. J. KOSSINK, *Praeses*. w. g. G. J.

HARMSSEN, *Scnba*. Aan den Weleerw. Zeergel. Heer

K. W. VETHAKE, *Predikant der*

Nederd. Geref. Kerk alhier.

Afschrift D.

Leiden, 3 Juli 1891

*Aan
den Eerw. Kerkeraad der Ned. Ger. Kerk
(in doleantie) te Arnhem.*

Eerwaarde Broeders I

In antwoord op Uw schrijven van 30 Juni herhaal ik U mijne betuiging: dat mijn besluit onherroepelijk *vast* staat, en dat ik sinds den Isteu dezer *heb* opgehouden Uw-Dienaar des Woords te zijn.

Wilt *Gij* in weerwil van mijn uitgedrukten wensen, U de vrijheid veroorloven, om mij nog met uwe pogingen lastig te vallen, ten einde mij op mijn besluit te doen terugkomen; *ik* heb gelukkig de vrijheid, om in dit opzicht niet meer toe te laten dan ik gedooogen wil.

Laat mij het U met ronde woorden zeggen: commissies ontvang ik niet; met uwe Classis sta ik in geen enkele betrekking/ meer, zoodat ik op haar doen of laten geen acht wensch te geven; officieele brieven blijven van heden af onbeantwoord. Natuurlijk heb ik hierbij alléén mijn genomeri besluit op het oog.

Het spijt mij dat ik *aldus* moet schrijven; maar *Gij* herinnert U, broeders! dat ik *begonnen* ben met U *vriendelijk te verzoeken* het mij niet moeielijk te maken. Waar echter naar mijn *verzoek* niet geluisterd werd, daar ben ik wel *genoodzaakt* mij ietwat krasser uit te drukken. Weest verzekerd, dat ik mijn zaak wel verdedigen kan. Ruim twee jaar lang was ik er biddende en veel lezende mede werkzaam. Maar ik acht de ure nog niet gekomen, om in het openbaar mijn gedrag toe te lichten.

In zake het spiritisme wachtte Ds. HUET 5 jaar met zijne verantwoording; en volgens Dr. KUYPER (zie Heraut van 28 Juni) was deze termijn „niet te lang". Toch hoop *ik* eerder met mijn „woord van rekenschap" gereed te zijn. Moge het u allen overtuigen, dat wij te zamen gedwaald hebben; en dat het ook *Uwe* roeping is om, evenals ik reeds door genade doen mocht, gehoor te geven aan het Woord: „gedenk waarvan *Gij* uitgevallen zijt, en bekeer U!"

„Den oprechte gaat het licht op in de duisternis." Maar voor den één geschiedt zulks vroeger dan voor den ander.

De Pinkster-collecte (volgen eenige kerkelijke huishoudelijke zaken) .....

En nu broeders! nog ten slotte een woord van dank voor de vele bewijzen van genegenheid en broederliefde, die ik van de meesten uwer ondervinden mocht. Wilt toch uit het begin van dezen brief *niet* afleiden, dat Uw schrijven mij onaangenaam was; ik waardeer Uwe goede bedoelingen. Maar *even* eerlijk als *Gij* van Uw standpunt mij schreeft, even rond en open wilde ik U *andermaal* komen zeggen: al Uwe pogingen zullen U niet met al baten! Voor mijn gevoel en bewustzijn ben ik *thans* van een zondig juk ontheven! Al het gebeurde neemt evenwel niet weg, dat ik mij nog aan Uwen kring door *geestelijke* banden verbonden gevoel. Met een enkele uitzondering neem ik van U *allen* liefelijke herinneringen mede. En al ware het dan, dat wij, *bestendig* hierbeneden, verschillende *kerkelijke* wegen bleven bewandelen, — och! dat de Heere dan slechts ons aller voet op den éénigen weg der Zaligheid doe treden, en ons allen eens in denzelfden Hemel vergadere!

Met *die* heilbede blijf ik, na hartelijke groeten,

*Uw voormalige Leer aar en Medebroeder
in Christus, (w. g.) K. W.
VETHAKE.*

3°. Een afschrift (echter niet ondertekend) van de in het bovenvermeld schrijven der Classe bedoelde resolutie, van den volgenden inhoud:

De gecombineerde classis Arnhem e. a. enz. enz.
 gehoord de smartelijke mededeelingen van de Kerk van Arnhem aangaande den terugkeer van haren leeraar Ds. VETHAKE tot de eerst zoo kloek verlaten overheersching van de Synode hiërarchie;
 kennis nemende van de briefwisseling, naar aanleiding van dit besluit van Ds. "VETHAKE, tusschen dezen en genoemden Kerkeraad gevoerd ;
 overwegende, dat Ds. VETHAKE, ofschoon zijn voortdurenden dienst eerst nog aanbiedende tot 1 October e. k., toch weer nu op zoo smadelijke wijze betuiging van terugkeer aan de Haagsche Synode heeft gezonden en alzoo zijn breken met de Reformatie tot een voldongen feit heeft gemaakt;
 spreekt haar diep gevoeld leedwezen uit over den droeven val van dezen broeder, met de bede, dat nog eens zijn oogen geopend worden voor de dwaling zijns wegs;
 keurt goed, dat de Kerkeraad van genoemde aanbieding tot verlengden dienst geen gebruik heeft gemaakt;
 oordeelt, dat den Kerkeraad van Arnhem niet kan opgelegd worden het aanwenden van nog meer pogingen om Ds. VETHAKE als leeraar te behouden;
 en verklaart mitsdien de Kerk van Arnhem voor vacant, haar toebiddende, dat de Heer der gemeente spoedig moge voorzien in hare behoefte aan eenen trouwen Be-dienaar des Goddelijken Woords.

De Sectie, die over dit punt te rapporteeren heeft, heeft te dien aanzien overwogen, dat een besluit, hetwelk eene Classe binnen den kring harer bevoegdheid genomen heeft en waartegen door niemand eenig bezwaar is ingebracht, geene nadere goedkeuring van de Synode meer noodig heeft. Daarom meent zij Uwer vergadering slechts te moeten voorstellen, de bedoelde resolutie der Classe Arnhem e. a., met de daaraan toegevoegde bijlagen, voor kennisgeving aan te nemen; met betuiging van haar diep leedwezen over den droeven val van Ds. VETHAKE, gelijk ook over zijn beslisten onwil, om afgevaardigden van Kerkeraad of Classe, of wel brieven van hunnentwege, te ontvangen ; en voorts met uitdrukking van haar wensch en bede, dat het Gode behagen moge, hem het zondige van den weg, dien hij thans bewandelt, nog te doen inzien.

F. L. RÜTGERS,
 J. HANIA PZN., *Rapporteurs.*

ART. 77.

Het Rapport van Deputaten inzake Bedum wordt voorgelezen. De Rapport van De-

Synode besluit overeenkomstig het volgende Praeadvies : Bedum! ^{inZakG}
 „De Sectie, in wier handen dit Rapport gesteld is, stelt U voor, het voor kennisgeving aan te nemen met dankzegging aan bovengenoemde Deputaten voor de door hen bewezen diensten.”

Genoemd Rapport luidt:

Aan de V. Synode van Ned. Geref. Kerken (doleer endè) samengekomen te 's Grauehage den 0 September 1890.

Deputaten, door de V. Synode van Leeuwarden benoemd in zake het geschil te Bedum, met opdracht:

„om zoo mogelijk verzoening in Bedum te bewerken en anders de noodige inlichtingen te bereiden tegen de e. k. Synode”, hebben de eer Uwer eerwaarde vergadering te rapporteeren, dat zij op Woensdag, 25 Juli 1890 zich naar Bedum hebben begeven en aldaar in de pastorie der Ned. Ger. Kerk een onderhoud hebben gehad, eerst afzonder-

lijk met den heer H. Klugkist Hz., daarna met den Kerkeraad, eindelijk met beiden. Na ampele bespreking met den heer Klugkist verklaarde deze schriftelijk, „aangezien hij gevoelt, dat hij, als hebbende zelf nog geen belijdenis des geloofs afgelegd, en eerst nadat vele zaken door den Kerkeraad gedaan waren, met zijn beklag over informaliteiten bij de benoeming der opziensers en diakenen bij de classis te zijn gekomen, ook zelf in opzichten informeel is, de aanklacht in te trekken, wanneer de Kerkeraad wil verklaren de gepleegde onregelmatigheden te betreuren en beloven, voortaan in stipte aankleving van de Kerkenorde eendrachtiglijk in broederlijke liefde het heil van deze Kerke Ghristi te zoeken. De Kerkeraad verklaart hierop de uit onervarenheid gepleegde onregelmatigheden te betreuren en de gevraagde belofte gaarne en van harte te doen, en al de leden onderteekenen mede ten bewijze hiervan de boven aangehaalde verklaring. Ten slotte geven kerkeradsleden en klager elkaar de broeder-hand en eindigt de samenkomst in dankgebed.

Uwe deputaten in zake het geschil te Bedum

L o l l u m,   i   Augustus 189L
Leeuwarden, 1

A. ELSMÜUT, Rz.
L. WAGENAAR, *Rapporteur.*

Bezwaarschrift   Inzake een bezwaarschrift met bijlagen van G. POSTHUMUS te Bedum uit Bedum. worden overeenkomstig de aangenomen conclusiën van het Praeadvies der sectie voor tucht en geschillen, met in dit Praeadvies vermeld mandaat als Deputaten derwaarts afgevaardigd Dr. L. H. WAGENAAR en Br. A. ELSHOUT RZN.

ART. 78.

neniaal "inzake Naar aanleiding van een schrijven uit Veenendaal in zake Kerkelijke huwelijksbeves- huwelijksbevestiging en het daarover door de sectie aangeboden Praeadvies, besluit de Synode, na ernstige discussie, de beide partijen per

telegram op te roepen, om den volgenden morgen om 10 uur te verschijnen voor eene Commissie der Synode, (zie Art. 91).

Tot Commissie worden aangewezen Ds. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL en Ds. J. C. SIKKEL met den Voorzitter der Synode.

ART. 79.

Missive uit Vol-   Inzake een, eigenlijk te laat ingekomen, missive uit Vollenhove wordt het sectierapport voorgelezen en de conclusie van dit Praeadvies Deputaten. aangenomen. Dientengevolge worden als Deputaten benoemd, met de in het Praeadvies genoemde opdracht, Ds. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL en Ds. J. HANIA PZN.

ART. 80.

Vraag der Clas-   (*ju fa Classis* AMERSFOORT is ingekomen de vraag : Hoe te handelen ' met iemand, die (b.v. bij de Chr. Geref.) ongemotiveerd is afgesneden, en aansluiting bij de Ned. Ger. Kerk wenscht ?

Na eenige discussie besluit de Synode overeenkomstig het volgende gewijzigde Praeadvies:

RAPPORT over punt 8 4, nl. de vraag van de Ciasse Amersfoort:

Hoe te handelen, ingeval iemand, die (b. v. bij de Chr. Ger.) ongemotiveerd is afgesneden, aansluiting bij de Ned. Ger. Kerk wenscht.

De sectie, die over dit punt te rapporteeren heeft, heeft de bedoeling dezer vraag niet geheel begrepen. Immers, het is onzeker, of bedoeld is, dat de kennisgeving der afsnijding geene motieven mededeelt, dan wel of de meening is, dat de medegedeelde motieven onvoldoende geacht worden, terwijl in het laatste geval ook nog onzeker is, naar wiens oordeel zij onvoldoende zijn.

Intusschen, welke ook de bedoeling dezer vraag zijn mag, Uwe sectie is van oordeel, dat de persoon, dien het geldt, allereerst zijne bezwaren moet inbrengen bij de meerdere vergaderingen van de Kerk, waartoe hij behoort. Het laat zich wel niet denken, dat in de Chr. Ger. Kerk (die in de vraag met name genoemd is) eene Ciasse of Synode eene afsnijding zou handhaven waarbij zelfs geene motieven waren medegedeeld, en waardoor dus een hoofddoel van alle kerkelijke tucht niet eens zou kunnen bereikt worden. En evenmin mag ondersteld worden, dat zij motieven zou handhaven, die voor Gods Woord onbestaanbaar waren.

Mocht het geval zich voordoen, dat b. v. een Christ. Gereformeerde door de beslissing zijner Synode zich bezwaard achtte, als zijnde naar zijn inzien niet gegrond op Gods Woord, en dan daarom aansluiting wenschte bij de Ned. Geref. Kerk, dan zou zeer zeker, zoo lang eene gemeenschappelijke meerdere vergadering ontbreekt, zoodanig geval anders te behandelen zijn. Maar een dergelijk bepaald geval is thans niet aan het oordeel der Synode onderworpen; en geheel in het algemeen kan zij te dien aanzien geene uitspraak doen.

Uwe sectie stelt dus voor, dat de Synode, op de vraag van de Ciasse Amersfoort, in bovenbedoelden zin zich uitspreke.

F. L. RUTGERS.

J. HANIA PZN. *Rapporteurs.*

ABT. 81.

De Synode gaat over in Comité-Generaal, en behandelt nu eene vraag Vraag uit Geldermalsen uit de Kerk van Geldertnalsen door de Classis overgebracht. dermalsen.

De conclusie van het Praeadvies wordt aangenomen; aan den Kerke-raad zal de Synode derhalve voor elk der betrokken partijen een afschrift van haar besluisit doen toekomen.

ABT. 82.

Het Praeadvies der sectie over het Rapport van Deputaten inzake Kerken Kerken van min vaste formatie wordt door Ds. K. FERNHOÛT voorgelezen ^{an min vaste} met dat Rapport en zijne Bijlagen.

Van het Praeadvies, waarnaar o. a. de Deputaten in deze worden ge- ^{r)epu,t,aten.} continueerd, worden de conclusiën na bespreking en nadere inlichtingen aangenomen; ook ten aanzien der //Christelijk Afgescheidene Gemeente^y Christ. Afg. Gem. ^{te Heerde,} te Heerde.

ABT. 83.

N^a eenige regeling van arbeid en bepaling van den aanvang der vol- ^{sluiting der} sluiting der gende zitting op des voormiddags om elf uur, wordt de zesde zitting ^{zesde} zitting. met dankgebed gesloten.

ZEVENDE ZITTING.
DONDERDAG 17 SEPTEMBER 1891.

ART. 84.

Opening der zevende zitting. De Assessor opent de zevende zitting der Synode, door te laten zingen Psalm 67 vers 1, voor te lezen 1 Conintne 1 : 18—01, en voor te gaan in den gebede.

ART. 85.

Notulen. De Notulen der zesde zitting, die na eenige bespreking goedgekeurd worden.

ART. 86.

Kerk en Socialisme. De Provinciale Synode van FRIESLAND stelt voor: De Synode wijze aan, hoe de Kerken hebben op te treden tegen het Socialisme.

Na ernstige discussiën besluit de Synode twee Deputateu te benoemen, die pogingen zullen aanwenden, eenen Broeder te vinden, die over deze aangelegenheid diene van eene studie; of die, indien deze poging niet mocht gelukken, zelve de Synode, die na deze samenkomt, van advies over deze zaak zullen moeten dienen.

Deputaten. Hiertoe worden benoemd DR. L. H. WAGENAAR en DR. G. VAN GOOR. Zondagsrust en Over eene herinnering der *Classis* DORDRECHT aan het niet ingekomen verhouding van rapport van Deputaten inzake Zondagsrust en inzake de verhouding van werkgevers en werklieden. (Acta Voorl. Syn. Utr. art. 85 en Leeuw.

art. 65,) wordt besloten, om — na dankzegging aan deze classis voor hare herinnering — niet verder er op in te gaan na het juist genomen besluit dan met het oog op de volgende punten.

ART. 87.

Zondagsrust en Overheid. De Provinciale Synode van FRIESLAND stelt voor: De Voorloopige Synode van »g (jraVenhage onderzoekte opnieuw de vraag, of er van wege onze Kerken niets gedaan kan worden, om te getuigen tegen de steeds klimmende ontheiliging van den dag des Heeren.

Het door Ds. R. J. W. RUDOLPH voorgelezen Praeadvies luidt aldus:

Omtrent dit punt adviseert Uwe Commissie, dat evenals op de Synode te Utrecht de Kerken ook nu worden opgewekt om, door des Zondags geene brieven te ontvangen, en kerkelijk of persoonlijk zich te wenden tot overheden of lichamen, die tot ontheiliging van den dag des Heeren aanleiding geven, te getuigen tegen de steeds klimmende ontheiliging van den dag des Heeren.

R. J. W. RUDOLPH, *Rapporteur*.

Naar aanleiding van dit Praeadvies wordt opgemerkt, dat er nog veel meer wegen zijn, om te getuigen in deze.

Naar aanleiding van het voorstel wordt de bepaling gemaakt, dat Voortaan inge-voorfaan Provinciale Synoden en Classen niet slechts vragen en voorstellen t^mivferen?1 zullen inzenden, maar daarbij hebben te voegen een nauwkeurige toelichting ; opdat de' Praeadviserende Commissiën daaruit de punten te beter kunnen beoordeelen.

De verdere behandeling van dit Praeadvies wordt afgesneden door de Motie van orde. aanneming eener motie van orde, om met het oog op de volgende punten over te gaan tot de orde van den dag.

Het eerste der volgende punten is *van de Provinciale Synode van ZUID-HOLLAND.*

De Synode dringe er bij de Hooge Regeering op aan, zooveel mogelijk alle beletselen voor de heilighouding van den dag des Heeren weg te nemen.

Het tweede is uit de Classis DORDRECHT.

In aansluiting aan het voorstel der Provinciale Synode van Zuid-Holland, om te adresseeren aan H. M. de Koningin Weduwe Regentesse, in zake de rust op den dag des Heeren, stelt de Classis voor, dat aan H. M. verzocht worde, maatregelen te willen nemen, om te voorkomen, dat op den dag des Heeren door onze schutterij parades worden gehouden onder den naam van „ wapenschouwing. ”

Ds. P. N. KRUIJSWIJK leest over deze punten de volgende Praeadviesen zijner sectie voor:

RAPPORT over de vragen, gesteld onder Litt. O. No. 1 en No. 2.

Litt. O. No. 1. De provinciale Synode van Zuid-Holland stelt voor: „De Synode dringt er bij de Hooge Regeering op aan, zooveel mogelijk alle beletselen voor de heilighouding van den dag des Heeren weg te nemen.”

Uwe Sectie heeft de eer te rapporteeren als volgt :

In zake punt O No. 4 meent Uwe sectie de Synode te moeten herinneren aan het besluit van de Voorloopige Synode van Leeuwarden (zie Acta art. 26) waarbij werd uitgesproken, dat in de bestaande toestanden het voor eene Voorloopige Synode ontijdig zou zijn op te treden met een beroep op het volk of op de overheid, dewijl daarvoor in de publieke conscientie nog geenerlei aanrakingspunt bestaat.

In het midden latend of de tijd voor zulk een beroep thans wel is aangebroken, daar toch de Voorloopige Synode van Leeuwarden de gronden, waarop zij oordeelde dat zoodanig beroep ontijdig moest heeten, slechts in algemeene bewoordingen heeft uitgesproken, meent Uwe sectie dat het in elk geval niet aangaat, zooals de Provinciale Synode van Zuid-Holland voorstelt, bij de Hooge Regeering op wegneming van de beletselen voor de heilighouding van den dag des Heeren aan te dringen, zonder er op te wijzen, welke deze beletselen zijn, die door de overheid kunnen worden weggenomen. 'Daarom zou Uwe Sectie het beter achten, bijaldien Uwe Vergadering de tijd tot petitioneering thans wèl gekomen achtte, bij de overheid op krachtiger handhaving van de bestaande Zondagswet aan te dringen.

R N KRUI-SWIJK; *Rapporteur.*

RAPPORT over de vragen gesteld onder Litt. O. No. 1 en JVo. 2.

Litt. O. No. 2. Van de Classe Dordrecht:

„In aansluiting aan het voorstel der Provinciale Synode van Zuid-Holland, om te adresseeren aan H. M. de Koningin in zake de rust op den dag des Heeren, stelt de Classe voor, dat aan H. M. de Koningin verzocht worde, maatregelen te willen nemen

om te voorkomen, dat op den dag des Heeren door onze Schutterij parades worden gehouden onder den naam van „wapenshouwing.”

Over dit punt heeft Uwe sectie de eer te rapporteeren:

Wat betreft punt O. No. 2 moet uwe sectie vooraf herinneren aan het besluit der Voorloopige Synode van Leeuwarden (zie Acta art. 88) dat de punten ter behandeling voor de Voorloopige Synode uit Friesland en Noord-Holland door den weg der Provinciale Synoden behooren te worden ingezonden, waarop de Classe Dordrecht blijkbaar niet genoegzaam heeft gelet.

Daar echter dit voorstel van de Classe Dordrecht zich aansluit aan het voorstel van de Provinciale Synode van Zuid-Holland z*elf, oordeelt Uwe sectie U te moeten advi-seeren dat, bijaldien Uwe Vergadering meent, tengevolge van het voorstel van de Provinciale Synode van Zuid-Holland, stappen bij de Overheid, met het oog op de heilighouding van den dag des Heeren, te moeten doen, het voorkomen van het houden der parades en wapenschouwingen op den Zondag slechts kan worden gevraagd voorzoover de Zondagswet dienaangaande geen voorschriften geeft.

Met te meer vrijmoedigheid zou dan bij H. M. de Koningin-Regentes op het nalaten van het houden der parades kunnen worden aangedrongen, voorzoover het hier een recht der Kroon geldt, waarvan H. M. de Koningin-Regentes ten behoeve van de godsdienstige overtuiging en belangen van hare onderdanen, naar wij vertrouwen, gaarne afstand zal doen.

De Rapporteur,

P. N. KRUIJSWIJK.

Over deze voorstellen en Praeadviesen wordt na ernstige en levendige discussiën opgemerkt, in verband met de besluiten der Voorloopige Synode van Leeuwarden, dat de tijd niet rijp is, om stappen te doen met het oog op het algemeen landsbelang; maar dat er niets aanmatigends kan zijn in een opkomen namens de Kerken voor de gekrenkte consciëntiën harer leden. Dewijl er nu veel en velerlei kwetsends in deze op den Zondag geschiedt, besluit de Synode, twee Deputaten te benoemen voor het ontwerpen van een verzoekschrift, waarin de verschillende zaken worden opgesomd, die de rust op den dag des Heeren belemmeren (waartoe hun de Kerken de noodige inlichtingen kunnen geven) om dit dan vervolgens, zoo mogelijk, in persoon te gaan aanbieden. De Synode benoemt hiertoe Dr. W. GEESINK en Mr. L. W. C. KEUCHENIUS.

AET. 88.

Regeling van Ds. B. VAN SCHELVEN leest nu de regeling voor het praeparatoir examen efaS^nl^r^{naar Art. 65} door de daartoe aangewezen Commissie (zie Art. 65)

Art. Yin. ontworpen.

Het na eenige wijzigingen goedgekeurde Rapport luidt ten slotte als volgt:

Rapport over het praeparatoir examen der broederen, onderzocht naar art. 8 D. K.

Met blijdschap hebben uwe deputaten voor de onderzoekingen naar art. 8 D. K. het besluit uwer Synode vernomen om aangaande het praeparatoir-examen van zulke broederen eenige punten nader te bepalen. De wijze waarop het bij de toelating des Woords van door hen geëxamineerden gedurende het afgelopen jaar in sommige Classes gegaan is, veroorzaakte hun eene zekere onrust met het oog op de beteekenis die de Classes aan hun uitspraak over de broederen schenen te hechten, waardoor eene zwaardere verantwoordelijkheid op hen werd gelegd, dan eigenlijk mocht. Meestal vernamen zij dat enkele maanden, soms reeds enkele weken, nadat hun onderzoek gehouden was, de onderzochte broeder reeds na praeparatoir examen beroepbaar was gesteld, waarbij, naar zij vreesden, een belangrijke bepaling in art. 8 uit het oog werd

verloren. Vandaar dat zij met blijdschap de gelegenheid aangrijpen om hun inzicht in den gang der zaken duidelijk uit te spreken en aan het oordeel Uwer Synode te onderwerpen.

Een broeder, die meent van den Heere gaven voor de bediening des Woords te hebben ontvangen en wenscht dienaangaande zekerheid te ontvangen door het oordeel der gezamenlijke kerken, wordt natuurlijk allereerst door zijn eigen kerk beoordeeld, of metterdaad in hem aanwezig zijn de gaven van Godzaligheid, ootmoedigheid en zedigheid, in art. 8 genoemd, opdat volkomen duidelijk zij, dat niet eerzucht en hoog gevoel in zichzelf maar wei de drang om in 's Heeren dienst de van Hem ontvangen gaven te gebruiken, tot het inslaan van dezen weg noopt.

Aan uwe gedeputeerden is dan opgedragen om uit te maken of het goedvinden der Synode waarvan art. 8 gewag maakt op dit verzoek kan worden verleend. Uwe Synode heeft dit alzoo geregeld, opdat in meer vertrouwelijke samenspreking met een klein aantal broederen uitkome of de aanleg om voor den dienst des Woords nader te worden voorbereid in zulke broederen aanwezig is. Uwe Deputaten houden zich dan ook nauwgezet binnen de grenzen daardoor aangegeven. Niet de *mate* van ontwikkeling willen zij beoordeelen, maar alleen of er *mogelijkheid* van ontwikkeling, dus aanwezigheid van eenige kiem kan worden geconstateerd.

Nu schijnt de uitslag van dat onderzoek verkeerd begrepen te zijn, en over het hoofd gezien, dat *dan eerst aanvangt* de arbeid om door het geven van leiding en hulp dien broeder die mate van kennis te doen verwerven, dat hij werkelijk den dienst des Woords kunne vervullen. Uwe Deputaten stellen zich den gang van zaken, zooals die in art. 8 is aangeduid, voor als volgt en richten tot Uwe Vergadering het verzoek om, zoo mogelijk, Uwe goedkeuring daaraan te willen hechten, opdat voortaan de Classes eenparig zich daaraan houden.

Zoodra de candidaat voor de Classis verschijnt, voorzien van het bewijs van toelating Kegeling, tot het examen der deputaten voor Art. 8, en natuurlijk ook van de attesten van kerkeraad en classis, zal de Classis zich vergewissen van de mate zijner kennis van de Heilige Schrift en van haar uitlegging, waartoe hem één hoofdstuk uit het O. en één uit het N. T. 8 dagen te voren wordt opgegeven van de leerstellige godgeleerdheid, waarbij ook op de weerlegging der ketterij dient gelet, en op de uitlegging en het gebruik van de Wet des Heeren.

Naardat de Classis dezen broeder nu in dit examen bevindt, zal zij aan een of meer dienaren de nadere leiding en voorlichting bij zijn studie kunnen opdragen, totdat de mate dier kennis voldoende zal worden bevonden.

Daarna zal de Classis voortschrijden om hem in 't privé te laten proponeeren en aan deputaten opdragen hem te leiden bij het opstellen van prediciën en hem nu en dan eene dier prediciën in hun bijzijn te doen voordragen.

En dan volge, nadat door hem over een 8 dagen tevoren opgegeven tekst eene predicatie zal zijn gehouden, het eindoordeel der Classis, waarbij zal worden vastgesteld, of hij dan al niet beroepbaar zal kunnen gesteld, of wel voor eenigen hulpdienst aan de kerken aanbevolen.

Eerst in dien weg meenen uwe gedeputeerden, dat waarborg zal zijn verkregen, van metterdaad de volle vrucht te plukken van wat de Heere ook in deze gaven aan het lichaam Zijns Zoons belooft te schenken.

a VAN SCHELVEN, *Rapporteur*.

ABT. 89.

Door de Classis HARDERWIJK is steun gevraagd voor de Kerk van Kootwijk. Over hulp aan Fa vele ernstige besprekingen en mededeelingen, en na overweging derwijMen op-van het Praeadvies der sectie, besluit de Synode, aan de Classis Harderwijk zichte van den te berichten, dat de gezamenlijke Kerken de Classis Harderwijk willen " ^ T te hulp komen, als eene wat Kootwijk betreft, raad en geldelijke hulp behoevende Classis; doch dat de Synode daarop alleen dan kan ingaan, indien de gezamenlijke Kerken (doordien de Classis twee Deputaten onzerzijds ontvange en niets buiten hunne medewerking in zake Kootwijk besluite) waarborg ontvangen, dat de aan Kootwijk ten koste gelegde gelden tot een duur-

zaam doel zullen leiden en de Kerken niet voor contractueele verbintenissen worden geplaatst, waarvan zij geene voorkennis hebben.

Tot Deputaten voor deze zaak benoemt de Synode Mr. TH. HEEMSKERK en Ds. H. W. VAN LOON.

De Synode besluit voorts, aan de Deputaten voor de hulpbehoevende Kerken in last te geven, om, indien de Classis Harderwijk de Synodale Deputaten op de gestelde conditiën accepteert, voortaan allereerst uit de ingekomen gelden te kwijten, wat voor Kootwijk noodig is.

ART. 90.

Bearbeiding der ^{ver} ^{ac} bearbeiding van Noord-Brabant en Limburg waren de volgende verstrooide^{Pro}- voorstellen ingekomen uit de Classes BREDA—HEUSDEN—'s HERTOGENBOSCH looien^{0116 gBn} —EINDHOVEN- MAASTRICHT.

Bearbeiding van *• ^{ac} g^{ezamen}lijke Nederduitsehe Gereformeerde Kerken, in Voorloo-Noord-Brabant p^{ige} Synode vergadert te 's-Gravenhage in September 1891, vereenigen en Limmng. **Job.** tot het dragen der kosten, om een Bedienaar des Woords te onderhouden te Helmond met opdracht om niet alleen te Helmond te arbeiden; maar tevens vandaar uit en in overleg met den Kerkeraad van Helmond de zorg voor al de Protestantsche geloovigen in de Classes Eindhoven en Maastricht op zich te nemen, deels in persoon deels door de leiding van anderen arbeid in deze streken. (Agendum, E 2).

l or ^{ac} " ^{ac} g^{ezamen}lijk^e Nederduitsehe Gereformeerde Kerken, in Voor-tage enz. " loopige Synode vergaderd te 's Gravenhage in September 1891, nemen op zich de bearbeiding door Bijbel-colportage (en daaruit voortvloeiende bezoeken en spreekbeurten) der Roomseh-Katholieken in Noord-Brabant en Limburg. Zij stellen door afdoenden geldelij ken, zedelij ken, en geestelijken steun de Nederduitsehe Gereformeerde Classes dezer gewesten hiertoe in staat. — (Agendum, E 3). —

De Rapporteur der sectie Ds. R. J. W. RUDOLPH leest' de beide volgende Praeadvieszen zijner sectie ten aanzien dezer punten voor:

E. 2. Uwe Commissie, hoewel zij met belangstelling kennis nam van den ijver, die de Classes van Noord-Brabant—Limburg tot dit voorstel dreef; hoewel zij gevoelde de wenschelijkheid van zoodanige bearbeiding van genoemd arbeidsveld;

evenwel lettend op de geringe draagkracht der Kerken en op de veelheid der behoeften, moet tot haar leedwezen der Synode adviseeren het genoemde voorstel, zooals het Helmond aanbe- daar ligt, niet aan te nemen; maar te besluiten aan de Deputaten voor de hulpbe-

volen. hoevende Kerken, in het bijzonder de Kerk van Helmond, aan te bevelen.

Tevens worde nu de aandacht der afgevaardigden der verschillende Classen gevestigd op den nood dezer Kerk.

R. J. W. RUDOLPH, *Rapporteur*.

E. 3. Eveneens op grond van de veelheid der behoeften en de geringe draagkracht der Kerken meent Uwe Commissie, dat al de Kerken zoodanige verbintenis, als in punt 3 gevraagd wordt, niet kunnen aangaan;

hoewel het noodig is, dat ook voor deze zoo gewichtige zaak de Classes Noord-Brabant—Limburg steun mogen vinden van die Kerken, die in staat zijn dezen steun te verschaffen.

R. J. W. RUDOLPH, *Rapporteur*.

Namens de afgevaardigden dezer Classes deelt Ds. J. H. FERINGA mede, dat zij meenen, zich nu bij deze Praeadvies te kunnen neder-leggen, nu aanvankelijk de Kerkelijke Vereeniging is tot stand gekomen met de Christelijke Gereformeerden, die met loffelijken ijver en aanvankelijk niet ongezegend dezen arbeid verrichten. Temeer dewijl wel nergens meer dan in deze gewesten versnippering van krachten onraadzaam is; en ook de toestanden aldaar na de vereeniging een groote verandering ondergaan zullen. Noodzakelijk is echter, ook al verbinden de Kerken zich nu niet, krachtige steun wegens den droeven toestand der geloovige Protestanten die alle geestelijke hulp missen, wegens het ijverig propageeren van Rome vooral ook in de Peel-streken, en wegens de behoefte aan Bijbelcolportage en verdere bearbeiding der Roomschen naast die der Bij bel vereeniging, nu hare partijdigheid den Gereformeerden onmogelijk gemaakt heeft het door haar te doen. Tevens deelt hij mede, dat de pogingen ten behoeve der Kerk van Helmond, e. a. met dezen uitslag gekroond zijn, dat uit Helmond aan Dep. Class. (en namens dezen nu. door hem aan de gezamenlijke Kerken) kon worden gevraagd : //Wij ^{plan} van £ vragen daarom nu uwe medewerking tot het uitschrijven eener Jeening van Helmond. f 8000.— met een annuiteit van 5 % (= f 400.—) en hiervan te voldoen 4 % per jaar, dat dan over / 8000.— afloopt van / 320.— tot f 4.—, en telken jare het resteerende af te lossen, zoodra — en voor zooveel — hieruit bedragen van f 100.— geformeerd zijn.⁷¹ — Door verhuring van een der gebouwen, en door de toezegging van jaarlijksehe bijdragen is deze (betrekkelijk verblijvende) uitkomst mogelijk geworden. Door gaven en bijdragen klein of groot en door het nemen van aan-deelen in deze leening, steune men dan deze zoo noodige zaak.

De Voorzitter der Synode bindt den nood van Helmond en van Aanbeveling Noord-Brabant en Limburg den afgevaardigden op het hart. Vooral beiding van Hel-
 onthoude men zich niet uit vreeze voor de kleinheid der gaven. Wan-^{mond} Sⁿ van
 Noord-Brabant

neer net maar van alle zijden begint te droppelen is er spoedig genoeg, en Limburg. Hij beveelt deze zaken den Broederen ten zeerste aan.

ABT. 91.

De Synode gaat over in Comité-Generaal. Nu leest Ds. J. C. SIKKEL Voortgezette be-het Rapport van de samenspreking der in vorige zitting (zie art. 78) be-zaak genoemd noemde Commissie met de ingevolge telegraphische ontbieding verschenen ^{in Art.}
^{78>} Broederen uit Veenendaal. De praeadviseerende sectie neemt na het gehoorde haar Praeadvies terug; en de conclusiën van het Rapport der Commissie worden aangenomen. De Synode besluit, de hierin genoemde afschriften zoo spoedig mogelijk te doen zenden, en tot Deputaten in Deputaten. deze te benoemen Ds. J. J. PLOOS VAN AMSTELL en Ds. J. C. SIKKEL.

ART. 92.

In de heropende zitting wordt besloten de leden van het moderamen . Laatste rege-te benoemen tot Deputaten der Synode voor vaststelling van de notulen ^{ingen*}

der zevende zitting, voor uitgave der Acta, en voor uitvoering der besluiten, waarvoor geene bepaalde Deputaten zijn aangewezen.

Voorts worden nog eenige Deputaten benoemd, en wordt de Kerk van Amsterdam gemachtigd, om — indien dit mocht noodzakelijk blijken — een gemeenschappelijken bededag uit te schrijven.

ART. 93.

Lijst der De-
puta *
kunnen

De door deze Synode benoemde deputaten zijn:

Voor het praeparatoir-examen van personen, die geen bewijs

overleggen van een Hoogeschool doende belijdenis van Gereformeerde religie: DR. A. H. DE HARTOG, DR. A. KUYPER, DR. F. L. RUTGERS, en DR. W. GEESINK.

Voor de oefening van Kerkelijk verband met de Theologische faculteit der Vrije Universiteit op Gereformeerden grondslag te Amsterdam : DR. G. VAN GOOR, DS. P. J. W. KLAARHAMER en DR. L. H. WAGENAAR.

Voor de Correspondentie met Buitenlandsche Gereformeerde Kerken: DR. P. L. RUTGERS, DS. F. LION CACHET, MR. L. W. C. KEUCHENIUS en DR. J. WOLTJER.

Als Adviseurs inzake den *Dienst der Barmhartigheid*: DR. L. H. WAGENAAR, DS. N. A. DE GAAY FORTMAN en DS. J. C. SIKKEL.

Voor de Examina peremptoir: DR. C. C. SCHOT CZN., DS. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL, DS. B. VAN SCHELVEN, DR. G. VAN GOOR, DS. P. J. W. KLAARHAMER, DS. J. C. SIKKEL, DR. L. JEL WAGENAAR en DS. H. HOEKSTRA.

Voor het voorloopig onderzoek naar Art. VIII, K. O.: DS. P. J. W. KLAARHAMER, DR. G. VAN GOOR, DR. C. C. SCHOT CZN., DS. B. VAN SCHELVEN, DR. L. H. WAGENAAR, DS. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL, DS. J. C. SIKKEL, DS. H. HOEKSTRA, als predikanten'; en als ouderlingen de B.B.: A. ELSHOUT RZN., W. C. BREEN, W. A. VROLIJK SR. en A. DINGEMANSE.

Voor de Zending onder Joden, Mohammedanen en Heidenen (tevens inzake de vraag der verlenging van termijn voor den arbeid der Deputaten op Midden-Java): BR. W. HOVY, DR. L. H. WAGENAAR, MR. L. W. C. KEUCHENIUS, DS. N. A. DE GAAY FORTMAN en DS. J. H. FERINGA.

Voor de bevordering der Correspondentie met de Geref. Kerken op Midden-Java: DS. F. LION CACHET en de Deputaten aangewezen of aan te wijzen door Deputaten voor de Zending.

Voor advies aan de eerstvolgende Synode inzake de vraag van *opleiding van Zendingelingen*: DS. J. J. WESTERBEEK VAN EERTEN, DS. N. A. DE GAAY FORTMAN en DR. L. H. WAGENAAR.

Inzake de zorg, naar Art. 13 K. O., voor *Emeriti en Predikantsweduwen en weezen* de B.B.: C. THOMASSEN CZN., H. DANE en G» H. TH. a TH. VAN DER HOOP.

Inzake de processen als *Correspondent der Juridische Commissie van advies*: DR. F. L. RUTGERS.

de proceskosten de B.B.: W. HOVY (Nieuwe Heerengracht 143

te Amsterdam), W. DE BOOIS te Groningen, W. C. VAN MUNSTER te Leeuwarden, R. DIKLAND te Sneek, A. ELSHOUT RZN. te Lollum, W. SYTSEMA te Gerkesklooster, L. C. CNOPIUS te Ittersum, H. J. HAZELHOFF te Doesburg, J. J. SCHÜSSLER te Nijkerk, Dr. H. H. KUYPER te Baarn, Ds. H. HOEKSTRA te Utrecht, W. C. BREEN te Amsterdam, JOH. DE JONGH te Haarlem, J. W. KONING te Leiderdorp, C. M. E. VAN LÖBEN SELS te 's Gravenhage, W. SCHERPENZEEL te Lexmond, W. A. VROLIJK SR. te Rotterdam, G. F. W. HERNGREEN te Dordrecht, C. A. VAN DRIMMELEN te Klundert, en C. VERHAGE te Middelburg.

Voor de hulpbehoevende Kerken de BB.: Mr. A. W. VAN BEECK CALKOEN te Utrecht, W. HOVY en Ds. P. J. W. KLAARHAMER, **en een door elke Classis of dassen-Combinatie aan te wijzen Deputaat naar 7o der Regeling in Art. 51 vermeld.**

Voor de kosten der Deputaten in zake het voorloopig onderzoek naar Art. VIII K. O.: Br. W. C. BREEN.

In zake de verdere onderhandelingen voortvloeiende uit de aanvankelijke kerkelijke *vereeniging met de Christelijke Gereformeerden*: Dr. F. L. RÜTGERS, Dr. A. KUYPER, Dr. G. VAN GOOR, Ds. J. C. SIKKEL, en Ds. K. FERNHOÛT.

Voor de onderhandelingen met de Kerken van wijlen Ds. Ledehoer: Ds. Gr. H. VAN KASTEEL, Ds. P. J. W. KLAARHAMER, en Ds. B. VAN SCHELVEN.

Voor consideratie en advies aan de eerstvolgende Synode over het optreden van Doopgetuigen (Art. 67): Ds. B. VAN SCHELVEN en Dr. F. L. RÜTGERS.

Als Synodale Kerk: De Ned. Geref. Kerk van Amsterdam (adres des Kerkerads: Kerkstraat, 109).

Voor een eventueelen algemeenen bededag: De Ned. Geref. Kerk van Amsterdam.

Voor het archief der Voorloopige Synoden: De Ned. Geref. Kerk van Amsterdam.

Voor de uitvoering van alle besluiten, waarvoor geene andere Deputaten zijn aangewezen: De leden van het moderamen: Dr. A. KUYPER, Dr. G. VAN GOOR, Dr. L. H. WAGENAAR, en Ds. J. H. FERINGA.

In zake *de het geschil te Bedum* Dr. L. H. WAGENAAR en Br. A. ELSHOUT RZN.

In zake *het geschil te Vollenhove:* Ds. J. HANTA PZN. en Ds. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL.

Voor de onderhandelingen met Kerken van min vaste formatie: Dr. W. GEESINK en Dr. G. VAN GOOR.

Voor het uitnoodigen van een Broeder, om eene studie te leveren over de roeping der Kerk ten opzichte van het Socialisme (Art. 86), enz.: Dr. G. VAN GOOR en Dr. L. H. WAGENAAR.

Voor het verzoekschrift in zake Zondagsrust: Mr. L. W. C. KEUCHENIUS en Dr. W. GEESINK.

Voor overleg met *de classis Harderwijk en de Deputaten voor Hulp-beJioevende Kerken in zake de Ned. Geref. Kerk van Kootwijk*: Mr. TH. HEEMSKERK en Ds. H. W. VAN LOON.

In zake *het geschil te Veenendaal*: Ds. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL en Ds. J. C. SIKKEL.

ART. 94.

Slotwoord van De Voorzitter laat thans zingen Psalm 33 vers 11. den Praeses. j]n
 ^{^meo, aan het einde der laatste zitting gekomen brengt de Praeses alsna den diepgevoelden dank der Synode aan de Adviseerende leden; aan de Ned. Geref. Kerk van 's Gravenhage, voor haar voorbeeldig hoofsche en liefelijke gastvrijheid; aan de Rapporteurs der onderscheidene sectiën; aan den Assessor en de Scribae der Synode; aan de Rapporteurs voor de Pers en aan de Broeders en Zusters, die, vaak in zoo grooten getale opgekomen, ook hunnerzijds op de Synode zoo bezie-lenden invloed ten goede hebben geoefend. Zij hebben medegearbeid, deze Broeders en Zusters uit de Ned. Geref. en Christel. Geref. Kerken door hun gebed en hun lied, hun belangstelling en hun tegenwoordigheid. Niets is voor eene Synode zoo zeer te vreezen als dat een gevoel van dorheid en matheid er de geestelijke stemming doode; dit nu voorkwam mede hun aanwezigheid en sympathie. Niets ook houdt beter den hiëra-chischen geest tegen, die immers in het hart van iederen ambtsdrager woont, en zoo lichtelijk in Kerkelijke vergaderingen insluipt, dan de tegenwoordigheid der Gemeente Gods.

Er is dit jaar nog eene „Haagsche Synode“⁷ samen geweest; eene wier naam wel tusschen aanhalingsteekens mag vermeld. Deze vergadert niet als hier in de ruimte, maar in de Willemskerk onder een soort verwulf in een enge zaal, waar van toehoorders geen sprake kan zijn. Dit nu is symbolisch: Slechts *een Bestuur* is daar samen; *geen Kerken*. Door kronkelgangen, waarin men schier den weg niet kan vinden, komt men er. Ware die „Haagsche Synode“⁷ dan ook eene *Gereformeerde Synode* geweest, ze zou zulk een vergaderplaats hebben afgewezen, en gevraagd hebben om een gebouw, waar zij *met Gods kinderen* kon samen zijn. Maar juist dat deed ze niet, en meende het best *zonder* de kinderen Gods de zaken te kunnen afdoen.

Wij van onzen kant konden daarentegen niet anders dan in een ruim gebouw vergaderen. *⁄s Heeren volk moet er bij kunnen zijn.*¹¹

Niet, als zouden wij beter zijn; de zucht toch, om den hiërarch te spelen, schuilt, gelijk ik toegaf, in elks hart. Maar God heeft ons bewaard. Gelijk op de Synode te Jeruzalem is het ook hier gegaan: De Gemeente is er van meet af bijgekomen. Dat heeft ons gered. Dat heeft onzen toon hooggehouden en ons bewaard voor Hiërarchische velleïteit. Moge die goede geest onder ons waken *blijven* en elke volgende Synode door een steeds klimmend getal van geloovigen worden bijgewoond!

En nu ga ik deze Synode sluiten in het blijde voorgevoel dat ze *voorlaatste* Voorloopige Synode zal geweest zijn. Immers thans daagt in het verschiet reeds weer de jzoo lang verbeide *Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland*. De Vereeniging die tot stand kwam, is ditmaal de kroon op ons werk. Zij is het feit, de gebeurtenis, die aan deze Synode beteekenis ook voor de toekomst geeft. Dat schoone werk, door den Heere begonnen, zette Hij voort! En mag het daarom op den komenden rustdag in alle onze Kerken één verheuging, één gebed van lof en dank zijn, toch zij het geen jubel in dien bekrompen zin, als zouden we meenen, dat aan den eisch reeds voldaan ware, zoo we slechts met *deze* Broederen vereenigd zijn. Broeders, we belijden een kerk die algemeen is; de catholiciteit der kerk mag nooit prijs gegeven; onze roeping is oecumenisch; en daarom hebben onze vaders zoo schoon in het gebed voor eiken kerkeraad betuigd : „Het heeft u liefd, uit *alle* men-schen van den *gantschen* aardbodem u eene Kerk te verzamelen⁷¹. Bij al de vreugde die op dit oogenblik ook mijn hart vervult, is het mij daarom behoefte, het u toe te roepen : „Dankbaar; maar nog niet voldaan⁷². Eerst dan voldaan met het oog op heel ons land, wanneer het eens zijn zal: Daar is niet een levend lid van Christus meer, dat niet kerkelijk met ons samenleeft en met ons toegaat aan één Heiligen Disch. O, God geve, dat de drang in ons toeneme, om niet gelukkig te kunnen zijn, zoolang er ook nog maar één kring van geloovigen buiten ons staat. Ook in wat nog zucht niet alleen onder de „Synodale“ Hiërarchie, maar ook onder de Eoomsche Hiërarchie, kan nog iets, kan nog veel van het Lichaam Christi schuilen. Dat alles moet één worden. Geen grenzen, Broeders, dan die God zelf door zijn vrijmachtig welbehagen getrokken heeft. Zoo zij het

„Eer *Hem* de eere wordt gebracht“, valt hierop de Assessor met aller Dankzegging blijkbare instemming in, „wien van alles alleen de eere toekomt; zij aan dien God ook de dank uitgesproken, voor wat Hij ons gaf in U, waarde Voorzitter. De handdruk, in een historisch oogenblik U in ons midden gegeven, heeft misschien nog hooger beteekenis voor U dan voor één onzer. God gunde U na het strijden, ook na veel lijden, een blijden dag, nu Uw oog zich mocht verblijden in het zien der door U zoo standvastig gezochte eenheid der Kerken Gods!⁷³

ART. 95.

Nadat is gezongen PsaJm 72 vers 11, sluit de Voorzitter met dankgebed Sluiting.
deze Derde Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken.

Het medefamen der Derde Voorloopige Synode • Dr,
A. KUYPEE, *praeses*. Dr. G. VAN
GOOB, *assessor*.
Dr. L. H. WAGENAAR *J scribae*.
Ds. J. H. FERINGA

REGISTER

(Bevattende de voornaamste punten vermeld in de Acta van het Synodaal Convent te Rotterdam in 1887, van de Voorloopige Synode te Utrecht in 1888 en 1889, van de Voorloopige Synode te Leeuwarden in 1890, en van de Voorloopige Synode te 's Gra-venhage in 1891, naar de plaatsen aangewezen door deletters R (Rotterdam), U (Utrecht), L (Leeuwarden), en H ('s Gravenhage). De bijgevoegde cijfers duiden de Artikelen dezer Acta aan).

A:

Aangifte voor Examen naar Art. VIII D. K.: R 42, 44; U 70, 76; L56;H34,45.
„Aanneming" van lidmaten: U 90.
„Aanneming" door een tegen-Kerkeraad: L 33.
Aantal Avondmaalsbedieningen: R 51,52.
Acta van het Ouderlingencongres: U 184.
Acta Synodi: [R 74]; U 111, 200; L 91; H 92, 93.
Acta van het Zendingcongres: L 34.
Acte als Godsdienstonderwijzer: U 188.
Adviseerende leden: R 64, 72; U 6,112, 118, 190, 202; L 11, 87; H 5, 7, 22,38.
Adviseurs voor den Dienst der Barmhartigheid: L 66; H 29, 93. Afgevaardigden: R 15, 30; U 6, 102,108, 118, 120, 133, 154, 162, 163, 176, 177; L 5, 47, 51, 70, 73; H 5, 6, 53.
Afgewezenen mogen niet optreden: L 56.
Afval: L 33; H 76. Afwijzing (termijn van): L 56. Agendum: R 1, 2, 3, 16, 25, 31, 35, 36, 42, 45, 51, 53, 60, 63, 68, 70; U 12,16; L 11. H 15, 19. Ambt der Geloovigen: U 73,98,193; L 92; H 55.
Ambt der Ouderlingen: U 97.
Ambt-Vollenhove: U 104, 135; H 79,93;
Ambten niet te vermengen: R 45,48, 50 ; L 57, 58, 62.
Archief der Synode : U 25,93; L 34; H 93.
Armenzorg-statistiek: H 71. Artikel VIII D. K.: R 42, 44; U 58, 59, 63, 67, 70, 76, 146, 166, 169; 170, 178; L 56; H 31, 32, 33, 34, 45, 65, 88, 93.
Assurantie: L 68. Attestatiën: R 31, 34, 51, 52, 68, 69; U 73, 144, 152; L 24; H 55,
Attestatie naar 't Buitenland: L 24.
Avondmaal: R 51, 52; U 87, 88, 95,

B:

Barmhartigheid: R. 53, 54, 58, 59; U 85, 143; L 66; H 29, 68, 93.
Basis van onderhandeling met de Christ. Geref.: R. 31, 32; U 26, 35, 65, 123, 124, 128, 129, 134, 142, 157, 158, 165, 180; L 40, 55; H 55, 62.
Bededag: R 32,66,67; U 99,189; L 89; H 93.
Bedienaren des Woords in onderscheiding van Oefenaars); L 21, 63; H 69.
Bedum: L 77, 80, H 77, 93.
Begravenisfondsen: L 68.
Belijdenis, afgelegd voor een tegen-Kerkeraad: L 33.
Belijdenis en Belijdenisvragen: U 87,88, 90; L 64; H 67, 93.
Belijdenis (Gravamen tegen de): U 171; L 56; H 30.
Belijdenis-revisie: L 25; H 21.
Beroep op overheid of volk: U 43; L 26; H 86, 87, 93.
Beroepbaarheid: R 42, 43, 44; U 58,136, 180; L 57, 58, 62, 76, 86; H 62, 66, 88.
Beroepbaarstelling: H 66, 88.
Beroeping van Christ. Geref. Predikanten : R 42, 43, 44; U 80; L 44; H 62.
Beroepingen : ü 94, 136; L 57, 58, 62.
Berijming van pericopen: L 67.
Besloten zitting: L 85; H 81, 91.
„Bevestiging" van Lidmaten: U 90.
„Bevestiging" door een tegen-Kerkeraad: L 33.
Bevoegdheid van Ouderlingen: R 47, 48, 50; L 57, 58, 62.
Bevoegdheid eener Voorloopige Vergadering: U 28, 29, 30, 69; L 26.
Bezwaarschriften: L 77, 80, 81, 82, 83; H 77, 78, 79, 80, 81, 91.
Bezwaarschriftinzending: L 88.
Bindende Instructiën: U 27, 33, 34.
Boekencensuur: L 64.

Buitenland (Attestatiën naar het): L 24.
 Buitenlandsche Bedienaren des Woords:
 R 42, 44. Buitenlandsche Kerken: R
 35; U 2, 49,
 20,-21, 22, 23, 50, 54, 52, 53, 66; L 24,
 25; H 9, 10, 11, 21, 28, 93.
 Bureau (Ned. statist.): H 74.
 Bijbeluitgave: U 493; L 67.
 Bijbelvertaling: ü 493; L 67.

C:

CACHET (Ds. F. Lion): H 39, 93.
 Catechisatiën: R 54, 52; U 87; H 69.
 Gatechisatieboekjes: R 5,4, 52; U 87.
 Catechiseermeesters: H 69.
 Catechismuspredikatiën: R 54, 52; L 63.
 Censuur: R 54, 52, 68, 69; U 73, 87, 95,
 492, 493; L 33, 64, 65, 77, 80, 84, 82,
 83; H 80.
 Censuur naar Art. 55 K. O.: L 64.
 Christelijke Afgescheiden Gemeente: L
 48, 54, 76; H 82.
 Christelijke Gereformeerden: R 34, 32,
 33, 42, 44, 64; U 24, 25, 26, 27, 33,34,
 35, 65, 95, 423, 424, 428, 429, 434,442,
 457, 458, 465, 480; L 34, 40, 41,42,43,
 44, 49, 55, 90; H 44, 49, 26, 35,46,50,
 54, 55, 62, 93.
 Christ. Geref. Deputaten: U 26, 65, 423.
 424, 428, 465, 480; L 55, 90; H 44,26,
 55, 62.
 Christ. Geref. Predikanten: R 42, 44;
 U
 480; L 44; H 55, 62. Christelijke
 Philantropie: L 66; H 29. Christelijk
 Onderwijs: R 53, 54; U 59,
 67, 68, 69; L 46,45,64,66; H 22, 75, 93.
 Classicale Combinatie gesplitst: U 91, 92,
 136, 440, 444; L 47. Classicale
 Combinatie gevormd: R 46,
 48, 24, 29, 30. Classicale Deputaten:
 L 20, 66; H 44,
 54, 64, 93.
 Classis-inmenging bij vrijmaking van Ker-
 ken: R 28, 40; U 73, 493; L33; 1155.
 Classicale Samenkomsten: R 46, 49, 24.
 Collecte voor hulpbehoevende
 Kerken:
 L 20; H 54. ' Collecte voor de
 proceskosten: U 43,44,
 45, 60, 497; L 22, 23,92; H 43, 44,64, 93.
 Combinatie van Classes: R 46,48, 24,29,30.
 Commissie van Praeadvies: R 3, 8,
 40;
 U 42, 422, 427, 484; L 44, 45; H 45, 49.
 Concept-Acte: U 423, 424, 428, 429, 434,
 442, 457, 458, 465, 480; L 40,55; H 55,62.
 Conferentie van Gereformeerde Predi-
 kanten : U 489.

Confessie: U 474; L 25, 56; H 24, 30.
 Congres voor Diakenen: R 58, 59; U 85.
 Congres voor Ouderlingen: U 97, 484.
 Congres voor de Zending: U 86,472; L 34.
 Conscientiegevallen: L 65, 68.
 Consulenten: R 44; H 34.
 Convent te Wezel: L 66.
 Conventikelen: R 25, 28.
 Correspondentie met Buitenlandsche Ker-
 ken: R 35; U 2, 49, 20, 24, 22, 23,50,
 54, 52, 53, 66; L 25; H 9, 40, 44, 24,
 28, 93.
 Correspondentie met de Christ. Geref.
 Synode: U 27, 33, 34, 35, 65, 423, 424,
 428, 429, 434, 442, 457, 158, 165, 480;
 L 90; H 55, 62, 93.
 Correspondentie met de Kerken van wij-
 len Ds. LEDEBOER : L 90; H 60.
 Gorrespondentie met een Christ. Geref.
 Kerkeraad: U 480; L 43; H 62.
 Credentiebrieven: R 2, 43, 45; U 4,6,7;
 L 2, 4, 6, 9, 44, 49; EL 2, 4.

D:

Dag des Heeren: U 29, 85, 486, 192; L
 26, 65; H 86, 87, 93. Dankbetuiging
 aan de Jurid. Commissie:
 U 45; L 23; H 43. Deputatenlijst: R
 74; U 409, 498; L 93;
 H 93. Deputaten der Christ. Geref.
 Kerk: U 26,
 65, 423, 424, 428, 465,480; L55; H 44,
 26, 55, 62. Deputati Classis voor
 hulpbehoevende
 Kerken: L 20, 66; H 45, 51, 64, 93.
 Deputati Synodi: [R 21, 31, 33, 34,
 35,
 36, 40, 42, 43, 44, 58, 59;] U 41,42, 44,
 50, 51, 58, 60, 65, 69, 70, 76,85,86,97,
 98, 153, 170, 178,180,186,189,193,194,
 199; L 46, 20, 24, 23, 25, 28,35,39,55,
 56, 58, 66, 76, 80, 84, 86, 92, 93; H93.
 Diaconaal Congres: R 58, 59; U 85.
 Diaconale Conferentiën: R 58, 59; U 85,
 443, 487; L 66; H 29. Diaconale
 Stichtingen: R 53, 54, 58, 59;
 U 85; L 66; H 29. Diaconale
 vertegenwoordiging: U 85,443,
 487; L 66; H 29. Diaconessen: U 85; L
 66. Diaconie: R 53, 54, 58, 59; U 85,
 443,
 487; L 66; H 29, 68, 93 Doop: R 54, 52;
 U 73, 95, 404 ; L 33,64;
 H 55, 67, 93. Dooperkenning: R 54, 52;
 U 73, 95; L 33;
 H 55. Doop van kinderen van
 ongedoopten: L 64.

Doopgetuigen : R 51, 52; H 67, 93.
 JDoopleden: U 87, 95; L 64; H 55.

E:.

Emeriti: R 60; L 21; H 42, 93.
 Epidemien: L 89.
 Erkenning van Acte van Godsdienstonderwijzer: U 188.
 Erkenning van Doop: R 51, 52 U 73, 95; L 33; H 55.
 Examenherhaling: H 34.
 Examen naaf Art. VIII K. O.: R 42, 44; U 58, 59, 63, 67, 70, 76, 146, 166, 169, 170, 178; L 56; H 31, 32, 33, 34, 45, 65, 88, 93.
 Examen van overgang uit Kerken van min vaste formatie : R 42, 44 ; U 136; D 56, 76; H 30, 82, 93.
 Examen Peremptoir: R 42, 43; U 58, 67, 73, 74, 82, 84, 146, 166, 169, 170, 178 ; L 56; H 22, 30, 88, 93.
 Examen Praeparatoir: R 42, 43; U 58, 67, 73, 74, 82, 84, 136, 140, 146, 166, 169, 170, 178; L 56; H 31, 33, 88.

F:

Formatie [kerken van min vaste]: R 31, 32, 34; U 42, 136; L 76; H 82.

G:

Gasten aan het Avondmaal: U 95.
 Geheime zitting: L 85; H 81, 91.
 Geldermalsen: H 81. Geloofsbelijdenis voor een tegen-Kerkeraad: L 33. Geloovigen (Ambt der): U 73, 98, 193 ; L 92; H 55.
 Gemeene Kas: R 60; H 51, 64, 93.
 Gemeenteleden bij beroepingen: U 94.
 Generale Synode: R 16, 20, 30; U 102, 194, 195; L 87, 88; H 22, 94.
 Gereformeerde Predikanten Conferentie: U 189. Gereformeerde Zendingen
 Vereniging: U 86; L 35; H 39, 93.
 Godsdienstonderwijzersacte: U 188.
 „Goede Vrijdag“: R 51, 52; L 65.
 Gravamen: U 171; L 42, 56, 77, 80, 81, 82, 83; H 30, 62.
 Grensverandering: U 63, 103, 104, 106, 135;
 Grondslag van Vereniging: R 31, 32;
 ü 26, 35, 65, 123, 124, 128, 129, 134, 142, 157, 158, 165, 180; L 40, 55; H 55, 62.
 Gymnasiaal onderwijs: U 68.

H:

Handhaving van een afgewezen: L 56.
 Heerde: L 48, 54, 76; H 82. 'sHeeren Loo: H 29. Heidenen: R 36; U 86; h 35; H 39, 93. Heiliging van den dag des Heeren: U 29, 85, 186, 192; L 26, 65; H 86, 87, 93.
 Helmond: L 20, 66; H 90. Heraut: R 16, 21; U 55, 56; L 93; H 63. Hereeniging met de Christel. Geref.: R 31, 32, 33; U 24, 25, 26, 27, 33, 34, 35, 65, 123, 124, 128, 129, 134, 142, 157, 158, 165, 180; L 40, 41, 42, 43, 44, 49, 50, 55, 90; H 14, 19, 26, 35, 46, 50, 54, 55, 62, 93.
 Herhaling van beroepingen : L 57, 58, 62.
 Herhaling van examen: H 34. Herhaling van Praesidium: H 8. Herkiezing van Ouderlingen of Diakenen: U 96.
 Historische grenzen: U 105. Hoorders (toelating van): R 3; U 11, 17, 18, 117, 119; L 3, 7, 9, 85; H 3, 14.
 Huisraad der Synode: U 199; L 87.
 Hulpbehoevende Kerken: R 60; L 20, 76; H 51, 64, 93. Huwelijksbevestiging: L 57, 58, 62; H 78, 91, 93.

I:

Indepenten: R 17; H 21.
 Indische Deputaten: L 35; H 39, 93.
 Ingekomen stukken: R 3, 35; U 4, 63, 121, 122, 196; L 8, 48; H 9, 62, 79.
 Ingetrokken Gravamen; L 81. Ingrijpen in het recht der plaatselijke Kerk: L 42; H 68, 76. Inmenging der Classis: R 28, 40; U 73, 193; L 33; H 55. Instructiën: U 27, 33, 34. Instructie van Oefenaars: L 63.
 Inzending van bezwaarschriften: L 88.
 Inwendige Zending: U 86; L 66; H 90.

J:

Java: L 35; H 28, 39, 93.
 Joden (Zending onder de): R 36; U 86; L 35; H 93. Juridische Commissie: R 3, 64; U 43, 44, 45; L 23; H 43, 93.

K:

Kas (Gemeene); R 60.; H 51, 64, 93.

Kerk en Socialisme: H 86.
 Kerkelijk Orgaan: R 16, 21; U 55, 56;
 L 93; H 55, 63, 71. Kerkelijk Verband met de Theol. Facult. :
 L 16; H 22, 93.
 Kerkelijke Kas: R 60; H 51, 64, 93.
 Kerkelijke weg voor vragen en voorstellen: U 152; H 87. Kerken (Hulpbehoevende): R 60; L 20, 66; H 51, 64, 93. Kerken in 't Buitenland: R 35; U 2, 19, 20, 21, 22, 23, 50, 51, 52, 53, 66; L 24, 55; H 9, 10, 11, 21, 28, 93. Kerken van wijlen Ds. LEDEBOER: R 31, 32, 34; U 41, 185; * 76, 90; H 60, 93. Kerken van min vaste formatie: R *Bi*, 32, 34; U 42, 136; L 76; H 82. Kerken (Vrijmaking en Reformatie der): R 25, 26, 27, 28; U 54, 73, 193; L 33; H 55.
 Kerken (Zwakke): U 105. Kerkeraad (tegen): R 68, 69; U 73, 193; L 33.
 Kerkeraadloos: U 73; L 33; H 55.
 Kerkvisitatie: R 16, 19; U 57. Koningin Wed. Regentesse: H 73. Kootwijk: H 89.
 Kosten van Deputaten ad Examina: L 56; H 45, 93. Kosten der Synode: R 16, 20; U 113, 194; L 87. Kostschool: L 66.
 Kruiskerken: R 31, 32, 34; U 42; L 76.

L:

Lager onderwijs: R 53, 54; U 59, 67, 69; L 66; H 75.
 Lastbrieven: U 27, 33, 34. LEDEBOER, (Kerken van wijlen Ds.): R 31, 32, 34; U 41, 185; L 76; H 60, 93.
 Leeftijd voor stembevoegden: U 191.
 Leespredikatie: R 45, 48, 50; U 57.
 Lemmer: U 42, 136; L 76; H 61.
 Levensverzekeringen: L 68.
 Lidmaten-„aanneming" en — „bevestiging": U 90.
 VAN LINGEN: U 146, 147, 153; L 84. LION CACHET: II 39, 93. Loo fsHeeren): H 29.

M:

Maartensdijk: L 83. MAKENSCHIJN (Ds. P.W.) H 82. Medewerking bij beroepingen: U 94. Midden-Java: L 35; H 28, 39, 93. Moddergat: U 103.

Moderamen: R 3, 4, 5, 6, 7; U 8, 9, 120, 163, 176; L 7, 89; H 8, 9, 15, 19, 92, 93.
 Mutatiën: U 80, 118, 120, 153, 154, 162, 163, 176, 177; L 51, 73; H 53b.

N:

Naam onzer Kerken: R 16, 17; U 48.
 Nalaten van Belijdenisaflegging: L 64; H 67.
 Namen van afgewezenen: L 56. Aatie (beroep op de): L 26; H 86, 87.
 Natuurlijke grenzen: U 105. Ned. Statist. Bureau: H 71. Nes: U 193.
 Nieuwe Testament berijmd: L 67.
 Noord-Brabant en Limburg: L 20, 66; H 90. Notulen: U 17, 40, 64, 81, 110, 132, 151, 164, 200; L 32, 53, 75 91; H 25, 37, 49, 54, 59, 85, 92, 93.

O:

Oefenaars: R 45, 46, 47; U 82, 188; L 21, 57, 58, 62, 63; H 69, 74. „Olie en wijn in de wonden": U 85. Onderwijs: R 53, 54; U 59, 67, 68; L 16, 45, 64, 66; H 22, 75, 93.
 Ongeëxamineerde sprekers: R. 45, 46, 47; U 82, 169; L 63. Ongeloovige Predikanten: L 33. Ontbinding van Classicale Combinatien: ü 91, 92, 136, 140, 141; L 17. Opgave der Proces-kosten en -collecten: L 92; H 64.
 Opleiding voor zendelingen: H 39.
 Optreden van afgewezenen: L 56. Optreden van niet-geëxamineerden: R 45? 46, 47; U 82, 169; L 63.
 Opvoering van tractementen: U 100; H 41.
 Opzending van attestatie: U 144; H 55.
 Orgaan der Kerken: R 16, 21; U 55, 56; L 93; H 55, 63, 71.
 Ouderdom van stembevoegden: U 191.
 Ouderlingsambt: U 97.
 Ouderlingen-bevoegdheid: R 47, 48, 50; L 47, 58, 62.
 Ouderlingen-Congres: U 97, 184.
 Oudewater: L 82. Overgangen uit de Christel. Geref. Kerk: R 42, 44; U 95; L 41; H 80.
 Overgangsexamina uit Kerken van min vaste formatie: R 42, 44; U 136; L 56, 76; H 30, 82, 93. Overheid (beroep op de): U 43; L 26; H 86, 87, 93. Overname van Zendingengebied: L 35; H 39.

Paesens: U 103.
 Particuliere Synode: R 16, 18; U 58; L 18, 28, 39, 88; H 20, 33, 87.
 Particularia: R 70; U 49, 181, 191, 192, 193; L 77, 80, 81, 82, 83; H 77, 78, 79, 80, 81, 91. Peremptoire examina: R 42, 43; U 58, 67, 82, 84, 146, 166, 169, 170, 178; L 56; H 22, 30, 88, 93.
 Pericopenberijming; L 67. Persverslag: R 3; U 13, 119; L 10, 31, 52, 74; H 12, 94. Philantropie: L 66; H 29. Plaats van opleiding tot den Dienst der Woords: R 42, 44; U 136, 140; L 56.
 Plaats van opleiding tot Zendeling: H 39, 93. Plaatselijke splitsing of grensverandering. U 63, 103, 104, 106, 135. Praeparatoire examina: R 42, 43; U 58, 67, 73, 74, 84, 136, 140, 146, 166, 169, 170, 178, L 56; H 31, 33, 88. Praesidium tweemalen aan denzelfden opgedragen: H 8. Predikanten buiten dienst: R 60; L 21; H 42, 93.
 Predikanten-Conferentie: U 189.
 Predikanten ontkomen aan de „Synodale” Hiërarchie: R 42, 44; U 73.
 Predikanten uit Ruitenlandsche Kerken: R 42, 44. Predikanten uit de Christel. Geref.Kerk: R 42, 44; U 180; L 44; H 55, 62.
 Predikanten uit een Kerk van min vaste formatie: R 42, 44; U 42, 139; L 56, 76; H 30, 82, 93. Predikantstractementen: R 60; U 100- H 41, 51. Predikants-weduwen en -weezen: R 60; L 21; H 42, 93. Predikatie over den Gatechismus: R 51, 52; L 63. Predikatie ter voorlezing op te stellen • R 45, 48, 50 j U 57. Prediking over het stuk „Van de Kerk”: L 33. Presentielijst: R 12, 14, 15, 64; U 6, 108, 118, 120, 133, 150, 154, 162, 163, 176, 177; L 4, 15, 51, 73; H 5, 53 &
 Processen: R 63; U 43, 44, 45; L 23; H 43, 93. Processen-collecte: U 43, 44, 45, 60, 197; L 22, 23, 92; H 43, 44, 64, 93.
 Protestant (verstrooide): L 66; H 90.
 Protestantenkinderen: L 66.

Provinciale Synode : R 16, 18; U 58; L 18, 28, 39, 88; H 20, 33, 87.

B:

Ds. RAMAN: U 193; L 56, 85, 86; H 66.
 Rechten van- en op- de „Synodalen”: R 25, 26, 27, 28; U 73, 193; L 33; H 55.
 Rechtsgeleerde Adviseurs: R 3, 64; U 43, 44, 45; L 23; H 43, 93. Reformatie der Kerken : R 25, 26, 27, 28; U 54, 73, 193; L 33; H 90. Regeling van Kerkverband: R 16, 17, 18, 19, 20.
 Regeling van vacaturegelden: H 41.
 Regentesse (Kon. Wed.): H 73.
 Reglementeering: L 65, 68. Revisie van Rijbeluigaven: L 67. Revisie van Geloofsbelijdenis ; L 25; H 21. Eoeping tot het ambt: L 56. Rijssen: U 42.

S:

Sabbathsrust: U 29, 85, 186, 192; L 26, 65; H 86, 87, 93.
 Secundus (optreden van): H 7, 46.
 Schipperskinderen: L 66. School en Kerk: R 53, 54; U 59, 67, 69; L 16, 66; H 22, 75, 93. *Schriftelijk* indienen: U 16. Singuliere gaven: R 42, 44 ; U 58, 59, 63, 67, 70, 76, 146, 166, 169, 170, 178; L 56; H 31, 32, 33, 34, 45, 65, 88, 93.
 Sliedrecht: U 42.
 Socialisme: H. 86.
 Splitsing: eener Kerk: U 63, 103, 104, 106, 135.
 Stad-Vollenhove: U 104, 135; H 79, 93.
 Statistiek van Armenzorg: H 71.
 Statistisch Bureau: H 71. Stemrecht: U 191. Stichtingen: R 53, 54, 58, 59; U 85; L 66; H 29. Studeerenden in de Theologie: U 67, 68; L 45; H 22, 93. Studiefondsen: U 67, 68; L 45. Stukken (Ingekomen): R 3, 35; U 4, 63, 121, 122, 196; L 8, 48; H 9, 62, 79.
 Suppletiefondsen: R 53, 54. „Synodaal” Genootschap: R 25, 26, 42, 44, 68, 69; U 73, 193; L 33; H 55.
 Synodaal huisraad: U 199; L 87.
 Synodale Kerk: R 16, 20; U 189, 194, 199; L 87, 88, 89; H 72, 73, 93.
 „Synodale” personen of handelingen: R. 68, 69; U 73, 193; L 3, 33; H 3, 55.

Synode Generaal: R 16, 20, 30; U 102, 195, 195; L 87, 88; H 22, 94.

Synode Particulier (of Provinciaal): R16, 18; U 58; L 18, 28, 39, 88; H 20,33, 87.

T:

Tegen-Kerkeraad: R 68,69; U 73,193; L 33.
Termijn van afwijzing: L 56; H 34.

Terugvallen in het Genootschap: L 33;
H 76.

Theologische Faculteit: L 16; H 22, 93.

Theologische professoren: H 22.

Theologische studiën: U 59,67,68; L45;
H 22, 32.

Toegang als adviseurs, H 22. Toelating tot het Avondmaal: ü 87, 90,

95; L 73; H 55. Toelating tot den

Dienst des Woords: R.

42, 43, 44, U 58, 59, 63, 67, 70, 73, 74.

76, 82, 84, 136, 146, 166, 169, 170,171, 178; L 42, 56; H 30, 55, 62, 88, 93.

Toelating van hoorders: R 3; U 11, 17, 18, 117, 119; L 3, 7, 9, 85; H 3, 14.

Toezicht op Bijbel-uitgaven en— vertalingen: U 193; L 67. Toezicht op

Doopleden : U 73,87,95; L 64.

Tractementen: R 60; U 100; H 41, 51.

Tucht: R 51, 62, 68, 69; U 73, 87, 95,

192, 193; L 33, 64, 65, 77, 80, 81, 82, 83; H 80.

U:

Uitgave der Acta: U 111, 200; L 91:

H 92, 93. Universiteit (Vrije): U 68f L16; H22,93.

V:

Vacante Gemeenten: R 45, 48, 50; U83;
L 57, 58, 62; H 34, 41, 69, 74.

Vacaturedienst: R 45, 48,50 ;U 83; H41.

Vacaturegelden: H 41. „Vaste"

oefenaars: L 57, 58, 62; H 69.

Veenendaal: H 78, 91, 93.

Verantwoordelijkheid voor beroeping U94«

Verbreking van Kerkgemeenschap: U 83;
L 56.

Vergadering der Synode: U 108, 159.

Verhouding van School en Kerk: R 53,54;
U 59,67,68; L16,45,64, 66; H 22, 75,93.

Verlof tot vertrekken: R 3, 39,49,55,57,
60, 64; U 37, 75, 77, 137, 145,

154,
177, 190; L 47, 51, 70, 73; H 46.

Vermenging van ambten: L 57, 58, 62.

Verplichting om te beroepen: L 57, 58,
62; H 34, 69. Verslag voor de Pers: R

3; U 13, 19; L

10, 31, 52, 74, 94; H 12, 94.

Verstrooide Protestanten: L 66; H 90.

Vervanging van primi H 7, 46.

Vervanging van een Bedienaar des

Woords. R 45, 48, 50; L 57.

Vervanging van Deputaten: L 25, 55.

Verzorging van ter Reformatie gezinden onder het Genootschap: U 73,193; L 33;

H 55. Verzuim van

Belijdenis-afleggen: L 64;

H 67, 93.

Vethake (Ds. K. W.): H 76. Visitatie der

Kerken: R 16, 19; U 57. Vollenhove: U 103, 135; H 79, 93. Voorloopig Kerkelijk

Verband: R 16, 17,

18, 19, 20. Voorwaarden van een

niet-Gandidaat in

de Theologie: R 42, 43; U 136, 140.

Vrijdag („Goede"): R 51, 52; L 65-Vrije

Gereformeerde Gemeente: U 42,136. Vrije Kerken: R 31, 32, 34; U 42, 136;

L 76; H 60, 82, 93.

Vrije Universiteit: U 68; L 16; H 22, 93.

Vrijheid aangaande plaats van opleiding:

R 42, 44; ü 13C, 140; L 56; H 55.

Vrijhoeve-Capelle: L 81. Vrijmaking der

Kerken: R 25, 26,27,28;

U 54, 73, 193; L 33; H 90.

W:

Weduwen: R 60; L 21, 66; H 42, 93.

Weezen: R 60; L 21, 66; H 42, 93. Weg

(Kerkelijke, voor vragen en voor-

stellen): U 152; H 87. Wegblijven zonder

secundus: U 107. Werkgevers: U 85, 185;

L 65, H 86. Werklieden: U 85, 185; L 65;

H 86. W^Tezel: L 66. Wierum: U 103.

Z:

Zegen opleggen: R 45, 48, 50. Zelfstandig

Christel. Geref. Kerk: U 42.

Zendeingsopleiding: H 39. Zending: R.

36; U 86, 172; L. 34, 35, 39,

H 39, 93. Zending erkend als roeping

der Kerken:

R 36; U 86; L. 39; H 39.

Zendings-Congres: U 86, 172; L 34.

Zendingsvereniging (Geref.): U 86; L. 35;

H 39, 93. Zondagsheiliging: U 29, 85,

186, 191; L.

96, 65; H 86, 87, 93. Zorg voor

predikatiën ter voorlezing: R.

45, 48, 50; U 57. „Zwakke"

Kerken: U 105.

NEDERDUITSCHE GEREFORMEERDE KERKEN,

WELKE HEBBEN AFGEVAARDIGD TER VOORLOOPIGE SYNODE, 8 17
SEPT. 1891

TE 'S GRAVENHAGE VERGADERD. *)

Gelderland.	Nijkerk.	
<i>Class.</i> ZüTPHEN — TIEL — ZALT- BOMMEL.	Oldebroek. Putten. Voorthuizen.	Leiden. Leiderdorp. Leimuiden c. a. Nieuw veen. Noorden. Noordwijk a/Zee. Oude- en Nieuwe-Wetering. Oudshoorn, c. a. Rhijnsaterwoude. Woerden, c. a. Zevenhoven. Zwammerdam.
Arneloorn en Het Loon Arnhem. Bennekom. Dieren. Ede. Oosterbeek. Renkum. Velb. Waeningen. Heteren. Nijmegen. Randwijk en Lakemond. Zetten, Doornik en Andelst. Aalten. Doesburg. Silvolde—Genderingen. Vorden. Westervoort. Winterswijk. Kuilenburg. Opheusden. Aalst. Geldermalsen.	Zuid-Holland. <i>Classe 's GRAVENHAGE:</i> Delt. 's Gravenhage. I. oosduinen Naaldwijk. Scheveningen. Voorburg. <i>Class. GOUDA:</i> Bergambacht. Gouda. Haastrecht. Krimpen a. d. Lek. Leerdam. Lexmond. Nieuwerkerk a/d IJssel. Noordeloos. Oudewater. Reeuwijk. Schoonhoven. Schoonrewoerd. Sluipwijk. Vianen. Willige Langerak. <i>Class. LEIDEN:</i> Aarlanderveen. Bodegraven. Boskoop en Middelburg Hazerswoude. Koudekerk. Langer- en Korter-Aar.	<i>Class. ROTTERDAM—BRIELLE:</i> Barendrecht. Berkel en Rodenrijs. Bleiswijk. Capelle a/d IJssel. Charlois, c. a. Delftshaven. Kralingen. Maasland. Maassluis. Overschie. Poortugaal, c. a. Rotterdam. Rozenburg, c. a. Schiedam. Vlaardingen. IJsselmonde. Den Bommel. Nieuw-Helvoet. Ooltgensplaat. Oostvoorne, c. a. Rockanje. Sommelsdijk. Stad aan 't Haringvliet c. a. Zuidland.
<i>Class. HARDERWIJK:</i> Barneveld. Doornspijk. Elburg. Epe. Ermelo. Harderwijk. Kootwijk. Nunspeet.		

In de combinatiën zijn de Kerken naar de enkele Classes alphabetisch geordend.

Class. DORDRECHT :

Alblasserdam.
Dordrecht.
Giessendam.
Giessen Nieuwkerk.
Giessen-Oudkerk.
Gorinchem.
Heinenoord.
Hendrik Ido Ambacht.
Molenaarsgraaf.
Nieuw Lekker land.
Ottoland, c. a.
Oud-Beierland.
Ridderkerk.
Rijsoord e. a.
Spijk.
Strijen.
Zwijndrecht.

Noord-Holland.

Class. AMSTERDAM—HOORN—
EDAM:

Amstelveen.
Amsterdam.
Bussum.
Buiksloot.
Diemen, c. a.
Hilversum.
Huizen.
Muiden.
Naarden.
Nederhorst den Berg.
Ouderkerk a/d Amstel.
Sloten.
Sloterdijk.
Weesp.
Holysloot.
Marken.
Monnikendam.
Purmerend.

Class. HAARLEM—ALKMAAR:

Beverwijk.
Haarlem.
Haarlemmermeer—Hoofd-
dorp. Haarlemmermeer—
Vijf huizen.
'Nieuw Vennep. Velsen.
Wormer. Zaandam. Alkmaar.

Anna Paulowna. Broek
op Langendijk. Heer
Hugowaard. Den
Helder.
Noordscharwoude,
Oud-Car-spel en
Zuidseharwoude.

Zeeland.

Class.
MIDDELBURG—GOES—
ZIERIKZEE—IJZENDTJKE:

Arnemuiden.
Gapinge.
Grijpskerke.
Koudekerke.
St. Laurens.
Middelburg.
Oostkapelle.
Serooskerke.
O. en W. Souburg.
Vlissingen.
Vrouwepolder.
St. Maartensdijk.
Poortvliet.
Tholen.
Axel.
Ter Neuzen.
Oostburg.
Zaamslag.

Utrecht.

Class. UTRECHT—WIJK:

Baambrugge.
Benschop.
Breukelen.
Har melen.
Kamerik.
Lopik c. a.
Maarssen.
Montfoort.
Mijdrecht.
Utrecht.
Vinkeveen, c. a.
Vreeswijk.
Wilnis, c. a.
IJsselstein,
Amerongen.
Driebergen.
Veenendaal.

Class. AMERSFOORT :

Amersfoort.
Baarn, ca. de
Bilt.
Bunschoten,

Loenen a. d. Vecht.
Maartensdijk.
Nieuw Loosdrecht.
Nigtevecht.
Soest.
Tienhoven.
Vreeland.
Westbroek, c. a.
Zeist.

Friesland.

Class. LEEUWARDEN :

St. Anna Parochie.
Beetgum.
Berlikum.
Garijp.
Hijlaard.
Leeuwarden,
Oostermeer en Eestrum.
Wartena en Warstiens.

Class. SNEEK—HEERENVEEN:

Balk.
Bozum.
Gaastmeer, c. a.
Goënga.
Heeg.
Hemelum.
Hommerts en Jutrijp.
Oosthem.
Oudega.
Oudemirdum.
Sloten.
Sneek.
Sijbrandaburen.
Warns.
Woudsend.
Wijekei.
Ulst.
Knijpe.
De Lemmer.
Oosterzee en Echten.

Class. FRANEKER:

Bolsward.
Cubaard en Waaxens.
Exmorra en Allingawier.
Franeker.
Gaast en Ferwoude.
Harlingen.
Idsegahuizen en Piaam.
St. Jacobi Parochie.
Lollum.
Longerhouw en Schettens.
Makkum en Kornwerd.

Midlum.
Oosterbierum.
Oosterend.
Schraard.
Winsum en Baard.
Witmarsum. Wommels
en Hijdaard. Wons en
Engwier.

Class. DOKKÛM:

Akkerwoude.
Anjum.
Augustinusga.
Buitenpost, c. a.
Dokkum.
Drogeham.
Ee.
Engwierum.
Gerkesklooster.
Hantum, c. a.
Holwerd.
Kollum.
Kooten.
Metslawier en Nijawier.
Nes en Wierum.
Ooster-Nijkerk.
Oudwoude en
Westergeest.
Paesens, c. a.

Reitsum, Genum en Lichtaard.
Rinsumageest.
Surhuizum.
Twijzel.

Overijssel en Drenthe.

Class. ZWOLLE—DEVENTER—
KAMPEN—ASSEN—MEPPEL
—COEVORDEN:

Dalfsen.
Hardenberg.
Hasselt.
Heemse.
Lemele.
Nieuwleusen.
Zwolle.
Deventer.
Enschede.
Wierden.
Ambt-Vollenhove.
Kampen.
Kamperveen.
Stad-Volienhove.
Steenwijk.
Zwartsluis.
Hijkersmiide.
Hoogeveen.
Meppel.

Groningen.

Class. GRONINGEN—APPINGA-
DAM
—WLNDSCHOTEN—ON-
DERDE
NDAM '.

Groningen.
Spijk,
Oostwold.
Wagenborgen.
Bedum.
Wetsinge-Sauwert.
Zuidwolde.

Noord-Brabant en Limburg.

Class. BREDA—HEÛSDEN—
's HERTOGENBOSCH—EIND-
HOVEN—MAASTRICHT:

Bergen-op-Zoom.
Fijnaart en Heiningen.
Klundert.
Moerdijk.
Willemstad.
's Grevelduin- en Vrijhoeve-
Capelle.
Sprang.
Werkendam en de Werken.
Helmond, c. a.

